

**T.C
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**BAHÇE (1908-1909) 1-52. SAYILAR
İNCELEME, TAHLİLİ FİHRİST, SEÇİLMİŞ YAZILAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Yard. Doç. Dr. Ali YILDIZ**

**Hazırlayan
Sema NOYAN**

İstanbul – 2007

BAHÇE (1908-1909) 1-52. SAYILAR İNCELEME, TAHLİLİ FİHRİST, SEÇİLMİŞ YAZILAR

SEMA NOYAN

ÖZET

23 Temmuz 1908 tarihinde 2. Meşrutiyetin ilân edilmesiyle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki baskıcı rejim sona ermiştir. Ülkede büyük bir sevinç ve edebî faaliyet yaratan bu olayla birlikte aydınlar, bu serbestî havaya uygun olarak hürriyeti, meşrutiyeti öven yazılar yazmışlardır.

2. Meşrutiyetin ilânıyla Selanik'te çıkmaya başlayan ve çalışmamızın konusu olan Bahçe dergisi özellikle İttihat ve Terakki Cemiyetinin yayın organı olması ve devrin önemli yazarlarını barındırması açısından büyük öneme sahiptir. 2. Meşrutiyet dönemini aydınlatması, baskı döneminden sonra meydana gelen fikir değişikliklerini, edebî gelişmeleri yansıtması açısından bu dönemdeki eski harfli süreli yayınların incelenmesi kültür tarihimiz açısından çok önemlidir.

Bahçe dergisi edebî, siyasî, ictimai ve fennî içeriğiyle 2. Meşrutiyet dönemine ışık tutmaktadır. Haftalık olarak yayımlanan Bahçe dergisi ilk olarak 3 Ağustos 1908'de yayımlanmıştır.

Çalışmamızda 3 Ağustos 1908 ile 7 Eylül 1909 tarihleri arasında 52 sayı olarak çıkan Bahçe dergisi incelenmiştir. Birinci bölümde Meşrutiyet dönemi dergi anlayışına, Bahçe dergisinin içerik ve fiziksel özelliklerine, yazar biyografilerine ve dergiyle ilgili iki tabloya yer verilmiştir.

İkinci bölümde, ‘‘Yazar Adlarına Göre Fihrist’’ yer almıştır. Üçüncü bölümde ise ‘‘Konulara Göre Fihrist’’e yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Bahçe’den seçilen ve Latin harfleriyle verilen yazılar yer almıştır.

Son bölümde ise çalışmamızda yararlandığımız kaynakları gösteren kaynakçaya yer verilmiştir.

**BAHÇE 1-52 NUMBERS EXAMINATION, ANALYZE OF THE INDEX, THE
SELECTED ARTICLES**

Sema NOYAN

ABSTRACT

With the declaration of the second constitutional monarchy on 23.July.1908 the oppressive regime in the Ottoman Empire came to an end. Following this development which generated a great deal of joy and literary activity, the intellectuals began writing celebratory articles praising freedom and monarchy.

The subject of our study, the Bahçe journal which was first published in Selanik after the declaration of the 2nd constitutional monarchy is of great importance in the sense that it was published by the Union Party and harbored some of the most prominent writers of the era. It is essential to analyze these periodical publications in the old alphabet which shed light on the second constitutional monarchy and reflect the changes in ideas after the oppression period and the developments in literature, in order to understand our cultural history.

Bahçe magazine sheds light on the second constitutional monarchy period with its literary, political, social and scientific content. Bahçe journal which was published weekly was first published on 3.August.1908.

In this study, 52 issues of Bahçe, published between 3 August 1908 and 7.September 1909, were analyzed. The first section contains the study of Monarchical era magazine concept, the contents and physical characteristics of Bahçe, author biographies and two tables concerning the maganize.

The second section contains an 'Alphabetical Index of Authors'. The third section contains an 'Alphabetical Index of Topics'. The fourth section focuses on selected articles in Latin. The last section lists the references.

İÇİNDEKİLER	
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	x
ÖNSÖZ	xi
1. BAHÇE’NİN İNCELENMESİ	1
1.1. GİRİŞ	1
1.2. MEŞRUTİYET DÖNEMİ DERGİ ANLAYIŞI	2
1.3. BAHÇE’NİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ, SERLEVHALARI	4
1.4. BAHÇE’NİN YAYIN HAYTINA BAŞLAMASI	6
1.5. YAYIN PERİYODU, SAYFA SAYISI, FİYATI	6
1.6. BAHÇE’NİN ABONELİĞİ	7
1.7. BAHÇE’NİN İÇERİĞİ	7
1.8. BAHÇE’DEKİ TENKİT VE POLEMİKLER	17
1.9. BAHÇE’DE BULUNAN FOTOĞRAFLARIN FİHRİSTİ	30
1.10. BAHÇE’NİN 1-52. SAYILARININ ÇIKARILIŞ TARİHLERİ VE SAYFA SAYISI İLE YAYIN PERİYODU TABLOSU	35
1.11. BAHÇE’NİN YAYIMLANDIĞI YER İLE FİYAT TABLOSU	37
1.12. BAHÇE’NİN YAZAR KADROSU	39
2.YAZAR ADLARINA GÖRE FİHRİST	77
3. KONULARA GÖRE FİHRİST	96
3.1.EDEBİYAT VE DİL	96
3.1.1.EDEBİYAT	96
A) ŞİİR	96
B) HİKÂYE	100
C) DENEME	103
D) HATIRA	104
E) MANZUME	104

F) BİYOGRAFİ	106
G) ROMAN	107
H) MEKTUP	109
İ) MERSİYE	109
J) MASAL	109
K) MÜLAKAT	109
L) TENKİT	109
M) NUTUK	112
N) POLEMİK	112
3.1.2. DİL	113
3.2. SİYASET	113
A) OSMANLI SİYASETİ	113
B) İRAN SİYASETİ	117
3.3. TARİH	117
A) OSMANLI TARİHİ	117
B) AVUSTURYA TARİHİ	117
C) FRANSIZ TARİHİ	117
D) İNGİLTERE TARİHİ	117
3.4. DİN	118
3.5. ESTETİK	118
3.6. SOSYAL MESELELER	118
3.7. KADIN MESELESİ	119
3.8. EĞİTİM	119
3.9. ÖRF VE ÂDETLER	120
3.10. HABERLEŞME	120
A) BASIN	120
B) POSTA	120
C) TELGRAF	120
3.11. HUKUK	120

3.12. OSMANLI İLMİ	121
3.13. FEN BİLİMLERİ	121
3.13.1. TIP	121
3.13.2. ZOOLOJİ	121
3.14. ASKERİYE	122
3.15. MALİYE	122
3.16. SPOR	122
3.17. HABER	122
3.18. DERGİ TANITIMI	122
3.19. TEŞEKKÜR	122
3.20. TEBRİK	123
3.21. İLÂN	123
3.22. TASHİH	124
3.23. LATİFE	124
3.24. TEBLİĞ	124
3.25. TAZİYE	125
3.26. BATI EDEBİYATI	125
3.26.1. ÇEVİRİ	125
4. BAHÇE'DEN SEÇİLMİŞ YAZILAR	126
4.1. EDEBİYAT	127
a) Şiir	127
Ebedî Yalan	127
Vatan Kurbanlarına	128
Madam N.....'e	130
Kamer Semada İken	132
Heremzân	133
Menfadan Avdette	136
Tegâfûl-i Felsefe	137
Gençlik	138

b) Hikâye	139
Bahar Gecelerim	139
Bayram Sabahı	141
Akşamüstü	145
Uzakta	146
Sükût	149
Beyhude Esefler	151
Çocuğun Sefaleti	154
Küçük Dilenci	157
Hayır! Bilmeyiniz, Öğrenmeyiniz	159
Tereddüd-i Aşk	161
c) Deneme	163
Kelimelerin İhtilali	163
Karanlık Parıltılar	166
Bir İhtilâl	167
d) Hatıra	168
İran İnkılâbı Hatıralarından	168
Akşam Seyrânında	175
Hatıra-yı Muzlimîn	178
Ebu'l Hürriyet Mithat Paşa'nın Sûret-i Şehadeti	180
e) Mektup	198
Açık Mektup	198
Mithat Paşa Merhumun Son Mektubu	201
f) Mersiye	203
Gurûb	203
g) Masal	204
Şahmârân	204
h) Tenkit	208
Vatan Tiyatrosunda	208

Akif Bey	213
Ziyaretçilerimizin Arkasından	217
İşte Böyle Olur	219
Edib-i Meşhur Kemal Bey'in Vefatına Dair	220
Musahabe-i Edebiye, Hayat-ı Necîbe	222
Şinasi	225
Tiyatrolar	226
İnkılâp ve Edebiyatlar	229
4.2. OSMANLI SİYASETİ	235
Menâkıb-ı Hürriyet	235
4.3. SOSYAL MESELELER	239
Yarın Ne Olacağız?	239
4.4. KADIN MESELESİ	254
Açık Arîza	254
Bir Hediye-yi Fikriye	257
KAYNAKÇA	260
EKLER	

KISALTMALAR

Ank.	:Ankara
Ans.	:Ansiklopedi
Bkz.	:Bakınız
c.	:Cilt
İst.	:İstanbul
Matb.	.Matbaası
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
Nu.	:Numara
s.	:Sayfa
[t.y]	:Tarih yok
YKY	:Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
[y.y]	:Yer yok

ÖNSÖZ

II. Meşrutiyetin ilânı Osmanlı Devleti için yeni bir dönemin başlangıcıdır. 32 yıl süren istibdad döneminden sonra ülkede büyük bir sevinçle karşılanan II. Meşrutiyet, II. Abdulhamid'in siyasetini yetersiz bulan ve ancak yeniden anayasalı bir monarşiye dönülmekle yurdun kurtarılacağına inanan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin asker üyelerinin, 1908 yılının Temmuz ayı içinde saraya başkaldırmaları sonucu, aynı gün içinde II. Abdülhamid tarafından ilân edilmiştir. Mebus seçimlerinin yeniden yapılmasıyla Parlamento 17 Aralık 1908'de açılmış, padişahın yetkileri sınırlandırılmıştır. 31 Mart Olayı üzerine II. Abdülhamit tahttan indirilmiş, Anayasada önemli değişiklikler yapılarak parlamenter sisteme geçilmiştir.

Tanzimat döneminden itibaren aydınlarımızın fikirlerini yaydıkları, edebî çalışmalarını sürdürdükleri, birer kültür ve edebiyat hazinesi olan edebî dergiler istibdad döneminde azalmış, var olanlarda ise sanatçılarımız serbestçe kendilerini ifade edememişlerdir. 2. Meşrutiyetin ilânı dergicilik anlayışının tekrar canlanması açısından büyük öneme sahiptir.

Çalışmamızın konusu olan Bahçe dergisi, ülkenin siyasî rejiminin değiştiği II. Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte Selanik'te çıkmaya başlamıştır. 1905 yılında Selanik'te çıkan ve istibdad döneminde kapatılan Çocuk Bahçesi dergisinin bir devamı niteliği taşıyan Bahçe'de güncel, siyasî konular ve ağırlıklı olarak edebî türler yer almaktadır. Ülkenin siyasî, fikrî, edebî yapısını, içinde bulunduğu önemli durumları dergiden takip etmek mümkündür.

Meşrutiyet dönemini aydınlatması açısından bu dönemde yayınlanan eski harfli süreli yayınların titizlikle incelenmesi hem kültür hem de edebiyat tarihimiz açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Bahçe dergisinin incelemesiyle dönemin edebî çalışmaların, güçlü yazarları ve sade dile yaklaşan üslup özellikleri daha yakından takip edilebilmiştir. Bu açıdan da çalışmamızın edebiyat tarihi açısından önemli bir kaynak olacağına inanmaktayız. Kısacası uzun süren bir suskunluk döneminden sonra yayımlanan edebî dergilerde yılların biriktirdiği gelişmelerin etkisini de görmek mümkündür. Bu nedenle özellikle Meşrutiyet dönemi süreli yayınlarının incelenmesi bir ihtiyaç halini almıştır.

Bahçe dergisi, Hasan Duman'ın hazırladığı Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu 1828-1928, adlı kataloğa göre 1. sene 52 sayı 2. sene de 52 sayı halinde iki sene boyunca yayımlanmıştır, ancak biz çalışmamızda sadece 1. senenin 52 sayısına ulaşabildik. Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nin Bayezit Devlet Kütüphanesi'ne taşınması sebebiyle derginin burada gözüken 1. seneye ait 52 sayısı ile 2. seneye ait 22 sayısına ulaşamadık. Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde olması gereken ilk seneye ait 52 sayıyı ise Bayezit Devlet Kütüphanesi'nden temin ettik. Derginin Atatürk Kitaplığı'nda bulunan 1. seneye ait,1-18,20-27,29-37 nüshalarından ise elimizdeki sayılardan okunmayan silik yerlerin okunması için yararlandık.

Çalışmamızda Bahçe dergisini dört bölüm halinde inceledik. Birinci bölümde Meşrutiyet döneminde dergi anlayışını ele alarak Bahçe'nin bu dergiler arasındaki yerini ortaya koymak çalıştık. Derginin fiziksel ve muhteva özelliklerini, yazarların biyografilerini bu bölümde verdik. Ancak dergide kalabalık bir yazar kadrosu olmasına rağmen birçoğunun biyografisine ulaşamadık. Bunun nedeni, ise dergide edebî kimliğe sahip olmayan ancak İttihat ve Terakki cemiyeti üyeleri olan bazı şahısların da yazılarının yer almasıyla birlikte, bazılarının da kaynaklarda ulaşamadığımız takma adları kullanmalarıdır.

İkinci bölümde ise yazarların adlarının alfabe sırasına göre dizildiği ve eserlerinin verildiği “Yazar Adlarına Göre Fihrist” yer almaktadır. İmzasız adı altında topladığımız yazarı verilmeyen eserleri ise fihristin “i” harfi sırasında gösterdik.

Üçüncü bölümde dergideki yazıların konularına ve türlerine göre sınıflandırıldığı “Konulara Göre Fihrist” yer almaktadır. Konu çeşitliliği fazla olan dergide ağırlıklı olarak siyaset ve edebiyatla ilgili makalelerin ağır bastığı dikkatimizi çekmektedir.

Dördüncü bölümde ise Bahçe’den seçilen ve edebiyat ağırlıklı olan yazıların yeni harflerle yazıldıkları metinler yer almaktadır. Buradaki metinler konu fihristine göre sıralanmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında değerli zamanlarını ayırarak, her zaman bana yardımcı olan değerli hocam Yard. Doç. Dr. Ali Yıldız’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yoğun zamanlarımda beni yalnız bırakmayarak, bana destek olan aileme çok teşekkür ederim.

İstanbul -2007

Sema NOYAN

1.BAĞÇE DERGİSİNİN İNCELENMESİ

1.1 GİRİŞ

2. Meşrutiyet devri Türk inkılâbı açısından büyük öneme sahiptir. Yüzlerce derginin yayımlandığı bu dönem basın hayatının en verimli dönemidir. Tanzimat'tan itibaren edebiyat dünyasına giren dergiler Meşrutiyet döneminde yeniden canlanır.

2. Meşrutiyet yazarlarının çoğunluğu siyasî hayatın içindedirler, bu nedenle geneli Meşrutiyet'in ilân edilmesinde rol oynayan İttihat ve Terakki Cemiyetinin taraftarıdır. Bahçe dergisi de İttihat ve Terakki'ye ait olduğundan Cemiyetin üyeleri derginin yazar kadrosundadır.

Bahçe dergisi edebî, siyasî, fennî, ictimai içeriğiyle dönemin nabzını tutan bir özelliğe sahiptir. Tanzimat'tan itibaren yayın hayatına giren gazete ve dergiler her zaman için padişah ve çevresindekilerin, ya gücünden çekindiği ya da halkı etkileme gücünden yararlandığı türler olmuştur. Yayımlandıkları dönemin sosyal, edebî, siyasal özelliklerini yansıtan en önemli yayın organıdır gazete ve dergiler. Dergiler tarih, edebiyat, edebiyat tarihi, sosyoloji, fen bilimleri vb. alanlarda günümüzde hâlâ yararlandığımız kaynaklardır diyebiliriz. Bahçe dergisinde edebiyat ve siyaset konuları ağır basmasına rağmen birçok konuya rastlamak mümkündür: Fen bilimleri, maliye, askeriye, basın, tarih, tıp, sosyoloji vb.

Amacımız 2. Meşrutiyet dönemi önemli dergilerinden olan Bahçe'yi gün ışığına çıkarabilmek ve dönemin zihniyeti ve edebiyatı açısından önemli bir kaynak olarak sunabilmektir.

1.2.MEŞRUTİYET DÖNEMİ DERGİ ANLAYIŞI

Otuz iki yıllık bir istibdâd döneminden sonra 23 Temmuz 1908’de II. Abdülhamid tarafından meşrutiyet ilân edilir. Büyük bir sevinç yaşayan halk sokaklara dökülerek bu sevinçli haberi çeşitli eğlencelerle kutlar. Düşmanlar ise bu durumu fırsat bilerek karışıklık yaratmaya başlarlar. 5 Ekim’de Bulgaristan Prensiği bağımsızlığını ilân eder. Ardından Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek’i alır. 6 Ekim’de ise Girit Meclisi, Türkiye’den ayrılarak Yunanistan’a bağlanmaya karar verir. Meclis 26 Şubat 1909’da İstanbul Antlaşması ile Bosna-Hersek’in Avusturya-Macaristan’a verilmesini ve 19 Nisan 1909’da Bulgaristan’ın bağımsızlığını kabul eder. Halk ise tepkisini Avusturya’nın mallarını boykot ederek ortaya koyar. 31 Mart Vakası’nın yaşandığı bugünlerde tecrübesiz olan ve gaflet içinde bulunan İttihatçıların yanlış politikaları ülkeye zarar vermeye devam etmektedir. Bahçe dergisinde tüm bu gelişmelere yer verilmektedir.

Meşrutiyet döneminde ülkede Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük akımlarının etkisi görülmektedir. Hem siyasette hem de edebiyatta bu akımların etkisi vardır. “1908-1913 yılları arasında İttihatçılar Osmanlıcılık siyasetini uygulamışlardır. Bu düşünce ile Osmanlı topraklarının bütünlüğünü korumaya çalışmaktadırlar. Balkanların elimizden çıkması üzerine bu siyaset terk edilir, İttihatçılar dikkatlerini Türk ve İslam dünyasına yöneltirler.”¹ “1901-1908 arası edebiyat durgun bir devreye girmiştir. Bunda, sansürün ve yazarların yaşadığı psikolojik baskının rolü olduğu söylenebilir. Dergilerden Servet-i Fünun, magazin ve fen dergisi haline gelmiştir. Bu yıllarda İstanbul’da Mecmua-i Edebiye, İzmir’de Muktebes, Selanik’te Çocuk Bahçesi çıkmaktadır.”² Selanik, İstanbul’a göre daha rahat bir yerdi, bu nedenle bir çok edebiyatçı Selanik’te bulunmaktaydı. Rıza Tevfik’le Mehmet Emin de Çocuk Bahçesi’ne şiirler göndermekteydiler. Rıza Tevfik’in hece ölçüsü ile Türkçeyi savunması ve Mehmet Emin’i yüceltmesi üzerine, o sıra Selanik’te üsteğmen olarak bulunan ve Servet-i Fünun sanat anlayışına sahip

¹Bilge Ercilasun, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit: 1. Türkçü Tenkit*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1995, s.30.

² Ercilasun, s.35.

olan Ömer Naci, Rıza Tevfik'i eleştiren bir makale yazar. Ömer Naci ile Rıza Tevfik arasındaki tartışmaların şiddetlenmesi sonucu Çocuk Bahçesi kapatılır.

İstibdâdın sona ermesiyle bir bayram havasına bürünen ülkede artık korkulu günler sona ermiştir, ancak tedbiri de elden bırakmamak gerektiğine inanılır. Meşrutiyetin ilânından sonra meydana gelen serbest hürriyet ortamı içinde iki yüzden fazla derginin yayımlandığı görülür.³

Meşrutiyet devrinin ilk edebî topluluğu olan Fecr-i Âti sanatçıları 20 Mart 1909'da ilk toplantılarını yaparlar ve sanat anlayışlarını bir beyanname halinde duyurmaya karar verirler. 24 Şubat 1910'da Servet-i Fünûn'da beyannamelerini yayımlarlar. "Sanat şahsi ve muhteremdir." görüşünü benimserler. Beyannamenin altında imzası bulunan sanatçılardan Emin Lami, Tahsin Nahid, Celal Sahir, Cemil Süleyman, Ali Canip, Mehmet Behçet, Mehmet Fuat Bağçe dergisinin de yazarlarındandır. Fecr-i Âticiler aynı adla dergi çıkarmak istemişlerse de bunu gerçekleştiremezler. Kısa sürede dağılırlar. Meşrutiyet döneminde İstanbul'da çıkan dergileri Bilge Ercilasun şu şekilde gruplandırmıştır:⁴

1. Türkçü dergiler (Türk Yurdu, Yeni Mecmua, Halka Doğru gibi)
2. İslamcı dergiler (Sebilürreşad ve İslam adlı dergiler)
3. Batıcı ve Osmanlıcı dergiler (İctihad)
4. Sanat dergileri (Servet-i Fünun, Resimli Kitap gibi)

Bu dönemde kadın, çocuk ve mizah dergilerinin sayısında da büyük artış görülmektedir.

Edebiyatçıların dergi çıkardığı bu dönemde; "Halka Doğru, Bilgi, Türk Sözü dergilerini idare eden, 1908'de Demet adlı bir kadın dergisi çıkaran Celâl Sahir

³ Ercilasun, s.49.

⁴ Ercilasun, s.49.

1910'da Mehasin, 1923'te ise Ss adlı kadın dergilerini yayımlayan Mehmet Rauf bunların en önemlileridir.”⁵

Bahçe dergisinde yeni çıkmakta olan Demet, Resimli Kitap, Musavver Muhit ve Eyyâm-ı Grızan dergilerinin de tanıtıldığını görmekteyiz.

Sebilürreşad, Meşrutiyetin uzun süreli dergisi olarak önem taşımaktadır. 3 Eylül 1908'de yayımlanmaya başlayan derginin ilk adı Sırat-ı Müstakim'dir. 1911'den sonra ise Sebilürreşad olarak ismini değiştirir. İslâmcılık akımına bağlı olan bu dergide de Bahçe'de olduğu gibi eğitim meselesi üzerinde çok durulmaktadır. Abdülhamit yönetimine karşı olan Sebilürreşad, Türkçülük görüşünü destekleyen yazılara da yer vermiştir.

Bir kültür ve edebiyat ortamı haline gelen Selanik'te çıkan önemli bir dergi de ilk sayısı Haziran 1325'te çıkan Hüsün ve Şiir'dir. 15 günde çıkan bu derginin yazar kadrosunda bulunan Âkil Koyuncu, M. Nermi, Ömer Seyfettin, Ali Canip, Bahçe dergisinin de yazarlarıdır.

Meşrutiyetten çok şey bekleyen yazarlarımızın büyük umutlarla çıkardığı bu dergiler, kültürümüzün gelişmesine büyük katkılarda bulunmuş, edebiyatımıza bir canlılık, hareketlilik getirmiştir. Dönemin sanatçıların daha fazla tanınmasına imkân yaratması ve günümüz için büyük bir kültür hazinesi olmasının yanısıra edebiyat tarihi için de önemli birer kaynaktırlar.

1.3. BAHÇE'NİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ, SERLEVHALARI

Bahçe dergisinin serlevhasında derginin içeriği, sahibi, müdürü, fiyatı, aboneliği hakkında bilgi verilir. 20x27 ebatlarında bir dergidir. İlk sayfada kâfi yazıyla “Bağçe” yazmaktadır. Sağ ve sol iki yanında ise yukarıdaki sıraladığımız

⁵ Ercilasun, s.50.

bilgiler verilmektedir. Başlığın sağ yanında dergiye kabul edilecek yazıların nasıl olması gerektiği hakkında bilgi veren şu sözler derginin amacını ortaya koymaktadır: “Vatan ve milletin menâfine hadim mesleğimize muvafık âsâr-ı maa-l-memnûniye kabul edilir. Derc edilmeyen âsâr iade edilmez.” 3. sayıdan itibaren bu ibarenin yerini “İlânâtın satırından 60 para alınır.” ibaresi almış ve 6. sayıya kadar sürmüştür, altında ise idarehanenin yerinin Selanik olduğu ve adresi verilmiştir. Serlevhanın hemen alt satırında ise derginin içeriğini bildiren şu cümle yer almaktadır: “Vatan ve milletin menâfine hadim edebî, fennî, ilmî haftada bir defa neşrolunur risale-i mevkutedir.” 6. sayıdan itibaren bu ibare şu şekilde değişikliğe uğrar: “Vatan ve milletin teâlisine, Osmanlıların ittihad ve terakkisine hâdim siyasî, edebî, ictimâî şimdilik haftada bir defa neşrolunur musavver risaledir.” Bu ibare derginin resimli olduğunu bildirmektedir. 20. sayıda derginin gelecek sayıdan itibaren her yönden yenileneceği haberi verilir. 22. sayıdan itibaren bu yeniliği görmekteyiz. Derginin kapağı değişmiştir. Derginin serlevhası çiçekli bir çerçeve içine alınmış, sağında, derginin abonelik ve aylık fiyatı, solunda ise sahibi ve müdürünün adı yer almaktadır. Levhanın altında ise idarehanenin adresi yazmaktadır. Bağçe yazısının üstünde, levhanın içinde “siyasî, edebî, ve ictimâî” yazmaktadır. Dergide resimler artmış, yazı başlıkları çeşitli süslü levhalar içinde verilmiştir. Yazı sonları da çeşitli çiçek, doğa, insan resimleriyle süslenmiştir. Bazı şiirlerin de süslü çerçeveler içinde yazıldığı görülmektedir. 27. sayıdan itibaren sayfa sayısı olan 16’nın üzerine diğer sayının sayfaları eklenmiştir. 14 Temmuz 1325 tarihli 46. sayının sayfa sayısı 24’e yükselmiştir. 47. sayıdan itibaren yine 16 sayfa halinde devam etmiştir. 52. sayının son sayfa numarası ise 424’tür.

Bahçe dergisinde bol resim bulunmaktadır. Bu resimleri şu şekilde gruplandırabiliriz: Türk ve yabancı devlet adamlarının fotoğrafları, yazarların fotoğrafları, hürriyet sanatçılarının fotoğrafları, karikatürler, doğa resimleri, Selanik hayatıyla ilgili resimler, Türk kültür hayatına ait resimler, yabancı ülkelerle ilgili fikir veren çeşitli manzaralar, makalelerdeki konulara uygun resimler ve az da olsa kadın resimleri.

1.4. BAHÇE’NİN YAYIN HAYATINA BAŞLAMASI

Derginin 21 Temmuz 1324 (3 Ağustos 1908)’te çıkan ilk sayısında “İfade-i Mahsusa” adlı imzasız duyuruda Bahçe’nin istibdâd döneminde kapatılan Çocuk Bahçesi adlı derginin tekrar neşri olduğu belirtilir. Derginin eskisi gibi hatta serbestlikten de yararlanarak eskisinden daha geniş olarak siyasî konuları ele alacağı belirtilmiştir. Yine aynı sayıda yer alan ikinci yazı olan “Kari ve Karielerimize”de Bahçe’nin İttihat ve Terakkinin bir dergisi olduğu söylenir. Çocuk Bahçesi bir seneyi doldurmadan iki kez kapatılmıştır, bunun nedeni ise “yazarlarının idareyi memnun edecek karakterde olmamaları”dır. 1. senenin son sayısı olan 52. sayısı, 25 Ağustos 1325 (7 Eylül 1909)’te yayımlanmıştır.

1.5. YAYIN PERİYODU, SAYFA SAYISI, FİYATI

“Umûm-ı memâlik-i Osmaniye için seneliği yarım, altı aylığı bir çeyrek Osmanlı lirasıdır. Memâlik-i ecnebiye için posta ücreti zımm edilir. İlânların satırından altmış para alınır. Nüshası 1 kuruştur.” Derginin fiyatı ile ilgili bu bilgiler derginin adının bulunduğu levhanın içinde verilmektedir.

9. sayıda abonelerin artması sebebiyle sayfa sayısını 32’ye çıkaracaklarının müjdesi verilmektedir. Ancak bu gerçekleşmemiştir. Haftalık dergidir. 16 sayfadan oluşur. 52 sayıyı inceleyebildiğimiz derginin sadece 46. sayısı 24 sayfaya çıkmıştır.

Yayın periyodu birkaç gecikme ve erken yayımlanma dışında düzenlidir. 17 Ağustos 1908’ten sekiz gün sonra 25 Ağustos’ta 4. sayı; 29 Aralık 1908’den beş gün sonra 3 Ocak 1908’de 23. sayı; 13 Nisan 1909’dan beş gün sonra 18 Nisan 1909’da 38. sayı; bir ay sonra da 18 Mayıs 1909’da 39. sayı; üç hafta sonra ise 8 Haziran 1909’da 40. sayı yayımlanır. 40. sayının iki hafta aradan sonra çıkmasının nedeni, Fransızcadan tercüme edilen Abdulhamit’ten Açık Mektup’un yayımlanmasıdır. Hükümet tarafından derginin yayımlanmasına iki hafta ara verilmesi 40. sayıda

Bahçe yönetimi tarafından imzasız olarak eleştirilmiştir.13 Temmuz 1909'dan 10 gün sonra 23 Temmuz 1909'da 46. sayı; dört gün sonra 27 Temmuz 1909'da 47. sayı; 10 Ağustos 1909 tarihinden iki hafta sonra, 24 Ağustos 1909'da 50. sayı gecikmeli olarak yayımlanmıştır.

1.6. BAHÇE'NİN ABONELİĞİ

Bahçe çok okunan bir dergidir. Bunda derginin sosyal, siyasî ve edebî içeriğinin büyük katkısı vardır. Ayrıca dönemin önemli yazarları da dergide yazmaktadır. Abonelerinin artması sebebiyle sayfa sayısının 32'ye çıkarılacağı müjdelenmektedir. Yine 21. sayıdan itibaren her yönden yenilecekleri müjdesini verirler. 1. ve 2. nüshalar fazla talepten dolayı tekrar basılmıştır ve duyurulmuştur. Derginin seneliği yarım lira, altı aylığı ise bir çeyrek liradır.

1.7. BAHÇE'NİN İÇERİĞİ

Bahçe dergisi serlevhasında da belirtildiği gibi “Vatan ve milletin menâfisine hâdim siyasî, edebî, fennî, ilmî ictimâî risale-i mevkutedir. Sahib-i imtiyazı; Necib Necati, idarehanı Selanik'te Sabri Paşa Caddesinde daire-i mahsusadır.” Asır matbaasında basılmaktadır. Derginin ilk sayısında ilk sayfada imzasız olarak yayımlanan “İfade-i Mahsusa”da Bahçe'nin İstibdâd devrinde kapatılan Çocuk Bahçesi dergisinin tekrar neşri olduğu duyuruluyor. Bu sefer ismi Bahçe olarak değiştirilmiştir ancak serbestlikten de yararlanarak, eskisinden daha geniş olarak siyasî konuları ele alacağı belirtilmektedir.

Dergide Rıza Tevfik, Tevfik Fikret, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahid gibi sanatçılar da bir edebiyat meselesine cevap vermişlerdir.

“Meşrutiyetin ikinci defa ilânı sırasında çıktığı için dergide heyecanlı yazılar geniş yer tutar. İttihat ve Terakki'nin

merkezi bulunduğu Selanik'te yayımlanan gazetenin cemiyetle organik bağlarının bulunduğu anlaşılıyor. Mesela İttihat ve Terakki'nin önde gelen adamlarından hatip Ömer Naci'nin yazı kadrosunda yer aldığı ancak Cemiyet azası olarak görevi bitmediğinden henüz yazamadığı belirtiliyor.”⁶

“2. sayıda “Menâkıb-ı Hürriyet” başlıklı bir dizi yazı başlıyor. Hürriyetin ilânı ile ilgili hatıralara yer verilen bu dizi başka yazarlarla da desteklenmiştir. 3. sayıda Niyazi Bey'le 4. sayıda Rıza Tevfik'le mülâkat, 6. sayıda yine Rıza Tevfik'in hapisane hatıraları yer alıyor. Bağçe heyecanlı tavrını uzun süre devam ettirmiştir. Zamanla, resim çoğalmış ve edebiyatla ilgili yazılar artmıştır.”⁷

Belli başlı yazarları: Abdullah Cevdet, A.(Elif) Cevdetî, Ahmet Rıza, A.(Ayın) İsmet, A(Ayın) Seni, Ö.(Ayın) Naci, A(Ayın) Asgar (Âkil Koyuncu), Ali Canib, Ali Ulvi, Celal (Dava Vekili), Celâl Sahir, Cemil Süleyman, Edhem Hidayet, Emine Semiye, Enis Avni (Aka Gündüz), Esad Kemal, Emin Lami, Faik Sabri Duran, Galib Kemal, Hasan Fehmi, Hüseyin Cahit, M. Nermi, Mehmet Emin, Muhyiddin Mekkî, Mustafa Namık, Necip Necati, Perviz (Ömer Seyfettin), Raif Necdet, Rıza Tevfik, Samipaşazade Sezai, Tahsin Nahit'tir. Bunların dışında çeşitli siyasî çevrelerden kişilerin de dergide yazdığını görmekteyiz.

Çok çeşitli konulara yer verilen derginin konulara göre fihristini daha ayrıntılı olarak burada ele almaya çalışacağız.

Edebiyat ve Dil

⁶ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, “Bağçe maddesi”, c.1, Dergah Yay., 1977, s.283.

⁷ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, s.283.

Bahçe’de edebiyat konusunda çeşitli edebi türler bulunmaktadır. Deneme, hatıra, hikâye, manzume, masal, mektup, mersiye, mülakat, nutuk, roman ve şiir gibi türler arasında en çok şiir, hikâye, deneme, hatıra ve eleştiri türlerine yer verilmiştir.

Denemelerde, hürriyetin ilânı, tabiatın güzelliği, ölüm, aşk, yokluk hissi, çalışmanın önemi, kaçma isteği gibi genel konular ele alınmıştır.

Genellikle küçük hikâye başlığı altında yazılan hikâyelerde bireysel ve toplumsal konular ele alınmıştır. Sade dilin hâkim olduğu bu hikâyelerde Galip Kemal, Perviz takma adlı Ömer Seyfettin, Mehmet Emin ve Server Cemal imzaları diğerlerine göre daha fazladır.

Dergide Rıza Tevfik’in “Hapishane Hatıraları” 31 sayıda yer almaktadır. Ö.(Ayın) Naci adıyla yazan Ömer Naci ise “İran İnkılabı Hatıraları”nda İran hapishanelerinde uğradıkları işkenceleri anlatmaktadır.

Şiir ise millet, hürriyet, istibdâd, aşk, sanat, doğa vb. konularda yazılmıştır. Genellikle sone kullanılmış ve nazım birimi dörtlük, beyit olan şiirler yazılmıştır. Aruz ve hece ölçüsü kullanılmıştır. Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti sanat anlayışlarının etkisinde kalan bazı şairlerin terkipli söyleyişleri dikkat çekmektedir. Bunun yanında Mehmet Emin’in şiirlerini oldukça sade bir Türkçe ile yazdığı görülmektedir. Bahçe’nin 28. sayısında⁸ “Türkçe Şiirler” adlı yazıda şiir görüşünü açıklayan Mehmet Emin bütün şiirlerini sade bir dil ile yazmıştır.

Manzume de dergide yer alan bir türdür. Mehmet Emin, Rasim Haşmet 3’er manzumeleriyle dikkat çekmektedir.

Bahçe’nin 49 sayısında 2-3 sayfalık bölümler halinde yer alan Âkil Koyuncu’nun **Yıldız** adlı tercüme romanı yazarın, 1. sayıda romana başlamadan önce ifade ettiği gibi yaşanmış bir olayı tasvir etmez, ancak “*Yıldız ve hayatının*

⁸ Ercilasun, s.24-6.

hakikatle temas eden bir timsâlidir. Sultan Hamit namına kendisi bîhaber olduğu halde nüdema ve kurenâsının icra ettiği la-yuadd cinâyâtın sûret-i tedvir ve irtikâbâtını gösterir.” Romanın kimi sayılarında hiciv içerikli karikatürler de yer almıştır.

Dil konusunda ise İlyas Macid “Samimî Temsil” adı altında ordunun dilinin Türkçe olmasının milleti koruyacak en büyük güç olduğunu savunmaktadır.

Dergide biyografisi verilen kişileri 3 gruba ayırabiliriz: Vatan fedaisi olan ya da İttihat ve Terakki için çalışan kişiler, Ö. Naci, Ahmet Rıza Bey, Mithat Paşa birinci gruptur. İkinci grup ise, istibdâd döneminde halka fenalık yapanların önde gelenlerinden ve Osmanlı düşmanı olarak gösterilen Ebu'l-Huda, İzzet Paşa ve Said Paşa'dır. Üçüncü grup ise yabancı sanatçı ya da bilim adamlarının biyografisine girer ki Alfred de Müsse, Charles Darwin ve Tolstoy bu grupta yer almaktadır.

Siyaset

Bahçe'de siyâsî yazıların ağır bastığı görülmektedir. Abdi Tevfik, A.(Aydın) İsmet, Ali Suavi, Ali Ulvi, A.(Aydın) Seniy, Celal, Edhem Ruhi, Enis Avni, Fikri Salim, Galip Kemal, Hürriyet Çelebi, Hüsrev Sami, M. Behçet, Mehmet Veled, Mehmet Cavid, Necib Necati, Rasim Haşmet, Süleyman Vedat, Tahsin, Ziya Paşa dergide siyaset konulu yazıları bulunan yazarlarımızdır.

İlk sayılarda A. İsmet, “Hürriyet'in İlânı”, Enis Avni “Menâkıb-ı Hürriyet”, “Osmanlılar ve Terakki ve İttihat Cemiyeti”, Ali Ulvi, “Hasbıhal”, Mehmet Veled, “Makale-i Mahsusa”, adlı yazılarında Mehmet Cavid, başlıksız yazılarında ve imzasız olan “Devr-i İstibdada Veda”, “Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Paris Azası” adlı yazılarda ortak olarak şu görüşler yer almaktadır: İttihat ve Terakki cemiyeti 23 Temmuz 1908 günü hürriyetin ilan edilmesinde önemli bir role sahiptir ve bu olayla birlikte ülkede azınlıklarla ile Türkler tekrar barış içinde yaşamaya başlamışlardır. Osmanlı tarihinin başlangıcı olan bu günde herkes çok mutludur ve

bu sevinçli günlerin devam etmesi için vatandaşların da vazifelerini çok iyi bilmesi ve birlik olmaları gereği bir çok defa vurgulanmaktadır.

Bahçe dergisinde güncel siyasî olaylar hakkındaki tartışmalar, görüşler her hafta düzenli olarak “Haftalık Notlar” adı altında yer almaktadır. O dönemde gündemin en önemli konularından olan Berlin Antlaşması’na aykırı davranan Bulgaristan’la olan ilişkiler, Osmanlı’nın Avusturya ve Macaristan’ın hatalarından dolayı onlarla ticari ilişkilerini kesmesi, Yunanlıların Girit’i alma çabaları ve buna karşı Anadolu’da başlayan protestolar, düzenlenen mitingler, Bosna-Hersek meselesi, Meşrutiyetin aleyhtarı Kâmil Paşa hükümeti ile Said Paşa hükümeti ve düşüşleri, Adem-i Merkeziyet için kurulan Ahrar Fırkası’nın Meşrutiyeti yok etme amacı ve yeniden istibdâd devrini yaşatması, meşrutiyet düşmanlarına karşı hükümetçe alınan önlemler, İngiltere’nin yayılma ve sömürge planları, Girit’e göz koymaları, Osmanlı’nın Girit’i vermemek için Akdeniz’de iktisadî harp ilan etmesi, Rusya’nın Boğazlar hakimiyetini elde etmek isteği, Anadolu’ya yerleşme ve Ortodokslara hâkim olma istekleri v.b üzerine birçok yazı vardır. Olaylar aşama aşama bu yazılar aracılığıyla takip edilebilmektedir.

Sultan Abdülaziz’in öldürülmesi sonucu, Mithat Paşa’nın bu cinayetten sorumlu tutulan bir komisyonda bulunması sebebiyle tevkif edilerek mahkemeye çıkarılması ve birçok kişiyle birlikte haksız yere mahkûm edilmesi, önceden planlanmış olarak idam edilmesiyle ilgili hatıraların imzasız olarak verilmesi de siyasî yönden dikkati çekmektedir. Bu olayı Times gazetesi de yazar ve bunun siyasî bir cinayet olduğu sonucuna varır. Çünkü diğer mahkûmlar da dahil olmak üzere suçları ispatlanmamıştır. İnceleyebildiğimiz son sayı olan 52 numaralı dergide ise Mithat Paşa’nın öldürülmesi hükmünün incelenmesi için oluşturulan meclisin Sultan Hamid’i tedirgin ettiği anlatılmaktadır. Doktor raporuyla Sultan Aziz’in intihar etmesi ispatlanmıştır. Mithat Paşa’nın öldürülme nedeni ise Sultan Murat’ın geçici rahatsızlığında tahta çıkan Sultan Hamit’i istememesindedir.

39. sayıda yer alan ve “Abdulhamid’ten Ahmet Rıza Bey’e” diye yazılan imzasız bir “Açık Mektup” dolayısıyla derginin bir hafta süreliğine kapatılmasını

eleştiren imzasız bir yazıda Osmanlı'nın parçalanması ve özellikle Yunanlıların Girit'i alma meselesi üzerinde durulur.

Bu bölümde Ali Suavi'nin "Elhâkimu Huvallah" adlı makalesine de yer verilmekte ve yazar saygıyla anılmaktadır.

Padişahla ülkenin durumu ve Avrupa devletlerinin ülkeye etkisi üzerine konuşmalarının yer aldığı "Rüya" adlı eseri ile Ziya Paşa'yı da 8 sayıda görmekteyiz.

İran Siyaseti adı altında aldığımız imzasız "İran Şahı, İran İhtilali" adlı yazı dizisi ile İran başlıklı imzasız yazılarda İran'da en büyük inkılâbın matbuat olduğu, bunun öncesinde ise İngiltere ve Rusya'nın İran üzerindeki hain planlarının İran hükümetini yok edeceği anlatılmaktadır.

Tarih

Osmanlı tarihine ait iki makaleden biri Osmanlı inkılâbı üzerine diğeri de Barbaros Paşa'nın İspanya seferidir. Dergide İngiltere, Avusturya ve Fransa tarihlerine ait daha çok hanedanlıklarıyla ilgili bilgiler verilmektedir.

Din

Dinle ilgili olarak Ali Ulvi'nin uzun bir makalesi vardır. Tarikatlerin tarihini ve İslamiyet için önemini inceleyen yazar, tarikatlerin önemli görevlerinin yerini şimdilerde sahtekârlığın aldığıın altını çizmektedir.

Estetik

Bahçe aracılığıyla bir edebiyat meselesi olan “Estetik” konusuna cevap veren yazarların adları bir duyuru ile okuyuculara bildirilmiştir. Rıza Tevfik de bu yazarlar arasındadır ve “Estetik” adlı uzun bir makalesinde estetiğin felsefeyle, diğer sanatlarla ilişkisini irdelemektedir.

Sosyal meseleler

Dergide çeşitli sosyal meseleler üzerinde durulmaktadır. Bu konular arasında sendikanın gerekliliği, cinayetlerin vahşiliği, memurlara istibdâddan sonra düşen büyük görevler, hanedan cinayetleri, İran’ın millî eserlerinin satılması, kapitalizm ve komünizm gibi meseleler tarafsız bir şekilde sorgulanmaktadır.

Kadın meselesi

Bahçe dergisi yazarları kadın meselesine büyük önem vermektedirler. Bu konudaki yazılarda genel olarak kadınların cahil kalmasının ülkeye zarar verdiğinden, kadınlara ait her türlü hakkın İslamiyet dininde yer aldığından bahsedilmektedir. Ahmet Rıza “Vazife ve Mesuliyet” adlı uzun soluklu yazısı ile Emine Semiye’nin “Bir Hediye-i Fikriye” adlı uzun ve İslâmî içerikli yazısı dikkati çekmektedir.

Eğitim

Polis mektebinin, diğer mekteplerin ve kız mekteplerinin ıslahının gerekliliği, mekteplerde birliğin sağlanması ve kadınların eğitimi üzerine önemli makalelerin yer aldığı dergide yazarların eğitime büyük önem verdiği anlaşılmaktadır. Özellikle kadınların bir ülkenin ilerlemesine sağlayacağı katkılar düşünülerek kadının eğitimine çok önem verilmiştir. Bu konudaki makaleleriyle dergide büyük rol üstlenen yazar ise Emine Semiye’dir. Özellikle Selanik mekteplerinin İstanbul

mekteplerinden ileride olması istenmektedir, çünkü Hürriyetin ilânı bunu gerektirmektedir.

Örf ve Adetler

Dergide alışılmışın dışında başka memleketlerin örf ve âdetlerine ait iki makale yer almaktadır. Birinde Cezayir düğünleri, diğesinde ise Balmumudan tasvirler anlatılmaktadır.

Haberleşme

Bu konuda Ali Ulvi'nin İran matbuatı üzerine yazdığı ve dört sayı boyunca devam eden makalesi dikkat çekmektedir. Gazetenin önemini anlatan imzasız bir makale de dikkati çekmektedir. İstibdâd döneminde geç gelen postaların sebeplerini ve çözüm önerilerini içeren imzasız bir makale de dönemin haberleşme imkânlarını tanımamız açısından önemlidir. Bunların dışında "Telgraflar" başlığı altında telgraf örnekleri yer almaktadır. Bunun sebebinin de Telgrafhane müdürü ile yaşanan polemik olabileceği düşünülebilir

Hukuk

Hassas konular olan vatan, kanun, hâkim, adalet kavramlarının önemi üzerine birçok makaleye rastlamaktayız. Bahçe'de hürriyetin ve meşrutiyetin korunabilmesi için herkesin üzerine düşeni hakkıyla yapması gereği çeşitli makalelerde sürekli olarak vurgulanmaktadır.

Osmanlı İlmî

Ali Suavi'nin "Türklük" adlı uzun ve ağır makalesi Türklerin kökeni hakkında bilgi vermektedir.

Fen Bilimleri

Fen Bilimleri dalında Doktor Nami'ye ait Charles Darwin'in biyografisi ve Tıp konulu makalesi yer almaktadır. Konusu zooloji olan üç makale de bu bölüme dahil bulunmaktadır. Fikri Salim'in "Fok Balıkları Yok Ediliyor" adlı uzun bir makalesi ile "Köpek balığı" konulu imzasız kısa bir makale de bulunmaktadır.

Askeriye

Askeriye hakkında bilgi veren sadece bir makale bulunmaktadır.

Maliye

Bahçe'de yeni hükümetin maliye meselesini iyi düzenlemesinin gerekliliğini arz eden bir makale yer almaktadır

Spor

Güreş sporunun Fransa'daki yaygınlığından, oynanma şeklinden haber veren bir makale bulunmaktadır.

Haber

Dergide fazla sayıda haber yoktur var olan az sayıdaki haberin içeriği ise Selanik’le ilgilidir.

Teşekkür

Selanik’e gelerek hürriyetin ilânını tebrik eden yerli misafirlere dergide teşekkür edilerek karşılık veriliyor. Dergide sadece iki tane teşekkür yazısına rastlanmaktadır.

Tebrik

Dönemin yeni çıkan gazete ve dergileri haber verilerek tebrik edilmektedir.

İlân

Okuyuculara dergi aboneliği hakkında bilgi vermek, dergi ile ilgili değişiklikleri haber vermek, yeni çıkan eserleri tanıtmak, bazı sanatçıların dergide yazacağı haberini vermek, ayrıca Bahçe dergisinin istibdâd döneminde kapatılan Çocuk Bahçesi dergisinin tekrar neşri olduğunu haber vermek için çeşitli ilânlar verilmiştir.

Dergi Tanıtımı

Yeni çıkmakta olan Demet, Resimli Kitap, Musavver Muhit ve Eyyâm-ı Gürizân adlı dergiler tanıtılıyor.

Tashih

Dergide iki düzeltme yer almaktadır.

Latife

Bahçe dergisinde Letâif adı altında çeşitli şaka içerikli, komik sözler, kısa yazılar yer almaktadır.

Tebliğ

52 sayı boyunca Bahçe’de bir tane resmi tebliğe rastlanmaktadır.

Taziye

Dergide çerçeve içinde düzenlenmiş taziye yazısında Manyasizade Refik Bey’in ölümü üzerine ailesine ve millete taziye sunulmuştur.

Çeviri

Batı edebiyatına ait olarak sadece 3 sayıda devam eden “Tolstoy’un nasihatleri” ve “Tolstoy, Rus Muharriri” adlı çeviriler yer almaktadır. Bu çeviriler ise biyografi türündedir.

1.8. BAHÇE’DEKİ TENKİT VE POLEMİKLER

Bir ihtiyaçtan doğan tenkidin insan hayatında önemli bir yeri vardır. Edebî eserlerin bağlantılı olduğu sosyal hayatın izlerini edebî tenkitlerde görebilmekteyiz. Doğru ve yanlışların tartışılmasına zemin hazırlayan tenkide Bağçe dergisinde bolca

yer verilmiştir. Modern edebiyatın başlangıcı olan Tanzimat döneminde ilk münekkidiğimiz olan Namık Kemal’le birlikte tenkit edebiyatımıza girer.⁹ Rezaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan, Beşir Fuat ve Mizancı Murat edebî tenkitte ciddi çalışmalar yapmış, tenkit türünü geliştirmiş sanatçılardır. Tenkidi edebî tür haline getiren, romantik tenkit türünü edebiyatımıza getirerek edebiyatın estetik yönü üzerinde duranlar ise Servet-i Fünun sanatçılarıdır. Meşrutiyet döneminde ise Ali Canip, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Fuat Köprülü gibi sanatçılar tenkit konusu üzerinde durmuş, çağdaş edebiyatın tenkidini yapmışlardır. Özellikle Ziya Gökalp’in tesiri altında sistemli bir tenkitçi olan Ali Canip ile Türkçü tenkidi kuran Ömer Seyfettin Meşrutiyet döneminde ortaya çıkan Türkçü tenkit tarzının en önemli sanatçılarıdır. Türkçü tenkitte devrin zihniyetinin etkisiyle milliyetçilik duygusu ve tarih şuuru ağır basmaktadır.¹⁰

Dergide yer alan başlıca tenkit yazılarından kısaca bahsedeceğiz: Dergide Türkçülük akımının etkisiyle yer alan yazılardan biri de Mehmet Emin’e aittir. **Türkçe Şiirler** başlığı altında şiir anlayışını açıklayan yazar, eski şiirin yazış özelliği ve vezninden ayrıldığını çünkü avama hitap etmediğini belirtir:

“Üslup yahut yazış nedir? Tabiatın ve insanlığın ruhta yahut beyin ve yürekte uyandırdığı birtakım düşünceler ve duyguları başkalarına anlatmak sanattır ki bu her şairin yaradılışına ve içinde bulunduğu âlemin kendisine gösterdiği şeyleri duyuşa göre olur. O halde ben ne yolda yazı yazmalı idim? Gözleri ilk açılıştaki bir balıkçı kulübesinin isli çatılarına ilişen ve nenesinin söylediği ninni seslerini dalgaların uğultusunu boğan bir balıkçı oğluna nasıl yazı yazmak yaraşır ise öyle! Ahalinin düşüncelerini kendi beyninde, duygularını kendi yüreğinde duyan ve o cahil ana baba arasında elbette alıp okumak için yazılmış bir kitap bulamayan ve yüzünü okşamak için uzanmış bir el ve zayıf

⁹ Daha geniş bilgi için bkz. Ercilasun, s.1 ve d.

¹⁰ Daha geniş bilgi için bkz. Ercilasun, s.243 ve d.

*ruhuna kuvvet vermek için karşısında bir kuvvet bulup
göremeyen bir avâm evladına nasıl yazı yazmaksa işte öyle!
Vatanının kendisine öğrettiği şeyleri öğrenemeyenlere
öğretmek ve elindeki çerağı onu elde edemeyip karanlıkta
kalanlara göstermek kendisinin borcu olan velhasıl kendi
kanını taşıyan ve kendi diliyle konuşan kendi düşüncesi ve
kendi duygusuyla yaşayan bütün hemşehrilerine karşı bir iş
görmek isteyen bir Türk'e nasıl yazmak lazım gelirse işte
öyle!”*

Ona göre avâmın diliyle ve hece ölçüsüyle şiir yazılmalıdır. Vezin halkın dinlediği türkülere, tabiatın sesindedir. Avâma sanatı tattırmak için, onları yükseltmek için onların bulunduğu yere inilmelidir. Onların dertleri, düşünceleri, duyguları şiirlerde yer almalıdır. Mehmet Emin'in bu düşünceleri millî edebiyatın habercisi niteliğindedirler.

Edebiyatın önemine değinilen diğer bir yazı da Hüseyin Avni'nin **Musahabe-yi Edebiye, Hayat-ı Necibe**'dir. Hissiyât-ı necibenin edebiyatla, etkili eserlerle güçleneceği ve vicdanları etkileyeceği anlatılıyor.

Bahçe'de tiyatro tenkitlerine fazlasıyla yer verilmiştir. Bu durumun devrin millî tiyatro anlayışının bir sonucu olduğu düşünülebilir. Derginin 3. sayısında yer alan ve imzasız yayımlanan **Vatan Tiyatrosu** adlı yazıda Namık Kemal'in “Vatan” adlı oyununun İttihat ve Terakki cemiyeti himayesinde Terakki Mektebi mezunlarınca başarılı bir biçimde oynanması anlatılır ve başarıyla oynayan oyuncular tebrik edilir. Bu konuda yazılmış diğer bir yazı da A. İsmet'e aittir. Derginin 5. sayısında **Vatan Tiyatrosunda** adlı yazısı yayımlanan yazar da “Vatan” tiyatrosunun gençlere ders gibi okutulduğundan, halk üzerinde yarattığı galeyandan bahseder. Oyunun özetini verir, oyuncuların rollerini ele alır ve son olarak oyuncuları başarılarından dolayı tebrik eder. **Vatan Tiyatrosu**'nun yazarlar üzerindeki etkisi devam etmektedir. Derginin sahib-i imtiyazı Necip Necati de bu oyundan çok etkilenenler arasındadır. 6. sayıda yer alan başlıksız yazısında “Vatan” oyunu

sırasındaki izlenimlerini belirterek, oyunun halkın millî duygularını coşturduğu üzerinde durur.

Âkil Koyuncu, **Ziyaretçilerimizin Arkasından** adlı yazısında şairlerin toplumu karanlıklardan aydınlığa çıkarmadaki büyük görevlerini ele alarak, şairlere bu yönden teşekkür eder.

İmzasız olan **Şinasi** başlıklı yazıda ise bütün hürriyet âşıklarınca yüceltilen iki hürriyet kahramanından bahsedilir: Şinasi ve Namık Kemal. Osmanlıların bugünlere gelmesinde hürriyeti elde etmesinde büyük emekleri olan ve bu konuda birbirini tamamlayan büyük sanatçılardır. Görüldüğü gibi hürriyetin ikinci kez ilânıyla yeniden çıkmaya başlayan Bahçe dergisinin yazarları, hürriyet sanatçılarının emeklerini unutmamaktadırlar. Her fırsatta bu sanatçılar anılmaktadır.

Rıza Tevfik'in millî edebiyata yöneldiğinin habercisi olan önemli bir yazı da yer almaktadır dergide. Derginin 7. sayısında yer alan başlıksız olan bu yazıda Rıza Tevfik, Mehmet Emin'in şiirini överek, düşüncelerini onaylar. Bu durumun Ömer Naci ile arasında edebî münakaşalar doğurduğundan bahseden Bilge Ercilasun'un¹¹ bu sözlerine dair dergide bir yazı bulamadık. İnceleme imkânı bulamadığımız 2. senenin 52 sayısında bu münakaşaların yer almış olabileceğini düşünebiliriz.

Abdi Tevfik de **Akif Bey** adlı yazısında Namık Kemal'in Akif Bey adlı oyununun başarılı bir şekilde sergilenmesini ve oyuncuların başarısını kaleme alır.

Göriceli Mina Raşil, **Edîb-i Meşhur Kemal Bey'in Vefatına Dair** başlıklı yazısında Namık Kemal'in vatanperverliğini överek onun ruhuyla milletin hürriyet sevincini paylaştığını belirtir.

Dergide tiyatrolara özel bir önem verildiğini daha önce de belirtmiştik. Bu konuda yazılmış benzer bir imzasız yazı da **Tiyatrolar** başlığıyla okuyuculara

¹¹ Ercilasun, s.37.

sunulmaktadır. Meşrutiyetin ilânının bayram olarak kutlandığı akşam Jüpiter tiyatrosunda düzenlenen müsamere akşamında Namık Kemal, Şinasi ve Abdülhak Hamit'in oyunları sergilenmiş ve sanatın geldiği nokta gururla alkışlanmıştır. Meşrutiyet döneminde tiyatroya büyük ilgi duyulmaktadır. A.K (Âkil Koyuncu) ise **İttihat Bağçesinde** başlığıyla kaleme aldığı yazıda İstanbullu misafirlere özel olarak düzenlenen müsamerenin ve sanatçıların başarısına yer verir.

Tiyatro tenkitleri dışında dergide sanat hakkında da önemli tenkitler yer almıştır. İlk olarak Ali Canib'in **Sanat Hakkında** adlı yazısına değinmek yerinde olacaktır. Ali Canib'e göre;

“Gaye-i sanatın yalnız irâe-i hayat u hakikatten ibâret olduğunu bilmeyenler sanatla ahlâk arasında bir münâsebet ararlar. Onlara göre, bir eser, velevki hakikatten tebâud etsin, mutlaka bir fâide-i maneviyeyi şâmindir. Halbuki “realizm” bize gösteriyor ki bütün şu külliyât-ı fikriye yalnız birer serîriyyât dersidir. O, beşeriyetin cerîhalarını gösterir, tedavi etmez; romancı bir müşerrahtır, bir tabîb değildir. Bunu bilenler, bu itikad-ı sanatla perveriş-yâb olanlar - sanat yalnız sanat için - olduğunda musırdırlar.”

Sanatın, edebiyatın hakikatleri yansıtmayı gerektiğini, ahlâk dersi verme zorunluluğu taşımadığını vurgulayan yazar sözlerine şu şekilde devam eder:

“Âsâr-ı sanatı, beşere ders-i ahlâk vermekle mükellef tanıyan müelliflerin bütün seyyiâtından müberrâ yaşattıkları kahramanlar, heyhat ki âdemiyetin mecrâ-yı efkârını tahrîf edememişlerdir. Onlar bu kadar bîcâredirler! Halbuki hayat-ı hakikiyeyi bütün levsiyyâtıyla, bütün acılıklarıyla olduğu gibi gösterenler ise tarih-i beşere, ulûm-ı ictimâiyeye nâ-kabil ihsâ-yı muavenetlerde bulunmuşlardır. Bunlar bu derece bahtiyardırlar. Mesela geçen haftaki Kadın'ımızda

Pervîz Bey biraderimizin Catulles Mendes'ten tercüme ettiği parça tam bir hayat-ı hakikiye sahnesidir. Onda ne "neseviyetimize karşı bir darbe-i hakaret", ne de "ıffet ve terbiye-i umûmiyeye karşı bir tecavüz" vardır. Ve görüyoruz ki muharriri "bu sergüzeşt-i âşıkâneyi alkışlayarak şakrak bir ifade ile tasvire" özenmemiştir. Ve hatta o mağbûn-ı garâm genci ne tahkîr ve ne medhediyor. Esere "Kendisine parçalanmış kollarını uzatan erkeğin kayadan kayaya yuvarlanmasına mütebessimâne baktı!" diye nihayet veriyor. Çünkü o kadın "son bir bûse-i garâm ile uçurumlara beraber" atılmıyor.

Ali Canib'in bu sözlerinden realizmi savunduğu anlaşılmaktadır. Bir sonraki sayıda da **Yine Sanat Hakkında** adlı yazıyla realist edebiyatla ilgili düşüncelerini sunmaya devam eden yazar realist tiyatronun cemiyet için faydasından söz eder. Tiyatromuzun gelişimi hakkında bilgi verdikten sonra, millî tiyatro anlayışıyla birlikte bir tiyatro gazetesine ihtiyaç duyulduğunu belirterek Mehmet Rauf tarafından böyle bir gazete neşredileceğinin müjdesini vermektedir. Ali Canib'e göre tiyatronun yükselmesi için böyle bir gazete zorunludur.

Edebiyatın önemi konusunda yazılmış diğer bir tenkit yazısı da Raif Necdet'e aittir. **İnkılap ve Edebiyatlar** adlı uzun yazısında, bir milletin seviyesini edebiyat seviyesiyle bir tutmaktadır Namık Kemal gibi dahi sanatçıların sözleri istibdâd, zulüm dönemlerinde anlaşılabilmiştir. Çünkü sanatçıların dimağları ilerdedir. Namık Kemal'in eserleri yakılmasına rağmen bıraktığı etki, hürriyet aşkı kalplerden atılmamıştır. Birçok hürriyetperver sanatçının yetişmesine sebep olmuştur. Yedi yıllık istibdâd döneminde edebiyat engellenmesine rağmen istibdâddan sonra edebiyatta yeni gelişmeler olmuş ve bu durum inkılâpları etkilemiştir:

"Şimdi bu yedi senelik fasıla-i edebiyatın biriktirdiği bir feyzân-ı tahassür ve iştiyâk ile herhalde sâha-i edebiyatımız pek güzel, pek ciddi eserlerle tezeyyün edecektir. Ve ümit

ederiz ki “fasıla-i edebiyat” zamanında yetişen gençlerimiz de şu dakikayı, şu nükteyi hiçbir zaman pîş-i dikkat ve ehemmiyetten dūr tutmazlar: Hususiyle bulunduğumuz şu yirminci asırda ilim ve irfân ile perver-i şebâb olmayan hakikat ile, felsefe ile hatta ulûm-ı ictimâiye ve tarihiye ile alâkadâr bulunmayan âsâr-ı edebiyatın ömürleri pek, hem pek kısadır. Yaşamaları ile ölmeleri hemen bir gibi olur. Yalnız iyi hissedilmiş cidden güzel ve sanatkârâne yazılmış bazı “lirik” şiirler -bir dereceye kadar- müstesna ediblerimiz, şairlerimiz füyûzât-ı ilim ve irfânla behre-dâr oldukça meydana çıkacak âsâr-ı edebiye ve şiiriyede behemehâl başka bir feyz başka bir ruh, gaye-i emeli temine hâdim başka bir kuvvet ve hakikat mevcûd olacaktır. Eserlerimizde daima bir nuhbe-i ictimâiye ve felsefe bulunmalı, ihtiva edeceği ziyalarıyla zulmetleri tenvir eylemelidir. Şimdi zannederim ki bir müddet bütün eserlerimiz, tiyatrolarımız, romanlarımız hep hissiyât-ı vatanperverâne ile hep devr-i istibdâd esnasında irtikâb edilen fecâyi-i milliye ve ictimâ’iye ile, hep ateş ve cidâl ile dolu olacaktır. Ve bu da pek tabûdir. Edebiyatların inkılâplar üzerinde büyük bir tesiri olduğu gibi inkılâplar da edebiyatlar üzerinde mühim birer tesire maliktirler, hatta bu tesirden yalnız edebiyat değil, tekmil sanâyi-i nefise de hissedârdır.

Şimdi bizim edebiyatımız siyaîi, ahlâkî ve içtimâî olacaktır ve öyle de olmalıdır.”

Raif Necdet’in bu sözleri edebiyatın sosyal hayatın bir parçası olduğunu gözler önüne sermektedir.

Hafta-yı Edebî'de bir haftanın edebî yazılarıyla ilgili bir makale yazmanın zor olacağından bahseden Tahsin Nahit her mesleğin zorlukları olduğunu ve herkesin mesleğini en iyi şekilde yapması gerektiğini belirtir.

Edebiyat dergileriyle ilgili kısa bir değerlendirme yapan yazara göre eskinin kaliteli dergileri olan Servet-i Fünûn, Mecmua-yı Edebiye'nin yerini artık yetersiz dergiler almıştır.

Dergide tenkit konusunda fazla yer kaplayan bir yazı dizisi de “Kaygısız Sahife” adı altında verilen ve sosyal, siyasî tenkitlerdir. Genelde Enis Avni imzalı olan bu yazılar kimi zaman da imzasız olarak neşredilmiştir. 28-29-31-32-33-34-35-36-37-47-48-49-50-51 numaralı sayılarda yer alan bu yazılarda alaycı bir anlatım söz konusudur. Daha çok Selanik'le ilgili siyasî, güncel olaylar konu edildiği gibi, ülke ile ilgili konulara da yer verilmiştir. Sayfaların altına doğru çerçeve içinde verilen bu yazılar genellikle çok kısadır.

Enis Avni, **İşte Böyle Olur** adlı yazıda hükümetin hep aynı insanlardan, kafalardan oluşmasını alaycı bir dille eleştirir.

Eser tanıtımına önem veren dergide M. Nermi tarafından Kâzım Nami'nin yeni çıkan eseri olan “Terbiye-i Vataniyede İlk Adım” adlı tarih kitabı okuyuculara önemli bir eser olarak tavsiye edilir.

Perviz takma adıyla yazan Ömer Seyfettin'in **Dedikodu** adında öyküleme türünde yazılmış bir tenkit yazısına rastlamaktayız.Yazar, Ali Kemal Bey'in jurnalcılığını eleştirmektedir.

Derginin 39. sayısında **Abdülhamit'ten Açık Mektup** diye Fransızca bir mektubun tercümesi neşredilir. Karikatürle birlikte verilen bu mektup üzerine derginin 39. sayısı yasaklanır ve dergiye iki hafta ara verilir. Bu durumu eleştiren imzasız bir yazı **Bağçe'nin 39 Numaralı Nüshası Müsadere Edildi** başlığı altında 40. sayıda yayımlanır.

Günümüz edebiyat araştırmalarının da güncel bir konusu olan İlk Türkçe Őirlerin ya da Osmanlı Őirlerinin ne zaman yazıldığı hakkında Rıza Tevfik oldukça yoğun ve iki sayı boyunca devam eden bir yazı yazmıştır. **Saz Şairlerimiz ve Türkçe Őirler** adını taşıyan bu makalesinde Osmanlı'nın kuruluşunda edebiyatın yerini ele alır. Yazara göre Osmanlı'nın kuruluşunda edebiyat yoktur, Şir vardır. Çünkü edebiyat medeniyete ihtiyaç duymaktadır. Şir ise farklıdır.

'Selçuk Sultanına vâki' olan hizmetinden dolayı (tabl u alem) ihsanına nâil olan (Osmancık) tamamıyla ümmî ve fakat gayet salâh-hâl sahibi bir zat imiş, Şimdi (müessis-i devlet-i Osmaniye) olan bu muhterem ihtiyarın zamanında Osmanlı Türklerinin edebiyatı nasıl Őeydi?.. Bunu düşünelim!.. Tahkîkât-ı tarihiye zemininde icra edilen tafahhusât-ı edebiyeden anlaşılıyor ki o zamanlar (edebiyat) tabirine müstehak olacak derecede mühim hiçbir eser-i kabiliyet yok imiş. Halbuki Selçukîler devrinde Mesnevi-i Şerif ve emsâli gibi Şâirâne ve hakîmâne vasıflarına bi-hakkın Şâyân bedâialar vücûda getirilmiş idi. Hatta Türk tarihinde bir meseline daha tesadüf olunamayan mebânî-yi fikriye ve edebîyeden addettiğim (Kutadgu Bilig) namıyla bugün meşhur olan o büyük eser bile Osmancık devrinden hemen takriben iki asır evvel yazılmış idi. Demek oluyor ki Osmanlı Türklerinin kuvvet-i azm ve cesaret kahramânânelerinden başka saffet-i mümtazeleri yok ve hele edebiyat ve medeniyet-i fikriye namına hiçbir Şeyleri yoktu. Tahkîkat bugün bunu gösteriyor!... Herkes de bu iddiaya arz-ı teslimiyet ediyor, fakat bilmem bu iddia (min cihetin doğru olmakla beraber!..) Şâyân-ı tashîh görülecek surette nâkis değil mi?.. Ben zannediyorum ki öyledir. Vâkıâ, Şimdiki tekemmülât-ı edebîyemizi o devir Türklerinde arayamayız. Okumak, yazmak gibi artık zamanımız insanlarınca birinci

derecede levâzım-ı medeniyetten ma'dûd olan ibtidâi kabiliyetlerden bile mahrum olan göçebe halkından mükemmel bir (edebiyat) me'mûl edilemez. Fakat şairlik, husûsen tabîi şairlik için bu gibi şartların tahakkuku la-büdd ve lâzım değildir.'

Edebiyat araştırmacılarına göre Osmanlı şiiri her ne kadar Sultan Veled'le başlasa da Rıza Tevfik onun Fars kültürüne sahip olması ve birkaç Türkçe şiirinin de değersiz olması sebebiyle bunu kabul etmez. Bugün o dönemin Türkçe yazan şairleri kesin olarak bilinmemektedir. Selçuklular zamanında küçümsendiği için parmak hesabıyla yazılan şiirlerin de gizli tutulması bu durumun ortaya çıkmasını engellemektedir. O döneme ait bazı kaba Türkçe ile yazılmış şiirler de mevcuttur:

"Tarih-i edebiyatımız tedkik ve âsâr-ı kudemâyı tetebbu'a hasretmiş olan bazı mütehasısîn edebiyatımızın ilk devrini teşkil eden safhaya Sultan Veled'in Rübâbnâme'si ile başlarlar. Bu pek doğru değildir, çünkü medeniyet-i fikriyesi, hüviyet-i vicdaniye ve şahsiyet-i maneviyesi itibâriyle zaten Türk olmaktan ziyâde Farsî olan Sultan Veled'in Türkçe manzum söz söylemeye teşebbüsü – sanat hâricinde!- bazı esbâba inkıyâd-ı mecburiyetiyle olmuştu. Kendisi büyük bir tarikat müessisi olan pederinin efkâr ve itikâdâtını –halk arasında dahi- neşr ve ta'mîm için avâm lisaniyle ve şiir kisvetinde bazı telkînâtta bulunmak istemişti, hatta Rübâbnâme namıyla meşhur olan o manzumesi tasavvuf itibâriyle büyük bir kıymeti hâiz olmakla beraber (şiiriyet) nokta-i nazarından değersiz, hem de gayet değersiz bir eserdir. Türkçesi kıvrak değildir, bu lisânı – o zamana mahsus olan kabalığı ile beraber – yine mümkün olduğu kadar idare edebilmek için sultan Veled'in lüzumu derecede mümâresesi olduğu âşikârdır. Hazret-i Mevlânâ dahi aslen Türk oğlu Türk olduğu halde katiyen lisân-ı Türkî'ye iltifat

etmediği için yazmış olduğu bir iki Türkçe gazel bu lisanda acemiliğini gereği gibi ispat eder. Lakin o zamanlar Sultan Veled'e muasır adamlar arasında –yine o devrin- Osmanlı Türkçesiyle manzum söz söylemiş bir kimse yok mu idi acaba?.. Bunu bilemiyoruz! Eğer tarih sahasındaki tetebbu'ât-ı edebiyemiz bize böyle bir şairin veya birkaç kişinin mevcudiyetini âsârıyla keşif ve ibrâz edebilseydi, Sultan Veled'in Türkçe eseriyle bunlarinkini kıyas ederek bir netice çıkarır ve o zamanın millî olan lisân-ı şiiiri ne imiş? Bir fikir hâsıl edebilirdik. Maa-t-teessüf tedkikât böyle bir keşfe müntehî olamıyor. Asya'yı alt üst eden Moğol akıncılarının önünden kaçan bu bir iki yüz kahraman içinde bir şair yok imiş!.. Demekte muztarr kalıyoruz. Belki ileride bazı keşfiyât bu itikâdımızı değiştirir. Mamefih benim yine şüphem var, zira Sultan Osman devrinde Salçık (Selçuk!) Türkleri tasavvufta pek ileri varmışlar, hatta nâzik dünyalık itikâdını ihtişam-ı saltanat ile tevfiik edebilecek kadar da marifet ibrâz edebilmişlerdi. Bu Türkler arasında fevkalâde eserler vücuda getirmiş ve eâzım-ı sufiyeden ma'dûd olmuş bir çok kibar bulunmakla beraber bir çok ümmî şeyhler var idi ki hakâyık-ı tarikatı mev'ize suretiyle telakki etmişlerdi. İşte bu gibi meşâyih-i esrâr –ı itikâdiyeyi bazı rumuzât ile kaba Türkçe şiiirlerde derc ve beyân ederlerdi. Ve aruz-ı Arabî ve Farsî kavâidine adem-i vukûfları sebebiyle parmak hesabı üzere şiiir söylerlerdi. Bu türlü şiiirler ulemâ-yı zâhirin (yani müteşerrî'nin!) pek hoşuna gitmediği için; hemen gizli tutulur ve müridânın hudûd-ı hafızasından dışarı çıkamazdı.

Yazar bu sözlerinden sonra Sultan Veled'in Rübâbnâmesinden bir kıtayla o zamanın Türkçe şiiirlerini karşılaştırır ve Veled'in şiiirlerinin iyi bir Türkçe ile yazılmadığını kanıtlar. Öte yandan ait oldukları devirleri bilinen eserlerin elimizde

olmadığından yakındır. Son olarak eskiden beri kaba Türkçeye yazılan şiirlerin var olduğunu belirtir.

İmzasız **Nasıl Oldu** başlıklı yazıda Yüzbaşı Kâzım Nami Bey tarafından yazılan “Nasıl Oldu” adlı oyun tanıtılmaktadır. Osmanlı ihtilâlini anlatan piyesin başarıyla sergilendiği belirtilmektedir.

İttihat ve Terakki’yi çekemeyen onun hakkında asılsız dedikodular yazan diğer gazeteler için “hastalıklı” tabirinin kullanıldığı bir tenkitte alaycı bir dille bu hastalıklı gazeteleri tedavi edecek muayene de anlatılmaktadır.

Dergide sadece dört konuda polemik vardır. Birincisi, Emin Lami tarafından Kâzım Nami’nin “Nasıl Oldu” oyununun fazla abartıldığı üzerinedir. Oyunun aslında hiçbir değere sahip olmadığı tenkit eksikliğinden dolayı anlaşılammıştır. Yazar iyi eserlerin devleti geliştireceğini vurgular ve tenkide layık eser yazmanın büyük başarı olduğuna değinir.

Âkil Koyuncu kendisine imzasız olarak yapılan bir saldırıya alaycı bir dille cevap vermektedir.

Dergide yer alan diğer bir polemik de Telgraf muharebe memuru Süleyman Efendi ile Selanik Merkez Telgraf Müdürü Edhem arasında geçer. Edhem Bey’in Süleyman Bey’i tenbihatı dinlemekle suçlaması üzerine Süleyman Efendi dergiye bir mektup yazarak bu suçlamaya cevap verir. Bunun iftira olduğunu söyleyerek Edhem Bey’den bu suçlamaları ispatlamasını ister.

Son polemiğin konusu ise Komiser Refik’tir. Hürriyet Çelebi imzalı **Dedikodular** adlı bir yazıda Komiser Refik’i “istibdadın en azılı bendelerinden” olarak gösteren yazar ona ağır hakaretlerde bulunarak Hukuk Mektebi talebelerinin mahkûm olmasında Komiser Refik’in büyük rolü olduğunu ileri sürer. Onun daha birçok kişinin mahkûm edilmesinde rolü olduğunu belirten yazar böyle birinin nasıl olur da polis mektebine girdiğini anlayamamaktadır ve Polis Mektebi müdürü Niyazi

Bey'den ondan hesap sormasını istemektedir. Gerektiğinde bütün suçlamaları ispat edebileceğini de sürekli olarak belirten yazarın tek isteği onun biran önce yerinden kovulması ve mahkûm edilmesidir.

Bu suçlamalara verilecek cevap, gecikmeden bir dahaki sayıda yerini alır: Komiser Refik **Hürriyet Çelebi İmzalı Makaleye Cevap** adlı yazısında kendisine karşı yapılan suçlamaları reddeder, gerçekleri anlatarak savunmasını yapar. Aynı sayıda Bağçe yönetimi tarafından bu cevabı destekleyen kısa bir yazı yer alır. Bir dahaki sayıda Hürriyet Çelebi, **Hasbihal**'le cevap verir ve tam tersi bir tavır takınarak Komiser Refik'in savunmasına hak vererek onun adını plansız olarak kötü niyet taşımadan ortaya attığını belirtir ve bundan üzüntü duyduğunu yazar.

A.Cevri ise **Komiser Refik** adlı yazısında önceki sayıda yer alan Refik'in savunmasına ve "alçakça yalan söylemesi"ne şaşırdığını belirterek o ve onun gibilere tüm nefretiyle seslenir, adaletin onlara da bir gün hak ettikleri cezalarını vereceğine inanır.

1.9. BAHÇE'DE BULUNAN FOTOĞRAFLARIN FİHRİSTİ

İttihat ve Terakki cemiyeti güzide azasından Cavid Bey	c.1, N.3, s.1
İttihat ve Terakki cemiyeti azasından Beyoğlu zabıta müfettişi, Doktor Filozof Rıza Tevfik Bey	c.1, N.4, s.1
Merhum Ziya Paşa	c.1, N.4, s.4
Merhum Recep Paşa	c.1, N.4, s.9
Ahraren milletten evvelce Paris'te neşr olunan Meşveret müdür ve sermuharriri Ahmed Rıza Bey	c.1, N.5, s.5
Şehid-i hürriyet, ebu'l-ihraz merhum Namık Kemal Bey	c.1, N.5, s.10
Kahraman-ı hürriyet Niyazi Bey ve biraderi Osman Fehmi Bey	c.1, N.5, s.11
Filozof Rıza Tevfik Beyefendi	c.1, N.6, s.1
Enver Bey	c.1, N.6, s.12
Niyazi Bey	c.1, N.6, s.12
Şinasi	c.1, N.7, s.1
Şühedâ-yı hürriyetten Ali Suavi Efendi	c.1, N.8, s.9
Mithat Paşa merhun	c.1, N.9, s.1
Merhum Ömer Şevki Paşa	c.1, N.10, s.1
Merhum Mithat Paşazade Ali Haydar Bey	c.1, N.10, s.11
Şehid-i hürriyet, edib-i azam Kemal Bey'in Bolayır'da Sülayman Paşa merhumun kabri ittisalinde medfun buldukları mezar	c.1, N.11, s.3
Risalemizi izhâr-ı nadide-i âsârıyla tezyin etmek lütfunda bulunan "Türkçe Şiirler" şairi muhteremi Mehmed Emin Bey	c.1, N.12, s.1
Muavinîn-i tahririyemizden Mehmet Veled Çelebi	c.1, N.13, s.2
Muavinîn-i tahririyemizden Rauf Necdet Paşa	c.1, N.13, s.8
Muavinîn-i tahririyemizden filozof Rıza Tevfik Bey	c.1, N.13, s.10
Muavinîn-i tahririyemizden Faik Sabri Bey	c.1, N.14, s.6
Mısırü'l-Kahire'de intişar eden "İctihad" mecmuası sahibi Doktor Abdullah Cevdet Bey	c.1, N.15, s.5
Harbiye Nazırı Rıza Paşa Hazretleri	c.1, N.16, s.1
Sadrazam Kemal Paşa Hazretleri	c.1, N.16, s.8
Taksim bahçesinde nümayiş	c.1, N.17, s.1

Recaizade Ekrem Bey	c.1, N.18, s.6
Nümayişler	c.1, N.18, s.8
Doktor Rıza Tevfik Bey (Hapishaneye girerken)	c.1, N.20, s.9
İstanbul'da intihab nümayişleri	c.1, N.21, s.12
Doktor Rıza Tevfik Bey	c.1, N.21, s.13
Doktor Rıza Tevfik Bey (Mekteb-i Mülkiye'de iken)	c.1, N.22, s.9
Rıza Tevfik Bey (Mülkiyede iken)	c.1, N.22, s.10
Muavinîn-i tahririyemizden Mahmud Nedim Bey	c.1, N.23, s.8
Rıza Tevfik Bey Efendi	c.1, N.23, s.11
Ahmed Rıza Bey, hücre-i iştigalinde	c.1, N.23, s.13
Selanik Fransız İdadi Mektebi	c.1, N.24, s.3
Muavinîn-i tahririyemizden Ömer Naci Beyefendi	c.1, N.24, s.9
Antalya mebusu Ebuzziya Tevfik Efendi	c.1, N.24, s.12
Paris İttihat ve Terakki cemiyeti azaları	c.1, N.24, s.13
Enver Bey	c.1, N.25, s.3
Samipaşazade Sezai	c.1, N.25, s.4
Hürriyet kahramanları	c.1, N.25, s.5
Edirne valisi Reşid Paşa	c.1, N.25, s.9
Hürriyet kahramanları	c.2, N.26, s.5
Selanik mebusu Karasu Efendi	c.2, N.26, s.9
Dahiliye Nazırı Hilmi Paşa	c.2, N.26, s.10
Dolmabahçe Sarayı	c.2, N.27, s.7
Mehmet Emin Bey	c.2, N.28, s.24
İttihat ve Terakki cemiyetinin Kanun-ı Esasi'nin istirdadı için çıkardığı millî çetelerden biri	c.2, N.28, s.29
Galip Kemal Bey	c.2, N.31, s.75
Ali Suavi merhum	c.2, N.32, s.84
Charles Darwin	c.2, N. 34, s.106
İran menâzırından bir nazar	c.2, N.34, s.114-5
Üçüncü avcı taburu binbaşısı Remzi Bey	c.2, N.35, s.133
Falaka	c.2, N.35, s.135
Tolstoy, çiftçi	c.2, N.36, s.148

Tolstoy, hasatçı	c.2, N.36, s.148
Tolstoy'un gençlik ve yaşlılık resimleri	c.2, N.37, s.160
Devletli necabetli Selahaddin Efendi Hazetleri	c.2, N.37, s.172
Ahmed Rıza Bey	c.2, N.38, s.17
Hürriyeti İstanbul'un kalbgâhına yerleştirmeye giden fedailer	c.2, N.38, s.178
Yıldız sarayı menhusunda haps ve tevkif olup hayat ve mematından bugüne kadar bir haber alınamayan vatandaşlarımızdan avcı taburu binbaşısı Remzi Bey	c.2, N.38, s.179
Selanik mebus-ı muhteremi Mehmet Cavid Bey	c.2, N.38, s.180
Evvelce istihsal-i hürriyet eden ve bu defa da muhafazası için İstanbul'a azimet eyleyen vatan fedaileri	c.2, N.38, s.181
İlk defa liva-yı hürriyeti açarak Resene dağlarına çekilen ve bu defa İstanbul'a yürümek için 5 Nisan'da Selanik'ten hareket eden kahraman-ı hürriyet Niyazi Bey	c.2, N.38, s.182
Vatanın tehlikede bulunduğu haberini alır almaz terk-i memuriyetle 3 Nisan akşamı şehrimize gelip İstanbul'a azimet eden kahraman-ı hürriyet Enver Bey	c.2, N.38, s.183
Kahraman-ı hürriyet Niyazi Bey seferber halinde	c.2, N.38, s.184
Muharrirlerimizden Edirne muavini Rıza Tefvik Bey	c.2, N.38, s.185
Meclis-i Mebusan reisi muhteremi Ahmed Rıza Beyefendi	c.2, N.38, s.186
Maliye nazırı Rıfat Bey	c.2, N.39, s.196
Hareket ordusu gönüllüleri İstanbul sokaklarında	c.2, N.39, s.198
Hareket ordusu gönüllüleri	c.2, N.39, s.199
Hareket ordusunda bir top	c.2, N.39, s.200
İsmail Hakkı Bey	c.2, N.39, s.206
İlm-i hukuk ve Mukayese-i Kavanin mecmuası sahip ve müessisi Gümölcine mebusu Mehmet Arif Beyefendi	c.2, N.40, s.213
Hareket ordusunda: Niyazi Bey'in milli taburu	c.2, N.40, s.214
Balkan gazetesi muharriri edhem Ruhi Beyefendi	c.2, N.40, s.216
Selanik mebus-ı muhteremi Rahmi Beyefendi	c.2, N.40, s.219
Rıhtımda Osmanlı İttihat ve Terakki kulübünün dahili Hareket ordusunda Taşkışla muharebesine iştirak eden	c.2, N.40, s.220

toplardan biri	c.2, N.40, s.220
İstanbul'da Hareket ordusunun kışlalara dühûlu	c.2, N.40, s.221
Hareket ordusunun İstanbul'u işgali sırasında meclis-i mebusanın Ayastefanos'ta ictima ettiği yat kulübü	c.2, N.40, s.223
İzmir mebusu M.Nıssım Mazlıah	c.2, N.41, s.226
Sabık Bahriye nazırı Rıza Paşa	c.2, N.41, s.227
Zehirli makaleleleri ile efkârı teflit ve teşviş eden ve halkı İttihat ve Terakki erkânını katle teşvik ile 31 Mart Hadise-i irticaiyesini hazırlayan hadim-i istibdad.Balkan gazetesi muharriri Derviş Vahdeti	c.2, N.41,s.230
Alatin köşk ve sakini	c.2, N.41, s.231
M.K.M. Tourner	c.2, N.41, s.232
Dahiliye nazırı Ferid Paşa	c.2, N.41, s.235
Ömer Naci Bey	c.2, N.42, s.245
Hareket ordusunda bir top	c.2, N.42, s.246
Mithat Paşa ve kâtib-i hususisi	c.2, N.42, s.247
Sosyalizm ve ihtilâl ejderi	c.2, N.42, s.250
Von Der Goltz Paşa	c.2, N.42, s.259
Makineler devrinde	c.2, N.43, s.263
Paris'de Opera meydanı	c.2, N.43, s.266
Beyaz ve Siyah (Pehlivanlar)	c.2, N.44, s.276
Fransız pehlivanı	c.2, N.44, s.278
Müthiş bir Japon pehlivan	c.2, N.44, s.279
Cihan pehlivanı Nurullah 2 metre boyu, 107 sıklet	c.2, N.44, s.280
Maliye nazırı Cavid Beyefendi	c.2, N.45, s.290
Edirne'de askeri talimler	c.2, N.45, s.291
Öldürülenler	c.2, N.45, s.297
Bazı hükümdar katilleri	c.2, N.45, s.300
Merhum Mithat Paşa	c.2, N.46, s.305
Dersaadet andarma kumandanı miralay Galip Bey	c.2, N.46, s.315
İngiltere'nin müttefik dost ve himaye-gerdeleri	c.2, N.46, s.321
Talebelikten kral ve imparatorluğa	c.2, N.46, s.322
Büyük rütbeden bir kardeş	c.2, N.46, s.323

Selanik'te İttihat bahçesi	c.2, N.46, s.325
Adliye nazırı Necmeddin Bey	c.2, N.47, s.330
Üsküp menazırından	c.2, N.47, s.330
İngiltere Kralı 7. Edvar'ın 50 aded fotoğrafı	c.2, N.47, s.332-3
Mahmud Esad Efendi Hazretleri	c.2, N.47, s.337
Manastır avcı taburunda muharebe talimi	c.2, N.47, s.338
Manastır avcı taburu yürüyüş halinde	c.2, N.47, s.339
Paris'te hürriyet şenlikleri	c.2, N.48, s.352
Devr-i istibdat ricâlinden sabık dahiliye mühürdarı Hasan Bey	c.2, N.48, s.356
Şehid-i hürriyet erkân-ı harb binbaşısı Muhtar Bey	c.2, N.49, S.362
Osmanlı ordusunda bir top	c.2, N.49, s. 370
Mülâzım Tevfik Efendi	c.2, N.51, s.398
El-Cezirede konferans azaları	c.2, N.51, s.400
1756'da Paris'Konferansı azaları	c.2, N.51, s.401
Hareket ordusunda Babıali ve askeri kulübü civarında müsademeye iştirak eden zabitân ve Selanik gönüllü efradından bazıları	c.2, N.51, s.405
Almanya'da ikmal-i tahsil ile ahiren şehrimize avdet eden muavinîn-i tahririyemizden Doktor Osman Nami Bey	c.2, N.52, s.413
Hadi Paşa	c.2, N. 52, s.420

1.10. BAHÇE’NİN 1-52 SAYILARININ ÇIKARILIŞ TARİHLERİ VE SAYFA SAYISI İLE YAYIN PERİYODU TABLOSU

c.	Nu.	Sayfa	Çıkış Tarihi	Miladi	Yayımlanma Periyodu
1	1	1-16	21 Temmuz 1324	3 Ağustos 1908	
1	2	1-16	28 Temmuz 1324	10 Ağustos 1908	Bir hafta arayla
1	3	1-16	4 Ağustos 1324	17 Ağustos 1908	Bir hafta arayla
1	4	1-16	12 Ağustos 1324	25 Ağustos 1908	Sekiz gün arayla
1	5	1-16	19 Ağustos 1324	1 Eylül 1908	Bir hafta arayla
1	6	1-16	26 Ağustos 1324	8 Eylül 1908	Bir hafta arayla
1	7	1-16	2 Eylül 1324	15 Eylül 1908	Bir hafta arayla
1	8	1-16	9 Eylül 1324	22 Eylül 1908	Bir hafta arayla
1	9	1-16	16 Eylül 1324	29 Eylül 1908	Bir hafta arayla
1	10	1-16	23 Eylül 1324	6 Ekim 1908	Bir hafta arayla
1	11	1-16	30 Eylül 1324	13 Ekim 1908	Bir hafta arayla
1	12	1-16	7 Teşrin-i evvel 1324	20 Ekim 1908	Bir hafta arayla
1	13	1-16	14 Teşrin-i evvel 1324	27 Ekim 1908	Bir hafta arayla
1	14	1-16	21 Teşrin-i evvel 1324	3 Kasım 1908	Bir hafta arayla
1	15	1-16	28 Teşrin-i evvel 1324	10 Kasım 1908	Bir hafta arayla
1	16	1-16	4 Teşrin-i sâni 1324	17 Kasım 1908	Bir hafta arayla
1	17	1-16	11 Teşrin-i sâni 1324	24 Kasım 1908	Bir hafta arayla
1	18	1-16	18 Teşrin-i sâni 1324	1 Aralık 1908	Bir hafta arayla
1	19	1-16	25 Teşrin-i sâni 1324	8 Aralık 1908	Bir hafta arayla
1	20	1-16	2 Kanun-ı evvel 1324	15 Aralık 1908	Bir hafta arayla
1	21	1-16	9 Kanun-ı evvel 1324	22 Aralık 1908	Bir hafta arayla
1	22	1-16	16 Kanun-ı evvel 1324 Salı	29 Aralık 1908	Bir hafta arayla
1	23	1-16	21 Kanun-ı evvel 1324 Pazar	3 Ocak 1909	Beş gün arayla
1	24	1-16	30 Kanun-ı evvel 1324 Salı	12 Ocak 1909	Dokuz gün a arayla
1	25	1-16	6 Kanun-ı sâni 1324 Salı	19 Ocak 1909	Bir hafta arayla
1	26	1-16	13 Kanun-ı sâni 1324 Salı	26 Ocak 1909	Bir hafta arayla
2	27	1-16	20 Kanun-ı sâni 1324 Salı	2 Şubat 1909	Bir hafta arayla
2	28	17-32	27 Kanun-ı sâni 1324 Salı	9 Şubat 1909	Bir hafta arayla
2	29	33-48	3 Şubat 1324 Salı	16 Şubat 1909	Bir hafta arayla
2	30	49-64	10 Şubat 1324 Salı	23 Şubat 1909	Bir hafta arayla
2	31	65-80	17 Şubat 1324 Salı	2 Mart 1909	Bir hafta arayla
2	32	81-96	24 Şubat 1324 Salı	9 Mart 1909	Bir hafta arayla
2	33	97-112	3 Mart 1325 Salı	16 Mart 1909	Bir hafta arayla
2	34	113-128	10 Mart 1325 Salı	23 Mart 1909	Bir hafta arayla
2	35	129-144	17 Mart 1325 Salı	30 Mart 1909	Bir hafta arayla
2	36	145-160	24 Mart 1325 Salı	6 Nisan 1909	Bir hafta arayla
2	37	161-176	31 Mart 1325 Salı	13 Nisan 1909	Bir hafta arayla
2	38	177-192	5 Nisan 1325 Pazar	18 Nisan 1909	Beş gün arayla
2	39	193-208	5 Mayıs 1325 Salı	18 Mayıs 1909	Bir ay arayla
2	40	209-224	26 Mayıs 1325 Salı	8 Haziran 1909	Üç hafta arayla
2	41	225-240	2 Haziran 1325 Salı	15 Haziran 1909	Bir hafta arayla
2	42	241-256	9 Haziran 1325 Salı	22 Haziran 1909	Bir hafta arayla

2	43	257-272	16 Haziran 1325 Salı	29 Haziran 1909	Bir hafta arayla
2	44	273-288	23 Haziran 1325 Salı	6 Temmuz 1909	Bir hafta arayla
2	45	289-304	30 Haziran 1325 Salı	13 Temmuz 1909	Bir hafta arayla
2	46	305-328	10 Temmuz 1325 Cuma	23 Temmuz 1909	On gün arayla
2	47	329-344	14 Temmuz 1325 Salı	27 Temmuz 1909	Dört gün arayla
2	48	345-360	21 Temmuz 1325 Salı	3 Ağustos 1909	Bir hafta arayla
2	49	361-376	28 Temmuz 1325 Salı	10 Ağustos 1909	Bir hafta arayla
2	50	377-392	11 Ağustos 1325 Salı	24 Ağustos 1909	İki hafta arayla
2	51	393-408	18 Ağustos 1325 Salı	31 Ağustos 1909	Bir hafta arayla
2	52	409-424	25 Ağustos 1325 Salı	7 Eylül 1909	Bir hafta arayla

1.11. BAHÇE'NİN YAYINLANDIĞI YER İLE FİYAT TABLOSU

c.	Nu.	İdarehanesi	Fiyatı
1	1	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	2	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	3	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	4	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	5	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	6	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	7	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	8	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	9	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	10	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	11	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	12	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	13	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	14	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	15	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	16	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	17	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	18	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	19	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	20	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	21	Selanik	Nüshası 1 kuruş
1	22	Selanik	Nüshası 40 paradır
1	23	Selanik	Nüshası 40 paradır
1	24	Selanik	Nüshası 40 paradır
1	25	Selanik	Nüshası 40 paradır
1	26	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	27	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	28	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	29	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	30	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	31	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	32	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	33	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	34	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	35	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	36	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	37	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	38	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	39	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	40	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	41	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	42	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	43	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	44	Selanik	Nüshası 40 paradır

2	45	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	46	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	47	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	48	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	49	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	50	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	51	Selanik	Nüshası 40 paradır
2	52	Selanik	Nüshası 40 paradır

1.12. BAHÇE'NİN YAZAR KADROSU

1. A.(Ayın) CEVRİ
2. A.(Elif) CEVDETİ
3. A.(Elif) MAZLUM
4. ABDİ İSMET ULUKIT
5. ABDİ TEVFİK
6. ABDULGANİ SENİY YURDMAN
7. ABDULLAH CEVDET
8. ABDÜLHAK HAMİT
9. AHMET RIZA
10. ÂKİL KOYUNCU
11. ALİ CANİB
12. ALİ SUAVİ
13. ALİ ULVİ
14. CELÂL (Dava Vekili)
15. CELÂL SABİT
16. CELÂL SÂHİR
17. CEMAL
18. CEMİL SÜLEYMAN
19. EDHEM (Selanik Merkez Telgraf Müdürü)
20. EDHEM HİDAYET
21. EDHEM RUHİ BALKAN
22. EMİN LÂMİ
23. EMİNE SEMİYE
24. ENİS AVNİ
25. ESAD KEMAL
26. FAİK SABRİ
27. FİKRİ SÂLİM
28. FUAD
29. GALİP KEMAL

30. HASAN FEHMÎ
31. HAŞMET (Tahsildar)
32. HÜRRİYET ÇELEBÎ
33. HÜSEYİN AVNÎ
34. HÜSEYİN CAHİD
35. HÜSREV SAMÎ
36. İBRAHİM SADÎ
37. İLYAS MACİD
38. İMZASIZLAR
39. KÂMİL (Manastır mekteb-i Harbiye Doktoru)
40. KÂZİM NAMÎ
41. M. ÂDİL
42. M. NAHİD
43. MUSTAFA NERMÎ
44. MEHMET BEHÇET YAZAR
45. MAHMUD NEDİM
46. MEHMET CAVİD
47. MEHMET EMİN
48. MEHMET RAUF
49. MEHMET VELED
50. MİNA RAŞİL (Göriceli)
51. MİTHAT PAŞA
52. MUHYİDDİN MEKKÎ
53. MUSTAFA NAMIK ÇANKI
54. NAMÎ (Doktor)
55. NECİB NECATÎ
56. NECMÎ SÂRİM
57. ÖMER NACÎ
58. ÖMER SEYFETTİN(PERVİZ)
59. RAGİB RIFKI ÖZGÜREL
60. RAİF NECDET KESTELLÎ
61. RASİM HAŞMET

62. REMZİ BEY (Üçüncü Avcı taburu Binbaşısı)
63. RIZA TEVFİK
64. SAFVET MAHİR
65. SAMİ-PAŞAZADE SEZAI
66. SERVER CEMAL
67. SÜLEYMAN
68. SÜLEYMAN ŞEFİK (Kavala Kumandanı Kaymakam)
69. SÜLEYMAN VEDAT
70. ŞEKİB (Tokatîzade)
71. ŞEKİB MEMDUH
72. T.TAHİR
73. TAHSİN
74. TAHSİN (Mülâzım)
75. TAHSİN NAHİD
76. TEVFİK FİKRET
77. YUSUF OSMAN
78. ZİYA PAŞA
79. ZÜLFİKÂR

A

ABDİ İSMET ULUKUT**(1883-?)**

Selanik'te doğdu. Selanik'te İbtidai, Rüşdi ve İdadi tahsillerini bitirdikten sonra “Sen Jan Batist dö Lasal” ismindeki Fransız mektebinden mezun oldu. Öğretmenlik yaptı. Bir süre sonra öğretmenliği bırakarak Dişçilik Mektebine başladı. Mezun olarak kısa bir süre dişçilik yapsa da sonradan tekrar Selanik'te öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Bu arada Selanik'te başladığı hukuk eğitimine İstanbul'da devam ederek İstanbul Hukuk Mektebi'nden 1913'te mezun oldu.

Küçük yaşından itibaren şiirle uğraşan şair, Muallim Naci ve Mehmet Celal'i taklit ettiğini, Hamid'i taklide çalıştığını, söylemektedir. Şiirlerinde Servet-i Fünûn etkisi vardır. Küçük yaştan itibaren şiirleri dergilerde çıkmaktadır. Bir arkadaşı ile “Çocuk Bağçesi” adlı ama çocuklar için olmadığını ifade ettiği dergiyi çıkarırlar. Bu durumun nedeni maksatlarını gizlemektir. İstanbul'da çıkan Mecmua-i Edebiye, Halka Doğru dergileri ile Selanik'te çıkan Genç Kalemler, Nefir dergilerinde ve Rumeli, Balkanlar, Selâmet, Salabet, Yeni Asır gazetelerinde de şiirleri bulunuyordu.

Eserleri:Türkçe Kavaid, Türk Gramerinin Amelî Kısımları-Fransızcadır, Sümer Ülkerleri-Manzum Piyes- Aruz ile hece arasında icad ettiğim bir usul ile-, Hacı Yaşar Ağa Hastanesi-Vakit gazetesinde tefrika edilen romandır- Dünya Nasıl Batacak-Vakit'te tefrika edilen romandır-

Basılmayan Eserleri: İki Yetim-piyes, Kayıplar-Mübadele sahnelerinden mensur bir facia, Güneş-Dil Teorisine Göre Türk Grameri, Hacı Yaşar Ağa Çiftliği-Roman, Hased-Mensur mekteb piyesi, Mukayese Lugatı.⁽¹²⁾

¹² İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, c.3, Dergâh Yay., İst. 1988, s.2148-51.

ABDULGANİ SENİY YURDMAN
(1871-1951)

İstanbul'da doğdu. İstanbul Valide Sultan Mektebi'nde ilk, Akka Rüştüyesi'nde orta öğrenimini tamamladı. Rüşdiyeyi bitirdikten sonra çeşitli memurluklara getirildi. 1890'da buradan ayrılarak İstanbul'a geldi. Mülkiyenin İdadi kısmında lise öğrenimini tamamladı. Temmuz 1898'de Yüksek Kısımdan mezun oldu. Tekrar memur oldu. 1904'te Karaferye Kazası Kaymakamlığına atandı. Eylül 1908'de Selanik Hukuk Mektebi Müdür Vekilliğini ve Devletler Umumi Hukuku, İdare Hukuku Müderris Vekilliklerini görevini de yerine getirdi. Hayatı boyunca önemli memurluklara getirilen yazar 1935'te yaş haddinden emekliye ayrıldı. Ücretli mütercimlik yaptı. Bir süre öğretmenlik yaptı. Başarılı bir kariyer hayatı olan yazar Nisan 1951'de vefat etti.

Eserleri: Aksiyyat, Fransızca İbtida ve İntiha Edatları, Eshab-ı Tabakat-ı Seb'a, Edebiyat, Asar-ı Celile-i Hamidiye'den Bir Nebze, Zemin ü Asuman, Âkıbet-i Tevekkül, Hikemiyyât-ı İslamiyye ve Şarkiye, Minhâc-ı Hikmet-i İdare; Ahidname-i Hazret-i Ali, Yemen Yolunda, Azimet, Tarih-i Medeniyet, Kurûn-ı Vusta, Zaaf'ül-İtikad fî Nâşiret'il- Medaris, Tarih-i Medeniyet, Kurûn-ı Ahire, Yemen Yolunda: Avdet, Beyrut Bombardımanı, Hakaayık-ı İktisadiye, Al-Hilafet ü Sultat'ül -Ümme, Ma'arri Divanı'nından Seçmeler.⁽¹³⁾

ABDULLAH CEVDET
(1869-1932)

Arapkir'de doğdu. Babasının adı Hacı Ömer Efendi'dir. İlk tahsilini memleketinde gördükten sonra İstanbul'a, askeri tıbbiyeyi bitirerek doktor oldu. Abdullah Cevdet bundan sonra göz hekimliğini sürdürdü.. Hürriyet yandaşlarıyla birlikte olduğu anlaşılınca istibdat hükümeti tarafından hapsedildi ve sonra Trablus'a sürüldü. Abdullah Cevdet orada bir süre kaldıktan sonra, Tunus ve Paris'ten sonra

¹³ Mücellidoğlu Ali Çankaya, "Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte" Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler 1860-1908, c.3, Mars Matbaası, Ank. 1968, s.774-9.

Cenevre'ye gitti. Jön Türklere katılarak onların gazetesi olan "Osmanlı" gazetesine yazılar yazdı. Burada İctihat mecmuasını çıkarmaya başladı. "İctihad bir devri simgeleyen ve belgeleyen dergilerdendir, ama her sayfasında, kaptan köşkünde Dr. Abdullah Cevdet'in oturduğu görülür. Batıcılar adı verilen bir grup aydın İctihad'ın yazarlarıydılar."¹⁴ Yaşamının sonuna kadar göz hekimliğinin yanı sıra dergiciliği, yazarlığı, kitap yayıncılığını sürdürdü. 1932 senesinde kalp krizinden vefat etti.

Abdullah Cevdet; "Cevdet, İbn-i Ömer Cevdet, Karlıdağ, Bir Kürt, Hacı Şakir imzalarını da kullandı. Ailesinin sonradan aldığı Karlıdağ soyadı bazı kaynaklarda Abdullah Cevdet'in soyadı gibi gösterilir."¹⁵ Daha çok siyasî yönüyle ve düşünceleriyle tanınmış, öğrenciyken yazdığı ilk şiirlerinde eski ve yeni nazım şekilleri ile aruzu kullanmıştır. İlk şiir kitabı olan Kahriyat'ta istibdatı eleştirmiştir. Çok sayıda telif ve tercüme eserleri vardır.

Eserlerinden ve tercümelerinden bazıları: Kahriyat, Tarihi İslamiyet, Dimağ ve Melekâtı Akliye, Amelî Ruhîyât, Hamlet, Makbet, Dilmestiî Mevlana, Kral Lear, Romeo Julyet Felsefê İstibdat, Harp ve Sözde İyilikleri, Amerika Terbiye Usulleri, Karlıdağdan Ses, Düşünen Musiki, Hiç, Tulûat, Dün ve Yarın, Bir Filozofun Şiirleri.

ABDÜLHAK HAMİT TARHAN (1852-1937)

İstanbul'da doğdu. Babası tarihçi Hayrullah Efendi'dir. Büyükbabası Abdülhak Molla din, ilim, fen ve tarih alanında ünlü bilginlerdendir.¹⁶ Ahmet Vefik Paşa da yakın akrabaları olarak Abdülhak Hamit'in yetişmesinde çok etkili olmuştur.

İlköğrenimini özel derslerle sürdüren şair, mahalle mektebi ve Rumelihisar Rüştîyesi'ndeki kısa dönem eğitiminden sonra Paris'te kolejde eğitimine devam etti. İstanbul'a gelerek Fransız mektebine girer. Babasının büyükelçi olarak Tahran'a

¹⁴ Seyit Kemal Karaalioğlu, *Türk Edebiyatı Tarihi Tanzimattan Cumhuriyete*, İnkılap ve Aka Kitapevleri Kollektif Şti., İstanbul, 1978, s.44.

¹⁵ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, c.1, YKY, İstanbul, 2003, s.6.

¹⁶ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, c.2, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul, 1978, s.649.

gitmesi sebebiyle Tahran'a gitti ve Farsça öğrendi. Babasının ölümü üzerine 1867'de İstanbul'a dönerek ve çeşitli memurluklarda bulundu. Ebuziya Tevfik, Recaizde Mahmut Ekrem ile tanıştı. Edebiyat dünyasına ardı ardına yazdığı tiyatro eserleriyle girdi. İlk eseri olan Macera-yı Aşk, İçli Kız, Sabr ü Sebat, Sardanapal, Duhter-i Hindu, Nazife bu dönemde yazılmış oyunlarıdır. 1876'daki Paris elçiliğindeki ikinci kâtipliği görevi sırasında Divâneliklerim ve Nesteren'i yazdı. Nesteren'in konusu yüzünden görevinden alındı (1878). Sahra (1879), Târik (1879), Tezer (1880) adlı eserleri yazdı. Eşi Fatma Hanım'ın verem hastalığına iyi gelir düşüncesiyle Bombay baş konsolonsluğu görevini kabul etti. Orada Külbe-i İştîyâk, Kürsî-yi İstiğrâk adlı eserleri yazdı. Karısının hastalığı ağırlaşınca dönmek zorunda kaldılar, ancak Beyrut'ta eşini kaybetti (1885). Bu ölüm sanat hayatında adeta bir dönüm noktası oldu. Makber, Ölü, Hacle adlı eserlerini yazdı. Londra'daki görevi sırasında Zeyneb'i yazmasıyla sansür nedeniyle görevinden tekrar alındı. Edebiyatla ilgilenmeyeceği sözünü verdikten sonra görevine geri döndü. 1914'te meclise girdi. 1928'de İstanbul milletvekili oldu. Ölümüne kadar bu görevini sürdürdü.

Hâmit şiire getirdiği yeniliklerle adını duyurmuştur. İlk şiir kitabı Sahra'da başlayan bu yenilikler Makber'de metafizik düşüncelerin yer almasıyla kendini gösteriyordu. Makber hem Hâmit'in sanatında hem de Türk şiirinde bir çıkıştır.¹⁷

Eserlerinde tabiat da önemli yer tutar. Tabiata olan hayranlığı eserlerinde kendini gösterir.

Tiyatro eserleri diğer türlere göre daha fazladır. Tiyatrolarının kimi, manzum, kimi mensurdur. Şiire daha yakın olması nedeniyle de manzum tiyatroyu tercih etmiştir. Tiyatrolarının konusunu milli tarih ve başka azınlıkların tarihlerinden almıştır. Gerek kişi kadrosundan gerek konusundan dolayı bu tiyatroların sahnede sergilenmesi çok güç olduğundan okunmak için yazılmışlardır. Edebiyatımıza kazandırdığı eserleri yanında basılmamış birçok eseri vardır.⁽¹⁸⁾

¹⁷ *Büyük Türk Klasikleri*, c.8, s.436.

¹⁸ *Büyük Türk Klasikleri*, c.8, s.434-7.

AHMET RIZA

(1859-1930)

Meşrutiyetin ilânı için Abdülhamit aleyhinde çalışan siyaset ve devlet adamlarındandır. İstanbul’da doğdu. Galatasaray Lisesi’ni bitirdikten sonra Avrupa’da ziraat tahsili yaptı. Ülkeye döndükten sonra Bursa’da kısa bir süre yaptığı memurluğunu yarım bırakarak Paris’e gitti ve İttihat ve Terakki komitesi reisi olarak Türkçe-Fransızca “Meşrutiyet” isimli bir siyasi gazete çıkardı. Ahmet Rıza uzun yıllar bu görevini devam ettirdi. 1908’den sonra İstanbul’a gelerek İttihat ve Terakki merkezi umumi müşaviri ve azası oldu. İstanbul mebusluğuna ve Meclisi Mebusan reisliğine seçildi. Bir süre sonra da âyân azası oldu.⁽¹⁹⁾

ÂKİL KOYUNCU

(1886-1977)

1886’da Selanik’te doğdu. Fevziye Mektebi’ni bitirdi. İstanbul Mülkiye Baytar Mektebi’ne girdi, fakat sağlık sorunları nedeniyle yarım bıraktı. Çocuk Bahçesi, Bahçe dergilerinin başmuharrirliğini yaptı. Resene’de “Köylü” ve “Anadolu” gazetelerinin başmuharrirliğini yaptı. İzmir, Çanakkale, İstanbul’daki liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Eserleri kitap şeklinde yayımlanmamıştır, ancak dönemin birçok dergi ve gazetesinde şiirleri ve yazıları çıkmıştır. Bahçe dergisinde Yıldız adlı romanı tefrika edilmiştir. Çocuk Bahçesi, Bahçe, Kadın, Genç Kalemler, Aşyan, Türk Yurdu, Yeni Mecmua gibi dergilerde eserleri vardır. Dergilerde A. Asfer ya da A. Asgar, A.K takma adlarını kullanmıştır. Ömer Seyfettin onun Asfer takma adını kızıl saçlı olmasından dolayı kullandığını belirtmiştir.

Hüsün ve Şiir dergisinin adının Genç Kalemler olarak değiştirilmesi Âkil Koyuncu’nun fikridir. Dergide batı klasiklerini çeviren birkaç yazardan biri de Âkil

¹⁹ İbrahim Alaaddin Gövsa, *Türk Meşhurları*, Yedigün Neşriyat, İstanbul, [t.y.], s.25-26.

Koyuncu'dur. Türkçe şiirler yazmaya önem veren sanatçı, Mehmet Emin'in şiirlerinden etkilenmiştir. (²⁰)

AKA GÜNDÜZ (ENİS AVNİ) (1885?-1958)

Selanik'e bağlı Katerina kasabasında doğdu. Ali Kemal, Muallim Avni, Doğan, Seniha Hikmet, Serkenkebin Efendi, Enis Saffet imzalarını da kullandı.²¹ İlköğrenimini Serez ve Selanik'te tamamladı. Bir süre Galatasaray Sultanisi'ne devam etti, sonra Edirne ve Kuleli Askeri İdadilerinde okudu. Asıl adı Hüseyin Avni olan yazar Hüseyin Avni Paşa ile karıştırılmamak için önce Enis Avni daha sonra Aka Gündüz adını kullandı.²² Harbiye Mektebi'nden hastalığı sebebiyle ayrılmak zorunda kaldı. Tedavi için gittiği Paris'te Güzel sanatlar ve hukuk öğrenimine başladı, ancak tamamlayamadan İstanbul'a döndü. Hariciye gümrüğünde memur oldu fakat fazla duramadan siyasi sürgün olarak Selanik'e gönderildi. Hareket ordusu ile gönüllü olarak İstanbul'a gelen Aka Gündüz, Adana'daki bir Ermeni ihtilâli üzerine vilayet meclisi idare başkâtipliğine seçildi. Kısa süren bu görevinden de ayrılan sanatçı yazı hayatına atıldı. 1932-46 yılları arasında Ankara milletvekilliği yaptı.

İstibdâd döneminde birçok dergi ve gazetede hikâye ve şiirlerini yayımlanan Aka Gündüz, İstanbul ve İstanbul dışındaki dergi ve gazetelere de şiir ve nesirlerini göndermiştir. Hizmet, Ahenk, Adana, Zaman adlı gazetelerde yazdı. Kadın mecmuası çıkardı. Kadınlarla ilgili makalelerinde Seniha Hikmet takma adını kullandı. "Malumat, İrtika, Genç Kalemler, Aşşyan, Türk Yurdu gibi mecmualarda imzalı veya imzasız, aruz veya hece vezniyle görülen şiirleri ise bugün bir arada neşredilmiş değildir".²³ Özellikle Selanik'te meşhur olan sanatçı Çocuk Bahçesi ve

²⁰ Mustafa Kâhya, *Âkil Koyuncu, Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1998, s.6-9.

²¹ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, c.1, s.43.

²² *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, c.1, s.43.

²³ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, c.1, s.390.

Bahçe dergilerine oldukça yazı göndermiştir. Balkan Harbi'nden sonra heceyle yazdığı şiirleri Bozgun adı altında kitap olarak neşredilmiştir.

Ömer Seyfettin'le tanıştıktan sonra aruz vezninden uzaklaştı, hece ölçüsüne ve sade bir dile yöneldi. Daha sonra edebî faaliyetini roman üzerinde yoğunlaştırdı. Romanlarında daha çok “zayıf ruhlu, akıllı, ciddi kadın ve erkekleri, saf ve masum bir hayat yaşarken yoldan çıkarılan genç kızları, muzır maddelerin tesiriyle harap olanları, büyük inkılapta çalışan kahramanları”²⁴ konu edindi. Romanlarında mekân olarak yalnızca İstanbul ve Ankara'yı değil, Kastamonu, Çankırı gibi Anadolu şehirlerini hatta İran, Kuzey Afrika ve Avrupa'nın çeşitli yerlerini de işledi. Yapıtlarında estetik endişeden uzak duran Aka Gündüz realist ve natüralist bir üslubu benimsedi.

Aka Gündüz hürriyetten sonraki yazılarında elemleriyle birlikte millî duygulara da yer verdi. Bağçe dergisinde hafiyeleri kötüleyen şiirleri, “Menâkıb-ı Hürriyet” adlı yazı, “Osmanlılar ve İttihad ve Terakki Cemiyeti” adlı şiiri gibi propaganda içerikli eserleri yer aldı ve bundan sonra da hep bu şekilde yazdı. Gerçekçi bir gözlem, arınmış bir dille ulusal, toplumsal konulara konuları ele almasıyla tanınmıştır.²⁵

Eserleri: Romanları: Bu Toprağın Kızları, Dikmen Yıldızı, Odun Kokusu, İki Sürgün Arasında, Tank-Tango, Çapkın Kız, Ben Öldürmedim, Onların Romanı, Üç Kızın Hikâyesi, Aysel, Çapraz Delikanlı, Aşkın Temizi, Zekeriya Sofrası, Giderayak, Mezar Kazıcılar, Yayla Kızı, Bebek, Bir Şoförün Gizli Defteri, Sansaros, Bir Kızın Masalı, Eğer Aşk...

Hikâyeleri: Türk Kalbi, Türk'ün Kitabı, Kurbağacık, Hayattan Hikâyeler, Demirel, Meçhul Asker, Gazinin Gizli Ordusu, Türk Duygusu.

Şiirleri: Bozgun.

Oyunları: Muhterem Katil, Yarım Türkler, Köy Muallimi, Beyaz Kahraman, Yarım Osman, Gazi Çocukları için (1-2-3), O Bir Devirdi, Mavi Yıldırım, Aşk ve İstibdat.

²⁴ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, c.1, s.43.

²⁵ Seyit Kemal Karaalioğlu, *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü*, İnkılap ve Aka, İstanbul, 1982, s.27.

ALİ CANİB
(1888-1967)

Üsküdar'da doğdu. İlk öğrenimine Üsküdar Gülfem Hatun Mektebi'nde başlar ve Toptaşı Askeri Rüşdiyesine girerek buradan mezun olur. Babasının Selanik'e sürülmesiyle Mülkiye İdadisi'ne girer. Bitirmeden Hukuk Mektebi'ne başlar, son sınıftayken Balkan Harbi'nin başlamasıyla okulunu bitiremez. İstanbul'a gelerek yazarlık yapar. Kazandığı lise edebiyat öğretmenliği nedeniyle Çanakkale'de, İstanbul Gelenbevî Sultanîsinde ve Darümuallimîn-i Âliye'de edebiyat öğretmenliği yapar. Trabzon Sultanîsi müdürlüğü, Giresun Milli Eğitim Müdürlüğü ile Bakanlık müfettişliği görevlerinde bulunduktan sonra tekrar edebiyat öğretmenliği yapar. Yahya Kemal'in ayrılması üzerine Edebiyat Fakültesindeki kürsüsüne vekâletlik yapar. 1943'te aynı fakültenin Türk Edebiyatı Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak atanır. Ordu ve Çanakkale milletvekillikleri yapar.

Ali Canip, şiirle edebiyat dünyasına girer. Bu dönemde Muallim Naci'nin etkisindedir. İlk şiirleri Selanik'te çıkan Bahçe ve Kadın dergilerinde yayımlanır. Fecr-i Âti grubunda yer alır ancak Muallim Naci'nin etkisiyle sade Türkçeyle başarılı şiirler yazar.

1910 yılında Selanik'te çıkmaya başlayan Hüsün ve Şiir adlı derginin adının Genç Kalemler olarak değiştirilmesinden sonra Ali Canip, İttihat ve Terakki'nin genel merkez azası olan Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin ile tanışır. Ömer Seyfettin'in dilde sadeleşmeye dayanan mektubuyla Genç Kalemler dergisinde Yeni Lisan hareketi başlamış olur. Genç Kalemler dergisinin baş muharrirliğine getirilir. Milli edebiyatla ilgili düşüncelerini dergide yayımlayan Ali Canip'e Servet-i Fünûn sanatçılarından karşı cevaplar gelir. Ali Canip de bu kişilere cevap verir. Bu yazılarından bazılarını "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım" (1918) adlı kitapta yayımlar. Genç Kalemler'de şekillenen Milli Edebiyat anlayışı ve dilde sadeleşme hareketi, dergi yazarlarının İstanbul'a gelmesiyle İstanbul'da da yayılır. Ali Canip Türk Yurdu dergisinde edebiyat hakkındaki düşüncelerini yayımlar.

Hece ile yazdığı şiirlerde beş hececilere örnek olmuştur. Çeşitli dergilerde yazmıştır. Türk Sözü, Hak, Şair, Hayat, Güneş, Çınaraltı, İstanbul ve Türkiyat dergilerinde gerek şiirleri, gerek yazıları, incelemeleri yayımlanmıştır. Şiirlerini topladığı Geçtiğim Yol 1918’de, Edebî Nevilerle Mesleklere Dâir Mâlûmat 1927’de, Türk Edebiyatı Antolojisi, 1931’te Ömer Seyfettin, Hayatı ve Eserleri adlı eseri 1935’te yayımlanır.⁽²⁶⁾

ALİ SUAVİ **(1839-1878)**

İstanbul’da doğdu. Ali Suavi, ilk öğrenimini Davut Paşa Rüştiyesinde yaptı. Vilayetlerde rüştiye muallimliği için açılan yarışmada birinci olarak Bursa Rüşdiyesi’nde öğretmenlik yaptı. (1856). Başarılı olamayınca İstanbul’a giderek Sami Paşa’nın himayesine girdi. Filibe Rüştiyesine hoca olmuş, Filibe’de vaazları ve konferansları ile halk tarafından tanınmış ve sevilmiştir. Bu durum çok uzun sürmeden Mutasarrıf Enderunlu Ata Bey tarafından azledilmiştir. İstanbul’a gelen Ali Suavi, dönemin siyasî ve sosyal sorunlarını Muhbir’de ağır bir şekilde eleştirdiği için, Kastamonu’ya sürüldü. Sürgünden Avrupa’ya kaçarak Londra’da Muhbir gazetesini çıkardı. Kendi çıkardığı Ulûm adlı gazete ve sonrasında onun yerine çıkardığı Muvakkaten adlı gazetede milliyetçilik ve Türkçülük fikirlerinin izleri görülmektedir.²⁷

Sultan Abdülaziz’den sonra V. Murat’ın padişah olmasıyla İstanbul’a döndü. 2. Abdülhamit’in padişah olmasını kabullenemeyen Ali Suavi V. Murad’ı tahta çıkarmak coşkusu ile beş altı yüz kişi ile hareme girmeye çalışırken Beşiktaş karakol kumandanı Hasan Paşa tarafından öldürüldü. (1878).

Tanzimat döneminin fikir yapısında hareketli, canlı, hatta renkli bir şahsiyet olarak yer alan Ali Suavi, kültürlü bir ailede yetişmemiş, düzenli bir eğitim

²⁶ *Büyük Türk Klasikleri*, c.12, s.140-2

²⁷ *Türk Meşhurları*, s.40.

görmemiş, basın ve edebiyat çevresinde kendi kendini yetiştirmiş usta bir yazardı. Daha çok dinî bilgilerle yetişmesi, uğraşması, hatta camilerde vaazlar vermesi, sonra Avrupa'ya gitmesi, Batı kültürüyle yüzyüze gelmesi, siyasî hayat ile derinden ilgilenmesi, Lâisizmi ve meşrutî idareyi savunması, gazeteyi bu yolda ısrarla kullanması onun ne kadar dinamik ve değişken bir mizaca sahip olduğunu açıkça ifade eder. Bir yanda sarıklı bir imam, bir yanda İttihâd-ı İslâm ideolojisi, bir yanda İngiliz hanımla evliliği ve değişik Avrupa hayatı onun bu değişken ve çelişen mizacının örnekleridir. Atak, mücadeleci bir tip, fakat çevresine güven vermeyen bir insan olarak tanındı.

Hem Doğu hem de Batı kültürünü öğrenmiştir. Dinî bilimlerden felsefeye, tarihten coğrafyaya, gazetecilikten politikaya, dilden edebiyata ve sosyolojiye kadar pek çok konu üzerinde kafa yormuş, yazılar yazmıştır. Gazetelerde sade Türkçenin kullanılmasından yana olmuştur. Ancak Ali Suavi daha çok siyasî yönüyle etkili olmuştur. Devlet yönetiminde laiklik ilkesinden söz etmekle birlikte İslamî değerlerin dışına da taşmaz yalnızca hilafete muhaliftir. Meşrutiyeti savunmaktadır. Genç yaşta ölmesine rağmen, fıkıh, hukuk, tarih, coğrafya, filoloji ve biyografi türlerinde gazete ve dergilerde birçok makalesi vardır.⁽²⁸⁾

ALİ ULVİ (ELÖVE) **(1881-1975)**

Selanik'te doğdu. Şair dilci. M. Neşat, Ali Necat, Hoca Ali imzalarını da kullandı. Öğrenimini Selanik'te tamamlayarak öğretmen oldu. Selanik Feyziye Mektebi'nde Türkçe ve Fransızca öğretmenliği yaptı (1898-1905). 31 Mart Olayı üzerine İstanbul'a giden Hareket Ordusu'na gönüllü olarak katıldı. Millî Mücadelenin ardından Adana ve Bursa'da çeşitli okullarda edebiyat öğretmenliği ve idarecilik görevlerinde bulundu. Ali Ulvi bundan sonra TDK'da Sözlük ve Terim kollarında çalıştı ve dil üzerine çeşitli eserler verdi.

²⁸ Karaalioğlu, s.233.

Ali Ulvi Elöve'nin ilk yazıları Selanik'te yayımlanan Mütalaa dergisinde çıktı. Daha sonra Çocuklara Rehber ve Çocuk Bahçesi dergilerinde imzaları görüldü ve çocuklar için şiirler, masallar, öyküler yazdı.²⁹ Eserlerinde sade bir dil kullandı. “Dağ başını duman almış” mısraıyla başlayan Gençlik Marşı'nın sözleri Ali Ulvi'ye aittir.

Eserleri: Şiir: Çocuklarımıza Neşideler 1912-Yeni Baskı: Çocuklarımıza Şiir 1959.

Diğer: Dilbilim Terimleri Sözlüğü. Ank. TDK 1949, Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü. Ank. TDK 1948, Türkçe Hekimlik Terimleri Üstüne Bir Deneme, Bursa, Yeni Matbaa, 1948 .

Çeviri: Küçüklere Çamur İşleri Nasıl Yaptırmalı (Garsen); Türk Dili Grameri (J. Deny).

C

CELÂL SAHİR (EROZAN)

(1883-1935)

İstanbul'da doğdu. İlk tahsilini Nümune-i Terakki'de ve Davut Paşa Rüşdiyesi'nde, orta tahsilini Vefa İdadisi'nde yaptı. Bundan sonra Hukuk'a devam etmiş, fakat Hukuk'u bitirememiştir. İlk yazıları İrtika, Musavver, Fenni Edeb, Terakki gazetelerinde; Hikmet Celâl, Hikmet Hamit, Ahmet Celâl gibi imzalarla çıkıyordu. Sonraları Servet-i Fünûn zümresi şairlerinin tesiri altına girdi. 1899'da ilk olarak Serveti Fünûn'da “Sahir” imzasıyla ve “Yapyalnız” başlıklı bir şiiri çıktı. Meşrutiyetten sonra I. Kitap, II. Kitap, III. Kitap adlı aylık dergiyi yayımladı. Yeni Lisân hareketini Hak gazetesindeki yazılarıyla savundu. Halka Doğru dergisinin yayım müdürlüğünü yaptı. Celâl Sahir bazı memurluklarda, öğretmenliklerde bulunmuş, bir ara da serbest çalışmıştır. Dil Encümeni'nde de çalışan sanatçı, 1935'te veremden öldü.

²⁹ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans. c.1, s.519.*

Edebiyat-ı Cedide'nin en genç şairlerinden biri olan Celâl Sahir, ilk eserlerinde Tevfik Fikret'in etkisinde kaldı, zamanla kendi anlatımını bulmaya çalıştı. Bu dönemde aşk şiirleri yazan şair İstanbul'un işgali üzerine millî duyguları anlatan şiirler yazdı. Daha sonra Milli edebiyata yöneldi. Türk Yurdu'nda yazdı. Türk Ocaklarında bulundu. Son zamanlarında serbest nazımı da denemiş, kısacası her yeni harekete katılmıştır.³⁰

İstanbul'da Demet, Musavver Muhit, Servet-i Fünûn, Türk Yurdu, Bilgi mecmualarında şiirleri çıktı. Fecr-i Âti zümresinin reisliğinde bulundu. Serbest manzumeler yazmıştır. Eserleri: Kardeş Sesi, Beyaz Gölgeleler, Buhran, Siyah Kitap, Seyhun.⁽³¹⁾

CEMİL SÜLEYMAN (ALYANAKOĞLU)

(1886-1940)

Öykü yazarı. İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Bayezıt'ta Kalender Çeşmesi Mektebi'nden sonra askerî kaymakam olan babasının sürgün olarak gittiği Arabistan vilayetlerinde tamamladı. İdadi tahsilini Halep'te bitirdi. Yükseköğrenimini Tıbbiye Mektebi'nde tamamladı. Öğrencilik yıllarında Darümuallimin'de öğretmenlik yaptıktan sonra (1909-1912) Karantina İdare'sine girdi. Balkan, 1. Dünya Savaşları'nda Sıhhiye Reis Muavini olarak katıldı. Kurtuluş Savaşı'nda Antalya Frengi Mücadele Teşkilatı'ndan çalıştı. Cumhuriyetten sonra Çanakkale ve Samsun'da Sıhhiye Müdürlüğü yaptı. Ölümünden önce Devlet Denizyolları'nda görevliydi. Fecr-i Âti edebiyatı topluluğunu kuranlar arasında bulunan Cemil Süleyman, daha öğrenciyken 1908-1912 yılları arasında Servet-i Fünûn nesrine benzer küçük hikâye ve mensur şiirlerini gazete ve dergilerde yayımlamıştır. Bunlar; devrin önemli dergileri olan Servet-i Fünûn, Âşiyân, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Mehasin, Bağçe'dir. Timsâl-i Aşk Fecr-i Âti'nin yayımlanan ilk kitabıdır. Kısa zamanda Ukde, Siyah Gözler, İnhizam, Kadın Ruhu adlı kitaplarının çıkmasıyla

³⁰ *Türk Meşhurları*, s.81.

³¹ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.* c.1, s.

dikkatleri üzerine çekmiş, fakat, savaş yıllarında yoğun işleri nedeniyle sanat çevrelerinden uzaklaşmak zorunda kalmış, Fecr-i Âti'de var olan şöhreti çabuk kaybolmuştur. Cumhuriyetten sonra Güneş ve Vakit gazetelerinde bazı hikâye ve gezi yazıları çıkmıştır. Kendi ifadesine göre Servet-i Fünun yazarları özellikle Halit Ziya ilgisini çekmiştir. Dili çağdaşlarına göre daha sadedir, nedeni ise askerî doktor olarak çalıştığı sırada askerî yazıların sade ve yalın olmasıdır. Roman ve hikâyelerinin konularını hayattan aldığı belirtilmiş olan yazar eserlerinde Servet-i Fünun'un marazi duygularına, bireysel konulara, doktor –hasta ilişkilerine yer verilmiştir.

Eserleri: Timsâl-i Aşk (nesirler, 1909), Ukde (öyküler,1909), İntihizam (roman, Servet-i Fünun dergisinde 1909-1910), Kadın Ruhu (roman, Tanin gazetesinde, 1910), Siyah Gözler (roman,1911).⁽³²⁾

E

EMİNE SEMİYE

(1868-1944)

İstanbul'da doğmuştur. Tarihçi Ahmet Cevdet Paşa'nın kızıdır. Tahsilini özel derslerle sürdürdü ve Fransa ve İsviçre'de de tahsiline devam etti. Ablası Fatma Aliye Hanım gibi Doğu ve Batı kültürü almıştır. Fransa'da psikoloji ve sosyoloji eğitimi alan Emine Semiye, ilk kadın politikacı ve gazetecidir. 1895'te Hanımlara Mahsus Gazete'de yazıları ve şiirleri yayımlandı. İncil dergisinde başmuharrirlik yaptı. Tek başına fazla uzun sürmeyen gazeteler çıkardı. Kadın dergilerinde yazıları çıkan yazar, Edirne, Adana ve İstanbul'da öğretmenlik de yaptı. Onun en çok ilgilendiği alanlar siyaset ve hayır işleridir. İlerleyen yıllarda yaptığı fahri hemşirelik en sevdiği uğraşı olmuştur. İki kez evlenen yazarın ikinci eşi Edirne valisi Reşid Bey'dir. Evliliği sırasında Edirne'de İttihat ve Terakki cemiyeti ile işbirliği yapmış,

³² *Büyük Türk Klasikleri*, c.11, s.336-337.

tevkif edileceği sırada Paris'e kaçmıştır. Bu olay sonucunda Reşit Bey'le boşanmışlardır. Bundan sonra kendini hayır işlerine vermiştir.⁽³³⁾

Eserleri:Sefalet, Gayya kuyusu, Rekabet, Muallim isimlerinde romanlar yazdı. ⁽³⁴⁾

ESAD KEMAL **(1889?-1959)**

Şair, doktor. Babası Albay Doktor İbrahim Behlul Bey Trablusgarb sıhhiye müfettişliği sırasında vefat etmiştir. Tıbbiyedeki künyesi Esad Mitroviçe olduğuna göre Mitroviçe'li olması iktiza eder.³⁵ Esad Kemal 1900 yılında Tıbbiye İdadisi'ne girmiş ve 1910'da yüzbaşı rütbesiyle Tıbbiye-i Şahane'den mezun olmuştur.³⁶ Mezun olduktan sonra sırasıyla Van, Selanik Hastanesi ve Haydarpaşa Hastanesi'ne tayin edilmiştir. Kısa bir süre Askeri Tıbbiye Kitaplığı Müdürlüğünde bulunmuştur.

Esad Kemal, istibdâda karşı olan ve siyasî fikirlerini yaymaya çalışan siyasî komitenin kurucularından olduğu için Zülüflü İsmail Paşa'nın emri üzerine birkaç arkadaşıyla birlikte Tophane cezaevine konulmasına rağmen arkadaşlarının adını vermemek için her şeye sabretmiştir. Meşrutiyetle birlikte daha da rahatlayan şair milli duygulara hitap eden, memleketi kalkındırma amacı taşıyan, taassubu kötüleyen şiirler yazmaktadır.

F

FAİK SABRİ (DURAN) **(1882-1943)**

³³ Taha Toros, *Mazi Cennet*, İletişim Yay., İstanbul, 1992, s.212-3.

³⁴ Murad Uraz, *Türk Edip ve Şairleri*, c.1-4, Numune Basımevi, İstanbul, 1939, s.80.

³⁵ Veli Behçet Kurdoğlu, *Şair Tabibler*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü Neşriyatı, 1967, s.392.

³⁶ Kurdoğlu, s.392.

İstanbul'da doğdu. Posta ve Telgraf Nezareti Evrak Müdürü Hüseyin Sabri Bey'in oğludur. Daha çok coğrafya konusunda yazmıştır. Üsküdar'daki öğrenim hayatından sonra Paris Edebiyat Fakültesinde tahsil etti. İstanbul'a döndükten sonra liselerde, muallim mekteplerinde, Galatasaray'da, Mülkiye'de ve 1911-20 arasında Darülfünunda, Coğrafya dersleri vermekle beraber çeşitli gazetelerde yazmış, Resimli Kitap, Resimli Roman, Musavver Muhit gibi mecmualar çıkarmış, "Çocuk Ansiklopedisi ile Hayat Ansiklopedisi'nin yazarları arasında bulunmuştur."³⁷

Mektep kitapları arasında (Türkiye Coğrafyası), (Büyük Devletler Coğrafyası) isimli büyük ciltleri başlıca eserlerindedir. Bunlardan başka Coğrafya Kıraatleri Muallim Kitapları, Coğrafyaya Hazırlık adlı eserleriyle, atlasları, haritaları ve coğrafya defterleri basılmıştır. Diğer eserleri:Çocuklara İlk Devri Alem, 19. Asır Tarihi, Büyük Milletlerden Japonlar, İngilizler, Macarlar, Amelî Topoğrafya Mümareseleri, Hayvanlar Alemi, Jules Vern'den tercüme olarak da Buzlar Arasında Bir Kış, 15 Yaşında Bir Kaptan, Arızın Merkezine Doğru.

H

HÜSEYİN CAHİT (YALÇIN)

(1874-1957)

Yazar. Balıkesir'de doğdu. İköğrenimini Aksaray'da Yakup Ağa mahalle mektebinde yaptı Ortaöğrenimini Dersaadet İdadisi'nde, yükseköğrenimimi Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1896). Maarif Nezareti Mektubî Kalemî'nde görev aldı, ayrıca Vefa ve Mercan İdadileri'nde öğretmenlik yaptı. Vefa İdadisi Müdür 1. Muavinliğine daha sonra da Mercan İdadisi Müdürlüğü'ne getirildi. II. Meşrutiyet'ten sonra Tevfik Fikret ve Hüseyin Kâzım'la birlikte Tanin gazetesini çıkardı. Sonradan arkadaşlarının ayrılmaları üzerine tek başına gazeteyi çıkarmaya devam etti. Tanin'de heyecanlı yazıları yüzünden bir çok defa engellenmeye çalışılsa da yolundan vazgeçmeyerek Tanin'i çıkarmaya devam etti. 1913'ten sonra

³⁷ *Türk Meşhurları*, s.131.

İttihatçıları tenkit ettiği Tanin’i Balkan savaşı’ndan sonra İttihat ve Terakki’ye sattı. Mebusan Meclisi reisliği, Düyûn-ı Umumiye’de tayinler başdelegeliği yaptı. İttihatçı olduğu gerekçesiyle mütareke yıllarında Malta’ya sürülmüştür (1920-1922). Cumhuriyetin ilk yıllarında üç kere İstiklâl Mahkemesi’nce yargılanarak iki yıl Çorum’da sürgün cezasına çarptırıldı. (1925-27). Tek başına fikri-edebi Fikir Hareketleri Dergisini çıkardı (1933-40). Sadece kendi yazılarının tercümelerinin yer aldığı bu dergide onun hürriyetçi, liberalist, parlamentarist, ferdiyetçi görüşleri yer aldı. İstanbul’dan milletvekili seçilerek yeniden meclise girdi (1939-54). Tanin gazetesini yeniden çıkarmaya başladı. Daha sonra Ulus, Yeni Ulus ve Halkçı gazetelerinin başyazarlığını yaptı. Son zamanlarında Ulus gazetesinin başyazarlığını yaptı.

Okuma zevkini ailesinden alan Hüseyin Cahit, küçük yaşlarda Fransız romanlarını okumaya başlamış, Ahmet Mithat’ı taklit ederek yazdığı Nâdide adlı romanını 1891’de yayınlamıştır. İdadi’yi bitirdikten sonra Namık Kemal, Beşir Fuad, Ahmet Rıza ve Mizancı Murat’ı tanınması hayatında büyük etki yaratmıştır. Ayrıca Emile Zola ve Bourget etkisinde kalmış, kişiliğinin oluşmasında bu kişilerin de katkısı olmuştur. İlk yazıları ve hikâyesi, Mektep dergisinde yayımlanır. Cenap Şehabeddin ve Mehmet Rauf’la bu dergide tanışan yazar 1896’da Röneka adlı hikâyesiyle Servet-i Fünun’a katıldı. Dergide Servet-i Fünun’un sanat anlayışını açıklayan yazılar yazdı. 1901’de Fransızcadan tercüme ettiği “Edebiyat ve Hukuk” adlı yazısı Servet-i Fünun’un kapatılmasına neden oldu. Fransızcadan hikâye ve roman tercümeleri yaptı. Dilbilgisi ile ilgilendi ve Türkçe Sarf ve Nahiv adlı kitabı 1908’de yayımlandı. 1908’den sonra siyasete yönelmiş, daha çok münekkid yönüyle tanınmıştır. 1921’de Malta sürgününden sonra gittiği Menton’da yazdığı hikâyelerini 1922’de Niçin Aldatırlarmış adıyla yayınladı. İstanbul’a döndükten sonra yeniden çıkardığı Tanin gazetesinin Küçük Hikâyeler serisini yayımladı. Edebî hayatı boyunca yazdığı hikâyeleri iki dönemde incelenmiştir; 1. dönemi; 1896-1908 yılları arasında yazdığı hikâyeleri oluşturmuştur. Hüseyin Cahid bu hikâyelerini, Hayat-ı Muhayyel ve Hayat-ı Hakikiye Sahneleri adlı kitaplarda toplamıştır. 2. dönem ise Nasıl Aldatırlarmış adlı kitapla başlamıştır. Hikâyelerinde neslinin problemlerini, sosyal konuları ele almış, ruh tahlillerine ağırlık vermiş, natüralizmin

etkisinde kalmıştır. İkinci romanı olan *Hayal İçinde* realist bir eserdir. Bunların dışında mensur şiirleri de vardır. Sanat ve edebiyat ile ilgili makaleleri ile de sesini duyurmuştur.

Eserleri: *Nadide* (1892), *Hayat-ı Muhayyel* (öyküler, 1899), *Hayal İçinde* (roman, 1901), *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri* (öykü,1910), *Kavgalarım* (1910), *Niçin Aldatırlarmış?* (öyküler, 1922, 1934), *Edebi Hatıralar* (1935), *Edebiyat Anıları* adıyla yeni basım, (1975), *Talat Paşa* (biyografi, 1943), *Siyasal Anılar* (basıma hazırlayan Rauf Mutluay, 1976).⁽³⁸⁾

İ

İLYAS MACİT (1881-1916)

Şair ve yazar. Harbiye'den mezun olduktan sonra Lugarze, Kuyucak, İşkodra, Manastır, İstanbul ve Trablüşşam'da görev yapan sanatçı, yüzbaşılığa yükselerek Kuleli Askeri lisesi'nde Osmanlıca öğretmeni görevinde bulundu. Tifüsten 35 yaşında öldü.

Servet-i Fünûn, *Fecr-i Âti* ve Milli Edebiyat akımlarının etkisinde yazdığı mensur şiirleri ve yazılarıyla tanındı.³⁹ Dibilgisi, hitabet ve yazı teknikleri gibi çeşitli konularda da eserleri olan sanatçının yazıları *Hizmet Gazetesi* ve *Resimli Kitap* dergisinde yayımlandı. Yayımlanan on beş yapıtından bir kısmı bulunamamıştır.⁴⁰ Basılı eserlerinin tamamı ve basılmamış düzyazıları (*Baharı Severim*, *Çobanın Kavalı*, *Ağlarım*, *Bayılırim*, *Harp ve Vatan*) sadeleştirilerek torunu Mahir Toktan tarafından *Beni Okuyunuz*'da toplandı.⁴¹

Eserleri: *Anı: Beni Okuyunuz*, İst. Asaduryan Mtb., 1908.

³⁸ *Büyük Türk Klasikleri*, c.10, s.104-106.

³⁹ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.* c.1, s.519.

⁴⁰ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.* c.1, s.519.

⁴¹ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.* c.1, s.519.

Özdeyişler: Kıyl ü Kal-i Edebi, İst.:Ahmet İhsan Mtb., 1909.

Mensur Şiir:Elemler, İst., Ebuzziya Mtb., 1912.

Mensur parçalar: Hâl ve Ferdâ, İst., Ebuzziya Mtb., 1912

Diğer: İnşad ve Hitabet, İst., Resimli Kitap Mtb., 1914.

Ayrıca, Sisler ve Gölgeleler, Kahkahalar, Zevkler ve İhtiraslar, Elhân-ı Ruh, Türkçe-Osmanlıca, Fenn-i İmla, Sanat-ı İnşad, Beni Okuyunuz II adlı eserleri de bulunduğu söylenmektedir.

K

KÂZIM NAMİ (DURU)

(1876-1967)

İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Manastır Askerî İdadisi yükseköğrenimini Harbiye Mektebi'nde tamamladı (1897). Yüzbaşı rütbesine yükseldi. İttihat ve Terakki'ye katılarak ordudan ayrıldı. Öğretmenlik, yazarlık yaptı. Bir dönem Manisa'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. 2. Meşrutiyetin ilk yıllarında Selanik'te çıkan dergilerde yazdı. Ziya Gökalp, Ali Canip, Ömer Seyfettin'le birlikte Türkçenin Yeni Lisan Hareketine katılan yazar Genç Kalemler dergisinin kuruluşunda da yer aldı. Cumhuriyetten sonra Çınaraltı, Varlık, Büyük Doğu, Tarih Dünyası, Son Posta vb. dergi ve gazetelerinde döneminin siyasal olaylarına ilişkin anıları ve eğitimbilim konulu yazıları yayımlandı.

Başlıca eserleri: İttihat ve Terakki Hatıralarım (1957), Cumhuriyet Devri Hatıralarım (1958), Ziya Gökalp (1949, 1975).⁽⁴²⁾

M

MEHMET BEHÇET (YAZAR)

(1890-1980)

⁴²Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans. c.1, s.286.

Şair, yazar. Halep’te doğdu. Yükseköğretimini Hukuk Mektebi’nde tamamladı. Kastamonu, Ankara, Kayseri, İstanbul liselerinde edebiyat öğretmenliği, maarif müfettişliği ve maarif müdürlüğü yaptı. Cumhuriyetten sonra yayımladığı incelemeler ve antolojilerle bu türde yararlı yapıtlar verdi. Bağlı olduğu Fecr-i Âti topluluğunun şiir ve nesir anlayışına uygun eserler vermiştir. Cenap Şehabettin ve Ahmet Haşim’in etkisi altındadır. Lirik bir anlatımı vardır.

Eserleri: Erguvan (şiirler,1911), Buhurdan (mensur şiirler, 1925), Genç Şairlerimiz ve Eserleri (inceleme, 1936), Yumak (şiirler, 1938), Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı (anket-antoloji, 1938).

MEHMET CAVİT (1875-1926)

Selanik’te doğmuş. 1908 Meşrutiyet İnkılabından sonra tanınmış ilim ve siyaset adamlarımızdandır. Rüştüye tahsilini tamamladıktan sonra İstanbul’a gelmiş Mülkiye Mektebinden 1896’da mezun olmuştur. Kısa müddetlerle Ziraat Bankasında, Maarif Nezareti Kalemlerinde, Darülmuallimin maliye muallimliğinde bulunduktan sonra Selanik’e gidip “Mektebi Tefeyyüz” adlı hususi bir mektebin müdürü olmuştu. Aynı yıllarda gizli ittihat ve Terakki Cemiyetinde Meşrutiyet İnkılabı için çalıştı.⁴³ 1908’den sonra Selanik mebusu seçilerek Bütçe Encümeni mazbata muharriri oldu. Maliye Nazırlığı görevine getirildi. Okuttuğu İktisat derslerine ait kitapları basılmıştır. Ahmet Şuayip ve Rıza Tefvik ile beraber neşrettikleri “Ulûmu İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası’nda değerli makaleleri vardır.⁴⁴ Atatürk’e karşı İzmir’de düzenlenen suikastte rolü olduğu iddiasıyla İstiklâl Mahkemesince yargılanarak idam edildi.

MEHMET EMİN (YURDAKUL) (1869-1944)

⁴³ *Türk Meşhurları*, s.78.

⁴⁴ *Türk Meşhurları* s.78.

Şair. İstanbul'da doğdu. Bir halk çocuğu olan Mehmet Emin ilköğrenimini Saray Mektebi'nde, ortaöğrenimini Beşiktaş Askeri Rüştiyesi ve İdadisi'nde tamamladıktan sonra bir müddet Mülkiye Mektebi'nde okumuş, yarım bırakarak Hukuk Mektebi'ne geçmiştir. Küçük yaşta babasının verdiği halk hikâyeleri ve Namık Kemal'in eserleri ile yetişen Mehmet Emin, Hukuk öğrenimini tamamlamadan kendini edebiyata ve özellikle şiire vermiştir. 1891'de yayınlanan ilk eseri olan Fazilet ve Ahlâk adlı kitabını sunduğu Ahmet Cevad Paşa sayesinde Rûsumat Mektupçu Kalemî'nde memur ve evrak müdürü oldu(1897-1907). Hicaz'da vali vekilliği, Sivas ve Erzurum'da valilik görevlerinde bulundu (1909-12), emekliye ayrıldı; Musul'dan milletvekili seçilerek Osmanlı Mebusan Meclisi'ne girdi (1914). Cumhuriyet'ten sonra da Şarkîkarahisar, Urfa ve İstanbul'dan milletvekili seçildi. II. Meşrutiyetten sonra Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer aldı (3 Temmuz 1911). Emperyalizme karşı düzenlenen Sultanahmet mitinginde konuşma yaptı.1921'de Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılmıştır. İlk şiiri milliyetçi duygularının etkisiyle yazılmıştır. Şair Türklük anlayışıyla yazılan ve hece vezni ile söylenmiş şiirlerini "Türkçe Şiirler"(1899) adıyla yayımlamıştır. Bu şiirlerini milliyetçilik, fedakârlık, İslam birliği, medeniyet, hürriyet konularında kendisini derinden etkileyen Şeyh Cemaleddin Afganî etkisiyle yazmıştır. Şiirlerini devrin büyük sanatçılarına göndererek onların düşüncelerini alan şairi, sanatçılar bu yolda devam etmesi için teşvik etmişlerdir. Onun sade ve halk dili ile yazılmış şiirlerini güzel yapan şey samimi Türkçülük sevgisi ve imanidir. Türklerin ilk vezni olan hece veznini kullanmaktan vazgeçmemiştir. Millî Edebiyat akımının öncülerinden biri sayılan Mehmet Emin, Muktebes, Çocuk Bağçesi, Servet-i Fünûn (1904) dergilerinden sonra Ahmet Hikmet, Ahmet Ağaoğlu, Dr. Âkil Muhtar, Hüseyinzâde Ali, Yusuf Akçura ile birlikte kurdukları (18 Ağustos 1911) Türk Yurdu dergilerinde yazdı. Çocuk Bağçesi'nde kendisini öven Rıza Tevfik'e Servet-i Fünûn taraftarı Ömer Naci tarafından verilen cevapla başlayan hece-aruz tartışmalarına Hüseyin Cahit ve Raif Necdet de katılmıştır. Mehmet Emin ise bu tartışmaların dışında kalmıştır. Şairin samimî sesi kendine birçok taraftar bulmasını sağlamış, hatta ünü ülke dışına da taşmıştır. Millî şair ünvanını kazanan sanatçıya İngiliz tarihçi Gibb, mektubunda Türkler için doğru şiiri bulduğunu belirterek ona

iltifat etmiştir. Birçok Avrupalı Türkiyatçı tarafından Türkçe Şiirler büyük bir takdirle karşılanmıştır. 1909'da Bağçe dergisinde yayımlanan "Türkçe Şiirler" adlı yazısında halkın anlayacağı dilde yazılan eserlerin halkı yükselteceğinden bahsetmiştir. 1914'te Anadolu halkını anlatan Türk Sazı adlı şiir kitabı yayımlanır. Ancak burdaki şiirler daha çok manzum hikâye niteliğindedir. Yine aynı tarihte Türk'e millî duyguları telkin eden onun kimliğini ortaya koyan, karamsarlığa düşmeden mücadele etmesini sezdiren "Ey Türk Uyan" adlı kitabı yayımlanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında çıkan tüm eserlerinde Türk'ün zaferle dolu geçmişini hatırlatarak halka cesaret vermeye çalışmış, millî değerleri yüceltmıştır.

Mehmet Emin'in şiirlerinin amacı millî fayda sağlamaktır. Açtığı bu yolda büyük etki yaratan Mehmet Emin memleket edebiyatının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır.

Eserleri: Türkçe şiirler (1899), Türk Sazı (1914, 1969), Ey Türk Uyan (1914, 1961, 1966), Tan Sesleri (1915), Ordunun Destanı (1915), Zafer Yolunda (1918), Aydın Kızlar (1919), Dante'ye (1920), Mustafa Kemal (1928), Ankara (1939). Mensur Eserleri: Fazilet ve Adalet.⁽⁴⁵⁾

MEHMET MUHYİDDİN MEKKÎ (1874-1936)

Mekke'de doğdu. Hicaz vilâyeti muhasebe mümeyyizi Arabgirli Mehmet Efendi'nin oğludur. Künyesi "Arabgirli oğlu" ve soyadı Çiğpar'dır.

İlk tahsili Mekke'de gördükten sonra İstanbul'a gelerek Harbiye Mektebine girdi. Tahsil sırasında padişahın gözde yaverleri arasına girmeyi başardı ve Hicaz Fırkai Askeriyesi Erkânı Harbiyesine memur oldu. Demir hisar, Naslıç, Kesriye tabur kumandanlıklarında, Manastır ve Üsküp'te ve Balkan Harbinde, Garp cephesinde bulundu. Miralay rütbesine yükseldi.

⁴⁵ *Büyük Türk Klasikleri*, c.10, s.313-318.

1 Kanun-i Evvel 1936'da Şişli'de vefat etti. Feriköy kabristanına defnolundu. Oğlu, emniyet umum müdür muavini İzziddün Çapar'ın babası hakkında verdiği bilgiler şöyledir: “Asıl üstadı, Erkânı Harbiye miralay, Recep Vahyi Bey'dir. İlk defa onunla müşaare etti. Sonraları Abdülhak Hamit ve çok sevdiği Cenap Şehabeddin ile Ali Ekrem, Süleyman Nazif ve zamanının diğer şairleriyle mektuplaşır ve birbirlerine eserlerini gönderirlerdi. İlk eseri “Yeşil Yaprak”tır. “Yeni Mevlidi Nebevi” ile “Aznize” ve “Nahid” namında manzum, “Güzel Vatan”, “Güzel Rumeli” isimli mensur piyesleri vardır. “Filiz” de en son eseridir. Bunların hepsi matbudur.”⁴⁶

MEHMET RAUF
(1875-1931)

Öykücü, romancı. İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Soğukçeşme Rüştüyesi'nde, yükseköğrenimini Bahriye Mektebi'nde tamamladı (1893). Küçük yaştan itibaren merak sardığı okuma hevesiyle yazmak istedi ve ilk olarak bir macera romanı yazdı. Bir yandan Ahmet Mithat, Emile Zola, Alphonse Daudet ve Gustave Flaubert gibi yazarların eserlerini okuyan Mehmet Rauf bir yandan da Halit Ziya'yı tanıyor, onu taklit ediyordu. Bu yolla yazdığı Düşmüş adlı eseri Hizmet'te yayımlanır. 1893'te Bahriye Mektebi'ni bitirdikten sonra Girit'e (1894) ve Almanya'ya (1895) gönderildi. Tarabya'da elçilik gemilerinin irtibat subaylığı görevlerinde bulundu. Hizmet'e birkaç hikâye daha gönderen yazar Cenap Şehabeddin ve Hüseyin Cahit'le dost oldu. Cenap Şehabeddin'in memuriyeti dolayısıyla Mektep dergisinin idaresini üstlendi. 1896'da İkdam'da Garam-ı Şebab adlı romanını yayımladı. Servet-i Fünun dergisinde edebiyat incelemeleri ve tenkitle ilgili önemli yazıları yayımlandı. 1901'de yayımlanan Eylül romanıyla büyük ün kazandı. Daha sonra yazdığı Ferda-yı Garam, Karanfil ve Yasemin, Genç Kız Kalbi, Böğürtlen, Kan Damlası, Halâs adlı romanları ise Eylül'deki edebî niteliğe ulaşmamıştır. II. Meşrutiyet'ten sonra mesleğinden ayrılarak yaşamını roman ve

⁴⁶ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, c.3, Yayına Hazırlayan: Hidayet Özcan, AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s.1373.

öykü kitaplarının geliriyle sürdürmeye çalıştı. 1910'da Mehasin dergisini çıkardı. Ticaretle de uğraşan yazar 1923'te Süs adlı kadın dergisini çıkardı.

Romanlarında ideal tipleri ve aşk konusunu ele aldı. Psikolojik ve sosyal unsurları da eserlerinde kullandı. Dili sade ancak özensizdir, üslûbu zayıftır.

Eserleri: Romanları:Eylül (1900, sade dille 5. bas. 1969), Ferda-yı Garam (1913), Genç Kız Kalbi (1911, 1925, 1946), Karanfil ve Yasemin (1924), Böğürtlen (1926), Define (1927), Son Yıldız (1927), Ceriha (1927), Kan Damlası (1928), Hâlâs (1929),

Hikâyeleri:Aşıkâne (1909), Son Emel (1913), Hanımlar Arasında (1914), Menekşe (1915), Bir Aşkın Tarihi (1915), Üç Hikâye (1919), Pervaneler Gibi (1920), Kadın İsterse (1923), İlk Temas, İlk Zevk (1923), Aşk Kadını (1923), Gözlerin Aşkı (1924), Eski Aşk Geceleri (1927), Tiyatroları:Pençe (1909), Cidal (1911), Yağmurdan Dolunaya (1919), Sansar (1920), Ceriha (1927), adlı oyunları da var.⁽⁴⁷⁾

Ö

ÖMER NACİ

(1878-1916)

Ömer Naci'nin asıl anne ve babasının adı bilinmemekle birlikte kütüğünde adı yazılı olan babası Defterdar Cemal Bey ile annesi Hayriye Hanım onu evlatlık edinmiş bir çifttir. Kafkasyalı bir göçmen ailesinin bir kaza sonucu öldüğü ve bebekliğinde Bursa'da bulunduğu söylenmektedir.

Onu öz evlatları gibi büyüten aile Ömer Naci'nin özel derslerle iyi bir eğitim almasını sağlamıştır. Küçüklüğünden itibaren etkileyici ve güzel konuşmasıyla dikkat çekmiş,şiire edebiyata ve tarihe ilgi duymuştur. Arapça, Farsça ve Fransızca dersleri almış, Bağdat'tan sonra Bursa Işıklar İdadisi'ne devam etmiştir. Onun

⁴⁷ *Büyük Türk Klasikleri*, c.10, s.120-122.

askerliği tercih etmesinde sebep vatanına duyduğu büyük sevgi ve kahramanlık aşkıdır. Öğrenciliği sırasında haksızlıklara gelemediği için genelde kavgalara karışarak izinli günlerini hapiste geçirmiştir.

1902'de Harbiye'den Teğmen olarak çıkan Ömer Naci Üsküp'teki bir kıtaya tayin edilmiş, 1903'te arkadaşlarıyla girdiği bir iddia sonucu kumandanı Edirneli Binbaşı z Mehmet Ali Bey'in kızıyla evlenmiştir. 1905'te ise Selanik'e tayin edilmiş ve buradaki edebî ve siyasî faaliyetlere katılmıştır.⁴⁸

Evli ve iki çocuğu olduğu halde kendine ve ailesine yeterince vakit ayıramamış, vatani için çalışmıştır. Son derece cesur, atılgan olan Ömer Naci'nin Selanik'te çıkan Çocuk Bahçesi dergisine gönderdiği Reval Mülakatı ile ilgili yazısı nedeniyle dergi kapatılmış, ünlü hatip de Avrupa'ya kaçmıştır. Tevfik Fikret ise bu cesaretinden dolayı Ömer Naci'yi ve dergi yönetimini tebrik etmiştir.

Ömer Naci, İran'da Settar Han'la birlikte mücadelesi sırasında arkadaşlarıyla yakalanmış ve Şah'ın zindanına atılmıştır. İdam edilmelerine karar verildiği sırada son anda gelen af fermanı ile arkadaşlarıyla birlikte ölümden kurtulmuşlardır.

Manastır İdadisi'nde Mustafa Kemal'le sınıf arkadaşı olan Ömer Naci, Mustafa Kemal'i de şiir, edebiyat ve hitabet konusunda etkilemiş onda da var olan hevesi uyandırmıştır. Ancak hocasının şiirin, askerlikte yükselmesini engelleyeceğini söyleyerek kendisini uyarması üzerine vazgeçmiştir. Hocası, Ömer Naci'nin hayalperest olduğunu, ileride iyi bir şair ve hatip olabileceğini ama iyi bir asker olamayacağını da söylemiştir. Neticede doğru olarak İttihatçıların en büyük hatiplerinden olan Ömer Naci askerlikte yükselemeden erken yaşta vefat etmiştir.⁴⁹ Mustafa Kemal'le Ömer Naci'nin dostluğu şiir ve edebiyatı Mustafa Kemal'e fark ettirmesiyle başlamıştır ve ölene kadar da sürmüştür. Ünlü hatibin o dönemde etkilediği pek çok sanatçı vardır: Ziya Gökalp, Yahya Kemal, Celal Bayar, Hüseyin Cahid Yalçın, Ali Canib Yöntem, Ali Ulvi Elöve, Nazım Ören vb. Yine o dönemde

⁴⁸ Fethi Tevetoğlu, *Ömer Naci*, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1923, s.68.

⁴⁹ Tevetoğlu, s.24-25.

yasak olan Namık Kemal'in eserlerini gizlice okuyan ve Mustafa Kemal'e sevdiren de Ömer Naci'dir.

Küçük Yaşta başladığı şiirlerinde Servet-i Fünun etkisi vardır. Serveti- Fünun dağıldıktan sonra Fecr-i Âti'ye yönelmiştir. Servet-i Fünun ve Musavver Edeb dergilerinde yayımlanan şiirleri aşk konusundadır. Selanik'te çıkan Çocuk Bahçesi ve Bahçe dergilerinde de az sayıda yazıları çıkmıştır. Çocuk Bahçesi'nde edebî, fikri beş mensur yazısından geniş birikimi ve sağlam Türkçülük, milliyetçilik anlayışı dikkat çekmektedir.⁵⁰ Bahçe'de de İran hatıralarına yer vermiş, derginin ilk sayısında başyazıyı yazmıştır. Çocuk Bahçesi kapatıldıktan sonra şiirle uğraşmayı bırakarak sadece İttihatçıların hatibi olmuştur. Meşrutiyetin ilanı ile Selanik'e dönmüştür. Birinci Dünya Savaşı sırasında önce Anadolu'ya sonra da İran'a geçerek Müslümanları İngilizler hakkında kışkırtmaya uğraşmıştır.

Öğrencilik hayatı boyunca tüm arkadaşları tarafından sevilen Ömer Naci, arkadaşlarını şiire okumaya yazmaya yönlendirmiştir.

1916'da İttihat ve Terakki mensuplarına karşı yapılan düşmanlıklara karşı mücadele edenler arasında bulunan Ömer Naci'yi İstanbul'dan uzaklaştırarak İran'daki Türkleri ayaklandırmakla görevlendirdiler, ancak 5-6 ay sonra Tifüsten öldüğü haberi geldi. Ölüm haberi İstanbul'a çok geç ulaşmıştır. Kerkük'te ölen Ömer Naci Kerkük halkını da yasa boğmuştur. Kerkük'ün en ünlü yerine onun adını vermişlerdir. Vatan yolunda kendini adanmış hatibin ölümü yurtda da büyük acı yaratmıştır.

Çevresi onun para, mevki, saadette gözü olmadığını, vatani ve ailesi için yaşadığını belirtir.

⁵⁰ Tevetoğlu, s. 48-50

ÖMER SEYFETTİN

(1884-1920)

Öykücü. Gönen’de doğdu. İlköğrenimini Gönen, Ayancık ve İstanbul’da tamamladı. Ortaöğrenimini İstanbul Baytar Rüştüyesi ve Edirne Askeri İdadisi’nde, yükseköğrenimini Harbiye Mektebi’nde tamamladı (1903). Bir süre İzmir’de Jandarma Zabıt ve Nefer Mektebi’nde öğretmenlikten sonra, Bulgaristan Yakorıt sınır bölüğüne atandı. İsteyerek askerlikten ayrılarak Selanik’e yerleşmiş ancak Balkan Savaşı üzerine yeniden orduya katılmıştır (1912). Bir yıl Yanya Kalesinde tutsak kaldı. Savaştan sonra İstanbul Kabataş Sultanîsi’nde edebiyat ve felsefe öğretmenliği, Darülfünun’da Tetkik-i Lisaniye Encümen üyeliği yaptı (1918). Mecmua-i Edebiye’de çıkan (14 Şubat 1900) şiirleriyle edebiyata giren sanatçı, daha sonra aynı dergide ve Sabah gazetesinde (1902) öykülerini yayımlamaya başladı. Sebat ve Serbest İzmir, Aşyan, Kadın, Bağçe, Rumeli, Teşvik, Pişano (1908-1910) dergi ve gazetelerinde yazdı. Genç Kalemler’de 11 Nisan 1911’de çıkan Yeni Lisân makalesiyle edebi faaliyeti başlamıştır. Bu tarihten sonra öykülerinde, konuşulan Türkçeyi kullandı. İstanbul’a yerleşince Türk Yurdu (1913), Yeni Mecmua (1917), Vakıt, Türk Dünyası, Akşam (1918-20) dergi ve gazetelerinde yazdı. Ziya Gökalp ve Ali Canip’le birlikte Genç Kalemler hareketinin güçlü temsilcilerinden biri oldu. Türk hikâyeciliğinin gelişmesinde en büyük role sahip olan Ömer Seyfettin milliyetçilik duygularının etkisiyle Türk-Osmanlı tarihine ait konuları fazilet, kahramanlık, vatan sevgisi, iman gibi öğelerle süslemesini bilmiştir. Günlük yaşamdaki olayları çekinmeden tenkit etmiş, cemiyetin yanlışlarını açıkça iğneli bir şekilde ortaya koymuştur. En başarılı hikâyeleri destanî bir ruhla yazılmış milli-tarihî hikâyelerdir. Milliyetçi duygularının etkisiyle Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak amacıyla giriştiği Yeni Lisân hareketiyle hikâyecilikte sade dil anlayışının doğmasını sağlamıştır. Hikâyelerinde de sade dili kullanmıştır.

Eserleri: Bilgi yayınevi sanatçının kitaplarını 8 kitapta topladı. 1938’den birkaç kez basıldı. Efruz Bey (1970, 1973), Kahramanlar (1970, 1973), Bomba

(1970), Harem (1970), Yüksek Ökçeler (1970), Kurumuş Ağaçlar 81971), Yalnız Efe (1971), Falaka (1971, 1973).⁽⁵¹⁾

R

RAİF NECDET (KESTELLİ)

(1881-1908)

İzmirlidir. 1908’de edebiyat âlemine giren Raif Necdet, özellikle Resimli Kitap mecmuasında Fecr-i Âti topluluğuna karşı yönelttiği eleştirilerle dikkat çekmiştir. 2. Meşrutiyet sonrası eleştiri türünün önemli yazarları arasında yer aldı.⁵² Bundan sonra hem muharrirlik, hem öğretmenlikte bulunan Raif Necdet dönemini edebî akımlarının dışında kalmıştır. Roman, öykü, mektup, antoloji, tiyatro, sözlük yazmış, romanda da başarılı olmuştur. 1937’de tedavi sırasında Londra’da ölmüş ve cenazesi İstanbul’a nakledilmiştir.

Eserleri: Eleştiri: Hisler ve Fikirler, Hayat-ı Edebiye.

Roman ve Öykü:Ziya ve Sevda, Semavi İhtiras, Uful, Yirminci Asır, Tefeyyüz

Tiyatro:Tiraje

Mektup:Fikrî ve Ahlakî Mektuplar, Talebe Mektupları, Küçük Mektup Nümuneleri.

Sözlük:Resimli Türkçe Kamus

Antoloji:Süzme Sözcükler, Yaşayan Mısralar,

Tolstoy’dan Anna Kareina ile Bir İzdivacın Romanı’nı tercüme etmiştir.

RASİM HAŞMET

(1888-1919)

Selanik’te doğdu. Şair, gazeteci. Selanik Fransız Mektebi’ni bitirdi. Selanik’te faaliyet gösteren Sosyalist Amele Heyet-i Müttehidesi’nin yayın organı

⁵¹ Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971, s.1103-7

⁵² *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.*, c.1, s.599.

olan Amele gazetesinin Türkçe bölümünü Rasim Hikmet adıyla yönetti.(1919, 4 sayı)⁵³ Balkan Savaşı sırasında İstanbul'a gitti (1913). Hukuk Mektebi'ni bitirdi ve İzmir, Konya ve İstanbul'da çeşitli okullarda felsefe öğretmenliği yaptı. Veremden öldü.

“Rasim Haşmet, Türkiye'nin ilk sosyalist şair ve gazetecisi kabul edilmektedir.”⁵⁴ Öğrencilik yıllarında yazmaya başlayan yazarın, bazıları Selanik'te yayımlanan Yeni Asır, Bağçe, Genç Kalemler, Yeni Felsefe, Eşref, Musavver Eşref, Rebap, Resimli Kitap, Hale, Tenkit, Zeka dergi ve gazetelerinde şiir ve yazıları çıkmıştır. Şiirleri Servet-i Fünûn özelliği taşımasına rağmen içerik yönünden sosyalist olmasıyla eski şiir anlayışından ayrılır. Eserlerinde insanların barış ve kardeşlik içinde yaşaması isteği de dikkat çekmektedir. Sosyalist edebiyatın ilk örneği sayılan nesirleri şiirlerinden daha güçlü bulunmaktadır.

RIZA TEVFİK **(1868-1949)**

Eskiden Edirne'nin bir ilçesi olan Cesirmustafapaşa'da doğmuştur. Orta tahsilini bazı Türk ve yabancı mekteplerde yaptıktan sonra Mülkiye'de giren yazar hürriyet için yaptığı çalışmalar sonucu okuldan atıldı. Sonra Tıbbiyeye girdi, ancak mezun olana kadar hürriyetçi nutukları, mahkûmları isyana teşvik etmesi sebepleriyle birçok defa hapse girmiştir. Güçlü hafızası sayesinde birçok yabancı dil öğrendi. 1907'de İttihat ve Terakki cemiyetine giren yazar, hatipliğiyle tanındı. Gazetelerdeki yazılarıyla ve konferanslarıyla siyasî faaliyete başladı. O sırada Edirne vekili oldu. İttihatçılara karşı tutum geliştirdiği bu dönemde Sultan Hamid'e yanaştı. Sevr Antlaşmasını imzalaması ise hayatında dönüm noktası oldu. Yüzellilikler listesine alınması sonucu 1922'de memleketten kaçmaya mecbur oldu. 21 yılını gurbette memleket özlemiyle geçirdi. Af kanunundan sonra yurda dönen Rıza Tevfik Tevfik Fikret hakkında bir eser yazdı.

⁵³ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.*, c.2, s.830.

⁵⁴ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.* c.2, s.830.

Rıza Tevfik geniş bilgiye sahiptir. Birçok dilde okur yazar, şair, hatip, doktor, sahne sanatçısı gibi çeşitli özelliklere sahip yetenekli bir sanatçıdır. felsefeye meraklı olduğundan filozof kelimesini unvan olarak kullanırdı, fakat o filozof olmaktan ziyade şair idi. Verdiği konferanslarla gençlere felsefeyi sevdirmiştir.

Şiir, felsefî nesir, edebî inceleme, tenkit türlerinde eser veren Rıza Tevfik, şiirlerini Serâb-ı Ömrüm adıyla yayınlamıştır. Servet-i Fünun şiirinden uzak kalan Rıza Tevfik, âşık tarzı halk şiirlerini, nefesleri okumuş bu yolda şiirler yazmıştır. Halk tarafından benimsenen bu şiirlerinde canlı bir dil ve hece ölçüsü kullanmıştır. Aruzu da az olmasına rağmen kullanmış, en çok koşma nazım şeklini tercih etmiştir. Şiirlerinde zengin mecazlar da yer almıştır. Şiirlerinde daha çok bireysel konular, gurbet duygusu ve tabiat güzelliklerini işlemiştir.

Kâmus-ı Felsefe diye yazmaya başladığı bir felsefe lüğatinin iki bölümünü yayınlamıştır. Bunlardan başka Felsefe Dersleri, Abdülhak Hamit ve Mülâhazatı Felsefîyesi adında eserleri vardır.⁽⁵⁵⁾

S

SAMİ PAŞAZADE SEZÂİ **(1858-1936)**

İstanbul'da doğdu. Tanzimat döneminin yenilikçi öykü ve roman yazarı. Abdurrahman Sami Paşa'nın oğludur. Zamanının âlimlerinden özel dersler aldı. Bu sırada edebiyatla ilgilenmeye başladı. Namık Kemal ve Abdülhak Hamit ile tanışınca Batı edebiyatıyla ilgilenerek eskilerden ayrıldı.

Sami Paşazade Sezai, İstanbul'da bazı görevlerde bulundu. Sonra Londra sefaretine kâtip gönderildi. Dört yıl süren bu görevinde İngiliz-Fransız dil ve

⁵⁵ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, c.3, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 1985, s.98-103.

edebiyatlarını öğrenme fırsatını buldu. Dönüşünde İştîşare Odası'na girdi (1885).

2.Abdülhamit'in baskısından Paris'e kaçtı (1901); II. Meşrutiyete kadar Paris'te yaşadı; İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Paris merkezinde görev aldı. Fırka iktidara geçince Madrid'e elçi olarak atandı (1909-1914). I.Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine yedi yıl İsviçre'de yaşadı. 1921'de yurda döndü.

Sanatçının gazetelerdeki makaleleri ve az da olsa yazmış olduğu şiirleri değil, Sergüzeşt adlı romanı tanınmasını sağlamıştır. Realizmin öncülerinden olan bu eser için yazarın kendisi "Hayatın etüdüdür" der.⁵⁶ "Edebiyatımıza en başarılı ilk küçük hikâyeyi getiren; romancılığımızı realizme yönelten yazardır."⁵⁷ Genellikle eserlerinde süslü bir anlatım vardır. Kimi zaman da Ahmet Mithat gibi, eserde ortaya çıkar. Londra'dan dönüşünde yazdığı öykülerinde dil biraz daha sadeleşmiş, olaylar ve kişiler gerçeğe bağlı gözlemlere, diyaloglara dayandırılmıştır. Sergüzeşt'te özgürlük ve tutsaklık konuları işlendiğinden siyasal iktidarın baskısına uğrayan ilk romanlarından biri olma özelliğine sahiptir.

Eserleri: Şîr (oyun, 1887), Sergüzeşt (roman, 1889, 1924, 1963), Küçük Şeyler (öyküler, 1892), Rumûzu'l-Edeb (musahabe, öykü, hatıra ve gezi yazıları, 1898), İclâl (mektuplar, 1923).

Ş

ŞEKİP (TOKADÎZADE) (1871-1932)

İzmir'de doğmuştur. Babasının adı Mehmet Nuri'dir. Özel derslerle eğitimini tamamlamıştır. Türk edebiyatını ve Şark edebiyatını iyi bilmektedir. 1932 senesinde oğlunun ölümü üzerine intihar etmiştir.

⁵⁶ Karaalioğlu, s.464.

⁵⁷ Karaalioğlu, s.464.

II. Meşrutiyet döneminin ilk seçimlerinde Manisa'dan milletvekili seçilerek Osmanlı Meclis-i Mebusan'ına girdi. Mütarekede, İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurucuları arasına katıldı. Yönetim kurulunda da görev aldı.

Tokadîzade Şekip diye imza kullanan bu şairin şiirlerinde daha ziyade eskiye yakın bir üslup dikkat çekmektedir. Aruz ölçüsü kullandığı şiirlerinde tasavvufla ilgili konular işlemiştir. Şiirleri daha çok fikir içermektedir. Makaleleri de vardır. Epeyce de edebî makaleleri vardır. Derviş sözleri, Neşide-i Vicdan, Reşehat gibi bazı küçük eserler de yazmıştır.⁽⁵⁸⁾

T

TAHSİN NAHİT (1887-1919)

İstanbul'da doğmuştur. Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra Galatasaray Lisesi'nde ve bundan sonra bir süre de Darülfünun Hukuk Şubesinde okudu. Ailesinin maddi durumu yerinde olduğundan düzenli bir memuriyet yapmadı. İkinci Meşrutiyet sonrasında İttihat ve Terakki cemiyetine girdi. 31 Mart Vak'ası sırasında İttihat ve Terakki'den uzaklaşmış, edebiyata yönelmiştir. Çok genç yaşta şiirle ilgilenmeye başlamış ve çok genç yaşta İstanbul'da vefat etmiştir.

İlk şiirleri T. Nahide imzasıyla Çocuk Bahçesi'nde çıktı. Fecr-i Âti grubunda yer aldı. Hale, Resimli Kitap, Servet-i Fünun, Nedim, Rübab, Şair, Mehâsin, Musavver Muhit, Kadın, Resimli Roman, Âşiyân dergilerinde şiirleri, hikâyeleri, mensur şiirleri çıkmıştır.

Ruh-ı Bî-kayd adlı şiir kitabında Fecr-i Âti ve Haşim ile Tevfik Fikret'in etkileri vardır. Aruzla yazmış, serbest müstezadı da kullanmıştır. Aşk ve kadın gibi

⁵⁸ *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ans.*, c.2, s.915.

konular çoğunlukla ele alınmıştır. Toplumla ilgili de birkaç şiir yazmıştır. Tiyatroyla da ilgilenmiştir.

Eserleri: Şiir; Ruh-ı Bî-kayd (1910).

Tiyatroları: Hicranlar (1908), Jön-Türk (Ruhsan Nevvâre ile, 1909), Ben...Başka... (Şehabeddin Süleyman ile, 1912), Bir Çiçek İki Böcek (adapte,basılmadı), Osman-ı Sâni (basılmadı), Rakîbe(adapte, 1919), Sanatkâr (basılmadı).⁽⁵⁹⁾

TEVFİK FİKRET

(1867-1915)

İstanbul'da doğdu. İlk tahsilini Mahmudiye Valide Rüşdiyesinde başlayarak Galatasaray Lisesi'nde tamamladı. 1888'de birincilikle okuldan mezun oldu. Edebiyat hocaları Recaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci, Muallim Feyzi'nin etkisiyle ilk şiirini lisede yazdı. Liseden sonra memurluk yaptı. Daha sonra hayatının sonuna kadar devam ettireceği Türkçe öğretmenliğine başladı. 1891'de açılan bir yarışmada birinci olan şair, Ali Ekrem ve Hüseyin Kâzım'la Malûmat dergisini çıkardı.

1896'da Recaizade Mahmut Ekrem'in Tevfik Fikret'i Servet-i Fünûn dergisinin yazı işleri müdürlüğüne getirmesiyle, derginin etrafında sanatçılar toplandılar ve dergi bir sanat edebiyat yayını haline geldi. Fikret 1900'de şiirlerini Rübâb-ı Şikeste adıyla yayımladı. Derginin 1901'de kapanmasıyla Bebek'teki evi olan Âşiyân'ına çekildi. 1908'e kadar yazdığı toplumsal şiirlerini yayımlamadı, ancak 2. Meşrutiyet'in ilânıyla karamsarlığından sıyrılarak Rücû'yla inzivadan çıktı. Hüseyin Cahid ve Hüseyin Kâzım'la Tanîn gazetesini çıkardı. Galatasaray Lisesi müdürü oldu, ancak dedikodular yüzünden kısa zamanda ayrıldı. 1910'da tekrar inzivaya çekildi. 1912'de Meclisin kapatılmasıyla "Doksanbeşe Doğru" ve "Han-ı Yağma" adlı şiirleri yazdı.

⁵⁹ *Büyük Türk Klasikleri*, c.12, s.64-66.

Gençlik dönemindeki şiirlerinde iyimserdir. Bahar ve aşk konusunu işler. Bu dönemde kendine has bir üslubu yoktur. Divan edebiyatının üslubundan etkilenmiştir. Ancak Batı edebiyatını tanımaya başlamıştır. Şiirlerinde göz'e verdiği önem de dikkat çekmektedir.⁶⁰

Olgunluk çağı 1896'da başlar, ancak Fikret'in düşünceleri, kişiliği çok değişmiştir. Bu durum şiirlerine melânkoli, hüznün, memnuniyetsizlik olarak yansımıştır. Fikret'in çoğu zaman sebepsiz ortaya çıkan ızdırabının nedeni, irsiyet, atletik beden yapısı ve çektiği hastalıklardır. Bununla beraber bazı şartlar, Fikret'in içinden gelen ızdırabının beslemiş, şekillendirmiştir. 2. Abdülhamit istibdâdı ve ülkenin içinde bulunduğu zor durum bu durumun başlıca sebepleridir.⁶¹

Tevfik Fikret bu dönemde ülkenin durumuna göre, hisleriyle hareket ederek şiirler yazmıştır. Bu şiirleri ilk dönem şiirlerinden üslup ve içerik bakımından farklıdır. Olgunluk çağının ilk devresinde sanat için sanat doğrultusunda yazdığı ferdi şiirleri Servet-i Fünûn dönemine rastlar. Tabiat tasvirlerinde çok başarılıdır.

1901'den sonraki şiirlerinde toplum vardır. Ancak fikirlerinde derinlik yoktur. Bir sanatçı gözüyle fikirleri şiirlerinde işler. İçeride dönük kişiliği nedeniyle hayata karşı pasif bir tutum sergilemiş, bu durum şiirlerine sadece gözlemci olarak kalması şeklinde yansımıştır. Bu dönemde karamsar olan şair her şeyi reddetmiştir.

Şiirlerinde bol sıfat kullanmıştır. Bu durum onun hayat görüşüyle ilgilidir. Sıfatlar statik bir dünya yaratırlar ve pasif bir tavrın ifadesidirler.⁶²

Eserleri:Rübâb-ı Şikeste (1899), 2. baskı 1910, 3. baskı 1911.
Halûk'un Defteri (1911). Şermin (1915).

⁶⁰ Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yay., İstanbul, 1997, s. 76-9.

⁶¹ Kaplan, s.93-5.

⁶² *Büyük Türk Klasikleri*, c.9, s.279.

ZİYA PAŞA (1825-1880)

İstanbul’da doğdu. Asıl adı Abdülhamid Ziyaüddindir.⁶³ Bayezit rüşdiyesini bitirdi. Özel derslerle Arapça ve Farsçayı öğrendi. Küçüklüğünden itibaren şiire ilgi duyan şair, Sadaret Mektubî Kalemінде dönemin güçlü şairlerini tanıma fırsatı yakaladı. Terci-i Bend’i ile şöhret kazanır. Musatafa Reşit Paşa’nın iltifatını kazanır. Mabeyin kâtipliğine getirilir. Kâtiplikte yükselir ve Fransızca öğrenir. Endülüs Emevi ve Engizisyon Tarihi adlı kitapları Fransızcadan tercüme etti. Abdülaziz’e kasideler sunarak padişahın sevgisini kazandı. Ali ve Fuat Paşalarla arası iyi olmayan Ziya Paşa, saraydan hatta İstanbul’dan uzaklaştırılarak Atina Sefareti’ne nakledilir ancak oradaki ihtilalden dolayı Ziya Paşa istifa eder, bunun üzerine Kıbrıs mutasarrıflığına tayin edilir. Ancak oğlunu ve babasını kaybeden, buranın havasına alışmayan Ziya Paşa saraya başvurarak Meclis-i Vâlâ üyeliğine getirilir. “Sarayla Bâbîâli arasındaki gizli çatışmanın kalkması imiş gibi bütün darbeler ona gelir.”⁶⁴ Önce Amasya, sonra Canik mutasarrıflığına getirilir (1865). Bir yıl sonra tekrar Meclis-i Vâlâ üyesi oldu. Bu sırada Muhbir’de hükümete ağır eleştirilerde bulunmaktadır. Bâbîâli’nin Namık Kemal, Şinasi gibi kendisini de İstanbul’dan uzaklaştırmaya çalışması sonucu Mustafa Fâzıl Paşa’nın davetini kabul ederek Paris’e kaçar (1867). Yeni Osmanlılar Cemiyeti ile Londra’ya geçerek orada Namık Kemal ile Hürriyet gazetesini çıkarırlar (1868). Hürriyet gazetesinde Mustafa Fâzıl Paşa’nın davasını tutarak Ali Paşa’ya yaptığı hücumları, Mustafa Fâzıl Paşa ile Ali Paşa ile barıştıktan sonra da sürdürür. 64. sayıdan itibaren Hürriyet’i tek başına çıkarır. 100. sayıdan sonra gazeteye çok okunmadığı için ara vermek zorunda kalır.

Ali Paşa’nın vefatı üzerine 1871’de İstanbul’a döner ve araları çok iyi olan sadrazam Mahmut Nedim Paşa’nın desteği ile İcra Cemiyeti Reisliğine tayin olunur. Ancak araları bozulunca görevinden azledilir. Mütercim Rüştü Paşa’nın sadrazamlığında Şura-yı devlet âzalığına tayin olunur. V. Murat’ın tahta çıkışına

⁶³ *Büyük Türk Klasikleri*, c.8, s.341.

⁶⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997, s.304

gözden düşmüş bir devlet adamı olarak Harâbat'ı basmakla meşguldür.⁶⁵ Daha sonra Mabeyin başkâtipliğine getirilir ve Namık Kemal ve arkadaşlarını getirtmek için acele etmesi üzerine azledilir. Abdülhamid'in tahta çıkması ile Namık Kemal ile Kanun-ı Esasî Encümeni'nde çalışmaya başlar.

Abdülhamid onları bir çok defalar uzaklaştırmaya çalışır. Suriye valiliğinden sonra Adana valiliğine tayin olunur ve 17 Mayıs 1880'de orada vefat eder.

Ziya Paşa Tanzimat ikinci dönemi gibi bir ikilik içindedir. Hayatı boyunca birtakım insanlarla mücadele içindedir. Fikirlerini çekinmeden ortaya koyan sanatçı, hayatı boyunca şansını zorlamış, ikbalin peşinden sabırsızca koşmuştur.⁶⁶

Türk edebiyatının gelişmesinde büyük emeği vardır. Namık Kemal'e göre eskiye daha çok bağlıdır. Doğu kültürü ile yetişmiştir. Bu nedenle çelişkilidir. Terci-i Bend, Terki-i Bend ve Zafername'de ortaya çıkan hiciv, şiirinin karakteristik özelliğidir. Makalelerinde hak, adalet, eşitlik, hürriyet gibi konuları ele alan sanatçı, Şiir ve İnşa adlı makalesinde asıl edebiyatımızın halk edebiyatı olduğu, Türk dilinin sadeleşmesi gerektiği konusunu ele alır. Ancak bundan sonra çıkardığı Harâbat'ın mukaddimesinde eski edebiyatı yüceltir.

Eserleri:Eş'âr-ı Ziya, Zafername, Rüya, Harâbat, Endülüs Tarihi, Engizisyon Tarihi, Verâset-i Saltanat-ı Seniyye, Arz-ı Hal.

⁶⁵ Tanpınar, s.307.

⁶⁶ Tanpınar s.301-341.

2.YAZAR ADLARINA GÖRE FİHRİST

A

A.(ayın) CEVRİ

Komiser “Refik” (Polemik) c.1, Nu.7, s.5-7

A.(ayın) İSMET

İlân-ı Hürriyet (Osmanlı siyaseti) c.1, Nu.1, s.9-11
 Yunanlı Misafirlerimiz (Osmanlı siyaseti) c.1, Nu.2, s.4-6
 Berlin Muâhede-nâmesi (Osmanlı siyaseti) c.1, Nu.11, s.2
 Haftalık Notlar-Siyasî (Osmanlı siyaseti) c.1, Nu.12, s.3-4
 Haftalık Notlar-Manyasizade Refik Bey (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.32, s.81-2
 Haftalık Notlar-İstanbul’da İstibdâd (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.38, s.178-184
 Vatan Tiyatrosunda-Bağçe (Tenkit) c.1, Nu.5, s.7-10
 Eyvah!.. Bîçâre Genç Kız Sana (Hikâye) c.1, Nu.16, s.13
 Ahiret Postası-Birinci Mektup (Mektup) c.2, Nu.33, s.99-100
 Vatan Kurbanlarına (Şiir) c.1, Nu.1, s.11-2
 Suûd-Bugün (Şiir) c.1, Nu.3, s.4-5
 Sukût-Dün (Şiir) c.1, Nu.3, s.4
 Aveng-i Haşerât (Şiir) c.1, Nu.4, s.12-3
 Enver Bey (Şiir) c.1, Nu.6, s.12
 Niyazi Bey (Şiir) c.1, Nu.6, s.12
 Maziden Bir Gün (Şiir) c.1, Nu.8, s.3-4
 Yalnız Sen (Şiir) c.1, Nu.9, s.5
 Hengâme-yi Telâkki (Şiir) c.1, Nu.10, s.9-10
 Laciverd Mendil (Manzume) c.1, Nu.14, s.4-5
 Lutfeder misin? (Şiir) c.1, Nu.15, s.6-7
 Reproche d’amour (Şiir) c.1, Nu.18, s.11-2
 Kızım Adalet (Şiir) c.2, Nu.29, s.39
 Murâd-ı Hâmis (Şiir) c.2, Nu.37, s.172
 Kâri’ ve Kâri’elerimize (İlan) c.1, Nu.1, s.1-3

A.(ayın) SENİY

Arâf-ı İnkılâp (Osmanlı Siyaseti) c.1, Nu.11, s.5-7

A.(elif) CEVDETİ

Prumas Biletleri (Manzume) c.1, Nu.6, s.3-4

A.(elif) MAZLÛM

Kanayan Kalp (Hikâye) c.2, Nu.44, s.282

ABDİ TEVFİK

Harb-i İktisâdî ve Mühim Bir İstatistik (Osmanlı siyaseti) c.1, Nu.12, s.1-3

Akif Bey (Tenkit) c.1. Nu.9, s.8-10

ABDULLAH CEVDET

Üçüncü Terennüm (Şiir) c.1, Nu.10, s.6

ABDÛLHAK HAMİD

Başlıksız (Şiir) c.1, Nu.11, s.3

ABDÛLHAMİD

Açık Mektup (Mektup) c.2, Nu.39, s.201-3

AHMET RIZA

Vazife ve Mes'ûliyet (Kadın Meselesi) c.1, Nu.15, s.3-5
c.1, Nu.16, s.2-3
c.1, Nu.17, s.4-6
c.1, Nu.18, s.2-3
c.1, Nu.19, s.6-7
c.1, Nu.20, s.7-9
c.1, Nu.22, s.11-4
c.1, Nu.23, s.13-4

ÂKİL KOYUNCU

Sabah Seyrânında (Deneme) c.1,Nu.12, s.10-1

Kırmızı Mendil (Hikâye) c.1, Nu.18, s.8-9

Bizim İçin (Şiir) c.1, Nu.14, s.5

Kış Yuvası (Şiir) c.1, Nu.16, s.12

İlk Mabedimin Harabesinde (Şiir) c.2, Nu.27, s.3-4

Siyah Mendil (Şiir) c.2, Nu.30, s.56

Ebedî Yalan (Şiir) c.2, Nu.31, s.77

Seviyor, Sevmiyor (Şiir) c.2, Nu.32, s.88

Hayata Dair	(Şiir)	c.2, Nu.41, s.229
Şiir	(Şiir)	c.2, Nu.48, s.351
Bir İthaf	(Şiir)	c.2, Nu.49, s.372
Yalnız Ben	(Şiir)	c.1, Nu.10, s.8
Brüksel Manzaralarından	(Şiir-Çeviri)	c.1, Nu.9, s.5-6
İttihat Bağçesi	(Tenkit)	c.1, Nu.14, s.11-2
Yarın Ne Olacağız?	(Sosyal meseleler)	c.2,Nu.42,s.248-251 c.2, Nu.43, s.262-268
Kırmızı ve Kan	(Sosyal meseleler)	c.2, Nu.45, s.297-301
İlân	(Tenkit)	c.2, Nu.33, s.102
Ahmet Rıza Bey	(Biyografi)	c.2, Nu.5, s.4-7
Ziyaretçilerimizin Arkasından	(Tenkit)	c.1, Nu.7, s.3-5
Yıldız	(Roman)	c.1, Nu.1, s.14-6 c.1, Nu.2, s.15-6 c.1, Nu.3, s.15-6 c.1, Nu.4, s.15-6 c.1, Nu.5, s.15-6 c.1, Nu.6, s.15-6 c.1, Nu.7, s.15-6 c.1, Nu.8, s.15-6 c.1, Nu.9, s.15-6 c.1, Nu.10, s.15-6 c.1, Nu.11, s.15-6 c.1, Nu.12, s.15-6 c.1, Nu.13, s.15-6 c.1, Nu.14, s.15-6 c.1, Nu.15, s.15-6 c.1, Nu.16, s.15-6 c.1, Nu.17, s.15-6 c.1, Nu.18, s.14 c.1, Nu.19, s.15-6 c.1, Nu.20, s.15-6 c.1, Nu.21, s.15-6 c.1, Nu.22, s.15-6 c.1, Nu.23, s.15-6 c.1, Nu.24, s.16 c.1, Nu.25, s.15-6 c.1, Nu.26, s.15-6

		c.2, Nu.27, s.14-6
		c.2, Nu.28, s.31-2
		c.2, Nu.29, s.47-8
		c.2, Nu.30, s.63-4
		c.2, Nu.31, s.78-80
		c.2, Nu.32, s.94-6
		c.2, Nu.33, s.111-2
		c.2, Nu.34, s.127-8
		c.2, Nu.35, s.143-4
		c.2, Nu.36, s.159-60
		c.2, Nu.37, s.175-6
		c.2, Nu.39, s.207-8
		c.2, Nu.40, s.223-4
		c.2, Nu.41, s.238-240
		c.2, Nu.42, s.254-
		c.2, Nu.43, s.269-272
		c.2, Nu.44, s.286-288
		c.2, Nu.45, s.302-4
		c.2, Nu.46, s.327-328
		c.2, Nu.47, s.342-4
		c.2, Nu.48, s.358-360
		c.2, Nu.49, s.375-6
		c.2, Nu.50, s.390-2
İki Söz Bir Cevap	(Polemik)	c.1, Nu.18, s.14
ALİ CÂNİB		
Sanat Hakkında	(Tenkit)	c.1, Nu.16, s.11-2
Yine Sanat Hakkında	(Tenkit)	c.1, Nu.17, s.8-10
Gurûb	(Mersiye)	c.1, Nu.3, s.3-4
Gecelere Doğru	(Şiir)	c.1, Nu.4, s.3
Nağme-yi Dil-Hasta	(Şiir)	c.1, Nu.6, s.6
Kendimiz İçin	(Şiir)	c.1, Nu.8, s.3
Hazan Levhalarından	(Şiir)	c.1, Nu.9, s.2
Hazan Levhalarından	(Şiir)	c.1, Nu.18, s.9-10
Bir Feylesofa	(Şiir)	c.1, Nu.16, s.9
Ben İsterim ki	(Şiir)	c.2, Nu.35, s.138
Edvâr-ı Afileyeye Karşı	(Şiir)	c.2, Nu.44, s.281
Yalnız Bir Tulû'	(Şiir)	c.2, Nu.48, s.351

Ömr-i Meftûr	(Şiir)	c.2, Nu.51, s.395
ALİ SUAVİ		
Türklük	(Osmanlı İlmî)	c.2, Nu.46, s.316-320 c.2, Nu.47, s.338-341
Elhâkimu Huvallah	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.32, s.84-7 c.2, Nu.33, s.103-4 c.2, Nu.35, s.139-140 c.2, Nu.36, s.155-6
ALİ ULVİ		
Hasbihal	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.23, s.3-6
Haftalık Notlar-Türk Kanına Susamışlar		c.2, Nu.33, s.97-98
Kelimelerin İhtilâli	(Deneme)	c.1, Nu.8, s.8-10
Söyleniş	(Hikâye)	c.2, Nu.52, s.418-420
Bayram Sabahı	(Hikâye)	c.1, Nu.19, s.8-10
Ben mi?... Ben mi Haylaz!!!	(Hikâye)	c.1, Nu.15, s.8-10
İzinsiz!-On bir Temmuz'da	(Hikâye)	c.1, Nu.25, s.10-3
Hürriyete Doğru	(Şiir)	c.2, Nu.39, s.203
Osmanlı İnkılâbı	(Osmanlı tarihi)	c.2, Nu.31, s.72-5
Avusturya Tarihinden Birkaç Yaprak	(Avusturya tarihi)	c.1, Nu.21, s.8-11 c.1, Nu.22, s.1-5
Cihad Mümkün mü?	(Din)	c.2, Nu.27, s.8-11 c.2, Nu.28, s.20-3 c.2, Nu.29, s.36-8
İslâmiyet Âleminde	(Basın)	c.1, Nu.16, s.9-11 c.1, Nu.17, s.1-4 c.1, Nu.18, s.10-1 c.1, Nu.19, s.1-4
CELÂL (Dava Vekili)		
Vatandaşlarımızla Hasbihal, İkinci Makale	(Eğitim)	c.1, Nu.2, s.9-10
Vazife-yi Cemiyetimiz	(Osmanlı Siyaseti)	c.1, Nu.1, s. 6-8
CELÂL SABİT		
Akşam Üstü	(Hikâye)	c.1, Nu.19, s.5-6
CELÂL SÂHİR		
Ölüm Düşünceleri	(Deneme)	c.2, Nu.30, s.52-6

Hurde-yi Cevherler	(Hatıra)	c.1, Nu.2, s.13-4
Küçük Hikâye (Uzakta)	(Hikâye)	c.1, Nu.26, s.10-2
Madam “N.....”e	(Şiir)	c.1, Nu.8, s.2-3
Bûselerin	(Şiir)	c.1, Nu.13, s.7
Buselerin	(Şiir)	c.1, Nu.21, s.3
Leyâl-i Sâhir	(Şiir)	c.1, Nu.23, s.6
Sana, Yavrum	(Şiir)	c.1, Nu.25, s.7
Eş’ar-ı Giryedâr	(Şiir)	c.2, Nu.29, s.40-1
Açık Arıza	(Kadın Meselesi)	c.1, Nu.26, s.4-6
Terâne-yi Mestâne	(Şiir)	c.1, Nu.14, s.4

CEMAL

Eski Adamlar	(Şiir)	c.1, Nu.18, s.2
Mazi	(Şiir)	c.1, Nu.17, s.8

CEMİL SÜLEYMAN

La Belle Colombe	(Hikâye)	c.1, Nu.19, s.12-4
İki Hemşire	(Hikâye)	c.2, Nu.27, s.5-7

EDHEM (Selanik Merkez Telgraf Müdürü)

Bağçe Gazetesine	(Polemik)	c.1, Nu.6, s.9-11
------------------	-----------	-------------------

EDHEM HİDAYET

Kamer Semada İken	(Şiir)	c.1, Nu.19, s.14
Bağçe	(Şiir)	c.1, Nu.7, s.2

EDHEM RÛHÎ

Başlıksız	(Osmanlı Siyaseti)	c.2, Nu.40, s.215-7
-----------	--------------------	---------------------

EMİN LÂMÎ

Nasıl Oldu: Kâzım Nami	(Polemik)	c.1, Nu.24, s.4-7
------------------------	-----------	-------------------

EMİNE SEMİYE

Bir Hediye-yi Fikriye	(Kadın Meselesi)	c.1, Nu.21, s.11-2 c.1, Nu.23, s.9-10 c.1, Nu.24, s.11-3
Bu Nihal-i Hürriyet (Bağçe)ye Bir Hediye-yi Âcizânedir	(Eğitim)	c.1, Nu. 3, s.6-8

ENİS AVNİ

Osmanlılar ve İttihat ve Terakki Cemiyeti	(Osmanlı Siyaseti)	c.1, Nu.1, s.12-3
Menâkıb-ı Hürriyet	(Osmanlı Siyaseti)	c.1, Nu.2, s.1-3
Tensikâta Dair	(Osmanlı Siyaseti)	c.1, Nu.5, s.1-4
Açmazlar	(Osmanlı Siyaseti)	c.2, Nu.45, s.295
Kaynana Derdi	(Hikâye)	c.1, Nu.17, s.10-2
Hafiyeler	(Şiir)	c.1, Nu.1, s.5-6
Aveng-i Haşerat	(Şiir)	c.1, Nu.2, s.8
Aveng-i Haşerat	(Şiir)	c.1, Nu.9, s.10
Selanik Sesi	(Şiir)	c.1, Nu.4, s.9
Mezâlim-i Afîle	(Manzume)	c.1, Nu.10, s.5
İhtisat-ı Galiye	(Şiir)	c.1, Nu.11, s.7-8
Mektuplarım	(Şiir)	c.1, Nu.12, s.4-5
Bayram Akşamı	(Şiir)	c.1, Nu.23, s.7
Bûm-ı İstibdâd	(Şiir)	c.1, Nu.26, s.7
Sene-yi Devriyem	(Şiir)	c.2, Nu.29, s.38
Gurbet Yollarında	(Şiir)	c.2, Nu.43, s.268
Temenni-yi Afv	(Şiir)	c.2, Nu.34, s.124
Nâle-yi İstibdâd	(Şiir)	c.2, Nu.31, s.71
İşte Böyle Olur	(Tenkit)	c.2, Nu.43, s.261
Kaygısız Sahife-Kabine	(Tenkit)	c.2, Nu.47, s.336
Kaygısız Sahife-Girid-Şairler	(Tenkit)	c.2, Nu.48, s.357
Kaygısız Sahife-Köşe Başında	(Tenkit)	c.2, Nu.49, s.374
“Schopenhauer”a	(Şiir)	c.1, Nu.21, s.14

ESAD KEMAL

Bir Bahar ki Hep O	(Hikâye)	c.2, Nu.34, s.123
--------------------	----------	-------------------

FAİK SABRİ

Sukût	(Hikâye)	c.1, Nu.14, s.5-6
-------	----------	-------------------

FİKRİ SALİM

Moda Kralı ve Hâkim-i Âlem	(İngiltere tarihi)	c.2, Nu.46, s.320-3 c.2, Nu.47, s.331-4
Fok Balıkları Yok Ediliyor	(Zooloji)	c.2, Nu.49, s.366-8 c.2, Nu.50, s.383-6
Kongreler	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.51, s.399-401

FUAD

Heremzan (Şiir) c.1, Nu.6, s.13-4

GALİP KEMAL

Hediye-yi Elem (Hikâye) c.1, Nu.18, s.4-5
 Dün-Bugün (Hikâye) c.2, Nu.29, s.42-44
 İhtiyar Binbaşı (Hikâye) c.2, Nu.39, s.198-200
 Hikâye-yi Matem (Hikâye) c.2, Nu.31, s.75-77
 Orfe (Hikâye) c.2, Nu.47, s.334-6
 Geceler ve Kamer (Hikâye) c.2, Nu.49, s.369
 Buhrân-ı Tereddüt (Hikâye) c.2, Nu.51, s.404-5
 Levs-i İhtiyaç (Şiir) c.1, Nu.10, s.6
 Menfadan Avdette (Şiir) c.1, Nu.12, s.5-6
 Hayat Yolunda (Şiir) c.1, Nu.13, s.9
 Çünkü (Şiir) c.1, Nu.19, s.7
 Necm-i Mesreb (Şiir) c.1, Nu.26, s.7
 Pembe Gölgeler (Şiir) c.2, Nu.27, s.4
 Güzellerin İhtiyacı (Şiir) c.2, Nu.33, s.105
 Serâb-ı İhtilâl (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.38, s.185-6
 Alfred de Müsset (Biyografi) c.1, Nu.21, s.3-5
 Akşam Seyrânında (Hatıra) c.1, Nu.23, s.7-8

HASAN FEHMÎ (Dedeâğaç Bidayet Mahkemesi Reisi)

Vatan ve Kanun (Hukuk) c.1, Nu.11, s.12-3
 Mahâkim ve Hükâm (Hukuk) c.1, Nu.14, s.13-4

HAŞMET (Tahsildar)

Vasilika (Şiir) c.2, Nu.44, s.283

HÜRRİYET ÇELEBİ

Dedikodular (Polemik) c.1, Nu.4, s. 7-8
 Hasbihal (Polemik) c.1, Nu.6, s.4-6

HÜSEYİN AVNİ

Papatyanın Ölümü (Hikâye) c.1, Nu.20, s.13-4
 Şahmârân (Masal) c.1, Nu.22, s.7-8
 Musahabe-yi Edebiye, Hayat-ı Necîbe (Tenkit) c.1, Nu.2, s.12-3

HÜSEYİN CAHİD

Kitab-ı Melâl (Hikâye) c.1, Nu.9, s. 6-7

HÜSREV SÂMÎ

Beyhûde Esefler (Hikâye) c.2, Nu. 46, s.310-1

Haftalık Notlar-Siyasî (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.28, s.17-9

İBRAHİM SA'Dİ

Modistra (Hikâye) c.2, Nu. 50, s.387-9

İLYAS MACİD

Elemlerden-Ninni (Hikâye) c.2, Nu.45, s.296

Rüya (Hikâye) c.2, Nu.48, s.347

Samimî Temsil (Dil) c.2, Nu.49, s.370-372

Karanlık Parıltılar (Deneme) c.2, Nu.31, s.71

İMZASIZ

İbtılâ-yı Garam (Şir) c.1, Nu.20, s.7

Akşam Seyrânında (Şir) c.1, Nu.12, s.9-10

İzzet'in Menşe'i (Biyografi) c.1, Nu.2, s.7

Hadi Paşa (Biyografi) c.2, Nu.52, s.420

Ebu'l-Hürriyet Mithat Paşa'nın Sûret-i Şehadeti (Hatıra) c.1, Nu.9, s.2-4

c.1, Nu.10, s.10-3

c.1, Nu.11, s.10-2

c.1, Nu.12, s.11-3

c.1, Nu.13, s.13-4

Hatıra-yı Mazlûmîn (Hatıra) c.1, Nu.10, s.1-2

Bir Facia (Hatıra) c.2, Nu.50, s.382

Şinasi (Tenkit) c.1, Nu.7, s.1

Zeki Paşa (Tenkit) c.1, Nu.4, s.10

Kaygısız Sahife (Tenkit) c.2, Nu.28, s.26

c.2, Nu.29, s.40

c.2, Nu.31, s.69

c.2, Nu.32, s.83

c.2, Nu.33, s.100

c.2, Nu.34, s.116

		c.2, Nu.35, s.133
		c.2, Nu.36, s.139
		c.2, Nu.37, s.169
		c.2, Nu.51, s.395
Zıp, Diye Çıkmışlar!	(Tenkit)	c.2, Nu.50, s.378
Bağçe'nin 39 Numaralı Nüshası Müsadere Edildi	(Tenkit)	c.2, Nu.40, s.218
Sahib-i imtiyazımız Dedeâğaç'tan Yazıyor-18 Ağustos 324	(Tenkit)	c.1, Nu.6, s.8-9
Nasıl Oldu?	(Tenkit)	c.1, Nu.10, s.5-6
Tiyatrolar	(Tenkit)	c.1, Nu.14, s.10-1
Vatan Tiyatrosunda	(Tenkit)	c.1, Nu.3, s.14
Mithat Paşa Merhumun Son Mektubu	(Mektup)	c.2, Nu.41, s.231-2
Vatan Fedaisi Niyazi Bey- Bir Mülâkat	(Mülakat)	c.1, Nu.3, s.1-3
İlk – Nutuk-u Şahane	(Nutuk)	c.1, Nu.20, s.1-5
Bağçe	(Polemik)	c.1, Nu.5, s.14
Bahr-i Ahmer'de Yeni Bir Geçit	(Fransız tarihi)	c.2, Nu.42, s.246-7
Şuûnat	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.2, s.6-7
Osmanlı İttihat ve Terâkki Cemiyeti Paris Azası	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.3, s.13-4
Ferman	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.5, s.1
Bulgar Misafirlerimiz	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.7, s.2-3
Müfettiş-i Umûmîlik	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.10, s.7-8
Sa'id Paşa	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.10, s.7
Haftalık Notlar	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.11, s.1-2
Miting	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.11, s.8
Siyasî	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.13, s.1-2
Haftalık Notlar-Siyasî	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.14, s.1-3
Kaht-ı Ricâl	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.14, s.3
Haftalık Notlar-Siyasî	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.15, s.1-2
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.16, s.1-2
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.18, s.1-2
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.22, s.14-5
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.21, s.1-2
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.23, s.1-2
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.26, s.1-3
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.24, s.1-3
	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.25, s.1-2
	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.27, s.1-2
Matbuat Mitingi	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.29, s.33-5
Kâmil Paşa ve İstibdâd	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.29, s.35

Fırkalar	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.30, s.49-51
Meşrutiyet Aleyhinde	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.35, s.129-130
Meşrutiyette İstibdâd	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.36, s.145
Mithat Paşa'nın Muhakemesi	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.36, s.150-4
	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.37, s.170-1
	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.38, s.187-190
	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.51, s.406-408
	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.52, s.422-421
Kâmil Paşa	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.37, s.161-2
Fırtınalı Bir Deniz	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.40, s.209-211
Üç Noktada Yangın-Kâinat Tutuşuyor	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.41, s.225-9
Akdeniz'de Osmanlı Bayrağı	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.42, s.241-3
Arap İmparatorluğu	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.43, s.257-9
Asya ve Avrupa	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.44, s.273-4
Hücum Borusu	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.45, s.289-291
Vükelâmız	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.31, s.65-6
Mithat Paşa'nın Tevkifi	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.31, s.67-9
	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.32, s.90-1
Hakk-ı İctima'	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.32, s.83
Avusturya İtilafı	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.25, s.2-3
İran Şahı, İran İhtilâli	(İran siyaseti)	c.2, Nu.34, s.113-6
	(İran siyaseti)	c.2, Nu.35, s.134-6
İran	(İran siyaseti)	c.1, Nu.26, s.3
Fransız Devr-i Teceddüdünde Cemiyât-ı Hafîye	(Fransız tarihi)	c.2, Nu.41, s.232
Memurlarımıza	(Sosyal meseleler)	c.1, Nu.12, s.6-7
İran'ın Âsâr-ı Milliyesi Satılıyor	(Sosyal meseleler)	c.2, Nu.35, s.136-8
Bir Mutâlaa	(Eğitim)	c.1, Nu.3, s.10-1
Azmi Bey ve Polislerimiz	(Eğitim)	c.1, Nu.10, s.13-4
Cezayir'de İzdivaç	(Örf ve adetler)	c.2, Nu.39, s.206
Balmumudan Tasvir	(Örf ve adetler)	c.2, Nu.44, s.283
Gazete	(Basın)	c.2, Nu.40, s.219-221
Postalarımız	(Posta)	c.1, Nu.12, s.7-9
Telgraflar	(Telgraf)	c.1, Nu. 4, s.14
Garâib-i Tabiiyeden	(Zooloji)	c.2, Nu.45, s.294
Vatandaşlarımız	(Haber)	c.1, Nu.8, s.10-1
Prens Sabahaddin Bey	(Haber)	c.1, Nu.12, s.4
Dereden Tepeden	(Haber)	c.2, Nu.40, s.211
Tuhaf Bir Hükümet	(Haber)	c.2, Nu.40, s.214

Resimli Kitap	(Dergi tanıtımı)	c.1, Nu.16, s.14
Musavver Muhit	(Dergi tanıtımı)	c.1, Nu.16, s.14
Demet	(Dergi tanıtımı)	c.1, Nu.16, s.14
Teşekkür	(Teşekkür)	c.1, Nu.1, s.14
Misafirlerimiz	(Teşekkür)	c.1, Nu.5, s.14
Tebrik	(Tebrik)	c.1, Nu.14, s.14
	(Tebrik)	c.1, Nu.15, s.14
	(Tebrik)	c.1, Nu.16, s.14
	(Tebrik)	c.1, Nu.19, s.14
Beynelmilel Muallimin Sendikası	(Tebrik)	c.1, Nu.8, s.14
Yeni Gazeteler	(Tebrik)	c.1, Nu.9, s.14
Kadın	(Tebrik)	c.1, Nu.13, s.14
Zaman Refik-i Cedidimiz	(Tebrik)	c.1, Nu.15, s.14
İstanbul Gazeteleri-Tanin'den-Ali Kemal Bey'e Açık Mektup	(İlân)	c.1, Nu.2, s.14
Gazeteden: Râgıb Paşa	(İlân)	c.1, Nu.2, s.14
Beynelmilel Muallimin Sendikası	(İlân)	c.1, Nu.8, s.14
Yeni Gazeteler	(İlân)	c.1, Nu.9, s.14
Kayıp İlânı	(İlân)	c.1, Nu.9, s.14
Abone ve Kari'lerimize	(İlân)	c.1, Nu.9, s.14
Kadın	(İlân)	c.1, Nu.13, s.14
İlân	(İlân)	c.1, Nu.15, s.3
Zaman Refik-i Cedidimiz	(İlân)	c.1, Nu.15, s.14
Umum Hamiyetperver Kari'lerimize	(İlân)	c.2, Nu.38, s.177
İfade-i Mahsusa	(İlân)	c.1, Nu.1, s.1
Rıza Tevfik Bey	(İlân)	c.1, Nu.4, s.1-3
Bağçe	(İlân)	c.1, Nu.6, s.11
	(İlân)	c.1, Nu.7, s.10-1
Kari'lerimize	(İlân)	c.1, Nu.22, s.5
	(İlân)	c.2, Nu.50, s.386
Muhterem Abonelerimize	(İlân)	c.1, Nu.10, s.14
Yeni Eserler	(İlân)	c.1, Nu.14, s.14
Abonelerimize Müjde	(İlân)	c.1, Nu.20, s.14
Abone ve Kari'lerimiz	(İlân)	c.2, Nu.27, s.7
Hüsn ve Mahiyeti	(İlân)	c.2, Nu.49, s.363
İhtar	(İlân)	c.1, Nu.22, s.15
İhtar	(İlân)	c.1, Nu.21, s.2
Tashih	(Tashih)	c.1, Nu.10, s.14
	(Tashih)	c.1, Nu.15, s.14

Letaif	(Latife)	c.2, Nu.39, s.206
	(Latife)	c.2, Nu.43,s.259
	(Latife)	c.2, Nu.46, s.327
	(Latife)	c.2, Nu.47, s.337
	(Latife)	c.2, Nu.48, s.357
Tebliğ-i Resmi	(Tebliğ)	c.1, Nu.12, s.13-4
Tolstoy, Rus Muharriri	(Çeviri)	c.2, Nu.36, s.146-9
Tolstoy, Rus Muharriri	(Çeviri)	c.2, Nu.37, s.163-6
Tolstoy'un Nasihatleri	(Çeviri)	c.2, Nu.39, s.205
Başlıksız	(Taziye)	c.2, Nu.32, s.81

KÂMİL (Manastır Mekteb-i Harbiye Doktoru)

Tahassusat-ı Maziyeden	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.8, s.6-8
------------------------	--------------------	------------------

KÂZIM NAMİ

Başlıksız	(Nutuk)	c.1, Nu.11, s.8-10
-----------	---------	--------------------

M. ADİL

Mesele-yi Maliye	(Maliye)	c.1, Nu.20, s.6-7
------------------	----------	-------------------

M. NAHİD

Yeğenimin Fotoğrafi	(Manzume)	c.1, Nu.17, s.10
---------------------	-----------	------------------

M. NERMİ

Terbiye-yi Vataniyede İlk Adım	(Tenkit)	c.2, Nu.51, s.402-3
Deniz Kenarında	(Hikâye)	c.1, Nu.14, s.7
Yapraklar Dökülürken	(Hikâye)	c.1, Nu.17, s.12-3

M.BEHÇET

Taş Kışla	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.11, s.14
-----------	--------------------	------------------

MAHMUD NEDİM

Niyâz-ı Taannüd	(Şiir)	c.1, Nu.23, s.8
Tegâfül-i Felsefe	(Şiir)	c.2, Nu.32, s.91

MEHMET CAVİD

Başlıksız	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.1, s.8-9
-----------	--------------------	------------------

MEHMET EMİN

Hakkaniyet	(Hukuk)	c.1, Nu.11, s.4-5
Barbaros İspanya'ya Giderken	(Osmanlı tarihi)	c.1, Nu.22, s.6-7
Bize Diyorlar ki	(Şiir)	c.1, Nu.7, s.2
İlim	(Şiir)	c.1, Nu.8, s.2
Gurûb	(Şiir)	c.1, Nu.9, s.3
Sanat	(Şiir)	c.1, Nu.9, s.5
Yara	(Şiir)	c.1, Nu.10, s.2
İtiraz Edenlere	(Şiir)	c.1, Nu.13, s.2
Fırka Neferi	(Manzume)	c.1, Nu.15, s.2-3
Ölü Kafası	(Şiir)	c.1, Nu.24, s.8
Yazı Masamın Başında	(Şiir)	c.1, Nu.26, s.6
Bırak Şu Kuşçağızı	(Şiir)	c.2, Nu.27, s.3
Türkçe Şiirler	(Tenkit)	c.2, Nu.28, s.24-6
Sen Feryada Başlayınca	(Şiir)	c.2, Nu.40, s.217
Matbuat Nizamnamesi	(Manzume)	c.2, Nu.31, s.70
Zavallı Kayıkçı	(Şiir)	c.2, Nu.46, s.306
Zavallılar	(Şiir)	c.2, Nu.52, s.415-417
Kesildi mi Ellerin!	(Manzume)	c.1, Nu.25, s.8
Anadolu Köylerinde	(Hikâye)	c.1, Nu.10, s.8-9
Menekşeler Arasında	(Hikâye)	c.2, Nu.49, s.373-4
Çoban	(Hikâye)	c.2, Nu.35, s.130

MEHMET RAUF

Nirvana	(Deneme)	c.2, Nu.46, s.309
---------	----------	-------------------

MEHMET VELED

Makale-yi Mahsûsa	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.13, s.2-7
-------------------	--------------------	-------------------

MİNA RAŞİL (Göriceli)

Edib-i Meşhur Kemal Bey'in Vefatına Dair	(Tenkit)	c.1, Nu.11, s.4
--	----------	-----------------

MİTHAT

Başlıksız	(İlân)	c.2, Nu.42, s.247
-----------	--------	-------------------

MUHYİDDİN MEKKİ

Vatan	(Şiir)	c.1, Nu.8, s.4
-------	--------	----------------

Ayineden Gördüğüm Adam	(Şiir)	c.1, Nu.15, s.5
MUSTAFA NAMIK		
Timsâl-i Âmâl	(Şiir)	c.2, Nu.29, s.39
NAMÎ (Doktor)		
Charles Darwin	(Biyografi)	c.2, Nu.33, s.106-8 c.2, Nu.34, s.117-
Charles Darwin	(Fen Bilimleri)	c.2, Nu.33, s.106-8 c.2, Nu.34, s.117-122
Musahabe	(Tıp)	c.2, Nu.52, s.413-4
NECİB NECATİ		
Bir Mutâlaa	(Eğitim)	c.1, Nu.2, s.11-2
Arz-ı Şükran	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.1, s.4-5
NECMİ SÂRİM		
Tahassüsât-ı Elemiye'den	(Şiir)	c.1, Nu.10, s.10
Ö.(ayın) NACİ		
İran inkılâbı Hatıralarından	(Hatıra)	c.2, Nu.42, s.244-5 c.2, Nu.45, s.292-4
Bağçe'nin Muhterem Kari'lerine	(İlân)	c.2, Nu.40, s.210
Kari'lerime	(İlân)	c.1, Nu.19, s.1
Bahar Gecelerim	(Hikâye)	c.2, Nu.46, s.308
Öleceğim Gün	(Hikâye)	c.2, Nu.28, s.20-1
PERVİZ		
Dedikodu	(Tenkit)	c.2, Nu.39, s.204
Çocuğun Sefaleti	(Hikâye)	c.2, Nu.40, s.221-2
Bir Diktoğraf	(Hikâye)	c.2, Nu.41, s.233-5
Elma	(Hikâye)	c.2, Nu.43, s.260-1
Pervanelerin Ölümü	(Hikâye)	c.2, Nu.46, s.307-9
Mehtap	(Hikâye)	c.2, Nu.48, s.353-6
Rondo	(Şiir)	c.2, Nu.39, s.205
Aşkımız	(Şiir)	c.2, Nu.42, s.243
Mabed-i Aşkımız	(Şiir)	c.2, Nu.45, s.295
Baykuş	(Şiir)	c.2, Nu.47, s.337

Martılar	(Şiir)	c.2, Nu.50, s.382
RAGIB RIFKI (Yüzbaşı)		
Mebâhis-i Askeriye	(Askeriye)	c.1, Nu.7, s.11-2
RAİF NECDET		
İnkılâp ve Edebiyatlar	(Tenkit)	c.1, Nu.16, s.3-7
Küçük Dilenci	(Hikâye)	c.1, Nu.17, s.6-7
İki Kalp	(Hikâye)	c.1, Nu.24, s.10
Sa'y-ı Beşer	(Deneme)	c.1, Nu.13, s.7-9
Beşer ve Cinayetler	(Sosyal meseleler)	c.2, Nu.44, s.275-276
RASİM HAŞMET		
Hayır! Bilmeyiniz, Öğrenmeyiniz!	(Hikâye)	c.1, Nu.20, s.12-3
Mutlakıyyet-i İdare ve İmtiyazât-ı Sunûf	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.39, s.193
Davul	(Manzume)	c.1, Nu.2, s.3-4
Hasbihal	(Manzume)	c.1, Nu.12, s.9
Homeros	(Şiir)	c.1, Nu.15, s.6
Beyaz Mendil	(Şiir)	c.1, Nu.19, s.5-6
Settar Han	(Şiir)	c.1, Nu.21, s.2-4
Ö. Naci	(Biyografi)	c.1, Nu.24, s.8-9.
Nasıl Olabilir?	(Manzume)	c.1, Nu.26, s.7-8
Zînet	(Kadın meselesi)	c.2, Nu.48, s.348-351
REFİK (Mekteb-i Polis Komiserlerinden)		
“Hürriyet Çelebi” İmzalı Makaleye Cevap	(Polemik)	c.1, Nu.5, s.13-4
REMZİ BEY (Üçüncü Avcı Taburu Binbaşısı)		
Heyet-i Muhakemeye Karşı Mithat Paşa Lisânından		
Kemal Bey Merhumun Nutku	(Hukuk)	c.2, Nu.35, s.131-3
RIZA TEVFİK		
Saz Şairlerimiz ve Türkçe Şiirler	(Tenkit)	c.2, Nu.39, s.194-6
	(Tenkit)	c.2, Nu.40, s.212-4
Başlıksız	(Tenkit)	c.1, Nu.7, s.2
Hapishane Hatıraları	(Hatıra)	c.1, Nu.6, s.1-3
		c.1, Nu.7, s.12-4
		c.1, Nu.8, s.4-6

		c.1, Nu.10, s.2-4
		c.1, Nu.13, s.9-12
		c.1, Nu.14, s.7-10
		c.1, Nu.15, s.7-8
		c.1, Nu.16, s.7-9
		c.1, Nu.17, s.7-8
		c.1, Nu.18, s.6-7
		c.1, Nu.19, s.11-2
		c.1, Nu.20, s.9-10
		c.1, Nu.21, s.13-4
		c.1, Nu.22, s.9-11
		c.1, Nu.23, s.11-2
		c.1, Nu.24, s.13-5
		c.1, Nu.25, s.13-4
		c.1, Nu.26, s.12-4
		c.2, Nu.27, s.12-3
		c.2, Nu.29, s.45-6
		c.2, Nu.30, s.61-2
		c.2, Nu.32, s.92-93
		c.2, Nu.33, s.109-110
		c.2, Nu.34, s.125-6
		c.2, Nu.35, s.141-2
		c.2, Nu.36, s.157-8
		c.2, Nu.37, s.173-4
		c.2, Nu.38, s.191-2
		c.2, Nu.41, s.236-7
		c.2, Nu.42, s.252-3
		c.2, Nu.44, s.284-5
Mukaddimat	(Estetik)	c.2, Nu.49, s.363-5
Hüsn ve Mahiyeti-Mukaddimat	(Estetik)	c.2, Nu.50, s.379-381
	(Estetik)	c.2, Nu.51, s.396-7
	(Estetik)	c.2, Nu.52, s.411-412
SAFVET MAHİR		
Tulumbacılar	(Şiir)	c.1, Nu.19, s.10
SAMİPAŞAZÂDE SEZÂÎ		
Menfa-yı İhtiyar	(Deneme)	c.2, Nu.32, s.89-90
Ye's	(Deneme)	c.1, Nu.25, s.4-7

SÂRİM

Çelik Adelât (Spor) c.2, Nu.44, s.277-281

SERVER CEMAL

Tereddüd-i Aşk (Hikâye) c.1, Nu.24, s.7-8

Mangal Başında (Hikâye) c.2, Nu.28, s.26-30

Kızımın Kumbarası (Hikâye) c.2, Nu.37, s.168-9

Ebedî Feryâdlar-Fena Dakikalarım (Hikâye) c.2, Nu.46, s.324-6

Bir ihtilâl (Deneme) c.2, Nu.31, s.71

Ruhumun Tufanları (Deneme) c.2, Nu.34, s.123

SÜLEYMAN

İstibdâd Kırıntıları (Polemik) c.1, Nu.7, s.5

SÜLEYMAN ŞEFİK (Kavala Kumandanı Kaymakam)

İzzet'in Babası ve Sa'id Paşa'nın Menşe'i (Biyografi) c.1, Nu.3, s.9-10

SÜLEYMAN VEDAT

Tensikâta Dair (Osmanlı siyaseti) c.1, Nu.7, s.9-10

ŞEKİB

Köçek Zülüflü İsmail'e (Şiir) c.1, Nu.9, s.10

ŞEKİB MEMDÛH

Maziye Doğru (Hikâye) c.1, Nu.15, s.10-4

Giryelerim (Hikâye) c.1, Nu.20, s.10-2

T.TAHİR

Jön Türk (Hikâye) c.1, Nu.8, s.1-2

TAHSİN

Aşk Mayası (Hikâye) c.2, Nu.37, s.167

Nevzâd-ı Hürriyet Bir Yaşında (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.46, s.312-3

Balkan İttihadı (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.47, s.329-330

Akdeniz'de Ak Bayraklar (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.48, s.345-6

Muamma-yı Siyaset Hallolunmaya Başladı (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.49, s.361-2

Akdeniz'de Muharebe (Osmanlı siyaseti) c.2, Nu.50, s.377-8

Balkanlar	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.51, s.393-4
Tevfik	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.51, s.398
Bile Bile Lades	(Osmanlı siyaseti)	c.2, Nu.52, s.408-92

TAHSİN (Mülâzım)

Müşafekat-ı Ruhiye	(Şiir)	c.2, Nu.33, s.105
Firara Giderken	(Şiir)	c.2, Nu.34, s.124

TAHSİN NAHİD

Hafta-yı Edebî	(Tenkit)	c.1, Nu.21, s.6-7
Gençlik	(Şiir)	c.1, Nu.21, s.4
Ada Tahassüsâtından	(Şiir)	c.2, Nu.32, s.89

TEVFİK FİKRET

Hüsn ü Ân Nedir?	(Şiir)	c.1., Nu.1, s.5
------------------	--------	-----------------

TEVFİK

Dedikodu	(Tenkit)	c.2, Nu.33, s.101-2
----------	----------	---------------------

YUSUF OSMAN

Sendikalizm	Sosyal meseleler)	c.2, Nu.46, s.314-5
-------------	-------------------	---------------------

ZİYA PAŞA

Sahâif-i Mensiye	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.3, s.11-3 c.1, Nu.4, s.4-7 c.1, Nu.6, s.6-8 c.1, Nu.7, s.7-9 c.1, Nu.8, s.11-4 c.1, Nu.9, s.11-4 c.1, Nu.17, s.13-4 c.1, Nu.18, s.12-4
Devr-i İstibdâda Veda	(Osmanlı siyaseti)	c.1, Nu.5, s.12-3

ZÜLFİKÂR

Aveng-i Haşerât	(Şiir)	c.2, Nu.41, s.230
-----------------	--------	-------------------

3.KONULARA GÖRE FİHRİST

3.1. EDEBİYAT VE DİL

3.1.1. EDEBİYAT

A) ŞİİR

A. (ayın) ASGAR

Yalnız Ben	c.1, Nu.10, s.8
Bizim İçin	c.1, Nu.14, s.5
Kış Yuvası	c.1, Nu.16, s.12
İlk Mabedimin Harabesinde	c.2, Nu.27, s.3-4
Siyah Mendil	c.2, Nu.30, s.56
Ebedî Yalan	c.2, Nu.31, s.77
Seviyor, Sevmiyor	c.2, Nu.32, s.88
Hayata Dair	c.2, Nu.41, s.229
Şiir	c.2, Nu.48, s.351
Bir İthaf	c.2, Nu.49, s.372

A. (ayın) İSMET

Vatan Kurbanlarına	c.1, Nu.1, s.11-2
Suûd-Bugün	c.1, Nu.3, s.4-5
Sukût-Dün	c.1, Nu.3, s.4
Aveng-i Haşerât	c.1, Nu.4, s.12-3
Enver Bey	c.1, Nu.6, s.12
Niyazi Bey	c.1, Nu.6, s.12
Maziden Bir Gün	c.1, Nu.8, s.3-4
Yalnız Sen	c.1, Nu.9, s.5
Hengâme-yi Telâkki	c.1, Nu.10, s.9-10
Lütfeder misin?	c.1, Nu.15, s.6-7
Reproche d'amour	c.1, Nu.18, s.11-2
Kızım Adalet	c.2, Nu.29, s.39
Murâd-ı Hâmîs	c.2, Nu.37, s.172

ABDULLAH CEVDET

Üçüncü Terennüm

c.1, Nu.10, s.6

ABDÜLHAK HAMİD

Başlıksız

c.1, Nu.11, s.3

ALİ CANİB

Gecelere Doğru

c.1, Nu.4, s.3

Nağme-yi Dil-i Hasta

c.1, Nu.6, s.6

Kendimiz İçin

c.1, Nu.8, s.3

Hazan Levhalarından

c.1, Nu.9, s.2

Hazan Levhalarından

c.1, Nu.18, s.9-10

Bir Feylesofa

c.1, Nu.16, s.9

Ben İsterim ki

c.2, Nu.35, s.138

Edvâr-ı Afîleye Karşı

c.2, Nu.44, s.281

Yalnız Bir Tulû'

c.2, Nu.48, s.351

Ömr-i Meftûr

c.2, Nu.51, s.395

ALİ ULVİ

Hürriyete Doğru

c.2, Nu.39, s.203

CELÂL SÂHİR

Madam "N....."e

c.1, Nu.8, s.2-3

Buselerin

c.1, Nu.13, s.7

Buselerin

c.1, Nu.21, s.3

Leyâl-i Sâhir

c.1, Nu.23, s.6

Sana, Yavrum

c.1, Nu.25, s.7

Eş'ar-ı Giryedâr

c.2, Nu.29, s.40-1

Terâne-yi Mestâne

c.1, Nu.14, s.4

CEMAL

Eski Adamlar

c.1, Nu.18, s.2

Mazi

c.1, Nu.17, s.8

EDHEM HİDAYET

Kamer Semada İken	c.1, Nu.19, s.14
Bağçe	c.1, Nu.7, s.2

ENİS AVNİ

Hafiyeler	c.1, Nu.1, s.5-6
Aveng-i Haşerat	c.1, Nu.2, s.8
Aveng-i Haşerat	c.1, Nu.9, s.10
Selanik Sesi	c.1, Nu.4, s.9
İhtisat-ı Galiye	c.1, Nu.11, s.7-8
Mektuplarım	c.1, Nu.12, s.4-5
Bayram Akşamı	c.1, Nu.23, s.7
Bûm-ı İstibdâd	c.1, Nu.26, s.7
Sene-yi Devriyem	c.2, Nu.29, s.38
Gurbet Yollarında	c.2, Nu.43, s.268
Temenni-yi Afv	c.2, Nu.34, s.124
Nâle-yi İstibdâd	c.2, Nu.31, s.71

FUAD

Heremzan	c.1, Nu.6, s.13-4
----------	-------------------

GALİP KEMAL

Levs-i İhtiyaç	c.1, Nu.10, s.6
Menfadan Avdette	c.1, Nu.12, s.5-6
Hayat Yolunda	c.1, Nu.13, s.9
Çünkü	c.1, Nu.19, s.7
Necm-i Mesreb	c.1, Nu.26, s.7
Pembe Gölgeleler	c.2, Nu.27, s.4
Güzellerin İhtiyacı	c.2, Nu.33, s.105

HAŞMET (Tahsildar)

Vasilika'da	c.2, Nu.44, s.283
-------------	-------------------

İMZASIZ

İbtılâ-yı Garam	c.1, Nu.20, s.7
Akşam Seyrânında	c.1, Nu.12, s.9-10

MAHMUD NEDİM

Niyaz-ı Taannüd	c.1, Nu.23, s.8
Tegâfül-i Felsefe	c.2, Nu.32, s.91

MEHMET EMİN

Bize Diyorlar ki	c.1, Nu.7, s.2
İlim	c.1, Nu.8, s.2
Gurûb	c.1, Nu.9, s.3
Sanat	c.1, Nu.9, s.5
Yara	c.1, Nu.10, s.2
İtiraz Edenlere	c.1, Nu.13, s.2
Ölü Kafası	c.1, Nu.24, s.8
Yazı Masamın Başında	c.1, Nu.26, s.6
Bırak Şu Kuşcağızı	c.2, Nu.27, s.3
Sen Feryada Başlayınca	c.2, Nu.40, s.217
Zavallı Kayıkçı	c.2, Nu.46, s.306
Zavallılar	c.2, Nu.52, s.415-417

NECMİ SÂRİM

Tahassüsât-ı Elemiye'den	c.1, Nu.10, s.10
--------------------------	------------------

MUHYİDDİN MEKKİ

Vatan	c.1, Nu.8, s.4
Ayineden Gördüğüm Adam	c.1, Nu.15, s.5

MUSTAFA NAMIK

Timsâl-i Âmâl	c.2, Nu.29, s.39
---------------	------------------

PERVİZ

Rondo	c.2, Nu.39, s.205
Aşkımız	c.2, Nu.42, s.243
Mabed-i Aşkımız	c.2, Nu.45, s.295
Baykuş	c.2, Nu.47, s.337
Martılar	c.2, Nu.50, s.382

RASİM HAŞMET

Homeros	c.1, Nu.15, s.6
Beyaz Mendil	c.1, Nu.19, s.5-6
Settar Han	c.1, Nu.21, s.2-4

SAFVET MAHİR

Tulumbacılar	c.1, Nu.19, s.10
--------------	------------------

SENİHA HİKMET

“Sopenhauer”a	c.1, Nu.21, s.14
---------------	------------------

ŞEKİB

Köçek Zülflü İsmail’e	c.1, Nu.9, s.10
-----------------------	-----------------

TAHSİN (Mülazım)

Müşafekat-ı Ruhiye	c.2, Nu.33, s.105
Firara Giderken	c.2, Nu.34, s.124

TAHSİN NAHİD

Gençlik	c.1, Nu.21, s.4
Ada Tahassüsâtından	c.2, Nu.32, s.89

TEVFİK FİKRET

Hüsn ü Ân Nedir?	c.1., Nu.1, s.5
------------------	-----------------

ZÜLFİKÂR

Aveng-i Haşerât	c.2, Nu.41, s.230
-----------------	-------------------

B) HİKÂYE

A. ASGAR

Kırmızı Mendil	c.1, Nu.18, s.8-9
----------------	-------------------

A. İSMET

Eyvah!.. Bîçâre Genç Kız Sana	c.1, Nu.16, s.13
-------------------------------	------------------

A.(elif) MAZLÛM

Kanayan Kalp

c.2, Nu.44, s.282

ALİ ULVİ

Söyleniş

c.2, Nu.52, s.418-420

Bayram Sabahı

c.1, Nu.19, s.8-10

Ben mi?... Ben mi Haylaz!!!

c.1, Nu.15, s.8-10

İzinsiz!-On Bir Temmuz'da

c.1, Nu.25, s.10-3

CELÂL SABİT

Akşam Üstü

c.1, Nu.19, s.5-6

CELÂL SÂHİR

Küçük Hikâye

c.1, Nu.26, s.10-2

CEMİL SÜLEYMAN

La Belle Colombe

c.1, Nu.19, s.12-4

İki Hemşire

c.2, Nu.27, s.5-7

ENİS AVNİ

Kaynana Derdi

c.1, Nu.17, s.10-2

ESAD KEMAL

Bir Bahar ki Hep O

c.2, Nu.34, s.123

FAİK SABRİ

Sukût

c.1, Nu.14, s.5-6

GALİP KEMAL

Hediye-yi Elem

c.1, Nu.18, s.4-5

Dün-Bugün

c.2, Nu.29, s.42-44

İhtiyar Binbaşı

c.2, Nu.39, s.198-200

Hikâye-yi Matem

c.2, Nu.31, s.75-77

Orfe

c.2, Nu.47, s.334-6

Geceler ve Kamer	c.2, Nu.49, s.369
Buhrân-ı Tereddüt	c.2, Nu.51, s.404-5
HÜSEYİN AVNİ	
Papatyanın Ölümü	c.1, Nu.20, s.13-4
HÜSEYİN CAHİD	
Kitab-ı Melâl	c.1, Nu.9, s. 6-7
HÜSREV SÂMİ	
Beyhûde Esefler	c.2, Nu.46, s.310-1
İBRAHİM SA'Dİ	
Modistra	c.2, Nu. 50, s.387-9
İLYAS MACİD	
Elemlerden-Ninni	c.2, Nu.45, s.296
Rüya	c.2, Nu.48, s.347
M.NERMİ	
Deniz Kenarında	c.1, Nu.14, s.7
Yapraklar Dökülürken	c.1, Nu.17. s.12-3
MEHMET EMİN	
Anadolu Köylerinde	c.1, Nu.10, s.8-9
Menekşeler Arasında	c.2, Nu.49, s.373-4
Çoban	c.2, Nu.35, s.130
Ö.(Ayın) NACİ	
Bahar Gecelerim	c.2, Nu.46, s.308
Öleceğim Gün	c.1, Nu.28, s.20-1
PERVİZ	
Çocuğun Sefaleti	c.2, Nu.40, s.221-2
Bir Diktoğraf	c.2, Nu.41, s.233-5

Elma	c.2, Nu.43, s.260-1
Pervanelerin Ölümü	c.2, Nu.46, s.307-9
Mehtap	c.2, Nu.48, s.353-6

RAİF NECDET

Küçük Dilenci	c.1, Nu.17, s.6-7
İki Kalp	c.1, Nu.24, s.10

RASİM HAŞMET

Hayır! Bilmeyiniz, Öğrenmeyiniz!	c.1, Nu.20, s.12-3
----------------------------------	--------------------

SERVER CEMAL

Tereddüd-i Aşk	c.1, Nu.24, s.7-8
Mangal Başında	c.2, Nu.28, s.26-30
Kızımın Kumbarası	c.2, Nu.37, s.168-9
Ebedî Feryâdlar-Fena Dakikalarım	c.2, Nu.46, s.324-6

ŞEKİB MEMDÛH

Maziye Doğru	c.1, Nu.15, s.10-4
Giryelerim	c.1, Nu.20, s.10-2

TAHSİN

Aşk Mayası	c.2, Nu.37, s.167
------------	-------------------

C) DENEME

A.(ayın) ASGAR

Sabah Seyrânında	c.1, Nu.12, s.10-1
------------------	--------------------

ALİ ULVİ

Kelimelerin İhtilâli	c.1, Nu.8, s.8-10
----------------------	-------------------

CELÂL SÂHİR

Ölüm Düşünceleri	c.2, Nu.30, s.52-6
------------------	--------------------

İLYAS MÂCİD

Karanlık Parıltılar

c.2, Nu.31, s.7

MEHMET RAUF

Nirvana

c.2, Nu.46, s.309

RAİF NECDET

Sa'y-ı Beşer

c.1, Nu.13, s.7-9

SAMİPAŞAZÂDE SEZÂİ

Menfa-yı İhtiyar

c.2, Nu.32, s.89-90

Ye's

c.1, Nu.25, s.4-7

SERVER CEMAL

Bir ihtilâl

c.2, Nu.31, s.71

Ruhumun Tufanları

c.2, Nu.34, s.123

T.TAHİR

Jön Türk

c.1, Nu.8, s.1-2

D) HATIRA**CELÂL**

Hurde-yi Cevherler

c.1, Nu.2, s.13-4

G. KEMAL

Akşam Seyrânında

c.1, Nu.23, s.7-8

İMZASIZ

Hatıra-yı Mazlûmîn

c.1, Nu.10, s.1-2

Bir Facia

c.2, Nu.50, s.382

Ebu'l-Hürriyet Mithat Paşa'nın Sûret-i Şehadeti

c.1, Nu.9, s.2-4

c.1, Nu.10, s.10-3

c.1, Nu.11, s.10-2

c.1, Nu.12, s.11-3

c.1, Nu.13, s.13-4

Ö.(aym) NACİ

İran İnkılâbı Hatıralarından

c.2, Nu.42, s.244-5

c.2, Nu.45, s.292-4

RIZA TEVFİK

Hapishane Hatıraları

c.1, Nu.6, s.1-3

c.1, Nu.7, s.12-4

c.1, Nu.8, s.4-6

c.1, Nu.10, s.2-4

c.1, Nu.13, s.9-12

c.1, Nu.14, s.7-10

c.1, Nu.15, s.7-8

c.1, Nu.16, s.7-9

c.1, Nu.17, s.7-8

c.1, Nu.18, s.6-7

c.1, Nu.19, s.11-2

c.1, Nu.20, s.9-10

c.1, Nu.21, s.13-4

c.1, Nu.22, s.9-11

c.1, Nu.23, s.11-2

c.1, Nu.24, s.13-5

c.1, Nu.25, s.13-4

c.1, Nu.26, s.12-4

c.2, Nu.27, s.12-3

c.2, Nu.29, s.45-6

c.2, Nu.30, s.61-2

c.2, Nu.32, s.92-93

c.2, Nu.33, s.109-110

c.2, Nu.34, s.125-6

c.2, Nu.35, s.141-2

c.2, Nu.36, s.157-8

c.2, Nu.37, s.173-4

c.2, Nu.38, s.191-2

c.2, Nu.41, s.236-7

c.2, Nu.42, s.252-3

c.2, Nu.44, s.284-5

E) MANZUME

A. İSMET

Laciverd Mendil

c.1, Nu.14, s.4-5

A.(elif) CEVDETİ

Prumas Biletleri

c.1, Nu.6, s.3-4

MEHMET EMİN

Fırka Neferi

c.1, Nu.15, s.2-3

Matbuat Nizamnamesi

c.2, Nu.31, s.70

Kesildi mi Ellerin!

c.1, Nu.25, s.8

RASİM HAŞMET

Davul

c.1, Nu.2, s.3-4

Nasıl Olabilir?

c.1, Nu.26, s.7-8

Hasbıhal

c.1, Nu.12, s.9

ENİS AVNİ

Mezâlim-i Afile

c.1, Nu.10, s.5

M. NAHİD

Yeğenimin Fotoğrafi

c.1, Nu.17, s.10

F) BİYOGRAFİ

ÂKİL KOYUNCU

Ahmet Rıza Bey

c.1, Nu.5, s.4-7

NAMİ (Doktor)

Charles Darwin

c.2, Nu.33, s.106-8

c.2, Nu.34, s.117-122

G.KEMAL

Alfred de Musset

c.1, Nu.21, s.3-5

İMZASIZ

İzzet'in Menşe'i

c.1, Nu.2, s.7

Hadi Paşa

c.2, Nu.52, s.420

RASİM HAŞMET

Ö.Naci

c.1, Nu.24, s.8-9

SÜLEYMAN ŞEFİK (Kavala Kumandanı Kaymakam)

İzzet'in Babası ve Sa'id Paşa'nın Menşe'i

c.1, Nu.3, s.9-10

SÜVARİ ALAYI KÂTİBİ

Ebu'l Huda'nın Menşe'i

c.1, Nu.4, s.10-2

G) ROMAN**ÂKİL KOYUNCU**

Yıldız

c.1, Nu.1, s.14-6

c.1, Nu.2, s.15-6

c.1, Nu.3, s.15-6

c.1, Nu.4, s.15-6

c.1, Nu.5, s.15-6

c.1, Nu.6, s.15-6

c.1, Nu.7, s.15-6

c.1, Nu.8, s.15-6

c.1, Nu.9, s.15-6

c.1, Nu.10, s.15-6

c.1, Nu.11, s.15-6

c.1, Nu.12, s.15-6

c.1, Nu.13, s.15-6
c.1, Nu.14, s.15-6
c.1, Nu.15, s.15-6
c.1, Nu.16, s.15-6
c.1, Nu.17, s.15-6
c.1, Nu.18, s.14
c.1, Nu.19, s.15-6
c.1, Nu.20, s.15-6
c.1, Nu.21, s.15-6
c.1, Nu.22, s.15-6
c.1, Nu.23, s.15-6
c.1, Nu.24, s.16
c.1, Nu.25, s.15-6
c.1, Nu.26, s.15-6
c.2, Nu.27, s.14-6
c.2, Nu.28, s.31-2
c.2, Nu.29, s.47-8
c.2, Nu.30, s.63-4
c.2, Nu.31, s.78-80
c.2, Nu.32, s.94-6
c.2, Nu.33, s.111-2
c., Nu.34, s.127-8
c.2, Nu.35, s.143-4
c.2, Nu.36, s.159-60
c.2, Nu.37, s.175-6
c.2, Nu.39, s.207-8
c.2, Nu.40, s.223-4
c.2, Nu.41, s.238-240
c.2, Nu.42, s.254-6
c.2, Nu.43, s.269-272
c.2, Nu.44, s.286-288
c.2, Nu.45, s.302-4
c.2, Nu.46, s.327-328
c.2, Nu.47, s.342-4
c.2, Nu.48, s.358-360
c.2, Nu.49, s.375-6
c.2, Nu.50, s.390-2

H) MEKTUP

A. İSMET

Ahiret Postası-Birinci Mektup

c.2, Nu.33, s.99-100

BAĞÇE

İstizah

c.1, Nu.4, s.13

ABDÜLHAMİD

Açık Mektup

c.2, Nu.39, s.201-3

İMZASIZ

Mithat Paşa Merhumun Son Mektubu

c.2, Nu.41, s.231-2

İ) MERSİYE

ALİ CANİB

Gurûb

c.1, Nu.3, s.3-4

J) MASAL

HÜSEYİN AVNİ

Şahmârân

c.1, Nu.22, s.7-8

K) MÜLÂKAT

İMZASIZ

Vatan Fedaisi Niyazi Bey- Bir Mülâkat

c.1, Nu.3, s.1-3

L) TENKİT

A. İSMET

Vatan Tiyatrosunda-Bağçe	c.1, Nu.5, s.7-10
A.(ayın) K.(kaf)	
İttihat Bağçesi	c.1, Nu.14, s.11-2
A. (ayın) K.(kaf) (Hasta Gazeteler Tabib-i Mütchassısı Doktor)	
İlân	c.2, Nu.33, s.102
ABDİ TEVFİK	
Akif Bey	c.1. Nu.9, s.8-10
ÂKİL KOYUNCU	
Ziyaretçilerimizin Arkasından	c.1, Nu.7, s.3-5
ALİ CÂNİB	
Sanat Hakkında	c.1, Nu.16, s.11-2
Yine Sanat Hakkında	c.1, Nu.17, s.8-10
ENİS AVNİ	
İşte Böyle Olur	c.2, Nu.43, s.261
Kaygısız Sahife-Kabine	c.2, Nu.47, s.336
Kaygısız Sahife-Girid-Şairler	c.2, Nu.48, s.357
Kaygısız Sahife-Köşe Başında	c.2, Nu.49, s.374
Zıp, Diye Çıkmışlar!	c.2, Nu.50. s.378
HÜSEYİN AVNİ	
Musahabe-yi Edebiye, Hayat-ı Necibe	c.1, Nu.2, s.12-3
İMZASIZ	
Şinasi	c.1, Nu.7, s.1
Zeki Paşa	c.1, Nu.4, s.10
Kaygısız Sahife	c.2, Nu.28, s.26
	c.2, Nu.29, s.40
	c.2, Nu.31, s.69
	c.2, Nu.32, s.83

	c.2, Nu.33, s.100
	c.2, Nu.34, s.116
	c.2, Nu.35, s.133
	c.2, Nu.36, s.139
	c.2, Nu.37, s.169
	c.2, Nu.51, s.395
Bağçe'nin 39 Numaralı Nüshası Müsadere Edildi	c.2, Nu.40, s.218
Sahib-i imtiyazımız Dedeğaç'tan Yazıyor-18 Ağustos 324	c.1, Nu.6, s.8-9
Nasıl Oldu?	c.1, Nu.10, s.5-6
Tiyatrolar	c.1, Nu.14, s.10-1
Vatan Tiyatrosunda	c.1, Nu.3, s.14

M. NERMİ

Terbiye-yi Vataniyede İlk Adım	c.2, Nu.51, s.402-3
--------------------------------	---------------------

MEHMET EMİN

Türkçe Şiirler	c.2, Nu.28, s.24-6
----------------	--------------------

MİNA RAŞİL (Göriceli)

Edib-i Meşhur Kemal Bey'in Vefatına Dair	c.1, Nu.11, s.4
--	-----------------

PERVİZ

Dedikodu	c.2, Nu.39, s.204
----------	-------------------

RAİF NECDET

İnkılâp ve Edebiyatlar	c.1, Nu.16, s.3-7
------------------------	-------------------

RIZA TEVFİK

Saz Şairlerimiz ve Türkçe Şiirler	c.2, Nu.39, s.194-6
	c.2, Nu.40, s.212-4
Başlıksız	c.1, Nu.7, s.2

TAHSİN NAHİD

Hafta-yı Edebî	c.1, Nu.21, s.6-7
----------------	-------------------

TEVFİK

Dedikodu

c.2, Nu.33, s.101-2

M) NUTUK**İMZASIZ**

İlk – Nutuk-u Şahane

c.1, Nu.20, s.1-5

KÂZIM NAMİ

Başlıksız

c.1, Nu.11, s.8-10

N) POLEMİK**A.(ayın) CEVRİ**

Komiser “Refik”

c.1, Nu.7, s.5-7

ÂKİL KOYUNCU

İki Söz Bir Cevap

c.1, Nu.18, s.14

EDHEM (Selanik Merkez Telgraf Müdürü)

Bağçe Gazetesine

c.1, Nu.6, s.9-11

EMİN LÂMİ

Nasıl Oldu: Kâzım Nami

c.1, Nu.24, s.4-7

HÜRRİYET ÇELEBİ

Dedikodular

c.1, Nu.4, s. 7-8

Hasbihal

c.1, Nu.6, s.4-6

İMZASIZ

Bağçe

c.1, Nu.5, s.14

REFİK (Mekteb-i Polis Komiserlerinden)

“Hürriyet Çelebi” İmzalı Makaleye Cevap

c.1, Nu.5, s.13-4

SÜLEYMAN

İstibdâd Kırıntıları

c.1, Nu.7, s.5

3.1.2. DİL**İLYAS MÂCİD**

Samimî Temsil

c.2, Nu.49, s.370-372

3.2. SİYASET**A) OSMANLI SİYASETİ****A.(ayn) İSMET**

İlân-ı Hürriyet

c.1, Nu.1, s.9-11

Yunanlı Misafirlerimiz

c.1, Nu.2, s.4-6

Berlin Muâhede-nâmesi

c.1, Nu.11, s.2

Haftalık Notlar-Siyasî

c.1, Nu.12, s.3-4

Haftalık Notlar-Manyasizade Refik Bey

c.2, Nu.32, s.81-

Haftalık Notlar-İstanbul'da İstibdâd

c.2, Nu.38, s.178-184

A.(ayn) SENİY

Arâf-ı İnkılâp

c.1, Nu.11, s.5-7

ABDİ TEVFİK

Harb-i İktisâdî ve Mühim Bir İstatistik

c.1, Nu.12, s.1-3

ALİ SUAVİ

Elhâkimu Huvallah

c.2, Nu.32, s.84-7

c.2, Nu.33, s.103-4

c.2, Nu.35, s.139-140

c.2, Nu.36, s.155-6

ALİ ULVİ

Hasbihal

c.1, Nu.23, s.3-6

Haftalık Notlar-Türk Kanına Susamışlar

c.2, Nu.33, s.97-98

CELÂL (Dava Vekili)

Vazife-yi Cemiyetimiz

c.1, Nu.1, s. 6-8

EDHEM RÛHÎ

Başlıksız

c.2, Nu.40, s.215-7

ENİS AVNİ

Osmanlılar ve İttihat ve Terakki Cemiyeti

c.1, Nu.1, s.12-3

Menâkıb-ı Hürriyet

c.1, Nu.2, s.1-3

Tensikâta Dair

c.1, Nu.5, s.1-4

Açmazlar

c.2, Nu.45, s.295

FİKRİ SÂLİM

Kongreler

c.2, Nu.51, s.399-401

GALİP KEMAL

Serâb-ı İhtilâl

c.2, Nu.38, s.185-6

HÜSREV SÂMİ

Haftalık Notlar-Siyasî

c.2, Nu.28, s.17-9

İMZASIZ

Şuûnat

c.1, Nu.2, s.6-7

Osmanlı İttihat ve Terâkki Cemiyeti Paris Azası

c.1, Nu.3, s.13-4

Ferman

c.1, Nu.5, s.1

Bulgar Misafirlerimiz

c.1, Nu.7, s.2-3

Müfettiş-i Umûmîlik

c.1, Nu.10, s.7-8

Sa'id Paşa

c.1, Nu.10, s.7

Haftalık Notlar

c.1, Nu.11, s.1-2

Miting

c.1, Nu.11, s.8

Siyasî

c.1, Nu.13, s.1-2

Haftalık Notlar-Siyasî	c.1, Nu.14, s.1-3
Kaht-ı Ricâl	c.1, Nu.14, s.3
Haftalık Notlar-Siyasî	c.1, Nu.15, s.1-2
	c.1, Nu.16, s.1-2
	c.1, Nu.18, s.1-2
	c.1, Nu.22, s.14-5
	c.1, Nu.21, s.1-2
	c.1, Nu.23, s.1-2
	c.1, Nu.26, s.1-3
	c.1, Nu.24, s.1-3
	c.1, Nu.25, s.1-2
	c.2, Nu.27, s.1-2
Matbuat Mitingi	c.2, Nu.29, s.33-5
Kâmil Paşa ve İstibdâd	c.2, Nu.29, s.35
Fırkalar	c.2, Nu.30, s.49-51
Meşrutiyet Aleyhinde	c.2, Nu.35, s.129-130
Meşrutiyette İstibdâd	c.2, Nu.36, s.145
Mithat Paşa'nın Muhakemesi	c.2, Nu.36, s.150-4
	c.2, Nu.37, s.170-1
	c.2, Nu.38, s.187-190
	c.2, Nu.51, s.406-408
	c.2, Nu.52, s.422-421*
Kâmil Paşa	c.2, Nu.37, s.161-2
Fırtınalı Bir Deniz	c.2, Nu.40, s.209-211
Üç Noktada Yangın-Kâinat Tutuşuyor	c.2, Nu.41, s.225-9
Akdeniz'de Osmanlı Bayrağı	c.2, Nu.42, s.241-3
Arap İmparatorluğu	c.2, Nu.43, s.257-9
Asya ve Avrupa	c.2, Nu.44, s.273-4
Hücum Borusu	c.2, Nu.45, s.289-291
Vükelâmız	c.2, Nu.31, s.65-6
Mithat Paşa'nın Tevkifi	c.2, Nu.31, s.67-9
	c.2, Nu.32, s.90-1
Hakk-ı İctima'	c.2, Nu.32, s.83
Avusturya İtilafi	c.1, Nu.25, s.2-3
KÂMİL (Manastır Mekteb-i Harbiye Doktoru)	
Tahassüsât-ı Maziyeden	c.1, Nu.8, s.6-8

M.BEHÇET

Taş Kışla

c.1, Nu.11, s.14

MEHMET CAVİD

Başlıksız

c.1, Nu.1, s.8-9

MEHMET VELED

Makale-yi Mahsûsa

c.1, Nu.13, s.2-7

NECİB NECATİ

Arz-ı Şükrân

c.1, Nu.1, s.4-5

RASİM HAŞMET

Mutlakıyyet-i İdare ve İmtiyazât-ı Sunûf

c.2, Nu.39, s.193

SÜLEYMAN VEDAT

Tensikâta Dair

c.1, Nu.7, s.9-10

TAHSİN

Nevzâd-ı Hürriyet Bir Yaşında

c.2, Nu.46, s.312-3

Balkan İttihadı

c.2, Nu.47, s.329-330

Akdeniz'de Ak Bayraklar

c.2, Nu.48, s.345-6

Muamma-yı Siyaset Hallolunmaya Başladı

c.2, Nu.49, s.361-2

Akdeniz'de Muharebe

c.2, Nu.50, s.377-8

Balkanlar

c.2, Nu.51, s.393-4

Tevfik

c.2, Nu.51, s.398

Bile Bile Lades

c.2, Nu.52, s.408-9

ZİYA PAŞA

Sahâif-i Mensiye

c.1, Nu.3, s.11-3

c.1, Nu.4, s.4-7

c.1, Nu.6, s.6-8

c.1, Nu.7, s.7-9

c.1, Nu.8, s.11-4

c.1, Nu.9, s.11-4

c.1, Nu.17, s.13-4

Devr-i İstibdâda Veda

c.1, Nu.18, s.12-4

c.1, Nu.5, s.12-3

B) İRAN SİYASETİ

İMZASIZ

İran Şahı, İran İhtilâli

c.2, Nu.34, s.113-6

c.2, Nu.35, s.134-6

İran

c.1, Nu.26, s.3

3.3. TARİH

A) OSMANLI TARİHİ

ALİ ULVİ

Osmanlı İnkılâbı

c.2, Nu.31, s.72-5

MEHMED EMİN

Barbaros İspanya'ya Giderken

c.1, Nu.22, s.6-7

B) AVUSTURYA TARİHİ

ALİ ULVİ

Avusturya Tarihinden Birkaç Yaprak

c.1, Nu.21, s.8-11

c.1, Nu.22, s.1-5

C) FRANSIZ TARİHİ

İMZASIZ

Bahr-i Ahmer'de Yeni Bir Geçit

c.2, Nu.42, s.246-7

Fransız Devr-i Teceddüdünde Cemiyât-ı Hafiye

c.2, Nu.41, s.232

D) İNGİLTERE TARİHİ

FİKRİ SALİM

Moda Kralı ve Hâkim-i Âlem

c.2, Nu.46, s.320-3

c.2, Nu.47, s.331-4

3.4. DİN**ALİ ULVİ**

Cihad Mümkün mü?

c.2, Nu.27, s.8-11

c.2, Nu.28, s.20-3

c.2, Nu.29, s.36-8

3.5. ESTETİK**RIZA TEVFİK**

Mukaddimat

c.2, Nu.49, s.363-5

Hüsn ve Mahiyeti-Mukaddimat

c.2, Nu.50, s.379-381

c.2, Nu.51, s.396-7

c.2, Nu.52, s.411-412

3.6. SOSYAL MESELELER**A.(ayın) K.(kaf)**

Yarın Ne Olacağız

c.2, Nu.42,s.248-251

c.2, Nu.43, s.262-268

Kırmızı ve Kan

c.2, Nu.45, s.297-301

İMZASIZ

Memurlarımıza

c.1, Nu.12, s.6-7

İran'ın Asar-ı Milliyesi Satılıyor

c.2, Nu.35, s.136-8

RAİF NECDET

Beşer ve Cinayetler

c.2, Nu.44, s.275-276

YUSUF OSMAN

Sendikalizm

c.2, Nu.46, s.314-5

3.7. KADIN MESELESİ

AHMET RIZA BEY

Vazife ve Mes'ûliyet

c.1, Nu.15, s.3-5
 c.1, Nu.16, s.2-3
 c.1, Nu.17, s.4-6
 c.1, Nu.18, s.2-3
 c.1, Nu.19, s.6-7
 c.1, Nu.20, s.7-9
 c.1, Nu.22, s.11-4
 c.1, Nu.23, s.13-4

CELÂL SÂHİR

Açık Arıza

c.1, Nu.26, s.4-6

EMİNE SEMİYE

Bir Hediye-yi Fikriye

c.1, Nu.21, s.11-2
 c.1, Nu.23, s.9-10
 c.1, Nu.24, s.11-3

RASİM HAŞMET

Zînet

c.2, Nu.48, s.348-351

3.8. EĞİTİM

CELÂL (Dava vekili)

Vatandaşlarımızla Hasbihal, İkinci Makale

c.1, Nu.2, s.9-10

EMİNE SEMİYE

Bu Nihal-i Hürriyet (Bağçe)ye Bir Hediye-yi Âcizânedir

c.1, Nu. 3, s.6-8

İMZASIZ

Bir Mütalaa

c.1, Nu.3, s.10-1

Azmi Bey ve Polislerimiz

c.1, Nu.10, s.13-4

NECİB NECATİ

Bir Mütalaa

c.1, Nu.2, s.11-2

BİR JÖN TÜRK

Paris Mektepleri

c.1, Nu.26, s.8-10

3.9. ÖRF VE ÂDETLER**İMZASIZ**

Cezayir’de İzdivaç

c.2, Nu.39, s.206

Balmumudan Tasvir

c.2, Nu.44, s.283

3.10. HABERLEŞME**A) BASIN****ALİ ULVİ**

İslâmiyet Âleminde

c.1, Nu.16, s.9-11

c.1, Nu.17, s.1-4

c.1, Nu.18, s.10-1

c.1, Nu.19, s.1-4

İMZASIZ

Gazete

c.2, Nu.40, s.219-221

B) POSTA**İMZASIZ**

Postalarımız

c.1, Nu.12, s.7-9

C) TELGRAF**İMZASIZ**

Telgraflar

c.1, Nu. 4, s.14

3.11. HUKUK

HASAN FEHMİ

Vatan ve Kanun

c.1, Nu.11, s.12-3

Mahâkim ve Hükâm

c.1, Nu.14, s.13-4

MEHMET EMİN

Hakkaniyet

c.1, Nu.11, s.4-5

REMZİ BEY (Üçüncü Avcı Taburu Binbaşısı)

Heyet-i Muhakemeye Karşı Mithat Paşa Lisânından

Kemal Bey Merhumun Nutku

c.2, Nu.35, s.131-3

3.12. OSMANLI İLMİ**ALİ SUAVİ**

Türklük

c.2, Nu.46, s.316-320

c.2, Nu.47, s.338-341

3.13. FEN BİLİMLERİ**NAMİ (Doktor)**

Charles Darwin

c.2, Nu.33, s.106-8

c.2, Nu.34, s.117-122

3.13.1. TIP**NAMİ (Doktor)**

Musahabe

c.2, Nu.52, s.413-4

3.13.2. ZOOLOJİ**FİKRİ SALİM**

Fok Balıkları Yok Ediliyor

c.2, Nu.49, s.366-8

c.2, Nu.50, s.383-6

İMZASIZ

Garâib-i Tabiyeden

c.2, Nu.45, s.294

3.14. ASKERİYE

RAGİB RİFKİ (Yüzbaşı)

Mebâhis-i Askeriye

c.1, Nu.7, s.11-2

3.15. MALİYE

M. ADİL

Mesele-yi Maliye

c.1, Nu.20, s.6-7

3.16. SPOR

SÂRİM

Çelik Adelât

c.2, Nu.44, s.277-281

3.17. HABER

İMZASIZ

Vatandaşlarımız

c.1, Nu.8, s.10-1

Prens Sabahaddin Bey

c.1, Nu.12, s.4

Dereden Tepeden

c.2, Nu.40, s.211

Tuhaf Bir Hükümet

c.2, Nu.40, s.214

3.18.DERGİ TANITIMI

İMZASIZ

Resimli Kitap

c.1, Nu.16, s.14

Musavver Muhit

c.1, Nu.16, s.14

Demet

c.1, Nu.16, s.14

3.19. TEŞEKKÜR

İMZASIZ

Teşekkür	c.1, Nu.1, s.14
Misafirlerimiz	c.1, Nu.5, s.14

3.20. TEBRİK

İMZASIZ

Tebrik	c.1, Nu.14, s.14
	c.1, Nu.15, s.14
	c.1, Nu.16, s.14
	c.1, Nu.19, s.14
Beynelmîlel Muallimin Sendikası	c.1, Nu.8, s.14
Yeni Gazeteler	c.1, Nu.9, s.14
Kadın	c.1, Nu.13, s.14
Zaman Refik-i Cedidimiz	c.1, Nu.15, s.14

3.21. İLÂN

A.(ayın) İSMET

Kâri' ve Kâri'elerimize	c.1, Nu.1, s.1-3
-------------------------	------------------

İMZASIZ

İfade-i Mahsuse	c.1, Nu.1, s.1
Rıza Tevfik Bey	c.1, Nu.4, s.1-3
Bağçe	c.1, Nu.6, s.11
	c.1, Nu.7,s.10-1
Kari'lerimize	c.1, Nu.22, s.5
	c.2, Nu.50, s.386
Muhterem Abonelerimize	c.1, Nu.10, s.14
Yeni Eserler	c.1,Nu.14, s.14
Abonelerimize Müjde	c.1, Nu.20, s.14
Abone ve Kari'lerimiz	c.2, Nu.27, s.7
Hüsn ve Mahiyeti	c.2, Nu.49, s.363
İhtar	c.1, Nu.22, s.15
İhtar	c.1, Nu.21, s.2
İstanbul Gazeteleri-Tanin'den-Ali Kemal Bey'e Açık Mektup	c.1, Nu.2, s.14
Gazeteden: Râgıb Paşa	c.1, Nu.2, s.14
Beynelmîlel Muallimin Sendikası	c.1, Nu.8, s.14

Yeni Gazeteler	c.1, Nu.9, s.14
Kayıp İlânı	c.1, Nu.9, s.14
Abone ve Kari'lerimize	c.1, Nu.9, s.14
Kadın	c.1, Nu.13, s.14
İlân	c.1, Nu.15, s.3
Zaman Refik-i Cedidimiz	c.1, Nu.15, s.14
Umum Hamiyetperver Kari'lerimize	c.2, Nu.38, s.177

MİTHAT

Başlıksız	c.2, Nu.42, s.247
-----------	-------------------

Ö.(ayn) NACİ

Bağçe'nin Muhterem Kari'lerine	c.2, Nu.40, s.210
Kari'lerime	c.1, Nu.19. s.1

3.22. TASHİH

İMZASIZ

Tashih	c.1, Nu.10, s.14
	c.1, Nu.15, s.14

3.23. LATİFE

İMZASIZ

Letaif	c.2, Nu.39, s.206
	c.2, Nu.43,s.259
	c.2, Nu.46, s.327
	c.2, Nu.47, s.337
	c.2, Nu.48, s.357

3.24. TEBLİĞ

İMZASIZ

Tebliğ-i Resmi	c.1, Nu.12, s.13-4
----------------	--------------------

3.25. TAZİYE

İMZASIZ

Başlıksız

c.2, Nu.32, s.81

3.26. BATI EDEBİYATI

3.26.1. ÇEVİRİ

A.(ayın) ASGAR

Brüksel Manzaralarından

c.1, Nu.9, s.5-6

İMZASIZ

Tolstoy, Rus Muharriri

c.2, Nu.36, s.146-9

Tolstoy, Rus Muharriri

c.2, Nu.37, s.163-6

Tolstoy'un Nasihatleri

c.2, Nu.39, s.205

4. BAĞÇE'DEN SEÇİLMİŞ YAZILAR

4.1. EDEBİYAT

a) Şiir

b) Hikâye

c) Deneme

d) Hatıra

e) Mektup

f) Mersiye

g) Masal

h) Tenkit

4.2. Osmanlı Siyaseti

4.3. Sosyal Meseleler

4.4. Kadın Meselesi

c.2, Nu.31, s.77

A. ASGAR

EBEDÎ YALAN

-Yusuf Osman'a

Kâzib, diyorum, işte bütün en mütemâyiz
 Bir hande-i gülgûn ile mağrur tulû'
 Bir perde-i râzîye giren leyl-i huşûa,
 Kâzib bütün elvâh-ı mahâsin; mütebâriz

Bir kizb ile, bir kizb-i mezelletle gülen siz
 Ey çehre-i muğşî-i nisâî-halecânla,
 Ey siz ona bir hâr u samimî heyecanla
 İlân-ı garâm etmeğe âmâde vefasız,

Kâzibsınız; elfâz-ı hummâî de yalandır,
 Kâzib, o güzellik, o mesâî de yalandır,
 Dünyada tulû', hande, bahâr-ı aşk u meveddet

Bir penbelik âgûşuna girmiş de yalandır
 Hatta bu benim sözlerimin ruhu da cennet,
 Hatta yaşamak, bence yalandan halecândır.

1 Mayıs 324

c.1, N.1, s.11-2

A.İSMET

VATAN KURBANLARINA

A. Avni Bey'e

Karşımda bugün bir yeni şemsin lemeânı;
 Düşmüş ve ezilmiş o denî zillet-i katil.
 Bir devr-i fecînin müteannid hevesâtı,
 -Âmâle, terakkî, saadetlere, hâil-
 Yerlerde müebbed yatıyor hâsir ü menfûr
 Ey zulmet-i virân-şüde, ey devre-i makhûr

Ey dest-i hamiyetle düşen cephe-i nâ-pâk
 Çeşminde henüz kanları bir cürm-i fecîn...
 Alnında henüz gölgesi bir fikr-i şenûn...
 Ey şebâb-ı hamiyetle dolan defter-i ihlâk,
 Vicdanları tasmîm eden ey nefha-i hûnûn
 Vicdanları teftiş eden ey nazra-i bedbîn!

Topraklara, deryalara bak sıtmalı bir ses,
 Binlerce zamandan beri sönmüş, unutulmuş,
 Bir dest-i hıyanetle müebbed uyutulmuş.
 Bir ses ki, eder sîne-i hürriyeti makes...
 Ey savt-ı tazallüm, evet ey nâle-i ma'sûm,
 Ey kanlar içinden uzanan nâle-i mazlûm!

Gel, işte tazallümlere şekvâya müsâit
 Bir mahkeme bekler seni, ey cerha-i millet
 Kopmuş ve ezilmiş, çürümüş gel, bağır, elbet
 Dârû-yı teselli bulunur derdine ait,
 Milletle vatan uğruna ikna edilen genç!

Bak zulm ü tahakküm yatıyor yerde, ne iğrenç!

Ey mâder-i mâtem-zede, ilâ-yı figân et;
 Ey dul kadın, ey bağı yanık sevgili zevce,
 İlerde kovuklarda sürünmüş senelerce,
 Birlikte koşun ağlaşarak; sîne-i millet
 Bir kalb açıyor sizlere, âsûde, mukaddes...
 Bir ses, bu yıkık evde olan giryeli bir ses

Bî-çâre çocuk, sen de vatan yavrususun, gel
 Ölmüş mü baban? Milleti uğrunda mı ölmüş?
 Bî-çâre çocuk, bâr-ı tahassürile gülmüş.
 Gel, sen de vatan yavrususun, tıfl-ı mübeccel!..
 Vah, bak, bak buna ey zulm-i siyeh-dil-i fecâat
 Geçmez mi yüzün yerlere menfûr-ı hacâlet?

c.1, Nu.8, s.2-3
CELÂL SÂHİR

MADAM N.....'E

Biraz ziyafet-i fikriye isteyince benim
Nasibi mihnet olan rûh-ı zâr u bed-bînîm

Gelir de gözlerinizden gıdâ-yı şiir alırım.
Huzur-ı nûr-ı siyâhında çok zaman kalırım

O gözlerin ki, mükedder bir ibtisâm ile pür,
Birer küçük, mütefekkir güneş gibi görünür...

Huzurunuzda geçen her dakika ulvîdir!
Eder dimağıma her bir nigâhınız tesir.

Zavallı ruhuma bir şevk-i itilâ gelerek
Arar muhit-i vücudunda bir cenâh-ı melek

Ve bulmayınca duyar kalb gam – penâhında
Bir ihtisâs-ı elem, şeh-per-i siyâhında

Nigâhınız ona yer vermiyor ki yükselsin?
Diyor ki: Sen bana yaklaşma, çünkü esfelsin!

Gücenmiyorsa da ruhum bu haklı ithama
Yine benim dolaşır gözlerimde bir hummâl!

Fakat nazarlarınız başka türlü bir şeydir,
Her infîâle tesellili bir sükûn getirir.

Samim-i ruhuma da tesliyet serper,
Bu nur-pâre-i meshûn ile tekâsûf eder

Sema-yı ruhumu setr eyleyen sehâb-ı elem
Ve gözlerimde güler bir zavallı dürre-i nem...

Sorarsınız o zaman bir melek kadar müşfik
Ve titreyen sesiniz bir melâl sanma garîk:

Sulandı gözleriniz...yoksa ağlıyor musunuz?
Ne, ağlamak mı? -dedim- yok.. hayır.. fakat.. yalnız...

Nişantaşı

c.1, Nu.19, s.14

EDHEM HİDAYET

KAMER SEMADA İKEN

Kardeşim H. Daniş'e

Şimdi baygın şua-ı sîmîni
Ormanın en hafî mevâkiini
Yasemin nurlarıyla -şiir-aver-
Söylüyor, sanki her taraf, her yer

Tatlı rüyalarıyla hâbîde...
Şimdi sakın ufukların esmer
Ve karanlık semalarında bile
Uçuyor bir nüveyre-i bî-fer...
İşte ruhumla eğlenen ümit
Ona benzer... o zıll-i târ u sefid
Gibi her lahza yükselir ve kaçır.

Kaçma ey nur-ı sermedî-i garâm
Bana handan neşat ve neşe saçır
Seni hiç başka yerde ben bulamam

Selanik: 15 Teşrîn-i Sâni 1324

c.1, Nu.6, s.13-4

FUAD

HEREMZÂN

Toz içinde düşüp yatmış
 Eski Sasanîler⁶⁷ tahtı,
 Meğer yağma olmak imiş
 Kadissiye'nin⁶⁸ kötü bahtı
 Ömer kanlı savaşlarla⁶⁹
 Dicle'ye dek⁷⁰ asker salmış,
 Hüsrev-i Ruvânî Yezdecerd⁷¹de
 Leş içinde yatıp kalmış
 Meydandaki ganimeti
 Seyrederken devlet-meâb,
 Huzuruna getirildi

⁶⁷ Sâsânîler vaktiyle Acem hükümdarânından meşhur bir sülâle idi. Miladî 230'dan 652'ye kadar hükümet etmişlerdir. İzmihlâlîleri satvet-i İslâmiyenin galebesi yüzünden vukû' bulmuştur. Payitahtları "Medâyin" şehri idi.

⁶⁸ "Kadissiye" Medâyin'in canib-i garbîsinde ve "Küfe"nin karşısındadır. Pars hükümdarânı- yani mulûk-kiyâniye ve Sasaniye kış mevsimini ekseriyetle burada geçirmek itiyadında bulduklarından, Kadissiye pek mühim ve âbâdân idi. Bahsolunan muharebe bu şehir önünde vukû' bulmuş ve Acemler burada- Hazret-i Ömer tarafından gönderilmiş olan- Said İbn-i Ebi Vakkas'a tamamen mağlup olmuşlardır.

⁶⁹ Savaş, Türkçe muharebe demektir.

⁷⁰ Dicle buradan geçen ve Fırat nehriyle birleşip Basra Körfezine dökülen büyük bir ırmağın ismidir.

⁷¹ Yezdecerd, Sâsânîyân padişahlarındandır. Pilâten müşarün-ileyhi muharebede düşmüş gibi gösteriyorsa da rivayete göre, firar etmiş ve birkaç sene sonra "Merv" şehrinde, iltica ettiği bir değirmencinin hanesinde elbisesine tamâen öldürülmüştür.

“Heremzan” nam acem Satrab⁷².
 Balkanlarda⁷³ karşı koyan
 Düşmanların son mert beyi,
 Yurd⁷⁴ koruyan zorlu ele
 Geçmiş eyvah züll-i köşkü!
 Kaş çatarak halife der:
 “Tanrımızın büyüklüğü
 İyân iken boş değil mi
 Putperestin onguluğu⁷⁵.
 -Kuvvet, hüküm elindedir
 Kolay başım yere sermek
 Zannımca pek tartısız
 Bir gâlibe nisbet vermek !

“Fakat kendi ulüvvüne
 Delil olsun! Bir lütuf yap;
 Üç gün susuz kavga ettim.
 Ferman buyur bir az şarab”
 İşmar⁷⁶ üzre getirilir.
 Susak⁷⁷ Fars’a tez bir bardak
 Lakin ağu⁷⁸ suzmuş gibi

⁷² Satrab, Frenklerce eski İran valilerinin ünvanı imiş. Aynen kullanmakta muhtarr kaldık, zira bu kelimenin Rüstem-dâr, sebz-vâr ve Nişabur hakimlerine mahsus “seridâr” ünvanından mı yoksa “sadr-ı âb” (subaşı, su eski Türkçede asker, zabıta manasınadır) kelimesinden muhavvef olduğu malumumuz değildir.

⁷³ Balkan, Türkçedir. Ve ulu dağ silsilesi demektir.

⁷⁴ Yurd , Maskat-i reis, ve pek dar manada, vatan demektir.

⁷⁵ Onguluk taannüd, eski Osmanlıcadır

⁷⁶ Eşmar, galiba Arapçadan muharref kelimelerdendir, Türkçemizde bir şeyi göz veya el işaretiyle ifhâm etmek manasınadır.

⁷⁷ Susak, teşne, susamak, Osmanlıcadır, susak kabağı denir.

⁷⁸ Ağu: zehir

Merak izhar eder tutsak⁷⁹
 Ömer kızarsa konuğuna⁸⁰
 Müslim eder mi hıyanet
 İçene dek⁸¹ vaden vardır;
 İşte sözüm tut emanet”
 Diye bağırır, hiddet eder,
 Öfkesinden gözü parlar.
 Fakat Acem meyi içmez;
 Camı hemen yere çarpar.
 Etraftaki silâhşörler
 Üzerine atılırlar,
 Kurnazlığı⁸² tedfîb için
 Kılıçlara sarılırlar.
 -“Bırakın”! deyip hafif güler.
 Halifenin necîb yüzü,
 “Âlem görsün ki dünyada
 Mukaddestir bir er sözü”

⁷⁹ Tutsak: harp esiri demektir

⁸⁰ Konuk, misafir manasınadır. Konu komşu tabirinde, konu, ondan muhafeftir. Şekli-
i aslîsinde hâlâ Anadolu’da müstameldir.

⁸¹ İçene dek, içinceye kadar demektir

⁸² Zira Acem, şarabı içinceye değin hıyanetinin müste’men bulunacağı hakkında
Hazret-i Ömer’in vermiş olduğu vadinden bi-l-istifâde, şarabı içmeyip camı
kırmakla, müddet-i vadeyi ilâ nihâye temdîd etmiş ve masuniyetini halifenin kendi
sözüyle temin etmek suretiyle, gerçekten kurnazlık göstermiş oluyor.

c.1, Nu.12, s.5-6

GALİP KEMAL

MENFÂDAN AVDETTE

Müebbeden...Size derdim; müebbeden gidelim,
Solgun ufkun önünden, şu kirli çöllerden,
Bu kan döken güneşin renk-i âteşîninden,
Müebbeden ... Ve hayatımda bir bükâ-yı elîm,
Açardı ruhuma matemli şehkalar, yaralar.
Siz ey cenûba giden canlı muhterem develer.

Beş altı yıl... Bu kurak kumların, bu menfânın
Karanlığında eninlerle, karhalarla, bakın
Beş altı yıl... O uzak vahşetin içinde zebun,
Zebun evet -mütekedir, şikeste-dil, mahzun-
Bir ömrü dût-ı muavvecde salladık, yaşadık
Ümidi, bir kefenin sayesinde parçaladık.
Beş altı yıl... Siz ey ihvân-ı din ve hürriyet
-Uzak bütün bu şereflerden işte bir müddet!...-
Bugün...göründü fakat her ufukta her yerde:
İpekli çehre-i bâkirde serpilip hande.
Bu gün, vatan, o muazzez melâz-ı pür şefkat
Küşâde kıldı karanlıkta bir tarîk-i hayat...
Selam, selam size ey hür fikirli nâsiyeler...

Şeref, şeref size ey sert yürekli askerler...
Cihanı titretecek şimdi birçok (Enver'ler...)
Veda, size ey çöller...Ey uzak dereler...

-Yalılar- 14 Ağustos 324-

c.2, Nu.32, s.91

MAHMUD NEDİM

TEGÂFÜL-İ FELSEFE

Uzun kederlerimin bir muâkıb-ı emeli
 Bugün yazar, düşünür, şiir ve iğbirâr ararım,
 Ve şimdi başka ümidin enis-i iğfâli
 Hayatı sevk ederim bir nişîb-i ferdâya.
 Sonunda, bir mütereddid karar ile güyâ,
 Derim ki- bak, bunu tevîd eden benim...lâkin
 Bir ihtimal nedâmet yarın mukarrerdir...
 Niçin fakat bu muhâlât içinde yıllarca
 Didindim öyle bütün bir sebat-ı ismetle
 Bu sisli çöllere bir infilâk-ı fecr aradım,
 Niçin niçin? Bu suâllar teâkub ettikçe
 Lebinde hep düşünen bir şikâyet-i girye
 “Yazık evet... diye titrer ve her zaman işte;
 Zavallı kendimi hürüm sanır da aldanırım...

1 Mart 322

c.1, Nu.21, s.4
TAHSİN NAHİD

GENÇLİK

Kulaklarımda derin bir uğultu, beynimde
Tefekkürât-ı marizânemin ağırlığı var,
Başım ateşler içinde, şakaklarım zonklar;
Zavallı cism-i marîzim harâb ve lerzende!..

Zaman zaman gerilen kollarımla bir şeyler
Tutup da sinemin üstünde sıkılmak isterken
Bir öksürükle acır, ah... Ciğerlerim birden!..
Nedir bu sıtma, bu ömr-i mariz ve gam- perver?!.

Nedir mi?.. Ben bilirim: gençliğin latifesidir;
Kadın bir hastalığın en büyük tesellisi,
Refika işte bunun -ah- yegâne çaresidir!..

Refika.. ah! Evet! Ey refika-i âtî
Bütün bu sıtmalarım, hep bu ızdırâb-ı hazin
Senin o nazik elinde –ben isterim- bitsin.

Cağaloğlu: 14 Kânûn-ı Sâni 1322

c.2, Nu. 46, s.308

ÖMER NACİ

BAHAR GECELERİM

Kuşlarım artık beni ebediyen yâd etmeyiniz...

Seherler gülsün, sehâbeler uçsun, yapraklar açılsın, sitâreler parlansın. Her şey... Ruh-ı mehâsinle hem –bûse-i ümit, hem- renk-i vuslat olsun. Bu gece peri-i tabiat ilk rüya-yı sevdasını gördü. Melekler, çiçeklerin ruh-ı nezîhini tes'îde gelsin. Ahenk-i ulvi-i kâinât, derin gecelerden sükûnetler, ebedî şafaklardan zembemeler getirsin! Emeller, aşklar, saadetler, hulyalar rübâb-ı tabiatın tellerinde terânedâr-ı ulviyât olurken fırtınalar dursun. Dalgalar sussun, bütün mükevvenât-ı samite muzlim ormanlardan gelen bir nefha-i garâm ile uyusun.

Ey fazl-ı kâm-rân-ı bahar! Sen ne kadar güzelsin... Bir yed-i manevînin avâlim-i ulviyeden senin ruh-ı şafak-dârını okşamak için uzandığını hissediyorum. Her şey bir hevâ-yı har ve aşk içinde çalkanyor. Çiçeklerin güzeldir, nağemâtın semâvîdir. Esirin ihtizâz-ı pür-nuru sana meşârik-ı mustakileden renkler, fecirler, gurûblar getirir. Şelâlelerin âvâze-i hurûşânı, hayattan, cuybârların sadâ-yı hafî-yi niyâzı garâmdan; tellerin terâne-i mesûdu vuslattan haber verirken bir hareket-i ruh-nevâz ile ağaçlar dallarını kuşlar kanatlarını bu cümbüş-i mesti-i tabiata tevdi ederler. Bir şevk-i müebbedle uçuşan hayâlât-ı ulviyenin pervâz-ı nihânı, gecenin samt-ı esrârı içinde duyulur. Ohh .. o zaman. İşte o zaman her şey İlâhidir. Leyâlin hafâyâ-yı nâ-mütenâhîsi işte o zaman kalbe icrâ-yı sermedini takrîr eyler. Sitâreler her geceden ziyâde parlalar. Sema yükselir. O zaman ruhlar da beraber yükselir. Semanın derinlikleri içinde mahfî bir bûse-i sermediyyet vardır ki parlak güneşler, onun âfâk-ı kenarında birer tûfân-ı ziya halinde daima güler, daima dolaşırlar münevver bir nisan gecesinde, bir ağacın zılâl-ı hâmûşu altında, bî-hâb ve تنها düşünerek tatlı bir istiğrâk-ı hulya ile yükselen, daima yükselen ruhlar için o bûse gâh-ı sermediyyette ne kadar tatlı bir hayat vardır!

Haydi zavallı kalbim! Bu gece her şey gibi biz de bir dakikacık sevmek için düşünelim. Sevinmek için düşünelim. Çiçeklerin ferdâsına ağlama, baharın nağme-i safıyla hem ahenk olalım. Lakin sen ne kadar muztaripsin! Yoksa senin baharın daha gelmeyecek mi, bir hande, bir ümit, bir ziya... bunlardan ebediyen mahrûm musun? Öyle ise kuşlarım, artık beni ebediyen yâd etmeyiniz..

1 Nisan 1316

c.1, Nu.19, s.8-10

ALİ ULVİ

BAYRAM SABAHI

Müdür muavini, leylî mektebinin hastalara mahsus büyük divanhanesine girdi. Duvarda asılı olan saat, üç buçuğu gösteriyordu. Avluda, muannid, şiddetli bir kânûn-ı evvel yağmurunun, solgun akasya ve incir ağaçlarını kamçılacağı içeriden duyuluyordu.

Yanlış olarak erguvan dediğiniz akasya, asıl akasya olmayıp başka bir nevi olanı ve yalancı akasya denilenidir.

Bir idare kandili yanında oturarak, “Zavallı Çocuk” hikâyesini okuyan mubassır artık ceketini göğsüne yapışırçasına başı düşüyor, uyukluyordu. Muavin efendinin ayak sadası üzerine fırladı. Derhal tashîh-i vaziyet ederek onun yavaş söylediği mahremâne sözlere kulak verdi.

-Bilirsiniz ki yeni Müdür Bey akâide riâyette hiç kusur etmeyi sevmez. Sizi bu sabah camide görürse pek memnun olur. Bir kat daha mazhar-ı tevecühü olursunuz. Hem de zaten hakkı da var ya.. Bayram namazı doktorumuzun dediği gibi zamanımızın tefessühât-ı ahlâkiyesi içinde hissiyât ve amâl hastalarını muhafaza edenlerin de takviye-i ruhlarına medâr olan bir âyin-i muvahhidindir.

-Lakin efendim, çocuklara kim bakacak? Hele 474 Vedat. Bu geceyi ya geçirir ya geçirmez.

-Korkmayın, doktor dedi ki derin bir baygınlık içindedir, hiç sezdirmeden sönüp gidecek. Bir de siz , burada bulunmuşsunuz, yahut bulunmamışsınız, ne çıkar? Bırakın ki Osman Ağa da burada.

-Peki efendim, anladım.

Mubassır, amirinin gitmesini bekledi. Hikâyesinin yarıda kalan otuz beşinci sahifesini de okudu bitirdi. Ve sonra düşünerek: “Zaten” dedi “Benim nöbetim altıya kadardır.” Buradan dördte ayrılırsam bir mahzur yoktur. Bir kıraathaneye gidip hem gazete okur, hem hikâyemi bitiririm, bir iki saat de hava almış olurum. Uykuya da namaza da daha epeyce vakit var.

Böylece karar vermekle hademedden o gece nöbetçi olan Osman Ağa’ya bir az tenbihât ve izâhât-ı lâzıme itasından sonra çıktı gitti.

Osman Ağa, mubassırın yerine oturdu, bir masa üzerinde kalmış olan birkaç kitap karıştırıp, yapraklarını çevirdi, nihayet koynundan tütün tabakasını çıkararak bir sigara sardı, kandile uzatıp yakarak dumanlarını savurmağa başladı.

Netice hemen de ânî oldu, bütün yataklardan solgun yüzlü çıplak, meraklı başlar kalktı.

-Osman Ağa, yalnız mısın?

-Osman Ağa kimse var mı?

-Osman Ağa gitti mi seninki?

Öteki, saatlerden beri mahrum kaldığı sigara safasıyla sermest olarak ve dumanlarını lezzetle savurarak kendinden geçmiş, dalmış gitmişti.

Gece arkadaşları, artık karyolalarından atlamışlar, ağrılarına, sızılarına, sıtmalarına, hastalıklarına kulak vermeyerek, endişe etmeden yarı giyinmiş bir halde soba başına birikiyorlardı.

Artık içlerinde birkaçı Osman Ağa'nın tabakasına konarak safasına ortak olmuşlar. Gürültüsüz, yavaş yavaş alt kata inerek bir masa arayıp bulmuşlardı. Yukarıya çıkararak üzerine tebeşirle haneler çizdikten sonra üç taş oynamağa başlamışlardı.

Divanhane artık bir taraftan duman bir taraftan da şamata ile dolmuştu. Hiç aldırış etmediler. Çünkü koğuş bekçilerinden başka herkes gitmişti, halbuki o bekçiden kendi işleri başlarından artık, nerde kalmış ki divanhaneye kadar gelip de oraya da bir baksınlar. Dumana gelince, orasını Osman Ağa düşünür, pencereleri biraz açınca, veya bir parça şeker katınca tütün kokusu kalmaz. Sabaha kadar da vakit var.

İyi ama çocuklar içinde on iki on üç yaşlarında bir efendi yatağından çıkmamıştı. 474 niye kalkmıyordu?

Ali Vedat fakir bir ailenin yegâne mahsulü olup müteveffa pederinin samimî ahibbâsından olan bir zat delâletiyle iki sene evvel mektebe kabul edilmişti.

Pek narin, pek cılız olan bu zavallı çocuk takayyüdât-ı mahsusaya rağmen bu kış ibtidasından beri fena fena öksürerek tükürüyordu. Yoksul validesini haberdâr ederek büsbütün müteellim meyus etmekten ise belki iyileşir ümidiyle haber-i maraz günden güne te'hir ediliyordu.

Nihayet doktor validesine ihbar etmek zamanının geldiğini, hatta geçtiğini söyleyerek veremin yedd-i kahrânesinde kasılıp kavrulan bu bîçare baba öksüzünün bu gün yarın büsbütün çöküp gideceğini resmen haber vermiş olmakla validesine de birdenbire korkutmamak için mektupla kısmen iş'âr edilmişti.

Bu saatte ise, nahif, çukurlaşmış, buruşmuş olan elmacıklarında kanlı çizgiler beliren balmumu gibi sarımsı beyaz çehresi, açık pencerenin çerçevesine dayanmıştı. Duman çoğalıyor, gittikçe sıklaşıyordu. Birdenbire muhrık bir humma topuyla kısılarak hıçkırıkla uyandı. Bir inilti gibi:

-Su! dedi.

Ötede arkadaşlarından biri homurdanarak:

-Bu da ne istiyor orada? Bağırđı.

-Sust...

oyunlarına devam ettiler.

İniltiler katmerleşti. Oynayanlar sabırsızlanıyorlardı, bu defa kaybeden mubassır vekili ötekilerden daha serbest bağırđı:

-Sus be sen de...

İniltiler susmuştu; ama birdenbire oyuncuların biri acı acı bağırđı: Gözü önünde az kıymıldansa dağılıp düşecek canlı bir kadîde benzeyen veremli çocuk çılgın gözlerle yalvarırcasına ayağa dikilmiş duruyor ve yalnız başına kalkıp gelmiş olarak soba üstündeki süt bardağını işaretle istiyordu.

Çocuklar, aralarından ölümün geçeceğini anlayarak durakladılar ve acıldılar. Deminki o gülmeleri, bağırđmaları şimdi muâkıb aks-i sadalar gibi cevfi kalplerinden uzatmakla titriyorlardı. İçlerinden biri bardağa uzanmak için hemen atıldı. Ama iş işten geçmiş, muhtazır öksüz için bu kadar hareket büyük bir sarf-ı kuvvet olmakla artık yere yıkılmıştı.

Ertesi günü Müdür Bey bayram namazına giderken mektebin kapısında kim bilir ne zamandan beri beklemekte olan bir perişan kadın çocukların nerede yattığını yaşlarla, hıçkıra hıçkıra soruyordu.

c.1, Nu.19, s.5-6

CELÂL SÂBÎT

AKŞAM ÜSTÜ

Avare

Güneş Marmara'nın berrak sularını zerrin buseleriyle okşayarak kurşunî bir hat gibi titreyen ufkun agûşuna doğru uzanıyor, tabiatte latif bir kimsesizlik var. Her taraf sanki temâşâ-yı gurûb için mabhûs kalmış. Şimdi güneşin rengi gayr-i kâbil-i tayin ihmîrârla değişiyor, ufak bir sehabe üzerine gelerek kurşunî bir hat çiziyor. Biraz sonra güneş büsbütün kayboluyor. Şimdi tek mil bu muhitât-ı sakine bir esmerlik düşüyor. Karşı sahildeki dağlar sanki onu birbirlerinden soruyorlar. Şimdi bir ses, her yerde bir uğultu var. Ağaçlar fısıldıyor, mevceler fısıldıyor, akşam rüzgarı fısıldıyor, hepsi onu, güneşi birbirlerine soruyorlar. Nâgehân semada bütün bu tabiata güneşten edilen iltifat gibi Zühre sakin bir nazarla parlıyor, yeşil bir çocuk gözü samimiyet bekâretiyle gülüyor. O zaman yine her şey susuyor, rüzgâr susuyor, mevceler susuyor, ağaçlar susuyor, sonra birden bir sadâ-yı teşekkür yükseliyor. Bülbül...bütün samimiyet-i ruh-ı nevâzıyla neşide-i leyliyenin ahenk-i sâkinini semalara karşı söylüyor. Bu aralık nâgehân Anadolu dağlarının zirvesinde bir sehâb parlıyor, hayretle nazar oraya in'itâf ediyor. Şimdi bu sehabe yarıyor, açılıyor, içinde bir nur, bir nevzad-ı semavî doğuyor.

Şimdi kamer-i raksân-ı ziyalarını denizlere seriyor, her yerde bir serâb-ı nur â nur açılıyor. Bu levha-i tulûi epeyce görmek için sanki sema bütün gözlerini açıyor, yıldızlar her tarafta parlıyor. Ve bu sahne bütün ihtişamıyla bir gece hayatı yaşamaya başlıyor.

8 Haziran 1321

c.1, Nu.26, s.10-2

CELÂL SÂHİR

UZAKTA

-Hüseyin Cahid'e-

İşte öldü... Daha beş dakika evvel boğuluyor zannı veren bir harhara-i sâmia-hirâş ile ağlayan bir kadının sesiyle önümdeki kitaplardan uyandıgım zaman bilâ-ihthiyar bu sözü inledim. Bu zavallı ihtiyar bir komşu hanımdı ki buraya daha ilk geldiğimiz gün ölüme mahkûm olduğunu öğrenmiştik, fakat ölüm, bu öyle bir şey ki insan hiç inanmıyor. Bize o kadar çok yakinken o kadar uzak zannediyoruz ki bütün edvâr-ı hayatiyede kısalamayan bu mesafe-i hayâliyeden aldığımız itminân-ı metin ile lâkayd yaşıyoruz. Bazen nâgehânî bir vak'a, muazzez bir hayatın ufûlü fikrimizde derin korkular uyandırıyor. Ve sanki onu vururken bize de bir parça temas etmiş gibi bütün vücudumuzda soğuk bir lerziş dolaşiyor. Lakin birkaç günlük hayatın sahte sıcaklıkları bunu da tedavi ediyor, Güya ak saçlı zamanın sinesinde, onun cereyanına mahkûm, zavallı ölünün matemiyile beraber ölüm de bizden uzaklaşıyor.

İşte o zaman biz de nîm-mükedderâne – zavallı, dedikti, belki kurtulur. Evet belki kurtulurdu; fakat işte kurtulmadı kocası, çocukları, bütün efrâd-ı ailesi arasında onların enzâr-ı şefkatiyle muhât gitti. Ve onu takip ediyor gibi feryatlar, koşuyorlar. Heyhat! O kadar muhabbetlerin mihrakı olan bu mevcudiyetten de sararmış bir kütle kaldı. Şimdi safranlı çehresi üzerinde bulanık ve ifadesiz gözleri gevşelen kapakları yarı örtülü duruyor tahmin ettiğim bu kadın daha bir saat evvel kendisini muhit olan nazarlarda yaşayacağını ümit ettirecek bir şule arıyordu, değil mi?

Off! Hâlâ bağırsıyorlar, hâlâ ağlaşıyorlar. Çırpınıyorlar. Zavallı ihtiyar komşu başında beyaz takkesiyle kapının önünde bütün bir heykel-i matem gibi duruyor, bazen yukarıdan gelen bir feverân feryadı dindirmek için koşuyor, şimdi gözlerim cama yapışmış gibi seyrediyorum. Kafesin arkasında beyaz mendillerle silinen gözleri fark ediyorum, ötede biri ah anneciğim diye atılıyor, o soğuk vücudu hararetili

bir derâgûş ile biraz ısıtmak ister gibi, kurtarmak için uğraşıldıkça daha çok sarılıyor. Uzakta hissettiğim bu faciaya karşı hiç lâkayd değilim. Beyaz tül perdelerin katmerleri arasında siyah ölüm yılanlı gözlerini kırparak gülüyor ve ben de bir hande-i zerd ile mukabele ediyorum...

Ağlıyorlar ... Peki, lâkin nihayet bir gün unutacaklar. Fikirleri yeni meşguliyetler bulacak ve bu hatıra-i mağmûm bir gölge halinde dimağlarının bir köşesine büzülecek. Onlar bir vücut, kendisiyle pek çok meserretlerini pek çok istirahatlarını kazandıkları ve ihtimal ki yine kendilerine lazım olduğu için arkasından ağladıkları bir vücut kaybettiler. Fakat bu ölü sevgili hayatı bir daha kazanmamak üzere kaybetti. O artık yaşamayacak. Bilmem ki bu hayat ne tatlı şeydir. Aynı zamanda pek çok menfûr olmakla beraber hiçbir dakika yoktur ki onu sevmeyelim. Hatta kendisinden şikayet ettiğimiz dakikalarda bile bizi ondan ayırmak isteseler kalbimizi daha çok yapışık, fikirlerimizi daha çok onun aşkıyla malûl bulurlar.

Artık dayanamadım. Bakmamak için kendimi zorlayarak yine kitabımı okumağa başladım. Birdenbire tannân bir zil sesi beni tekrar uyandırdı. Baktım: Bekçi kapılarının önünde duruyordu. Bir elinde yeşil bir kâğıda sarılı bîçâre kadının son süsleri, beyaz, soğuk kefenler sırtıyorlardı. Ötekinde bir paçavra içinde lifler, meşûm nazarlarla bakınıyor gibi duran lifler vardı. Sokakta dolaşan birkaç çocuk yüzlerini elleriyle kapayarak kaçıyorlardı.

Artık ben de bu mahûf manzaranın nâ-mer'î mıknatısından kendimi kurtararak dışarı fırladım. Ve deniz kenarına doğru kaçmaya başladım. Hâin tesadüf, karşıdan bir adam tabutu getiriyordu. Ooh. Zavallı ölü! Nermin yanaklardan sonra bu haşin tahta kucak sana ne kadar elim gelecek. Fakat sahîh, sen hiçbir şey hissetmeyeceksin, artık müsterih, ademin meçhûl kolları içindesin, ne ıztırap, ne meserret, hiçbir şey, hiçbir şey!..

Tabutu taşıyan genç hamal alnından akan terleri silerken hafifçe gülüyordu. Ah sefil, diye dişlerimi gıcırdattım, fakat ne hakkım vardı? Madem ki bu ölü karısı,

anası, kızkardeşi, tanıdığı ve sevdiği bir kadın değildi. Madem ki bu bir yalancıydı, hatta kahkahalarla gülmekten onu hangi his men' edecekti?

c.1, Nu.14, s.5-6

FAİK SABRİ

SÜKÛT

-Rauf Necdet Bey'e-

Ne kadar şuh ve mütebessim, ne kadar rengîn ve cazibedâr idi yarım... Oraya aşk ve muhabbet perisinin karşısındaki kanepeye oturmuş, gözlerini muhterizâne adımcıklarla küçük yolun kumları üzerinde sıçraşan serçelere dikmiş düşünüyordu.

Ne kadar beyaz ve şeffaf, ne kadar şirin ve munis idi, bilseniz! Duya duya temaşa için ta yakında tevakkuf ettiğim vakit onu sarayının bahçesinde hava almaya çıkmış bir kraliçe zannettim ve karşıda ta uzakta ağaçlar arasında beyaz elbiseleri seçilen bütün öbür sıra kraliçeleri birden pek üryân ve sefil gördüm!

Bir pazar günüydü. Lüksemburg bugün her vakitkinden daha parlak daha şendi. Öbür uçtan askeri mızıkasının yeni başladığı (Şuber)'in (Maret Erusik)'i aksediyor, beride atlı karınca etrafında toplaşan çocukların çığlıkları titreşirken ben bütün bu hakikatten uzak, kendimi bilmem kaçınıcı Lui zamanında bir saray bahçesinde bir kraliçe huzurunda zannediyordum.

Ve bir de bu azametli, bu pür vakar, bu şuh ve cezbedâr kraliçenin ayaklarına atılmak, ona bütün ruh-ı aşkımı iş'âr etmek sonra ölmek, onun enzâr-ı lâkaydisî önünde ölmek için pek zelîl ve alîl ondan bir nigâh sade bir nigâh temennisiyle ezilmek istedim. Ve ihtiyârımı tamamıyla kaybederek, hep hayalime müstağrak ilk hatve-i cür'etimi atıyordum ki bilmem nasıl oldu? Birden kraliçe, asabî ve pür hiddet, ihtimal beni birkaç saniyeden beri karşısında sabit ve muannid görmekten mütevellid bir gazapla uzun fistanının farofarosuyla serçeleri ürkütüp havalara kaçıracak, önümden süzüldü gitti.

İki gün sonra Bulvar Sen Mişel'den geçerken bir kunduracı mefazesinde zarif biçimi nazar-ı dikkati celb eden bir potini iştirâ için dükkâna girdiğim vakit birden

bihût ve lâl kaldım. Benim kraliçem... Pazar günkü o muhteşem kraliçem orada idi. Ve birden beni istikbal etti, ateşin bir satıcı saftıyla beni laflara boğarak istediğim potini çıkardığı ve bunu tecrübe için, yere önüme, ayaklarım altına diz çökerek bacağıma baldırları üzerine aldığı vakit Pazar günkü kraliçem ile bu kunduracı kız arasında o kadar derin bir uçurum açtı ve bu, benim iki günden beri beslediğim zavallı hayali için o kadar müthiş bir darbe oldu ki bütün o pamuk elleriyle ayaklarımı sıkıp gıcıklamasına, potini tecrübe bahanesiyle yumuşak memelerini dizlerime temas ettirmesine, muattar saçlarını çehreme yaklaştırmasına rağmen onu pek düşkün ve sefil gördüm ve ben daha iki gün evvel, azametli, pür vakar bir kraliçe gibi onun ayaklarına atılmak, ona bütün ruh-ı aşkımı iş'âr etmek sonra onun enzâr-ı lâkaydîsi altında ölmek için zelîl ve alîl ondan bir nigâh, sade bir nigâh temennisiyle ezilmek isterken onu böyle bütün ayaklarımda, her türlü teklife müheyyâ görünce zavallı hayatın yalancı sahifelerine, bîçâre hayâlimin kuruntulu dakikalarına, acı acı güldüm ve kunduracı kızın ustasının biraz uzakta olmasından bi-l-istifâde:

-Geçen gün bahçemde niye peşimden gelmediniz. Ben sizden kaçmak değil, bilakis تنها bir yerde buluşmak üzere oradan ayrılmıştım. Sözü nü gözlerinde baygın nazarlarla fısıldadığı vakit o azamet ile bu zillet karşısında tamamıyla mütehayyir ve müntefir, hayattan büsbütün iğrendim.

Paris 25 Mayıs 908

c.2, Nu.46, s.310-1

HÜSREV SÂMÎ

BEYHUDE ESEFLER

Bu akşam bağçeyi pek تنها buldum. Derin bir samt-ı metrûkiyet içinde son baharı bekleyen ağaçların mahzûn ve mükedder ihtizâzâtı altında bilmem neden şu hiçbir şey anlaşılmayan muğlak hayatı yine tırnaklamak istiyordum. Buraya hasta ciğerlerimi dinlendirmek, akşamın o serin nağamâtıyla, ahzânıyla hasbihâl etmek için gelmişken yine hayata hani bizim felsefelerimizle, istidlâlâtımızla güyâ tahlil etmek istediğimiz şu müebbed hufre-i bî-kenara niçin tekarrüb ediyordum. Önümde beş on gün sonra eylülün gözyaşları altında sararıp solacak olan zavallı ağaçlar arasından müphem ve melûl inleyen denizin mavi uzaklıklarına bakmak, yahut Olympus'un o pûşîde-i esrâr şahikalarında dinlenen güneşin manzara-i hazin-i ufûlünü temaşa etmek bu akşam için bana kâfi değil miydi? Sanki düşen bayrakların nâliş-i sükûtu, sanki denizin o boğuk velevle-i telâtumu sükûn ve elem bekleyen bu hasta kalbe biraz hayat ve teessür vermezler miydi?

Ah, hayır, biz bu kanaatsiz ve pek büyük şeyler talep eden bu kalp ile bizden hiçbir şey saklamayan rahîm tabiatın güzelliklerini, eshâr ve ihtişâmâtını bırakarak daima o müphem ve hevl-nâk hufre-i muzlim-i hayata atılmak ihtiyacındayız. Bizi idare eden kuvve-i meçhulenin bir düşman-ı bî-emânı gibi daima onunla mücadele, daima onunla musâraa!..

Ben bu akşam bu yalnızlık içinde, bahçenin sade bu akşam tesadüf ettiğim bu son derece boşluğu içinde kıymeti kaybolduktan sonra anlaşılan meçhul bir şeyi tahlil etmek ihtiyacındayım. Evet, kıymeti kaybolduktan sonra anlaşılan şebâb, işte beni düşündüren şey... Evet kitaplardan alınan, yahut suver-i sâire ile bizde teşkil-i şahsiyet eden o efkârın bizi sevk ettiği tarîk-i meçhulden ben bugün kalb-i hayatımda derin bir ahker-i nedâmetle ağlayarak kaidemiz ve mecrûh avdet ediyorum. Ve böyle hani ufak bir fikr-i istidlâlîn şebâbımızda güyâ her şeyin miftâh-ı tedkîki olduğu

zamanları düşünerek bu yâre-i nedâmeti daha ziyâde kanatmak istiyorum. Güyâ bizi idare eden konu küçük fikrimizin her darbe-i istidlâliyle terhib edebileceğimizi zannederek ne kadar seneler kendi zararımıza mücadeleler etmiştik, ne kadar seneler bu acı itiyâd-ı asabî ile şebâbımız ziyan olup gitti. Heyhat, demek saadet yoktu. Dünyada hayat hep elem, hep zehir, hep felaketti. Her şey siyah ve fânî idi. Bir çiçeğe saat-i fenasını, bir aşka yevm-i firâkını, bir beşiğe mezarını düşünmeden bakamayacak kadar meşbû'-ı rikkat bir siyeh-bîn idik. Hep güzel şeylerin karşısında acı bir zevk duyarak, hiçbir şeyde bekâ yok fikrini felsefelerimize tırnak yaparak hayatımızın en leziz, en hâr u sûzân demlerini böyle muhteriz ve nâliş-kâr teessürlerle zehirlemiştik. Bütün muhiti yâbis bir cümle-i âdiye-i felsefiye ile ifade ederek her şeyin karşısında “Sen de, bir gün nihayet gidecek değil misin?” nâlişiyle daima tacîl-i fâniyet ediyor idik. Küçük fikrimizin yalan istintâcâtıyla kendimize öyle bir hâlet-i ruhiye tesis etmiştik ki onun elinde her şey ser-nigûn-ı zevâl olup kalıyordu. Nihayet, ey nihayet ne oldu zavallı çocuklar!

O felsefelerden mürekkep kütle-i muazzama-ı hezeyân bugün ne getirdi. Hayır, hayat sevimyeye kadar fena değildi. Sade bir az sevmek istemek, biraz münkâd ve mütevekkil olmak saadet için kâfiydi. Büyük şeylerin arkasından asabî bir heves-i vüsûl ile koşup yorulmak! İşte bizim ye'slerimizin, eseflerimizin menbaı... Sonra ona nadiren vasıl olsak bile birkaç dakika-i temaşadan sonra “Bu da, ah bu da fâni!” nakaratıyla tekrar mecrûh ve nâliş-kâr avdet etmek. Halbuki zavallı çocuk “Birkaç dakika” diyerek aldan ve yaşa, ve böyle aldanarak ebedi bir serâb-ı gaflet içinde ebedi bir saadet felsefesi bulacağına itimat etmeliydin. Zira bilmeliydin ki sen de fânîsin. Bugünkü güneşle teshîn-i âmâl etmeliydik. Eğer saadet için az bir kanaat-i hissiyenin kifâyet ettiğini sonradan öğrenmeseydin şüphesiz biz de pek erken pâmâl-ı zevâl olan o zümre-i faniyete iltihâk etmiş bulunacak idik.

Ah, hani hale-i şebâbımızın etrafında pür va'd u tarab titreyen o elvân-ı şefkat âlûde-i âmâl...

Bari hiçliğe, ebedi yokluklara münce olan o güzel şeylerden biz de hisse-i şebâbımızı almalı değil miydik! Bugün ki onlar ebediyen ve avdetsiz gittiler...

Heyhat, bizde yaşadık diye bilmeliydik. Bana bugün biri gelip, “En büyük arzunuz nedir?” diye sorsa bu samt-ı mükedder-i leyl içinde ona karşı “Tekrar dünyaya gelmek...” diye inlerdim. Fakat, ah zavallı çocuk...

Gece sîne-i meşcereye o kadar hulûl etti ki işte defterimi kapıyorum.

-4 Ağustos 321-

c.2, Nu.40, s.221-2

PERVİZ

ÇOCUĞUN SEFALETİ

Bir akşam, bî-tâb-ı sa'y u iştigâl büyük bir evin köşesinde toprağa uzanmış yatıyordum, gârib güneşin kırmızı şuaâtı duvarın üzerindeki derin yarıkları ve çamur lekelerini meydana çıkarıyordu.

Evin içinde, bir mahzende acıkmış adamlar acele acele hareket ediyorlardı. Vücutları yırtık ve yamalı esvaplarla mestur idi. Ve ruhları da vücutları gibi mülevves idi. Pencerelerden, evin içinde uğuldayan hayatın yek-âhenk ve boğuk gürültüsü, bir yangının kesif ve batî dumanları gibi çıkıyordu. Garib bir dalgınlık içinde uzanmış, bu takazâ-yı hazini dinliyordum.

Birdenbire yanımdan, boş fiçıların ve eski sandıkların arasından tatlı ve nazik bir sadâ yükseldi:

-Uyu, yavrum, uyu,
Uyu, uyu, vah büyü...

Bu evin içindeki validelerin o kadar şefkatle çocuklarını salladıklarını işitmemiştim. Gürültüsüzce kalktım. Ve fiçıların arkasına baktım. Küçük bir kız sandıkların üzerine oturmuştu. Kumral ve kıvırcık başı tamamıyla eğilmiş, sallanıyor, bir tavr-ı mütefekkirle tagannî ediyordu:

-Uyu da yavrum, büyü,
Annen şimdi gelecek.
Çörekler getirecek...

Küçük ve mülevves elleriyle, kırmızı bir paçavrayla sarılmış tahta bir kepçe tutuyor ve büyük gözleriyle onu temâşâ ediyordu.

Güzel, parlak, müşfik ve çocuklarda nâdir görülen bir ye'sin meyûs gözleri vardı. Bu gözlerin manâ-yı müessiri o derecede bana dokundu ki artık ellerinin pisliğini göremedim.

Nârâlar, küfürler, giryeler, bulutlar gibi bu kızcağzın üzerinden geçiyordu. Etrafta, çamurlu yerde her şey ezilmiş ve parçalanmıştı. Gârib güneşin şuââtı dağılmış ve kırılmış sandıklar enkazını kırmızı boyuyor, onlara fakrin merhametsiz eliyle yıkılmış büyük bir uzviyetin bekâyâ-yı fecî halini veriyordu.

Gayr-i ihtiyarî bir hareket yaptım, küçük kız beni gördü. Gözleri ufaldı; bir kedi karşısındaki küçük bir sıçan gibi tamamıyla bozuldu. Meyûs ve mahçup çehresine mütebessimâne baktım. Dudaklarını şiddetle sıktı, ince kaşları ihtizaz etti, sonra kalktı fistanını düzeltti, bebeğini cebine koydu. Parlak ve müstehzî bir sadâ ile bana sordu:

-Ne bakıyorsun?

Ancak on bir yaşlarında kadar vardı, ince ve zayıf idi, bana dikkatle bakıyor ve daima kaşları titriyordu, bir saniye sükûndan sonra devam etti.

-Ne, ne istiyorsun?

-Hiç... keyfine bak... ben gideceğim, diye cevap verdim.

O vakit bir adım bana doğru geldi. Yüzünü eğitti. Parlak ve yüksek sadâsıyla:

-Benimle gel... on beş kopek vereceksin. dedi. Birdenbire anlamadım, fakat müthiş bir şeyin hiss-i kabl-el-vuku' u içinde titrediğimi der-hâtır ettim.

Biraz daha yaklaştı, birden vücudumu kucaklayarak sıktı. Yek-âhenk ve revnaksız bir sesle devam etti.

-Gidelim... Sokaklarda koşmayı, adam aramayı istemiyorum. Zaten dışarı çıkamam... Annemin âşığı esvabımı sattı... Kendine rakı aldı... Hadi gidelim!...

Tatlılıkla ve bir şey söylemeksizin onu ittim. Anlamış gibi şüpheli bir tavırla bana baktı. Nihayet başını kaldırdı. Parlak ve meyûs gözleriyle bakarak alçak ve muztarip bir sesle:

-Surat etme...dedi, zannediyorsun...çünkü ben küçüğüm de... bağıracağım... korkma... o gün, doğru... bağırıyordum...fakat şimdi...

Ve ikmâl etmeksizin, bir tavr-ı lâkaydî ile yere tükürdü. Ben, gayr-i kâbil-i izâh bir hevli-i nefret ile oradan uzaklaştım.

c.1, Nu.17, s.6-7

RAİF NECDET

KÜÇÜK DİLENCİ

-Türkçe şiirler şair-i muhteremine-

Üstü başı yırtık...Çehresi, sürüklediği hissiyâtın taşınması güç bir yük olduğunu acı manâlarla size bildirmek için gizli bir ye's ile sapsarı... Yorgun gözlerinden süzülen nazarlar ruhunuzu delmek isteyerek sanki sizden merhamet dileniyor. Üzerinde taşıdığı ye's, yırtık paçavralarda yorgun bir hayatı çıplak bırakmamak için güyâ bî-tâb bir meâl-i va'd ü sebât var.

Ayağı kırık... Zayıf kollarında, alîl ayaklarının vazifesini îfâ etmekten mütevellid bir bezginlik, elîm bir manâ-yı şikâyet mahsûs... On yaşının bütün bir feverân ile taşan heves-i cevelânı hapseden ayaklarına karşı büyük bir kin perverde eden bu küçük kırık hayat, kolları için samimi bir muhabbet besler ve bu muhabbeti, dururken daima kollarına yaslandığı nahif başının vaz'-ı minnet-dârânesiyle, size anlatmak ister gibidir. Yürürken o, bir yığın paçavra halinde... Gayr-i muntazam iri bir kaplumbağa şeklindedir. Diz çökerek, ayaklarındaki zaafî kollarıyla tazmin etmek istiyormuş gibi ellerinin bütün fazla-i kuvveti ile toprağı iterek öyle bir yürüyüşü vardır ki görenlere sanki yavaş yavaş hareketlerle yuvarlanan zî-hayat bir paçavra hissini verir. Ve sonra bu canlı paçavra, iflas-ı kuvvet eden kollarının saygısızlığını dinleyerek nâgehân durur. Yine o nahif başını, minnetdâr ve serzenişkâr, zayıf kollarının arasına terk eder. Şimdi bu gayr-i muntazam iri kaplumbağa öyle bir hal bir şekil, öyle bir mana alır ki kendinizi sefil, elîm, fecî bir yalvarma karşısında bulunuyor zannedersiniz.

Ses kısık... Yağan yağmurlar, savrulan karlar...Esen rüzgârlar, dökülen güneşler altında sefaletle pençeleşen alîl bir vücudun alîl bir musikîsi hükmünde olan kısık sesiyle, kalpleri sızlatan o kendisine mahsus rakîk-i ahenk telaffuzu ile öyle bir "On para!" isteiyşi vardır ki en katı yürekleri yumuşatır.

Günde aldığı bu “on para” lar ihtiyaç gıdasını memnun ve iknâ ederdi. Hatta fazla bile gelirdi... Bilinmez neden, paraya karşı her sâilde mevcut olan hırs-ı âteşîn bu küçük dilencide yoktu. Karnını doyuracak paradan fazlası taşınması bî-kâide bir yük gibi, onu ezerdi. Yalnız temin edilemeyen bir arzusu vardı ki onu daima bedbaht ederdi: İhtiyac-ı cevelân...

Kendisi yaşındaki çocukların serbest ve geniş hatvellerle yürüdüklerini, gezdiklerini, koştuklarını oynadıklarını gördükçe kalbinde bir şey, çocukluğa mahsus en ince bir damar sızlar, kırık hayatının bütün matemlerini tutuyormuş gibi rengi solar; paradan müstağni, yaşamaktan bî-tâb, ağlar, ağlardı.

Ah kendisi de küçük arkadaşları gibi gezse, yürüse, koşsa... İşte o vakit ve bu dilencililiğin her türlü zillet ve sefâletine tahammül edecek, hatta kendisini mesut zanneyleyecekti. Evet, alîl olmasaydı bu fakr ü sefaleti servet vecdiyle, zindegî-i hayatıyla örtecek; çalışacak, koşacak, çabalayacaktı.

Şimdi çayırdı gözü önünde, lâkayd ve şâtır, koşan oynayan bütün bu küçük mahlûklara karşı kendisini düşünmedikleri ve bir sadaka-i hayat ve kifâyet vermedikleri için büyük bir kin duyuyor; sadaka parasından cebinde fazla bulduğu “on para!”ları sanki bir sille-i tahkir ve intikam gibi, o saygısız çocukların yüzlerine fırlatıyordu.

Haydarpaşa: 24 Mayıs 1321

c.1, Nu.20, s.12-3

RASİM HAŞMET

HAYIR! BİLMEYİNİZ, ÖĞRENMEYİNİZ!

Ben her akşam o yoldan, ağır adımlarımla, kocamış gibi yavaş yavaş geçerdim. Köşe başındaki çapkınlar, mahalle kahvehanelerinde tozlu toplu oturan güler yüzlü insanlar, şurada öğüt veren bir baba, orada Arap camiine doğrulan birkaç Müslüman, ötede yaşmağını kucağındaki yavrusunun ellerine kaptıran birkaç kadıncağzı... Bütün bu sevimli tablolar o günkü acılarımı hafifletir, kalbime su serperlerdi.

Ve düşünürdüm ki (ömür) denilen bu acı kama bizim bildiğimiz gibi yalnız yaprak yığınları, elem çıtırtıları değilmiş. Bu milyonlarca paralar... Çirkin istekler... Soğuk düşünceler de değilmiş. Evet hiç hiçbiri değilmiş. Ömür beyaz ve temiz bir kalp ile Allah'ına bağlamak ve çirkinlik etmeksizin şen ve kaygısız yaşamak, birbirini sevmekmiş...

Dalgın bir kafa, kırgın bir vücut ile olsun yürümek. O gülen gülümseyen gözlerden az daha sevinç duyarak, biraz daha neşve toplayarak yoluma ilerlemek isterdim. Ve hep onları her gün öylece görür, geçer tâ yolun sonuna kadar kendimi adeta bahtiyar duyar, bahtiyar sanırdım. Fakat bir defa demin karanlık odamın acı yalnızlığı içinde kalınca anladım ki burada isem hâlâ orada bulunuyormuşum. Kendilerine yaklaştıkça, onların yaptıkları eğlencelerle ben de yaşamaya çalıştıkça onlardan daima uzaklaşıyormuşum. Kim bilir, belki bugün içimde kaptığım acılardan da ancak ölüm ile kurtulacaktım.

O zaman gözlerim yaşarır. Kara satırların üzerine birkaç siyah göz yaşı dökerim ve sizi ey medeniyet yapısından uzak, unutmüş, unutulmuş kalan lekesiz gölgeler! Sizi uzun uzadıya Haliç'in çapkın dalgacılarına dalarak düşünür, hep böyle kalıp acının, kasâvetin ne olduğunu asla bilmemenizi, şu bizim boyalı, lekeli iğrenç kokulu lakin zehirli yeniliklerimizi öğrenmeyi hiçbir vakit istememenizi,

atalarınızın eski başaklarının yetişip bittiği bu yerlerde birkaç günlük ömrünüzü hoşça geçirmenizi gidip ta kulaklarınıza kadar bağırarak istiyorum.

Evet böyle, daima böyle yaşayın bahtiyarlar! Sizin önünüzde giden şu bir avuç kırık dökük insanlar, koştuktan, bilmekten, usanmış, yorulmuş. Tanrının yarattığı sıkıntılı tali'siz, suçlu kollardır!..

c.1, Nu.24, s.7-8
SERVER CEMÂL

TEREDDÜD-İ AŞK

-Kendisine-

Seni ilk gördüğüm zaman halinde öyle bir vaziyet-i yetimâne, öyle bir mübhemiyet-i maraziye nazar-ı dikkatime çarptı ki, ah ya Rabbi ne olur, şu sarı saçları altında daima tebessüme meyyâl ince dudaklarıyla, biraz korkutan o mavi gözleriyle şu masum ve güzel kızı bir gece, hayır yalnız bir gün, belki yalnız bir saat tedavi ve teselli etsem, edebilsem, dedim. Bilir misin ki güzel kız, ekseriya ilk duygular pek doğrudur. Sana karşı ilk hissim seni bir birader gibi tedavi etmek, sana teselli vermek arzusu oldu. Böyle bir kız kardeşim olsa, dedim. Halinde öyle bir elem, etvârında öyle bir çocukluk, henüz sabâvetten kurtulmuş pek taze bir kız acemîliği, gülmelerinde sözlerinde öyle bir saflık, bir ma'sûmluk vardı ki senin için ekser kadınlar için duyduğum şeyleri duymadım. Sende daha kadınlıktan, hıyanetten fenalıktan hiçbir şey yok gibiydi. Pak ve saf bir melek gibi uçuyorsun. Sana fena hisler isnâd etmeye bir türlü razı olamıyorum. Onun için gel güzel, hemşirem ol. Seninle bir zaman bir kardeş hayatı geçirelim. Emin ol ki seni tedavi etmekten başka hiçbir arzum yok.

Ara sıra pek müphemleşen o vaziyet-i yetimânen, karşıda turuncu ufukların derinliklerinde, dağların zılâl-i sâiresinde bir şeyler arar gibi kalan nazarların niçin çok bekliyor? Söyle, söyle de onları seninle beraber halledelim.

Bazı kere ani kalkıvererek uçar gibi kaçmaların var ki bir azabın olduğunu gösteriyor, söyle, söyle de o azaba, o eleme beraber tahammül edelim. Ve söylemekten çekinme, onlardan bende de var bir sürü.

Senden hiçbir fenalık gelmeyeceğine bir çok etvârın şehâdet ettiği halde ara sıra gözlerinde fena şimşekler gibi bir şeyler çakıyor. Ah işte onlardan korkuyorum!

Yoksa sen de, ah zayıf güzel kız, sen de hıyanetleri, vefasızlıkları, öldürmeleri biliyor musun? Sen de bütün manâsıyla kadın mısın? Söyle, söyle rica ederim de şimdiden çekileyim! Evet saf, güzel kız, söyle söyle. Zira bazen uzaklarda bir şeyler arar gibi kıvrılarak, sonra mavi, mühim ve acı bir nazarla insanı süzen gözlerinin içinde kalbi bayılarak öldürüverecek zehirli gölgeler görüyor gibi oluyorum! Bunlar nedir? İşte bana yalnız bunları söyle, elverir.

11 Haziran 324 Büyükada

c.1, N.8, s.8-10

ALİ ULVİ

KELİMELERİN İHTİLÂLİ

Fertût-ı ezeli-yi zamanın, her sahifesinde derin derin açtığı çamurlu izler, her satırında yerden kaldırdığı kanlı tozlarla mülemma' bulunan kitab-ı ebedî-yi tekâmülün sahâif-i hûn-âlûduna bakmaktan mütevellid bir taab-ı vahaiyet mukavemet -sûzun- zebunu olduğum sırada, pîşimde inkişâf eden ve vüs'at-gede-i inkılâbın tarrâkâ-i hây u hu-yı ihtilâliyle sersem bir halde mebhût ve mütelâşî bir köşeye yıkılmışım. Düşündüğüm yerden gözlerimi kaldırıp da etrafa bir daha medd-i enzâr-ı dikkat eylemek için kendimde bir kuvvet göremiyor ve netice-i hâle mütevekkilâne intizar etmekten başka bir şey düşünemiyordum. Zihnim, bir ân-ı nâgeh –zuhur içinde infilâk eden bu fecr-i müşemmes-i inkılâbın leyle-i zalamâ-yı mâziye ettirdiği darbe-i sehharânenin tesîr-i ruhanîsiyle meşbû' oldu. Her sahifesinde bin facia kaydede ede bir mezbahe-i hayat-ı beşeriyet ve bir âbidegâh-ı kıtâl ve vahşet olan tarih-i insaniyetin elvâh-ı hûnîn ve lal-gûnî arasında bu hadise-i uzmâ-yı inkılâbın bir misalini arayıp bulamamaktan mütevellid bir asabiyet-i müsterîhâne ile gözlerimi kapayarak, bin türlü âmâl ve ikbâl ile istikbâl olunan bu rûz-ı nev-peydâ-yı âtiyi ben de bir hayal-i dûrâdûr ümit ile karşıladım, bu hal ile ne kadar düşündüğümü bilemem. Fakat, bir dest-i icaz-kâr kudret ile nâ-gehân perde-i mülevvesi yırtılan bu sahne-i vesî' inkılâbın üzerinde zannediyorum ki şimdiye kadar yaşamış olan kitle-i beşeriyet, her asrın ilcâât-ı ictimâ'îye ve ahlâkıyesine nice nice şevâib-i seyyiât ilave ede ede âfâkında sağanaklarla döktüğü, toprağından sellerle akıttığı kanlarla artık boğazına kadar kanmış olmalı, ki bu defa kanı dökmüş diye senelerden beri hükümnâme-i zevâli acı gözyaşlarıyla ıslatılan o insal-i maziyenin bu günkü evlâd-ı medeniyet arası, harb ile sulhu mezc eden allı beyazlı, anlı şanlı bayrağında nice hatîât-ı maziye dolayısıyla tesbit edilmiş olan renk-i hûnîn harbe, levn-i beyaz sulhu temsil eden ay ve yıldızıyla işte nihayet kat'î bir darbe indirmiş oldular.

Arazi-i müneccimde-i vahşeti şua-feyz-bâr sehâriyle mağlub ve istilâ eden aksâ-yı şarkın şems-i tâline mukâbil âfâk-ı şarkta nice safhalar, nice bedirler geçirmiş olan (hilâl) pür ikbâl, yine arz-ı ceml ederek sâyeler salıyor.

Yalnız o kadar da değil, o kat'î darbenin şümûl-i feyyâzânesi ne kadar dil-âşubdur ki şimdi her yerde, her şeyde bir başkalık rû-nüma oluyor? Önümde başka bir ma'reke-i uzma açılmış, çoktan beri karanlıkta bakmaya alıştırılmış olan gözlerim, artık ziya-yı hakikatle kamaşmış, şimdi aydınlıkta görüyor ve bakıyor ki bu müthiş heycâ-yı hay ü huyu içinde ötede yekdiğerinin kanına susamış gibi taburlar, alaylar, ordular harp ediyor, çarpışıyor, vuruşuyor, esir ediyor, arkasında sürüklüyor. Ötede bir mahşer-i heybet-nüma açılmış, beyaz yerine kefen-be-düş siyah-ı matem olan emvât-ı kelimât, suver-i celil “hürriyet”in nidâ-yı davetiyle atıldıkları çukurlardan, unutuldukları girdablardan sürü sürü, yığın yığın fırlayarak bu sahne-i bî-misal üzerine birdenbire uğruyor her bir tabura, her bir alaya, her bir orduya karşı duruyor, atılıyor, pençeleşiyor, dövüşüyor, boğazlatıyor, durmuyor, her tarafa yetişiyor. Şimdi (hürriyet) alayları önündeki (istibdâd) taburlarıyla çınlaşıyor, tahaccür etmiş görünen kefen-i siyah matemini bir dûş-ı siper ederek (istibdad)ın gösterdiği süngülere tutuyor, fırlatıyor ki buna karşı bütün mukavemetle düşüyor, dağılıyor, âfâk-ı (hürriyet)den ezvâ'-ı (kuvvet) süzülüyor. Şems-i feyzbâr gibi her tarafa serpilen, her yeri istilâ eden (neyyir-i hakikat) gizli yıldızların donuk ziyalarını gölgede bırakarak, şuaât-ı kâzibesini siliyor, mahvediyor.

Aşağıda bir tepe arkasında tahassün eden fırka-i (adalet) ortada başı boş, bî-pervâ gezen, sadmesini nereye indireceğini bilemeyen (zulm ve melanet) bulutlarını hırpalıyor, eziyor, dağıtıyor; (hamiyet) kumandanları (vatan) fedailerini, uhuvvet-i zâbitanı (millet) gönüllülerini önüne katmış, olanca azîmet ve heybetleriyle bunlara katılıyor, yardım ediyor; zayıf gördükleri fırkalara tevzî'-i kuvvet ediyor; her yerde (müsavat) teminine uğraşiyor.

Şahane ordular, bu inkılâb-ı kelimât içinde tezelzüle uğrayarak zaten mensup oldukları (millî) kıyafetlere bürünüyor. Leşker-i hümâyuna atılan sihâm-ı emân her birini (Osmanlı) unvanına esir ve hayran ediyor. Veleve-i muvaffakiyet-i millet,

âfâk-i insaniyete (medeniyet) toplarıyla ilân-ı keyfiyet ederken kenar-ı asumandan semt-i re'se itilâ eden "hilâl" şevket, levn-i beyaz sulhuyla yıldızına sayeler salarak onu beraberince sürüklüyor. Ve şimdi onun her canibinden binlerce ahcâr-ı semaviye dökülüyor, fakat bu defa o düşen, o yerlere gömülen taşlar yıldırım gibi baş yarmak için değil, bir daha hiç kimsenin yılmasına meydan kalmamak üzere ihlâ-yı sema-yı Osmanî için ka'r-ı zemin-i nisyana atılıyor, gömülüyor. Şimdi "necm" âmâl-i Osmanî "hilâl" hürriyet-i millî ile beraberdir. Bunlar arasına girebilecek, ikisinin de nûrunu söndürmeğe cesaret edecek hiçbir şey tasavvur olunamaz. Meğer ki etrafını muhit olan ve âsâr-ı müselele-i zaman ile takyîd ve takvîm edilen hâle-i hûnîn "istikbal" içinde doğan necm-i ikbâl ile hilâl-i âmâl gibi boğulmak isteyenler bulunsun, o hilâl-i âmâl ki teâkub-ı eyyâm ile bedr-i kâmil olmak için âğuş-ı nûr-ı enisi içinde necm-i ikbâlini sararak (sulh-ı beyaz)ı temsil edecektir.

Artık zihnim bu ihtilâl-i heybet-nümâ-yı kelimât ve kelâm içinde yorulmuş olmalı ki uğradığı kâbus-ı hulyadan birdenbire silkinerek kurtuldu. O âlem-i gayb içinde müştâkâne seyrettiği muhâcemât-ı şedîdenin bekâyâ-yı hûnîn veya gülgûnunu aradı. Henüz hiçbir şeyler yoktu. Yalnız ortaya atılan şanlı kelimeler, istibdad döküntülerini çiğneyerek ve evrâk-ı bî-nihâye-i havadis üzerine koyu kanlarını akıtarak saff-ı harb suretinde dehşet-nâk sütunlar rekz etmişler, her biri bir âbide-i uzmâ-yı kuvvet heyetiyle (İttihad ve Terakki)nin câmi-yi millî-i hamiyeti olan rengîn ve mutarra (bağçe) ler etrafında enzâr ve kulûb-ı hâlikine hadşeler, ra'şeler saçıyor...

c.2, Nu.31 ,s.71

İLYAS MACİD

KARANLIK PARILTILAR

-Yazılmış şeyler-

Seninle bu baharın müzehheb bir kamelyası ve pür nur bir gecesi olacaktık....
Seninle bir Zühre-i vefa, bu baharın yüksek ufuklarında, bütün mahmur emellerimizle, bütün beyaz kalplerimizle bir melike-i saadet olacaktık ki semavîler bizi terennüm etsin. Bizim nağmelerimiz, bizim aşkımız tabiatın usâre-i şiiriyeti bulunacak, ezeliyet, ebediyet yanımızda bütün hafaya-yı nücûmuyla titreşecekti. Ah bu samimî hulyalar, bu verdiğin ve yaşanmadan aldığın karanlık parıltılar, şimdi bana öyle bir türbe-i zilâl ki kahkahalarında bütün aşkım ağlıyor.

c.2, N.31, s.71

SERVER CEMAL

BİR İHTİLÂL

İçimde bir ihtilâl kabara kabara o kadar büyüyor ki ailemi, muhitimi hatta en sevgilileri pâmâl etmek arzuları beni boğuyor, o ihtilâl bir zaman o kadar yapılacak, o kadar inkişaf edecek ki bütün beşeriyet muhitem tesir-i zebunkârına râm olacaktır. Ve ben bunu hissediyorum. Etrafımda gördüğüm bütün şu hayat-ı ictimaiyemizin (kasr-ı müferrih)ler, (bağ-ı safa)larla beslenen bu sefil hayatın o kadar rezaletlerini, o kadar şeametlerini gördüm ve işittim ki ona karışmak değil, ne kadar uzak olsam, bu uzaklığı kâfi görmüyor: “Daha uzak, daha uzak...” diye bağıryordum. Fransa ihtilâl-i kebirinin büyük mübeşşiri Ruso (Emil)ini Paris’ten o kadar uzakta yaşattığı halde: “Bu uzaklık kâfi değil.” diye haykırıyor. Çünkü bu uzaklığa âvâze-i medeniyetle karışık âvâze-i sefalet de geliyor. Bugün mesafeler bunu men’ edemiyor. O, uzun yolları kat’ ediyor, denizleri aşiyor, yine geliyor. Ve ben bu uzaklıktan bile o kadar kaçarken ona, iddia-yı serbestî eden o kadar sefillerin karıştığını görüyorum ki: “Nerede hürriyet? Nerede namus, nerede haysiyet?” diye feryâd etmek istiyorum.

Her şeye rağmen o heycâ-yı sefalete akın akın efkâr-ı sefîne kurbanları da karışıyor. Ve ben karşıdan seyirci, bütün mahvolmuş emellerime, kırılmış rüyalarım ağlayarak onları bu daldıkları “firdevs-i arzî” için tesîd ediyorum.

Ve ihtilâl bütün süratiyle kalbimde yer buluyor, feryadlarımı boğuyor. Hâlâ daima susuyor, daima inliyorum.

c.2, N.42, s.244-5

Ö.NACİ

İRAN İNKILABI HATIRALARINDAN

İran'ın geçirdiği safahât-ı inkılâbiyede Türk inkılapçılarından Ömer Naci Bey ve arkadaşlarının Settar Han'a ve İran ahrârına nasıl ve ne kadar muavenette bulduklarını kari'lerimiz elbette işitmişlerdir. Naci, o yalnız Osmanlılar'ın değil, cemiyet-i umumiye-i beşeriyenin saadet ve selâmeti için yorulmak bilmez bir inad-ı celâdetle çalışan bir revulüsyonerdir. İran'daki sergüzeşt hayatını (Bahçe) kari'lerine yazmayı taahhüd eden Naci Bey hayat-ı ihtilâl cûyânesinin cereyanlarına pek mütemayilâne kapılmakta olduğu için va'dini incazda gecikeceği şüphesizdir. Fakat pek kıymetli olan bu hatrâtı her ne vakit olsa Bahçe neşredecektir. Bu gün, İran'daki hayat-ı mahbusiyetinden ilk sahne-i feciayı naklediyoruz. Bunlar muntazaman teâkub etmese bile, ayrı ayrı sahneler halinde yazılacağı için kari'lerimiz "ma-ba'd" beklemek bîzârlıklarından kurtulacaklar ve katiyen ümit ederiz ki pek memnun olacaklardır.

Zindancının aldığı emr kat'î ve lâyetegayyerdi. On iki zindan arkadaşımın ikisi iki saatte tedarik ve teslim edilmek üzere bin sekiz yüz tuman ceza-yı nakdiye mahkum edilmişlerdi. Şurasını kaydedeyim ki İran'da her mahkûmun mahkûmiyetten suret-i halâsı iki şeyin verilmesine mütevakkıftır: Ya para.. ya can.. bunlardan birincisini te'diye edemeyecek kadar fakir olanların ikincisini kabule hazırlanmaları zarurîdir. Bazen de ikisi birden istifa olunur.

Zindancı mütehevvir ve âteşîn bir vaz'-ı tehdid ile girdiği zaman yine bir musibet fırtınasının zindanı kapladığını cümlemiz hissetmiştik. Zindana deste deste ağaçlar getiriliyordu, adeta mezâlimden olduğu üzere parayı almazdan evvel ceza-yı nakdiye mahkum olan bedbahtı saatlerce dövmek lazım geliyordu. Arkadaşlarımız bilâ-ıtiraz işkence memuruna itaat gösterdiler. Öğleden sonraya başlayan dayak

gecenin dördüne kadar mütemadiyen devam etti. Ayakları (kandalak) tesmiye edilen ve tarih-i icadı İran kadar eski olan bir tazyîk-i demîri altında ağaçların darbât-ı mütevâliyesi ile kan fişkırmakta ve kendileri sırtı üzere bî-hoş yatmakta idiler. Ceza-yı nakdî mahkûmlarından birisinin hissesine isabet eden paranın memleket valisine haber-i teslimi gelmekle ceza-yı darbten kurtulmuştu. Fakat diğeri akşam evinde yiyecek, ekmek ve yakacak ışık bulunmamak tevehhümüyle hapishaneye kadar gelen küçük çocuğun halini derece-i zaruretine şahid tutuyordu. Fakat o muhit-i siyah içinde bu feryâd-ı şikâyeti, bu tazarruyu bizden başka anlayan ve hisseden yoktu. Senelerden beri binlerce işkencelerin tatbikiyle kaplan kadar yırtıcı ve hiss-i merhamete bigâne olan zindancı bu feryatların manâ-yı sûzişini anlamıyordu.

O gece saatlerce devam eden bu vaveylâ-yı elîmin in'ikâsıyla zindan daha karanlık bir kabire dönmüş ve vatanın saadetini istemekten başka bir günahı olmayan bir ferдин üzerinde tatbik edilen bu ceza-yı cinayet hepimizi saatlerce için için ağlatmıştı. Nihayet pek mağrur olduğu bâzû-yı te'dibinin yorgunluğunu dinlendirmek için dışarı çıkan zindancının gaybubetiyle bî-hoş ve bî-tâb kalan arkadaşlarımızın yüzlerine su serperek onlara bir nefes-i inşirah vermek ve birkaç kelime-i teselli söyleyebilmek fırsatını kazanmıştık.

Hafif ve murdar bir ziya ile zindanın zulmetini dalgalandıran lambanın ölüm gölgelerine benzeyen temevvücâtı arasında bir dakika evvel ölmeyi temenni ettik. Müthiş bir elem-i asabîn'nin verdiği kırıklık içinde gözlerim kapanmıştı. Epeyce tayin edemediğim bir müddet sonra yanımdaki arkadaşımın beni uyandırmak için kolumu sıktığını hissederek gözlerimi açtım. Bir hakikat-ı feciannın vukuunu haber verenlere mahsus korkak ve yavaş bir sesle anlattı:

-Şimdi, diyordu ceza-yı nakdî mahkûmlarını dışarı çıkardılar.

Ve âlet tarafını ikmalden korkarak:

-Galiba...

Hakikat anlaşılıymıştı. Sabaha kadar bütün mahbûslar bir söz söyleyemedik. Ve âkibet-i fecianın tevâlîsine muntazır kaldık. Seherin ziyâ-yı infilâkı mahbes tavanının münferid ve küçük deliğinden in'ikâs edinceye kadar hepimiz celladların bu ölüm seyahatine hangimizi davet için geleceğine muntazır titreştik.

Ben bu feci ve hûnîn hayatın merâretini ancak uyku ile tebdil etmekte garib bir inad hissediyordum. Hayatımın acı, tatlı bütün silsile-i hatîrâtını hayalen bir daha yaşayarak ve onlarda bulduğum nefha-i şiir ve tesliyetle kuvvetlenerek tekrar uyumuşum. Birkaç saat sonra zindancının vürûduyla uyandım. Herif bize bir zekâ-yı tegâfûl eseri göstermek için olacak ki telaş ve tehevürle iki mahpusun ne olduklarını sordu. Ve bunların elbette firar etmiş olmaları mesuliyetini bize tahmile çalışıyordu.

Fakat çok devam etmeyen bu tehdid ile anladık ki akşam idam olunanların suret-i katilleri işâa edilmemek hükümetçe mültezim imiş ve bizde vakıadan bî-haber görünmeye mecbur imişiz. Aradan çok geçmedi, omzunda iki kürek bir kazma ile içeri geren zindancı yanıma doğru geldi ve latifekâr bir ifade ile, arkamdaki köşeye dayadığı bu mezar aletlerini eliyle göstererek: “Bunların muhafazasını senden isterim” dedi. Gözlerimi çevirdim. Kırmızı kan lekeleriyle karışık çamurla bulanmış bu katil aletlerle karşı karşıya bulundum.

c.2, N.45, s.292-4

Ö. NACİ

İRAN İNKILABI HATIRALARINDAN

İLK TEVKİF

İran-ı kadim zarâfet-i mimâriyesinin son bedia-ı yâdigârı ve İran bedbahtının maktel-i mebûsânı olan (Baharistan) kasrını, gidâ-yı melanetini yılanlar gibi insan kanı içmekte arayan şahın günlerce devam eden, bombardımanı haberini en çok bir heyecan-ı vatanperverâne ile karşılayan (Tebriz) şehri oldu. Tahran'da sarayın vaziyeti bir şekl-i müntakim-âne almaya başladığı daha birkaç hafta evvel bu belde-i hamiyeti istihzâr-ı hürriyete sevk etmişti. Tebriz silah depoları umum-ı ahrâra küşâde olunuyor ve müretteb beş altı bin kişilik bir kuvvetle Tahran üzerine yürümek Tebriz ahrârının faaliyet programını teşkil ediyordu. Bu tertibat muvaffakiyetle ikmâl olundu ve kuvve-i mürettebe Tebriz'den dört menzil uzaklaşmıştı ki şahın peyâm-ı cinayeti bütün memleketi bir sar'a-i anîf ile sarstı. O vakit (Hoy) şehrinde bulunuyorduk. İran sadrazam-ı müstebidi Ata Bey'i öldüren meşhur Abbas Ağa'nın vak'a yoldaşlarından Tebriz-i mücâhidîn reisi Meşhed İsmail (Ahiren müstebidler tarafından gayet gaddarâne bir surette telef edilmiştir.) yanımda idi, fikrimiz Bayezid tarihiyle Osmanlı toprağına geçerek Erzurum havalisinde müştereken çalışmaktı. Kıyafetlerimizi tamamiyle İranî bir vaziyete sokmuştuk. Başlar tıraş, sakallar kınalı tam bir İran devecisi şeklini almıştık. Ermeni arkadaşlarımız vasıtasıyla o gün pasaportlarımızı Osmanlı konsolatusuna (vize) ettirmiştik. Binaen-aleyh seyr ü seferimize hükümet-i sabıkanın iştibâh ve tecessüsünü davet etmemek emniyetinden mütevellid bir mahzûziyetle han odasında oturmuş konuşuyorduk. Derken, birisi geldi, Tahran vak'a-i feciası haberini getirdi. Evvela, İran'da pek mebzul öddeverân olan yalancı şâyiâtta bulunduğuna atfederek birbirimizi teselliye çalıştık. Fakat gece, saat ikiye doğru ve Tebriz encümen millisinin bunu te'yîden çektiği telgrafi artık şüpheye mahal bırakmamıştı. Arkadaşım memleketinin bu nâgehânî felaketiyle o kadar müteesir idi ki artık refakatimin devam edemeyeceğini anladım. Benim için

son nokta-i ümit ve istinad olan İran'ın da böylece pâmâl-i irticâ olması azim bir me'yûsiyyeti mûcib olmuştu. Rusya, Osmanlı, İran hepsi hürriyete düşman hükümetlerin saltanat-ı istibdâdına esir olmuştu. Geceyi kâbuslarla geçirdik. Arkadaşımın aramızda halli muktazi bir ukde kalmıştı: Ya ayrılmak veya İran'da galebe-i hürriyeti beraberce bekleyip sonra memâlik-i Osmaniye'ye geçmek. Benim için ikinci sureti kabul etmek zarurî idi, zira nokta-i istinâd olamadıkça dahil-i mülkte muvaffak olacağıma emin değil idim.

Azerbaycan eyaletinin Tebriz'den sonra en büyük vilayeti bu Hoy şehridir. Binaen-aleyh Tebriz kıyam-ı inkılâbına burasını mezahir kılmak Azerbaycan'ı kâmilen şahın aleyhine hazırlamak sayılırdı. Bu fikri esas ittihaz ederek çalışmaya başladık. İlk zamanlarda arkadaşımın cesaret ve inkılâpçılık şöhreti muvaffakiyetimizi temin ediyordu. Fakat bu ümid-i muvaffakiyet yavaş yavaş zayıflamaya, memleket kuvvetli bir aksülâmelin mukavemet-şiken tesiri altında cerâinini zâyî etmeğe başladı. Bizim nutuk ile, tehdid ile kazanmak istediğimiz nüfuzu (han)ların memlekete saçtığı paralar, efkâr-ı umumiyyeyi dağıtmak için kurduğu tuzaklar kolaylıkla mahvedebilmişti. Nihayet etrafımızda en çok güvendiğimiz adamların dağıldığını, bütün tasavvurâtımızın, teşebbüslerimizin akim kaldığını gördük. Ve artık bundan sonra memlekete bir hain, bir din düşmanı Bâbi' (⁸³)den başka bir şey değildik. Burada bir az daha temdid-i ikâmet, birkaç gün evvel mücahîde-i hürriyete yemin eden döne bir halkın gayz ve intikam pençeleri altında parçalanmak demekti.

324 mayısı evâsıtında idi, bir gece üç arkadaş (Selmas) vilayetine atladık. Selmas (Hoy) vilayetinden daha küçük olmakla beraber birkaç ay evvelki meşhûdâtımıza nazaran terakki-i hürriyete daha müsait zannediyorduk. Halbuki sirayet-i melûnesi bir koleradan daha ziyade seri' ve kâtil olan istibdât burasını da taht-ı tesirine almış. Daha dür-endiş olan bir arkadaşımız şehre girmeyi muvafık-ı ihtiyat bulmayarak civar köylerden birisinde kaldı. Diğer ikimiz gece kapıları bağlı olan kale duvarından atlayarak tehlikesizce ahiren şehid olan Seyid Bey'in hanesinde

⁸³ Bir mezheb-i cedîd ki müeshidin-i hürriyeti enzâr-ı umûmiyeden iskât için buna intisâb ile ithâm ederler.

geceyi geçirdik. Sabahleyin daha fazla bir hiss-i itminân ile çarşıya çıkmıştım. Fakat arkadaşlarım bu seyr-i aşikârın mazarratını anlatmakta idiler. Aradan bir saat geçmedi İran'da (ferac) tesmiye olunan bir nevi zabtiye memuru yanıma gelerek ve oralarca hiçbir müttehime layık görülmeyen bir nezaket-i lisânla, memleket valisinin benimle görüşmek arzusunda bulunduğunu ve evvelce muallimliğinde bulunduğum mektebin usûl-i idaresine dair bazı izahat talep edeceğini mülâyemetle söyleyip çekildi, gitti. Doğrusu bu tarz davet zerre kader şüphemi tahrik etmemişti. Zira İran hükümetinin bir tek adamı tevkîf etmek için bu türlü bir vesile-i hud'a kârâneye müracaata mecbur olmayıp cebren derdest edebileceği hatırıma gelmiş ve derhal kaçıp kurtulmayı gülünç bir ihtiyat olarak telakki eylemişim. Kalktım hükümet dairesine gittim. Hayfâ ki ümit etmediğim neticenin hâsıl olduğunu ve kolaylıkla pençe-i hükümete düştüğümü hissettim. Zira hükümet havâlisine girer girmez kırk elli kişi bir savlet-i akûrâne ile üzerime hücum ederek üstümü başımı aramaya başladılar. Dahile girmek için Paris'ten gönderilen on lira ile bir rovelverimi aldılar ve beni tarif edemeyeceğim derecede pis ve murdar bir deliğe tıktılar. O kadar canım sıkılmıştı ki, o kadar ahmakça bir surette bu canavar heriflere aldandığımdan kafamı birkaç kereler zindan duvarına tehevürümden çarptım. Son darbenin verdiği sersemlik ile bî-hoş düşmüşüm. Uyandığım zaman mahûd kandalak demirinin ayaklarıma ve halka ile zincirin boynuma geçirildiğini anladım. Aradan biraz geçtikten sonra zindancı kapıyı açtı ve yanıma geldi. Valinin emri vechiyle üstümü bir daha aramak icap ettiğini anlattıktan sonra taharriyâta başladı. Yeleğimin cebinde unutulmuş birkaç kuruş ufak parayı aldı ve beni kemâl-i istihkâr ile yukarıdan aşağıya süzdü. Bu muamele taaccübümü mûcib oluyordu. Zira iki defa ki taharriyâta yalnız paraya dair bir şey bulunursa derhal alıyorlar, fakat ne komitenin mektuplarını ve ne de gazete ve risale gibi muharrirât-ı inkılabiyeyi görmek bile istemiyorlardı. İran hükümet-i müstebidesinin fikr-i siyasete değil milletin kesesine, mal ve mülke düşman bir kuvve-i âkile, bir hayırsız çetesi olduğunu anlıyordum. Zindancı paraları aldıktan ve beni müstahkîr bir cesed gibi temaşa ettikten sonra "Ben seni doğru bir adam zannetmişim, halbuki yalancı imişsin." dedi. Müteaccib-âne sordum.

-Olmadığımı neden anladın?

-Yanındaki paraları cebinde gizlediğinden.

Dünyada bu kadar haysiyetli hırsızlar, soyduğu adamı son parasına kadar teslim etmediği için fena telakki eden zindancılar cellatlar elinde kalan bu bîçare milletin mukadderât-ı elîmesini meyusâne düşünmeye başladım.

c.1, N.23, s.7-8

G.KEMAL

AKŞAM SEYRÂNINDA

-Halep Hatıralarından-

Her tesadüfte, onun sakt-ı insanlığından kalbimin amâk-ı giryedârına bir katre-i zehir serpilirdi.

Elinde kalın ve eğri bastonuna münteki mütereddid ve yorgun adımlarla süzülürken muhbite bakan sönmüş gözlerinde hayatı yumru kılan bir şerâre-i nefret titrerdi.

Ve her zaman böyle kirli ve perişan saçlarını setreden yırtık şapkası, kanburlaşan omuzlarını küflemiş yamalı paltosuyla mâverâ-yı âfâk-ı ömrün yıkılmış enkaz-ı saatine doğru sürüklenirken buruşuk çehresinin nâkıs bir taazzuvla kemikler arasına çökmüş heyet-i acibesiyile kalabalığın arasında bir işaret-i tecessüs gibi görünürdü.

Akşamları çöllerin kızgın kumlarına güneşin son leâli sukut ederken bu çarşı yolunda, şurada kırsağını çeken bir bedevî ötede efendisinin sepetini taşıyan fellah, sonra bir helvacının tiz seslerle koşan gölgesi, mektepten avdet eden çocukların çığlıkları arasında, vakur, muntazam geçen bir iki derenin yüksek hayaliyle meşgul olan nazarlarım ta ilerde demircinin dükkânından sola sapan tarîkın tozlu köşesinde onun aksayan revişine ilişirdi.

Şehrin bu tek sakat ihtiyarına ait bir çok menâkıb vardı.

Onu Midilli'den gelme bir mülteci farz ederler, başkaları Yunanistan'dan İtalya'nın uzak ve asûde bir köyünden hicret etmiş derlerdi. Bazen daha uzaklara Amerika'nın meçhul havalisi bu muamma-yı hayatın müverredî nakledilirdi.

Fakat kat'î olarak anlaşılamazdı. Zaten o kadar az görünür, o kadar ebkem ve esrârengiz idi ki tamamiyle hikâye-i halini tesbit kâbil olamazdı. Yalnız böyle akşamları geçer, gecenin karanlıklarında kaybolurdu.

Ve ben onun bu sendeleyeni adımlarla mevte koşan zavallılığını düşünürken mefkûremde bir hikâye-i muhayyelî itmâm ederdim.

Onun evveli edvâr-ı hayatına rücû' eder ve orada genç bir delikanlının çehre-i zindegîsiyle karşılaşırđım. Mesela bu işimde mesut, tendürüst bir çobandır ki bâkir bir menekşenin meclûb-ı hüsnüdür.

Bir gün bu sevişen iki sîne-i şebâb bir derâgûş-ı muhabbette birleşiyorlar. O zaman bu garam-ı müzehherin üç dört aylık bir safha-i saadeti geçerek bu yalnız buselerle tetevvüc edilmiştir. Fezâ-yı aşkları berraktır.

Ve burada bu süslediğim vak'a bir darbe-i hakikatle sarsılır, muvâfık-ı sevdanın bir köşesi esmerlenir, zehirli bir tırnakla iftirâk ederek hâin bir çehre-i me'sûm bu mesûdiyete sırtırdı.

Bu bir rakiptir ki ta senelerden beri zevceyi bir ihtiras-ı cinnetle seviyor.

Hikâyemin mütemâdisini artık kanlı bir sebepte görürdüm. Ortada bir cinayet vardır ki zevcin galeyân eden gurur şahsiyetinden südü ediyor.

Ve o zaman o genç çoban şu karşımda yuvarlanan sakat ihtiyar olur, buruşuk ve yırtık ağzıyla yavaşça yaklaşır, ağır bir hareketle ta kulağıma eğilerek bağırdı: "İşte -derdi- hep böyle sen de böyle hepiniz, hep bu gezenler, gülenler benim gibisiniz. Hepiniz sakat ve sefil..."

Ve ben bu hakikat -bîn sözlerin nakaratı arasında neticeyi doğru bulur, sakat ve sefil olduğumuzu aciz ve miskin yaşadığımızı görürdüm.

İnlerdim ve düşünürdüm. Kendimi ve başkalarını böyle sakat ve sendeleyeyen, böyle ihtiyar ve dürûd ile kamburlaşmış nasib-i ömrü taşıyan hain-i naziyanê istibdâdın darbeleri altında idi. Bir körlükle sürünen bir küme beşerdi.

Cemîle, 3 Teşrin-i Evvel 323

c.1, Nu.10, s.1-2

İMZASIZ

HÂTIRA-YI MAZLÛMÎN

İdare-i merhûmenin bir müddetçik lütfen ihsân ve sonra istirdâd ettiği meclisin gayûr azalarından biri de Ömer Şevki Paşa merhûmdur.

Bu zat Narde kasabasında tevellüd etmiş, ibtidâî ve Jimnas mekteplerinde tahsil eylemiş bir çok memuriyetlerden sonra dîvân-ı temyiz azalığında iken Kosova vilayetinden mebus intihâb olunmuştu. Meclisin tatili üzerine Lorus'a azîmet etmiş, sonra Makedonya ahvâlinin fenalığını görerek edib-i şehir merhûm Sami Bey'in büyük biraderi Abdûl Bey ve daha birçok erbâb-ı hamiyetin teşkil eyledikleri Arnavut İttihat cemiyetinde hidemât-ı mühimmede bulunmuş ve Prezren merkezini bizzat idare eylemişti. Bir müddet sonra on kuruş yevmiye ile Kastamonu'ya nakledilmiş, bir sene mürûrunda Sinop'a mutasarrıf tayin olunarak dört sene müddetle ifâ-yı hizmet etmiş ve tekrar nefy edilirken aldığı şiddetli bir soğuktan mütevellid, namus ve haysiyete ettirilen nefy ve tagrîb darbeleri ve ihtiyarlıkta ailesinden mehcûriyyet, demir gibi olan vücudunu eriterek tevverrûmen irtihâline sebep olmuştu.

O zaman, Der-saadet cerâidinden biri, merhûmun vefatını müşîr telgrafi derc eylemiş, lâkin ne kadar gariptir ki matbûât müdürü Hıfzı Bey (aleyhi'l-la'ne) telgrafın bâlâsındaki (irtihâl) sözünü (vefat)a tebdîl ile nihayetteki (rahmetün aleyh) cümlesini hazf eylemiştir.

Kılkuyruk Kemal'in üstâd-ı İblis-pesendi olan Hıfzı dirilerden alamadığı intikam-ı nâ-meşrû'nu ölümlerden ahze çalışacak bir tıynette halk olunmuş, matbûâtın bir maraz bî-emânı, milletin yüz karası bir adamdı. Millettin hürriyeti uğrunda vefat edenlerden bir rahmeti esirgeyen bir âdiye, bir casusa, bir gammaza (lanettullahi aleyh laneten vasiyah) demek şüphesiz ki ahrâdır.

Ömer Şevki Paşa merhûm, mekteb-i Sultanî müdürü Azmi Bey, Doktor Besim Ömer Paşa, techizât-ı askeriye idaresi başkâtibi Mehmet Âgâh ve tüccar mutebereden Kemal Ömer Beylerin pederleridir.

Sâbık idare-i zâlimenin kahırıyla tebâh olan bir hürriyetpervere, elbette rahmet okuyacak erbâb-ı hamiyet bulunur.

c.1, N.9, s.2-4

İMZASIZ

EBU'L-HÜRRİYET MİTHAT PAŞA'NIN SÛRET-İ ŞEHÂDETİ

1301 senesi Receb –i Şerifin on ikinci ve şehr-i mezkûre göre müsâdif olan Nisanın yirmi altıncı Çarşamba gecesi saat altı buçuk raddelerinde Mithat ve Mahmut Paşalar aynı zamanda ihnâk olunmuşlardır. Vâk'anın tafsilatı ber-vech-i âtîdir:

Taif kalesinin mahbûsiyetlerinin üçüncü senesi nihayetinde Mithat Paşa'nın sağ omzunda bir çıban çıkmış ve cümleyi merakta bırakmıştı. Nihayet on beş yirmi gün sonra çıbanı tedavi etmekte bulunan asâkir-i Osmaniye tabibi Naşit Efendi çıbanın “Şirpence” olduğunu haber vermiş ve ameliyatı iktizâ ederse de ihtiyarlık münasebetiyle Paşa'nın acıya tahammül edemeyeceğini dermiyân etmiştir.

Mûm-ı ileyhın bunu vaktiyle haber vermemesi iki sebebe hamlolunabilirdi: Birincisi kendisi henüz mektepten çıktığından ameliyat görmemiş olması, ikincisi de Mithat Paşa hazretlerinin bu vesile ile elden çıkarmak istenildiğinden haberdar bulunmasıdır. Çünkü Mahmut Paşa hazretleri tarafından Naşit Efendinin emniyet olunmaz derecede bir tabib olduğundan bahisle mezkûr çıbanın tedavisi için Mekke-i Mükerrreme'deki etibbâ-yı hâzikadan birinin gönderilmesini ve iktiza eden harcırâh ve masârifin kendi tarafından tesviye olunacağını müş'ir Hicaz valisi Osman Paşa (Mithat Paşa'nın haberi olmaksızın) gönderilen rica-nâmeye mukâbil hekim gönderilmek şöyle dursun, cevap bile alınamamıştı. Tabib Naşit Efendiye gelince: Yüzbaşı İbrahim Ağa ile birlikte her gün Mithat Paşa'nın çıbanını tedavi için gelmekte idiye de hastalığı ibtidâdan keşfedememesi ve ameliyyât icrâ etmemesi ve tabibin gönderilmemesi çıbanın fenalaşmasına hizmet etmekte idi. Nihayet bir çoban merhemiyile tedavi olunduğu halde çıban günden güne iyileşmeğe başladı. Her gün

çıbanın ne halde olduğuna dair bir jurnal Hicaz vilayetine, oradan da telgrafla (1) malûmât verilmekte olduğu haber alınır idi.

Yine bir gün bir mu'tâd hekim Naşit Efendi Yüzbaşı İbrahim Ağa ile birlikte gelerek Mithat Paşa'nın çıbanını değiştirmişler idi. İş bittikten sonra her günkü gibi biraz öteden beriden bahsolunduğu esnada Naşit Efendi damdan düşer gibi: "Şimdi Avrupa'da idam cezasına mahkûm olanlar hakkında katl ve asmak gibi şeyleri kaldırmışlar. "kloroform" denilen eczayı koklatarak bayıltıyorlar ve bir daha ayıltmayıp öldürüyorlarmış" demesi bir muâneye haml olunmamış ve bâis-i taaccüb olmuştu.

Mahbûsların muhafazasına memûr onuncu alayın onuncu taburu binbaşısı mektepli Çerkesü'l-asl Bekir Efendi (2) birkaç ay evvel muvakkaten Mekke-i Mükerrerme'ye oradan da Medine-i Münevvereye gitmiş idi. Me'mûlün gayri olarak Martın ikinci Pazar günü Naşit Efendi İbrahim Ağa ile birlikte Mithat Paşa'nın çıbanını görmeğe gelmiş idi. Esnâ-yı sohbetinde ne için geldiği bi-l-münâsebe sorulduğu zaman: Taif'teki askerinin işlerini düzeltmek hem de "türbe" ve civarı köylerinin ahâlisi birkaç senedir zekâtlarını "vergi" vermediklerinden yakında oraya tahsile gidileceği cihetle şimdiden yol tedarikinde bulunmak müşirin emri iktizasından yolunda idare-i lisân etmiş idi. Lâkin hakikaten ne için geldiğine dair ağzından bir söz almak mümkün olmadı.

Binbaşı Bekir Efendi'nin Taif'e avdetinin altıncı günü, paşaların ağaları ber-mutâd memûr-ı mahsûsla Cuma namazlarını edâya gitmişlerdi. Yalnız Mithat Paşa'nın ağası Arif müşarün-ileyhin hastalığı münasebetiyle gitmemişti. Halk câmiden çıktıktan sonra Binbaşı Efendi, ağaları ve aşçıları çarşı ortasındaki karakolda durdurmuş ve Arif Ağa için dahi kaleye bir memur göndermişti.

Arif Ağa İsa Paşa merhumun hasta döşekte olduğundan bahisle gidemeyeceğini ve emirleri ne ise beyân olunmasını ifade etmiştir. Memur tekrar gelerek aldığı emre binâen behemehâl Arif Ağa'yı göndereceğini, söylemesi üzerine Paşalar tarafından Binbaşı Bekir Efendinin keyfiyet ne ise kaleye gelerek beyân etmesi münasib olacağı

bildirilmişti. Bekir Efendi memûrla gönderilen cevabı alır almaz derhal pür hiddet kaleye gelerek:

“Paşaların ağaları ve aşçıları çıkarılıp mîrîden verilmekte olan ta'yinler kesilecek ve asker karavanalarıyla yemek verilerek herkes parasıyla tütün ve yemiştten başka peynir ve zeytin ve yumurta gibi şeyler alamayacaktır. Hâk-i pâ-y-i şâhâneye istirahatına dair bundan sonra bir şey yazılıp takdim olunmayacaktır.” yolundaki emirleri teblîğ etmesi ve Hayrullah Efendi'nin hariçte bir evde oturan süt emzirir çocuklu haremîni alıp Mekke-i Mûkerreme'ye götüreceğini ve oradan Dersâdet'e göndereceğini aldığı emir iktizasından ve memûriyeti icâbâtından bulunduğunu katiyen anlatması üzerine cümleye bir hayret ve dehşet gelerek âkıbetin vahim olacağı cezm olunmuştu. Ne çare ki elden bir şey gelmezdi. Mahmut Paşa merhûm hiddetli bir zât idi, Binbaşı Bekir'e hiddet ve şiddetle pek çok sözler söyledi. Lâkin fâidesi olmadığından hiç olmazsa ağaların gelip efendilerle hesap görmesine müsâade olunması söylenilmiş idi. Merhûm; her ne kadar buna mezûniyeti yok ise de kendiliğinden müsâade edeceğini beyân eylemiş olduğundan ağalar kaleye gelerek bir memur ile beraber oldukları halde hesapları reviyet ettirilmişti.

Bâlâdaki emir mucibince kâğıtlar, kalemler, hokkalar, aşçılar, bakır takımları alınmış ve ağalar kışla kapısı yanında olan bir odaya oturtulmuş idi. Binbaşı da yol hazırlığında bulunmak üzere daireden çıkmış ve o gece kışlada yatmıştır.

Mithat Paşa Devlet-i Aliyye'de iki defa makâm-ı sadâreti ihrâz etmiş ve devlet ve millete bunca büyük hizmetleri sebkat eylemiş iken merhûmun ne bu hizmetlerine, ne ihtiyarlığına bakılmadı! Mazlûmen mahbûs olduğu ve hastalanıp arkasında nal kadar şirpence çıkararak en ziyâde hizmete muhtaç bulunduğu bir zamanda evlâd ve 'iyâlinden ve cariyelerinden yanında kimse bulunmadığına zerre kadar merhamet olunmadıktan mâadâ aylıkla hizmet eden hizmetçisi bile yanından alındı.

Mithat Paşa merhûm ise hiç fütûr getirmedi. Salat-ı hamse evrâd ve ezkârından mâada haftada bir hatm-i Kur'an-ı Kerim eylerdi. Hergün Kadı-yı Beyzâvî tefsîr-i

şerifi ile Şifâ-i Şerif okumakla meşgul olurdu. Dâima: “ Her ne yaparlarsa yapsınlar, Elhamdülillahi Teâlâ her şeyden temizlendik, olsa olsa bizleri şehîd ederler. Bu da bizim için dünya ve ahirette bir büyük nimettir.” diye büyük bir tevekkül ile teslimiyet-i tâmmede bulunurdu.

- (1) Mithat Paşa'nın Taif'e nefy olununcaya kadar Hicaz kıtasında telgraftan eser olmayıp ne vakit mühim ve müsta'cil bir muhabere icra edilecek olsa mektup yazılarak Taif'ten yahut Mekke'den mahsus bir adam vasıtasıyla Cidde'ye isâl olunur ve Cidde'den dahi bir kayık isticâr edilerek yüz yetmiş mil mesafede bulunan “Sevakin” telgrafhanesine gönderilirdi. Mithat Paşa Taif'e nefy olununca derhal devlet hesabına olarak “Sevakin” den Cidde'ye kadar bir kablo ve Cidde'den Mekke'ye Mekke'den Taif'e kadar hutût-ı beriyye yaptırılmıştır.
- (2) Merkûm bu cinayetin mükâfâtı olarak ikinci orduya feriklik ile gönderilmiş ve ahiren beşinci ordu Halep Fırkası umum kumandanlığında bulunmakta iken azl edilmiştir.

c.1, N.10, s.10-3

İMZASIZ

EBU'L-HÜRRİYET MİTHAT PAŞA'NIN SÛRET-İ ŞEHÂDETİ

-Dokuzuncu Nüshadan Mâ-ba'd-

Martın sekizinci Cumartesi günü Binbaşı Bekir, ağaları, aşçıları ve Hayrullah Efendi'nin haremını alıp Mekke-i Mükerrreme'ye azîmet edeceği zaman, bazı sözler kapıp sermaye etmek için vedâ vesilesiyle Mithat Paşa'nın yanına gelmişti.

Müşarün-ileyhin: “Bugün gidiyor musunuz?” buyurması üzerine: “Evet efendim, bugün gidiyorum. Bir emriniz var ise beyân buyurun, dedi, Buna cevâben merhûm müşarün-ileyh: “Evet bazı ifadem vardır. Güzelce dinleyin ve Vali Paşa'ya böyle söyleyin” mukaddimesiyle başlayarak şöyle buyurmuştu:

“Vali Paşa'yı Sultan Abdülhamit hazretleri müşir etti. Mithat Paşa'nın bu devlet ve millete ettiği hizmetler eserleriyle meydandadır. İşte bu Mithat Paşa'nın bugün ne halde bulunduğunu görüyorsunuz

.....

Sultan Abdülhamit hazretleri teşkil ettiği mahkeme-i fevkalâdenin reis-i evveli Sürûri Efendiyi gerçi kazasker etti. Buralarını güzelce mutâlaa etmelisiniz. Zira böyle işte bulunanlara şu âyet-i kerime kifâyet eder:

84

خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعْنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ

⁸⁴ “Kim bir mümini kasten öldürürse onun cezası, içinde sürekli kalacağı cehennemdir. Allah bunu yapana gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için korkunç bir azap hazırlamıştır”: Nisa Sûresi, 93. ayet.

Merhûm müşarûn-ileyh bu ayet-i kerimeyi okuduktan sonra ilâveten: “Malûmunuzdur ki müslimînin gözünün nuru olan Hazret-i Hüseyin (radiyallahü anh) efendimiz hazretlerini zamanî padişahının vezirine onun da vasıtalarına ettikleri emir ile şehid ettiler. Lakin bu vasıtalar el-ân ve kıyamete kadar cümlesi lanetle yâd olunuyorlar. İçinden birisini mazûr tutmuyorlar. Cümlesinin azâb ve lanet ve gazab-ı ilahîye müstehak olduklarını düşünmelisiniz. Vali Paşa’ya bu sözlerimi tamamıyla söyleyiniz.” buyurdu.

Bekir Efendi: “Efendim! Ben vâkıâ muharebelerde bulundum, lakin onun haricinde bir tavuk bile kesmedim. Allah etmesin, böyle şeyde bulunmayı kimse arzu etmez” sözüyle meclise hitâm vererek vedâ etti. Ağaları, aşçıları ve Hayrullah Efendi’nin haremini alıp akşama yakın (Cebel-i Kurrâ) tarikıyla Mekke-i Mükerrerme’ye gitti.

Merkûm Taif’ten hareketinin yedinci cumartesi gecesini akşamla yatsı arasında ağalarla beraber tekrar Taif’e gelerek paşalarının ağalarını yine hizmetlerine verdi. Ancak Hayrullah Efendinin müteehhil bulunan ağasını hariçte bıraktı. Efendinin haremi ise Mekke-i Mükerrerme’den bir aşçı kadın ile beraber Der-saadet’e gitmek üzere Cidde’ye gönderilmiş iken o dahi avdetle ağalardan birkaç gün sonra Taif’e vâsıl oldu, eski oturduğu haneye inerek yiyecek ve içeceklerine ve evin sâir işlerine bakmak üzere Hayrullah Efendi’nin muvaffakiyetiyle hademesi İbrahim Ağa hariçte bırakıldı. Onun yerine ise neferât-ı askeriyeden bir hizmetçi tayin olunmuş idi.

Binbaşî Bekir ertesi gün daireye geldi. Paşalar ile mülâkatında ta’yinâtın kesilmesi ve aşçıların çıkarılması ve ağaların alınıp yerine iâdesi mâbeyn-i hümâyûndan gelen emr-i telgraflî iktizâsından olduğunu beyân eyledi. Validen, Mithat Paşa hazretlerine edilen selamı tebliğ ederek – hastalık haline ri’âyeten mi yoksa başka bir sebebe mebnî midir?– çarşıdan her ne isterlerse alınmasına müsâade olduğunu bildirdi. Kendisi dahi böyle işlerde bulunmayı arzu etmezse de ne çare asker olduğu için emre itâat ve vecibe-i zimmet bulunduğunu ilâve ederek kışla kapısı yanındaki odaya çekilmişti.

Mithat Paşa'nın çıbanı bu aralık bütün bütün iyileşerek kendisi sıhhat bulmakta ve her günün vukûâtı Hicaz valisine bildirilmekte idi.

Bir gün Mithat Paşa merhûmun canı süt istediğinden Taif'te Eşref namındaki sütçüden süt almak üzere bir nefer göndermişti. Akabinde kalede memûr olan mülâzımlardan Nuri (1) kılıcını beline takar neferin arkasından yetişerek beraberce sütçünün evine varırlar. Eşref'e "Sütün var mı yok mu" diye sorduklarında merkûm: "Binbaşı Bekir Efendi süt istemiş idi. Onun için üç okka süt ayırdım. Şimdilik bundan başka yoktur, isterseniz bir okkasını Mithat Paşa'ya verelim" der. Nuri buna muvafakat eder. Neferle beraber o bir okka sütü üserâya irsâl eylemiş ise de Nuri'nin bugüne kadar hiç görülmeyen böyle bir işgüzarlığından şüphe olunmuştur.

Mithat Paşa'nın hastalığı münasebetiyle hademesi Arif Ağa'nın pişirdiği yemeklere Seyyid Bey Efendi de nezâret eylemekte idi. Alınan sütü koydukları tencere kapağını kaldırıp bakarlar. Seyyid Bey sütün rengini beğenmeyip bir kahve kaşığı sütü ağzına alır, süt fena halde acı olduğundan Seyyid Bey'in ağzını, boğazını berbâd eder. Mûmâ-ileyh bu süttten yanında bulunan birkaç kişiye, mülâzım Mehmet Ağaya da verir. Onlar da içer içmez bazıları gaseyân eder, birtakımı da birkaç gün sadmesini çeker.

Vak'a Mithat Paşa merhuma hikâyeye olunduğu zaman mülâzım Mehmet Ağayı çağırdı. Arifâne bir tecâhül ile: "Bugün süt aldırıldık. Sütçü, Binbaşı Efendi'ye de bize verdiği kaptan süt vermiş. Bize gelen sütü zannım bakır çalmış olmalı ki kim içmiş ise birtakımı gaseyân etmiş, birtakımın da ağzı berbâd olmuş. Galiba siz de içmişsinizdir" buyurdu, Mehmet Ağa: "Evet içtim. Süt ağuludur." dedi. Merhûm: "Öyle ise Binbaşı Efendi'ye git söyle içmesinler. Bizimkini bakır çalmış, sütün hepsi bir kapta imiş belki onu da bakır çalmıştır." diyerek merkûmu Binbaşı'ya gönderdi. Getirdiği cevapta: "Binbaşının şimdi sütçüyü celb ile kaplarını badel-muayene iktizâ eden tahkîkatı icra ettikten sonra habs ü darb edeceğini ve işin nihayet derecede arkasına düşerek tedkîk eyleyeceğini" bildirdi. Halbuki Bekir hastahanenin bağçesinde arkadaşlarıyla beraber oturup sütün haberi gitmezden evvel aralıkta:

“Sütü içtiler mi? Çabuk tesir eder mi? Acaba oldu bitti mi?” dediği muahharen haber alınmıştı.

Binbaşı için verilen sütü birkaç nefer içip gaseyân ettikleri rivayet olunmuş ise de hakikat anlaşılamamıştır.

Mithat Paşa için alınan süttten bir miktar ayrılıp hekimler tarafından tahlil olunmak üzere Binbaşı'ya gönderilmiş ise de “Tahlil alayı yoktur” cevabı gelmiştir.

Binbaşı, sütçü Eşref'i celb eylediği zaman merkûm sütün kabını getirip yeni kalaylanmış olduğunu göstermiş ve “Sütünde böyle bir şey olmadığını ve eğer varsa sonradan yapıldığını” beyân etmiştir. Halbuki Binbaşı Mithat Paşa'ya gelip süt böyle olmuş, şöyle olmuş dedikten cümlenin evham ve şüphesi ziyadeleşmişti.

Merhûmun hastalığı münasebetiyle hizmetçisi Arif Ağa geceleri müşarün-ileyh odasında yatar ve kendi odasında bulunan yemek tencerelerine nişan koyup oda kapısını kilitler, anahtarını yanına alır idi.

Bu süt vak'asından on beş gün sonra Arif Ağa bir sabah kalkıp yemek tencerelerine baktıkta nişanlarını bozulmuş olarak bulur. Kapaklarını açar, içerilerinde bir takım eczalar görüp derhal Mithat Paşa'ya haber vermiş idi. Merhûm müşarün-ileyh de Mahmut Paşa merhûmu ve sâirlerini yanına çağırarak tencereleri gösterdiğinde hâriçten bir şey konulduğu anlaşılmış, fakat kimin yaptığı bilinmemiş idi. Yemekler köpek ve kedilere verilerek tencereler kalaylatılmış idi. Lâkin köpekler ve kedilere tesiri olmadığından mezkûr eczanın zehir olmadığı zannına zâhib olundu. Halbuki vak'a-i elîme-i şehâdetin vukûundan sonra bunu yapanlar mülâzım Memiş Ağa ile mülâzım Nuri olduğu ve pencereden Arif Ağanın odasına girerek tencerelere zehir koydukları bizzat ikrârlarıyla tahakkuk etmiştir.

EBU'L-HÜRRİYET MİTHAT PAŞA'NIN SÛRET-İ ŞEHÂDETİ

-Onuncu Nüshadan Mâ-ba'd-

Kahve pişirmek ve sâir hizmetlere bakmak üzere (Yozgatlı Mehmet) namında bir nefer hizmet etmekte idi. Bu nefer zehirlemek maddesi için pek ziyade teşvîk edilmiş ve korkutulmuş ise de kabul etmediğinden diğerleri tarafından bu cinayete teşebbüs olunmuştu. Mahmut Paşa ise nargile ve kahve içmeyi bırakarak birkaç günde bir Mehmet'in pişirdiği kahveyi emniyet edip içerdi. Lâkin müşarün-ileyh birkaç defa şiddetli sancılarla ishale müptela olmuş ve sebebi anlaşılammıştı.

Bir kere esnâ-yı taâmda (pirade) tabir olunan destilerin birinde suyun rengi ve lezzeti bozuk olduğundan desti hemen kırılmış ise de böyle şeylerin fâili bilinemediğinden cümlesine havf u dehşet gelmişti.

Binbaşı Bekir şeytanetli ve yapacağı cinayetlerde ihtiyatla iş görür bir herif olduğundan böyle büyük bir işi yalnız başına deruhte etmemiştir. Zehirlemek maddesine çok ehemmiyet mi vermedi, yoksa işi çabuk gördürmeğe mi muvaffak olamadı? Her nasılsa iş acele edilmiş olmalıdır ki 1301 senesi Receb-i Şerifin dokuzuncu ve şehir-i mezkûre tesadüf eden Nisanın yirmi üçüncü Pazar günü Mekke-i Mükerrreme'den iki bölük asker ve iki top ve bir miktar topçu ile beraber yedinci ordunun elli üçüncü alayı miralay Çerkesü'l-asl Mehmet Lütfi Taif'e geldi. Derakıb bahr-i bölükten onar kişi olmak üzere tavana kırk kadar asker seçti. İktizâ eden talimâtı vererek kalede yani mahpusların bulunduğu dairede mevcûd olan askere ilâve eyledi.

Miralayı Lütfi, Taif'e gelmezden evvel Binbaşı Bekir Mahmut Paşa'nın hizmetçisi Hacı Şükrü Ağa'yı geceleri herkes uykuda iken iki kere kışlada yanına celb ile havaî şeylerden bahsetmiş ve mûmâ-ileyh ağa dirayetli ve kâmil bir kimse olduğundan Bekir kendisinde öyle istidat görmediğinden midir, nedir? Yine bir işe mahrem etmeksizin kaleye göndermiş idi. Miralay geldiği gün yukarda söylediğimiz vech ile askeri tertip etti. Başka bir sebeple yani kaleden kurtulmak için istid'â

vermekten meramı ne ise gelip söylemesini ve süt maddesini de anlatmasını vesile ederek Arif Ağa'yı yanına celbetti.

Miralay, Arif Ağa'ya: "Mithat Paşa'yı zehirlemesini, zehrin de hazır olduğunu, eğer bu işi yaparsa kendisine her suretle mükâfât edileceğini, yapmazsa öldürüleceğini ve Mahmut Paşa için başka adam hazır ise de onu da deruhte ettiği halde Mithat Paşa için, bin ve Mahmut Paşa için altı yüz altın verileceğini beyân eder. Bu sözlerin kalede paşalara söylenmemesini de tekrar tekrar tembih eder. Arif Ağa sâdik ve dindâr bir zat idi. Herifin ne va'd ettiği paralara, ne de tehdidine kulak vermez böyle işlerin erbâbı olmadığını katiiyen anlatır. Lakin Arif Ağa bu tehditlerin yalnız sözde kalmayacağını iyice bildiğinden vukûâtı paşalara haber vermek için zabıtânın yanında işi kabul ederek kaleye avdet eder. Ve macerayı diğer refikaya söylenmemek şartıyla Mithat ve Mahmut Paşalara hikâye eyler. Onlar da arkadaşlarını bir nebze işten haberdar ederler. Cümleten bu işler düşünülürken bir kısmı görülen tazyîkât ve edilen tedâbirin böyle bir sû-i niyet alâmetleri olduğuna, bir kısmı da Arif Ağa'nın kaleden kurtulmak için bu sözleri uydurduğuna hamletmişler idi. Hakikat halde ise işin ve muâmelenin rengi iyi bir hal göstermiyordu.

İşte ahvâl bu merkezde ve mahbûsîn hayret ve ıstırapta iken miralayın kaleye gelip de bir kere "Ne yapıyorsunuz?" dememesi sû-i niyet için gelmesi şüphelerini takviye ediyordu.

Miralay işi taaccübler ile geldiğinin ikinci salı gecesi mahpusların bulunduğu dairenin etrafını lüzumu kadar askerle muhasara etti. Ve içerideki askerlere de lazım gelen talimatı verdi. O gece "Vak'a-i şehâdet" vukû' bulacak iken tedbirleri takdîre tevâfuk etmeyerek ertesi geceye kalmıştır. Şöyleki:

Salı gecesi verdikleri karar üzerine yatsı vakti yüzbaşı İbrahim Ağa ile üç mülâzım dairede kendi odalarında Arif Ağa'yı çağırırlar. "Bu gece Mithat Paşa'yı bitireceğiz. Sana zehir verdik söz verdiğin halde almadın. Sen geceleri Paşa'nın yanında yatıyorsun. Bu gece Paşa'nın oda kapısını bize açacaksın, eğer açmazsan

hakkında pek fena olur.” Arif Ağa, “Ben böyle şey yapmam, kapıyı açmam.” cevabını verir. Bunun üzerine canilerin ısrar ve tehdit ettikleri bir sırada mahbûslar yatsı namazını bitirmiş olduklarından Mithat Paşa merhûmun bir mutâd odasına gitmek için o esnada merdivenden indiğini Arif Ağa duyar. Hemen “Aman efendim” inmeyin, sizi bu gece bitirecekler, hep beraber oturun.” diye zabitlerin yanından feryat eder. Merhûm derhal merdivenden yukarı çıkar. Bütün mahbûsları yanına celb ile Arif Ağa’nın feryâdını hikâye ettiği bu tedâbir düşünüldüğü bir sırada zabitlerden biri vukûatı alelacele miralaya haber verir. O da Arif Ağa’nın kaleden kaldırılıp kışlaya götürülmesini ve mahbûsünün yalnız başına hapsolmalarını emreder.

EBU'L-HÜRRİYET MİTHAT PAŞA'NIN SÛRET-İ ŞEHÂDETİ

-Onbirinci Nüshadan Mâ-ba'd-

Bunun üzerine Arif Ağa kışlaya getirildiği gibi mülâzım Memiş de herkesin oturduğu odaya geldi: “Miralay Bey selam etti. İhtilâttan memnûsunuz, buyurun odalarınıza gideceksiniz!” dedi. Mithat Paşa ile Mahmut Paşa: “Buradan bir yere gitmeyiz. Eğer süngü ile çıkarırsanız onu da siz bilirsiniz?” cevabını verirler. Buna karşı Memiş’in: “Böyle ifade edeyim mi?” demesine “Evet böyle ifade et” diye diye mukabele buyurmuşlar idi. Bu aralık Yüzbaşı İbrahim’in dairede bulunduğu haber alındığından çağırıldı. Memiş ile beraber Paşaların oturduğu odaya geldiler. Merkûmlara bazı şeyler sual olunmuş ise de cevaptan âciz olduklarından Binbaşı Bekir’in gelmesi için emir verildi. Bekir daireye gelip paşaların bulunduğu odaya girer girmez Arif Ağa’dan bahis ile: “Bu çapkın söylediği sözü bilmiyor. Buradan kurtulmak için şimdi de bu haltı yedi ki deniz suyu pak etmez. Müsâade buyurun bunu bir müddet hapis ve terbiye edeyim.” diyerek menhûs ağzını açtı. Paşalar tarafından icap eden sualler irâd ve sû-i niyete dair olan alâmetler beyân olundu. Bekir cevabında: “Şimdiki halde öyle bir emir yoktur. Mamafih asker olan emri icrâda mazûrdur.” diye söylenen sözlerin bazısını red ve bazısı için yalan yere yemin ile inkâr eyleyip herkesin istirahat etmesini bi'l-beyân kışlaya avdet eyledi. Bunun üzerine herkes odalarına çekilmiş, Arif Ağa ise işi faş ettiğiinden dolayı kışlada pek çok tahvîf ve tazyîk olunmuş idi.

Mithat Paşa'nın ise yanında kimse kalmadığından Ali Bey müşarün-ileyhin yanında beraber yatmakta idi. Hem ne olursa olsun böyle bir takım ahvâl-i garibenin bir sû-i niyetçe hâsıl edeceği âşikâr idi.

İşte miralay Mehmet Lütfi'nin Taif'e geldiğinin üçüncü ve 1301 sene-i hicriyesi Receb-i Şerifinin on ikinci ve şehri mezkûre müsâdif olan Nisan'ın yirmi altıncı çarşamba gecesi saat altı buçuk raddelerinde Mithat Paşa ile Mahmut Paşa'nın mahsusen ve mahnûkan şehadetleri vukû' bulmuştur, şöyle ki:

O gece miralay Mehmet Lütfi ile Binbaşı Bekir kışla kapısı yanındaki odada bulunmuşlardır. Evvelce tertip ettikleri vecihle mahbûsların buldukları dairenin hârici lüzumu kadar asker ile muhasara, içerde bulunan askere lüzumu miktar cephaneye ve iktiza eden talimat 'itâ olunmuş ve yüzbaşı ile üç mülâzım dairede bulundurulmuştur. Saat beş raddelerinde Mahmut Paşa'nın hizmetçisi Hacı Şükrü Ağa uykudan uyandırılıp kışlada Binbaşı Bekir'in yanına götürülerek orada bir odada tevkîf olunmuştur. Binbaşı Bekir de saat altı raddelerinde kışladan kalkıp mahpusların olduğu daireye gelerek evvelce edilen tertip vecihle her bir mahbûsun oda kapıları önüne ikişer süngülü nefer konulmuş ve süngüleri tüfeklerine takılı ve cephaneleri bellerinde olduğu halde postalları çıkartılmış ve sâir iktizâ eden tedâbir icra edilmiştir.

Mithat ve Mahmut Paşaların hizmet-i şehâdetlerine ayırdıkları zabitân ve neferâtın, kendilerinden edilen tahkikat üzerine, esâmisi ber-vech-i âtîdir:

Miralay Mehmet Lütfi (kışlada odada kalmıştır) Binbaşı Bekir (zâbitlerin odasında bulunup işe nezâret etmiştir.)

Mithat Paşa'yı şehit edenler;

Yüzbaşı Çerkes İbrahim
 Kumlalı Mülâzım Nuri
 Birinci bölükten Edremitli Ahmet Çavuş
 Birinci bölükten Yozgatlı Kunduracı İsmail
 İkinci bölükten Kütahyalı Ahmet
 İkinci bölükten Kütahyalı Mehmet
 İkinci bölükten Gümülcineli Receb
 Dördüncü bölükten Karahisarlı Osman
 İkinci bölükten Edirneli Berber İsmail

Mahmut Paşa'yı şehit edenler:

Ispartalı Mülâzım Memiş
 Ödemişli Mülâzım Mehmet
 İkinci bölükten Kütahyalı Hasan çavuş
 İkinci bölükten Karahisarlı Süleyman Çavuş
 Dördüncü bölükten Karahisarlı Baltacı Osman
 Birinci bölükten Çorumlu Ahmet
 Birinci bölükten Rumelili Hasmanlı köylü Ali
 Dördüncü bölükten Dimetokalı Berber Mustafa
 Dördüncü bölükten Zileli Ali

(Mithat Paşa'nın şehâdeti için tefrik olunan askerlerden ikinci bölükten Kangırlı (Osman Çavuş) isminde birisi böyle zulümde bulunmayı hamiyet-i islâmiyesine muvafık bulmadığından helaya kaçmış ve muahharen bunun için hem dövülmüş, hem de tekdîr olunmuştur.)

Bâlâda beyân olduğu üzere Mithat Paşa merhûm hizmetçisi Arif Ağa'nın kışlada haps ve tazyîki münasebetiyle yalnız kaldığından Namık Paşazade Ali Bey müşarün-ileyhin odasında ve yanında yatmakta idi. Saat altı buçuk raddelerinde herkes derin uykuda iken odanın kapısı kırılarak Ali Bey dışarı alınmış ve mezkûru'l-esâmi eşhas tarafından derhal Mithat Paşa boğularak şehit edilmiştir.

Mahmut Paşa'nın da odasının kapısı kırılarak mezkûr neferât içeriye girmişler ve evvelce hazırlamış oldukları yağlı ve sabunlu ipi boynuna takmışlar ve pek çok uğraştıktan ve her biri birer suretle azap ve işkence ettikten sonra şehit eylemişlerdir. Hatta içlerinden birisi çabuk vefat etsin diye husyelerini büktüğü rivayât-ı mevsûkadandır. Katiller oda kapısını kırdıkları zaman Mahmut Paşa merhûm uyanmış ve bunlarla bir müddet uğraşıp mukavemet edemeyeceğini anladığı vakit "Aman Allah" diye feryâd ve figanı âsumâna çıkarmıştır. Bu feryâdı hâriçte ve dahilde işitmemiş kalmamıştır.

Müşarün-ileyhüma şehit olur olmaz şiltelerine konulup derhal askerler vasıtasıyla kışlanın hastahanesi ittisâlindeki magsele nakledilmiştir. Orada sabaha

kadar tevkîf olunarak geceden mezarcıya mezarları kazdırıldığı cihetle na'ş-ı mağfiret-nakışları askerler vasıtasıyla Taif'in kale duvarı haricinde askerlere mahsus olan kabristanda hâk-i rahmete tevdi' edilmiştir.

Keyfiyet-i ihnâkı kimseye anlatmamak için şer'an icap eden emr-i gusülleri bile icra olunmamıştır.

(Rahmetullah aleyhüma rahmeten vasiaten)

c.1, N.13, s.13-4

İMZASIZ

EBU'L-HÜRRİYET MİTHAT PAŞA'NIN SÛRET-İ ŞEHÂDETİ

-Onikinci Nüshadan Mâ-ba'd-

Mithat Paşa merhûmun şehâdetinden 15-20 gün evvel çıbanı kâmilen afâkıt bulmuş ve iktisâb-ı kuvvet eylemişti. Hatta şehâdetinden birkaç gün evvel garib bir sözü vukû'a gelmiştir. Şöyle ki:

Mithat ve Mahmut Paşa-yı şehîd akşam namazını edadan sonra oturmakta iken merhûm Mithat Paşa bir hayli müddet mütefekkir kalmıştı. Sebeb-i tefekkürü sorulduğu zaman “Evet ölümü tefekkür ediyorum. Ölüm denilen şey beş dakikalık bir acıdır. Lâkin hangi ölümle ölmek evlâdır. Asılmak mı, kesilmek mi, yoksa kurşun veya gülle ile mi yahud emrazdan biriyle mi ölmek kolaydır? Onu düşünüyorum. Zira bu kalp eskidi, yaş altmış, altmış beşe geldi. Bundan sonra yaşamak benim için iyi değildir. Bu hastalıkta aradan çıkmış olsaydım pek güzel olurdu. Lâkin ne yapalım! Ecel gelmemiş. Bizler için burada bir takım bî-günâhları hapsedtiler. Hiç olmazsa onlar halâs olurlardı.” demiş ve herkesi hüzn içinde bırakmış idi. Müşarün-ileyhümânın odalarının kapıları ve kilitleri derhal geceleyin askerler tarafından tamir olunarak kilitlenmiştir. İki gün sonra da eşyaları kaldırılıp kışla kapısı yanındaki odaya konulmuş ve kapısına bir karakol dikilmiştir. Lâkin iki gün iki gece müddet zarfında zâbitlerle çavuşlar gelip odalardan bazı şeyler alırlardı.

Vak'a gecesi herkese bir dehşet gelmiş idi. Ertesi sabah mahbûsların kapılarından karakollar kaldırılmıştır. Mahbûsîn abdest almaya çıkıp birbirlerini gördüklerinde kemal-i hüzn ve esefle birbiriyle haklarını helâlleşerek teveccüh-i tam ile Cenâb-ı Hakk'a arz-ı teslimiyet ve tevekkül eylemişlerdir. Beşeriyet iktizâsıyla bir havf-ı daimi içinde gece ve gündüz uyku ve rahat yüzü görmek kabil olamamış ve memurların evzâ' ve harekâtından türlü türlü manâlar anlaşarak beyn-el-hissiyat ve'l-memât bir halde kalınmıştır.

Mithat Paşa hasta olduğu vakit Hayrullah Efendi'ye kırk altın vermiş ve “Bana emr-i hakk vâki’ olursa bu kırk altını techiz ve tekfînime sarf edin” buyurmuş ise de Hayrullah Efendi ve sâir arkadaşları kendilerinin ne olacaklarını bilmediklerinden vak’a gecesinin ertesi yani Çarşamba günü Efendi-i mûmâ-ileyh Binbaşı Bekir’i celb ile kendisinde böyle bir para olduğunu bi’l-beyân-ı hâlin müsâid olmaması cihetiyle o kırk altını sayarak Bekir’e teslim eylemiştir. “Hâkim marifetiyle ve iktizâ-yı şer’îsi vechile bu işin icrasını sizin deruhte etmeniz lazımdır.” demiştir.

Vak’a-i fecî’a-i şehâdetin on altıncı Perşembe günü mevsim münasebetiyle vali Mekke-i Mükerrime’den Taif’e geldi. Beş on gün geçtikten sonra müşarün-ileyhümânın eşyaları çarşıda alenen mezâd olunarak satıldı. İktizâ eden defter-i kasâmsı marifet-i şer’ile bi’t-tanzim Dersaadet’e gönderildi. Mamafih bir hayli nakd ile eşyaları zâyî’ olmuştur.

Paşaların bu suretle vefatları telgrafla iş’âr olunmuş ise de vefatlarına güyâ inanılmayıp, “Bunlar kaçmıştır. Eğer vefat etmişler ise ne suretle hasta olmuşlardır ve hastalıkları ne ise memurlar, hekimler ve ağaları tarafından bir mazbata tanzim olunarak mühürlensin ve mabeyne gönderilsin” diye gelen emre binâen hemen istenilen mazbata tanzim ve mabeyne takdim olunduğunu bi’l-münasebe zâbitler söylediler. Hatta vak’anın haftasında miralayı Mehmet Lütî mahbûsların mahzun kalplerini teselli için daireye gelmişti.

Esnâ-yı kelâmda bu emri tebliğ eden Yâver-i Hazret-i şehriyârî Bedirhan Paşa-zâde Bahri Bey olduğunu ve şimdiye kadar te’hîr etmesinden dolayı Vali Paşa’ya mükerreren edilen tevbîh ve tekdîre zamimeten gelen: “Bu işi bir zabtiyeye havale etmiş olsaydım şimdiye kadar yüz kere icra ederdi.” takdirini bile söylemişti.

Şurası şâyân-ı dikkattir ki bu cinâyâtın vukû’unu ne kadar ketmetmek istemişler ise de Taif’te duymayan kimse kalmamıştır. Onlardan Mekke-i Mükerrime ve Medine-i Münevvere halkı haber almışlardır.

İstanbul'da Mithat Paşa'nın ölmediğine ve bir suretle kaçırıldığına zâhib olunarak günden güne artmakta olan evhamın mağlubu olduğundan Mithat Paşa defin olunduktan birkaç gün sonra tekrar mezarını açtırmış ve başını vücudundan ayırıp bir kutuda mahfûzen İstanbul'a getirtmiştir. Kutuda ne olduğu anlaşılmamak ve Süveyş Kanalı'ndan geçeceği sırada nazar-ı dikkati celb ettirip muâyeneye meydan vermemek için üzerine: “.....fil dişi ma'mûlatıdır.” diye yazdırılmıştır.

Mithat ve Mahmut Paşaların şehîden vefatlarından birkaç sene sonra mezarını ziyaret için gidenlerin önünü almak maksadıyla zaten topraktan yapılmış ve âdi bir taş üzerine hak edilmiş olan “Mithat Paşa” ve “Mahmut Paşa” kelimeleri kaldırılarak mezarlar hâk ile yeksân ettirilmiştir!

Son

c.2, Nu.39, s.201-3

ABDÜLHAMİD

AÇIK MEKTUP

-Abdülhamid'den Ahmet Rıza Bey'e-

Meclis-i mebusân reis-i muhteremi ve vatanın en hamiyetli evladı Ahmed Rıza Bey Efendiye;

Meclis-i mebusân reisi olduğunuz için size müracaat ediyorum. Bu mektubumda nezaket-i resmiyenin ıstılâhât-ı atıkasını istimâl etmeyeceğim; çünkü eski âdetlere tevfik-i hareket edecek vaktim yok. Biliyorsunuz ki bugün milletin esiriyim.

Selanik'te Alâtini köşkünde mahbûsum. İşte bunun için milletten azimetime müsaade talep ediyorum.

Yevm-i vilâdetimden biri devâir-i şahanemde kapalı idim. O zamandan beri entrika, fesat içinde yaşadım. Ve ölmek için ekseriya öldürdüm. Ama kan dökmeden de hükümet edebilirdin diyecekler, bunu yalnız söylemek kolaydır. Hürriyetperverler bile düşmanlarını katletmek mecburiyetinde değil midirler? Hem onlar serbest bir muhitte büyümüşler. Etraflarında benim gibi hafiyeler, harisler, garazkârlar da yoktu. Herhalde daha bir çok esbâb-ı muhaffefe gösterebilirim. Maamâfih insan sultan olmalıdır ki insan olmanın ne kadar güç olduğunu anlasın. Bir de bana daima derlerdi ki ben insanların en büyüğüüm! Bu sebeple beni ne tasmîm ne de idam etmemeli .

Bakınız, bir hükümdarı giyotin altında öldürmekten çekinmeyen Garb vahşileri şimdi katilleri bile idam etmeye cesaret etmiyorlar. Onların verdikleri bu ders-i müsamahayı siz de dinlemelisiniz. Zaten beni serbest bırakırsanız, onların memleketine gitmek istiyorum. Parisliler tarafından mutlaka hüsn-i kabul görürüm. Onlar sukût eden hükümdarları da severler.

Orada bir çok otelciler bile artık telgrafnâmeler yağdırdılar. Bana münasib ve ucuz daireler teklif ediyorlar. Bazıları da otellerine bir şöhret temin etmek ümidiyle meccânen yatak ve yemek vermeyi de taahhüd ediyorlar.

Görüyorsunuz ya, henüz büsbütün iktidarsız değilmişim.

Ey, şimdi beni niçin mahbûs tutuyorsunuz? Mevki mâliyemi tetkik ettim. Zengin olmamakla beraber vatandaşlarıma birkaç milyon terk ve teberru'a razı olacağım. Memâlik-i şahanemde nice zamanlardan beri müessesât-ı Hayriye tesisini düşünürdüm. Bu tasavvur zihnimi kurcalamaktan hiç hâlî değildi. Lâkin heyhat! Zaman bunu mevki-i fiile getirmeye müsaade etmedi. Tebaam olan millet-i Osmaniyenin bana ihsâs etmiş olduğu muhabbetin âsârını göstermek zamanı şimdi gelmiştir. Onlara hastahâneler, eytâmhâneler yapayım. Günahından korkmasam eâzım-ı milletin heykellerini de rezk ettireyim. Sizin de bir heykelinizi rezk ettireyim mi azizim Rıza Bey? Mermerden mi, yoksa tunçtan mı olsun? Fakat önce bana trene binmek için müsaade edin kardeşim.

Bilirsiniz ki ben ihtiyar, pek ihtiyarım. Bîçâre, hasta bir adamım. Ben Shakespeare'nin bazı fecialarında okunan düşkün hükümdarlara benziyorum.

Dün, mahbesimin bahçesinde gezinirken bir fırtına koptu. O zaman Kral (Lear) hatırıma geldi. Bu hicran içinde iken şimdiye kadar vücudundan şüphe bile etmediğim hakikatler öğrendim. Adaletin, hususiyle merhametin iyi şeyler olduğunu anladım, çünkü adl ü inayetinize pek muhtacım. Harekâtını güzelce tetkik etmeden bir adamı yok etmemeli imiş! Çünkü, masum ve bî-günâh olmasa bile yine afv ve merhamete müstahaktır.

Artık boğaz içine adım atmak, misafirlere fena kahveler vermek devreleri geçti. Evvel Allah bu vahşet bizden uzaktır. İttihad ve Terakki kelimesi de artık boş bir söz değildir.

Eğer razı olursanız gelecek hafta ben Paris'te bulunurum. Ve vatanımızın hal-i sulh ve saadetini teşvişe çalışmam.

Yalnız kibar alemlerinde gezerim. İsmimi gazetelerde yalnız Paris ve tiyatro müdavimini miyanında görürsünüz.

Hülâsa lâ-ale-t-ta'yîn bir adam gibi yaşarım.

Bugüne kadar beni işgal eden bir düşünce var: Eğer ben sultan olmasaydım, cellad olabileceğimi zanneder misiniz? Hayır ben sâkitâne yaşayacaktım; hakkımda herkes:

-O mu? O sevimli, hoş bir haylazdır, diyecekti.

Fakat bir mevki-i bâlâ işgal etmek, akvâm üzerinde hükümrân olmak arzusuna karşı hiçbir mâniaya tesadüf etmemek tehlikeli şeylermiş.

Şaşıyorum ki ben nasıl olmuş da daha mecnûn ve daha zalim olmamışım. Niçin daha fazla cinayetler irtikâb etmemişim. Niçin binlerce insan öldürmüşüm de milyonlarca öldürmemişim?

Bana acımalı azizim Ahmet Rıza. Dünyada kimse harekâtından mesûl değildir. Hükümdarlar ise diğer insanlardan ziyade, cinayetlerini müdafaada haklıdırlar.

Bunu tabîî göreceğinizi ümit eder, o pak ve dırahşân alnınızdan öperek terhisime vesâtatınızı istirham eylerim.

c.2, Nu.41, s.231-2

İMZASIZ

MİTHAT PAŞA MERHUMUN SON MEKTUBU

Halîle-i muhteremelerim Naime ve Şehribân hanımlar kerimem Memduhe ve mahdum-ı mükerrerim Ali Haydar ve Vesime ve Mesrur.

Bu mektubum ihtimal ki en son mektubumdur, zira evvelki iki kıta mektupta tafsîl olunduğu vecihle bizim taamlarımızı kesmekten ve mükâtebeye ihtimal kalmamak için kalem ve kâğıtları bütün bütün kaldırıp bir tazyîk altına koymaktan maksat cümlemizi birer birer temsîm ile öldürmek niyetinden münbais olduğu meydana çıktı ve teşebbüs dahi ettiler. On gün mukaddem bizim uşak Arif'in bir zabtiye vasıtasıyla aldırılmış olduğu sütün içine zehir koymuş oldukları, Arif sütü pişirir iken anlayıp tecrübe etmekle mesmûm olduğu anlaşıldı. Dört gün sonra Arif bir miktar et tedarik edip ve pişirip odaya bırakmış olduğu halde geceleyin tenceresi zehir doldurulmuş olduğu sabahleyin tebeyyün ederek döktürüldü. Birkaç gün sonra içtiğimiz su destisine zehir koydular. Bunlar Arif'in dikkatiyle meydana çıkıp eseri zuhura gelmemiş ise de muhafazamız için iki sene evvelsi Dersaadet'ten bi-l-intihâb gönderilen vusûl kol ağalığından binbaşılığa terfî ettirilen Çerkes Bekir Efendi, mahûd Çerkes Hasan'ın mektep refiklerinden olup bulunduğumuz daireye konulan üç nefer küçük zabıt dahi niyetinde ona şerîk olmalarına ve bunların revîş-i ifadelerinden anlaşıldığı vecihle vali Osman Paşa'ya müşirlik rütbesiyle beraber bizlerin mahv-ı vücutlarımız için Der-saadetten yevmiye evâmîr-i ekîde gelip dünkü gün dahi Mekke'den miralay çerkes Mehmet'in dahi gelmesi bunun için olduğuna binâen bu kadar hücumu karşı artık tahaffuzun hiç bir medârı olmayıp behemehâl bizim için böyle bir sû-i fiilin zuhuru eseri meczûm bulunmuştur. İhtimal ki bu mektubum varmazdan evvel vefat haberini alırsınız. Bundan dolayı ziyade keder ve teessüf abestir. İnşallah Cenâb-ı Hak günahlarımızın kefaretiyle mazhar-ı afv ve merhamet ederek bir de bu yolda nâil-i şehâdet buyurduğu halde bundan büyük nimet olamaz.

Sizin için tevdî edeceğim vaziyetin hülâsası odur ki vefat vukûundan sonra sizin İstanbul'a avdet etmenize müsaade buyrulur ve belki maaş dahi verilir, pek rica ederim, cümleniz konakta birleşip kardeş gibi hüsn-i ünsiyet etmelisiniz. Ve hemşirem Sıdika Hanımı birlikte alıp kendisine terekenin sülüsünden 150 lira kadar bir şey vermелisiniz. Bâkî cümlenizi Hallâk-ı Bâkî'ye emanet ederim.

c.1, Nu.3, s.3-4

ALİ CANİB

Hükümet-i müstefid zamanında yazılmış mersiyelerden:

GURÛB

Muzlim ve kirlî bir bulutun dest-i târına
 Bir hasta, bir verem gibi nevmîd ve bî-mecâl
 Terk eyliyor vücudunu hurşid-zî kemâl..
 Her yer bir ısfırâr-ı tahassürle pür-sükûn
 Seyreyliyor bu levha-i hüsrân vü rikkati;
 Âfâkı kaplayan gecenin reng-i zilleti
 Resm eyliyor makabire bir haşyet-i elîm;
 Her şâh-sâr-ı servde bir bûm-ı nâle-kâr
 Her kabr-i dil-harâbda bir gizli girye-ver.
 Bir hâb-ı sermedîye dalıp âlem-i hayat
 Cevf-i vesf'- târına dolmuş mekabirin
 Bin tayf-ı âteşîn!..
 Ey mihr, böyle bir ebedî nazra-i vedâ,
 Bir gamze-i fûtûr ile bilmem ki sen niçin
 Serpmektesin bu yerlere hep giryeler bugün?
 Bir nazra-i vedâ ki her ruhu ağlatır.
 Her seyreden sana ebedî bir gurûb der;
 Ey mihr girye-ver,
 Bir hand-i subhı yok mu bu ahzân-ı şâmının?

Selanik, Gece, 11 Kânun-ı Evvel 1323

c.1, Nu.22, s.7-9

HÜSEYİN AVNİ

ŞAHMÂRÂN

Yerli masalı

Bir vakitler, zamanının oldukça sulehâsından sayılan bir kimse var idi. Bu zat haline göre ulûm-ı zâhire ve bâtınaya aşına olduğu ve ibadât ve tââtı yerinde bulunduğu için muhataplarının celb-i hürmetine muvaffak olurdu. Umur ticaretinde hileyi irtikâb etmez. Kimseyi aldatmaz, elinden gelirse başkalarına iyilik de ederdi. Yalnız bir kusuru var idi ki o da meta'-ı dünyaya lüzumundan pek ziyade rağbet göstermesi ve bu zaafını idhâr-ı nukûda iptilasıyla izhar etmesi idi.

Zevcesi, senelerden beri gâh refik ve itâat ibrazıyla, gâhi infiâl ve iğbirâr göstererek onun bu marazını tedaviye çalışmış, fakat, her tecrübesinde, cibilli bir ısrar ve gayr-i iltizâmî bir taannüd görerek mecbur-ı sükût olmuştu.

Bu adamcağız, ailesi efradından birisi tarafından her ne vakit mühim bir hacete karşılık olarak ve o küçük bir masraf icap etse derakab çehresini bozuşturur ve daima aynı cevabı verirdi. “Beyhudeye israf günahdır. Bulduğuyla kanaat insanlığa pek yakışır bir fazilettir!” ve bu hükmünü verirken halinde öyle bir ciddiyet ve vakar iyân olurdu ki, kimsede itiraza cesaret kalmazdı.

Üstü başı her vakit temiz bulunurdu. Elbisesi âsâr-ı atîkadan add olunacak kadar eski olmakla beraber sağlam ve yeni gibi dururdu. Rûbası da sahibinin emeline hürmeten yıpranmaktan ictinâb ediyor zannolunurdu.

Oğlu, “El-veledü sinev ebî” kavlinin mâ-sadakı, babasının muhavvef bir nümunesi idi. İş güç sahibi değildi. Sahib-i meslek olmak için bir istidâdı da yoktu. Eline geçen cüzî parayı düğüm düğüm üzerine bağlayarak hıfz eder, babasının definelerine der-bân olmak liyakatini ispat etmiş olmak için bunları fevka'l-imbân teksîre özenirdi.

Kızı bir bedia-i hilkat denecek kadar mükemmel zübde-i ân diye gösterilebilecek kadar güzel, kuzu gibi halim ve mûnis, bir ahı kadar hassas ve endîşide bir mahlûk-ı latif idi.

On dokuz yaşına geldiği vakit, hasis bir pederin, ihmal edilmiş ve rûz merre kıyafet kerimesi nazarıyla görülmekten kurtulmak, bu nisâb-ı garibiyetin yüzüne vurulduğunu da işitmemiş olmak için kendisini büsbütün inzivaya çekmişti.

Ona küfüvv olacak refik-i hayat, tamahkâr bir babanın kızını zevceliğe intihabta elbette tereddüt eder; meğer ki, miras-ı müstakbele göz dikmiş bir sefil olsun. Zavallı kızcağız, daima düşünür, ekseriya, yalnız yalnız, bahçesinde gezerdi.

Bir gün, yine böyle dalgın dalgın dolaşırken bahçenin sık ağaçları altında birbirleriyle boğuşur iki yılanı rast geldi. Yılanların birisi ak, birisi kara idi. Kara yılan ötekini sıkıştırmış, tepelemek üzere bulunuyordu. Evvela, korktu, kaçmak istedi. Sonra, beyaz yılanı acıdı, kara yılan için yüreğinde bir gayz duydu. Birden büyük bir taş alarak şiddetle fırlattı. Taş gitti kara yılanın başını ezdi. O anda telef oldu.

Bunu müteakıb, beyaz yılan bir müddet kıvrandı, süründü ve süratle silkinerek gayet güzel bir kız şekline girdi, ve hemen halâskârının yanına gelerek, “Senin telef ettiğin o kara yılan benim en büyük, en dehşetli halâkkirim idi; onu öldürmekle bir mükâfata istihkak kazandın. Seni babamın yanına götüreceğim. Sana ecrini verecektir!” dedi.

Kızı elinden tuttu, büyük bir taş önüne geldiler. Yılanlar padişahının kızı tılsımla taşı kaldırdı. Önlerinde altın yıldız ile işlenmiş som mermer bir merdiven görüldü. Birlikte indiler. Yer altı cennetlerinden geçtiler. Müzeyyen bir köşke dahil oldular. Köşkün bir odasında murassa bir serir üzerinden cesim bir yılan oturuyordu. Bu Şahmârân idi. Kızı, babasının yanına giderek macerayı anlattı; “Beni ölümden halâs eden bu evlad-ı adama bir ihsan et!” dedi.

Yılan başını kaldırdı. Genç kıza hitaben:

-Söyle kızım, muradın nedir? dedi.

Kızcağız, sükût ediyordu. Yılan, سوالini tekrarladı o, sükût etti...

Nihayet, üçüncü defa ekîden istievâb etmesi üzerine:

-Benim bir pederim var, gayetle hasistir. En büyük gâilesi nakd ihdâr etmek, bunlarla defineler yapmaktır. Kazandıklarını harç edemiyor; isterim ki babam, parasının sahibi olsun.

Şahmârân bir lahza düşündü; sonra:

-Ah... dedi. Babanın kazancı, kendi kızımın nisâb-ı mevûdu idi. Bu mal ile yavrumu cihazlayacaktım. Fakat madem ki onu ölümden kurtardın ve madem ki sana kızım delâlet ediyor. Artık merak etme, paranızın mâliki olacaksınız!

Kızına hitap ederek:

-Haydi kızım, hanımı yerine îsâl et!..

Evlerine avdet ettiği zaman herkeste bir telaş gördü. Pederi:

-Canım bu ne hal, bu ne sefalet, evimiz bir harabeye dönmüş. Hepimiz yarı aç, maişet içinde sürünüp duruyoruz. Ne için efendim, ne için... Paramızı kimlere saklıyoruz? diyerek telehhûf ediyor, bağırıyordu.

Bu günden sonra defineler çözüldü. Her türlü ihtiyaçları tesviye olunmaya başladı. Hülâsa, bir refah-ı maişet yüzünü gösterdi.

Arası çok geçmeden genç kız küfvünü buldu, evlendiler. Mesut oldular.

Biraderi hâlâ bu inkılâbın sırrını anlayamıyor. Hâlâ, husûl-i saadeti cem-i nakitte arıyordu.

c.1, Nu.5, s.7-10

A. İSMET

VATAN TİYATROSUNDA

Muhterem kari'lerimizin, bahara tesadüf etmiş şairler gibi, hürriyetin bütün havasıyla yaşamak, en ince ihtizâzâtını hissetmek için pek büyük bir tehâlük ve sonra kıymetdâr eserleriyle Bağçe'yi donatmak üzere pek büyük bir rekabet gösteriyorlar. O kadar ki bazen gazetenin mühim mebahisini bile nüshâ-ı âtiyeye terk etmek lazım geliyor.

İşte geçen haftada, hasbe'n-nezaket, kari'lerimizin ibdâ ettikleri âsârı derc ederek, makalemizi, bu nüshaya terke mecbur olmuşuk.

Selanik'te, Kemal Bey'in âsârını okumamış hangi genç vardır? Daha mekteb talebesi iken, umum arkadaşlarım onları, o mukaddes vesâyâ-yı hamiyeti, mevize-i hürriyeti, ders gibi okuyor, ezber ediyor, sonra büyük bir perestişle her zaman, her fırsatta tekrar eyliyorlardı. İşte, yine bu gün onlar, "Vatan" tiyatrosunu kemal-i muvaffakiyetle tecsim etmişlerdi.

10 Temmuz'dan beri beklenen piyesin nihayet 31 Temmuz akşamı İttihad ve Terakki cemiyeti menfaatine olarak sahne-i temaşaya vaz' edileceği ilân olundu. Hilkatte ne kadar tehâlük, ne kadar meserret! Kahraman askerimizin, cesur fedâilerimizin bir kelime ile vatanperverliği, gayreti, istihkâr-ı mevte re'yü'l-ayn görülecek; vatan nedir, onun için nasıl çalışmalıdır? Bütün bu levhalar hamiyetle vuran kalpleri tekrar ale't-tekrâr galeyana getirecek; vaktiyle ağızları kapamaya çalışan o kibirli elleri kopararak "Yaşasın vatan! Yaşasın vatan! Yaşasın vatan!" bağırılacak, bağırılacak, bağırılacak... Yine o aşk ve heves teskin edilemeyecek; sonra bunun vereceği istifade-i maddiye dişleriyle, tırnaklarıyla toprakları kazıyarak, canlarıyla, uğraşarak hürriyetin terbiyesini açan, o perestîde-i nazendeyi hiçbir zerre-i vücudu haleldâr olmadan çıkararak İttihad ve Terakkî cemiyetine mahsus olacak...

İşte bütün bu esbâb halkı birbirine katıyor. En evvel tiyatroya girmek şerefini ihrâz için müsabakalar yapıyordu. Havanın biraz bozukluğuna, hayır öyle değil, Osmanlı toprağına akıttığı sirişk-i rikkate karşı Bağçe'nin yazlık tiyatrosu bir mahşer, bir mahşer-i sûr olmuştu, sahnenin sağındaki:

Ölürsem görmeden millette ümit ettiğim feyzi

Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun ben mahzun

Solundaki:

Muîni zalimin dünyada erbâb-ı denâettir

Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî-insafa hizmetten

Beyitlerini gördükçe halkın sabrı taşıyor, vatani alkışlamak , erbab-ı denâeti terzil etmek için perdenin açılmasını istiyordu ve nihayet açıldı.

O ne manzara idi. Orada toplanan Osmanlılar sahnenin fevkinde bütün azamet-i dehâsı, şive-i hürriyetiyle babalarını, Kemal Bey'i görüyorlar ve gözlerinden meserret incileri dökerek onu alkışlamakla doymuyorlardı. Bana öyle geliyordu ki:

Namus ile, irfânı yetişmez mi mükâfât

İkbâl yüzü gerçi Kemal'in kapanıktır.

Çok ak göremezsen de saçında sakalında

İnşallah Kemal'in yüzü ak alını açıktır.

Kıt'ası Kemal'in o geniş o bütün bir milletin istikbalini taşıyan alnında tecelli ediyordu. Osmanlılığın semasında ile-l-ebed parlamak için ahiretten hicret eden bu muhterem pedere semavi hürriyet kadar i'tilâperver olan nâsiye-i Kemal'e yağdırılan alkışlar, takdirler arasında tiyatro başlıyor:

İbtidâ tabib-i şehir Rıfat Efendi'nin inşâd eylediği bir millî marş teganni edilerek pek büyük alkışlara mazhar oluyor sonra oyuna sıra geliyor.

Bir çok zamandan beri pederi kaybolmuş sonra onun kederine biraderi ve validesi tahammül edemeyerek vefat etmiş. İşte bîçare Zekiye de yetim kalmış, şimdi kızcağız, bîtâb-ı teessür bunları düşünüyor, fakat ara sıra tecelli eden bir lem'a-i sevda onu tesliye ediyor. Seviyor, daha geçen gün gördüğü bir vücudu, bir hayali seviyor; onu tekrar görmek istiyor. Ruhunu bununla çırpınıyor, kalbi ailesinin matemiyi titriyor; fikri bu melâl-i müşevveş içinde müphem hayalâta dalıyor. Sonra birdenbire o sevdiği vücudu, İslâm Bey'i karşısında görüyor. Onun yabancı bir eve giren, muhteriz bir adamı andırır sakın, mütereddid ifadâtı, beyan-ı aşkı, abd ve misakı önünde bütün mevcudiyeti eziliyor, maneviyâtı teâlî ederek İslâm Bey ile ittihad ediyor. Fakat İslâm Bey, bu koca kahraman fedâî, hürriyet timsali, daha doğrusu Kemal'in ruhu, milleti tehlikede, vatani düşman ayağı altında görmekten mütevellid teessürâtını söylüyor, ve vatani kurtarmak için hamiyetinin, kendisine nasıl bir vazife ihzâr ettiğini anlatıyor. Düşmana göğüs germeye gideceğini ve onu bu vazifeden hiçbir şeyin men' edemeyeceğini beyân ediyor, vatan muhabbetinin her zaman aşka galebe edeceğini bildiriyor ve Zekiye'den aşkında sebatına dair yeminler istiyor. Zavallı Zekiye, sevda zebunu, bu yeminleri, bilâ-tereddüt veriyor, fakat İslâm'ın fikrini anlayamıyor, vefasızlığına hükmediyor. Ayrıldıktan sonra, tekrar onu bir alay-ı fedâînin başında görüyor. Onlara karşı, "Beni seven arkamdan gelsin.", sözünü işitiyor. Ve bir karar veriyor. "Madem ki – diyor- madem ki onu seven arkasından gitmeli imiş o halde ben ne için duruyorum. O vatani için ölecek; ben de onun için ölmeliyim..." Bu kararını icrâya gidiyor.

Sonra alkış tufanı içinde perde kapanıyor. İslâm Bey rolü "Celâl" Efendiye cidden yakışıyordu. Bu genç Kemal Bey'in preştîşkârı, müştâkıdır. Bir müsamere-i edebiye tesadüf etmez ki Kemal'in mezâyâsını izaha başlamasın. Tamamiyle hissettiği bu piyeste – her kim isterse desin- bir sanatkâr kadar muvaffak olduğunu iddia edebilirim. Mecrûh, hasta olduğu halde bile miralayın bir teklifini, düşman cephanesini ateşlemeyi nasıl kabul ediyor, tehâlûk gösteriyor, vatani kurtarmak için bulunan bu müthiş çarenin üzerine atılmak istiyor. "Hatta üzerine çıkar da öyle ateşlerim." diyor ve bunları o kadar tabîî yapıyor ki insan kendini meydan-ı harpte zannediyor. Böyle korkak, hain, hafiyeye bir zâbite öyle bir ders veriyor ki insan

kendini divân-ı harb huzurunda sanıyor. Bütün bu sanatlar alkışlanıyor, alkışlanıyor mütemâdiyen alkışlanıyordu.

Sonra miralay Sıtkı Bey rolünü, bütün liyakati ile Şefik Efendi icrâ ediyor. Bu genç o ihtiyar miralayı büyük bir muvaffakiyetle tasvir ediyor. Onun tesirâtını, onun halecanlarını, sonra onun ciddiyetini hakkıyla gösteriyor; Bilâ-hak keçe külah edilmekten mütevellid hicab ile oyuna gidemiyor, Manastır'da ailesi de bu kahraman zâbitten haber alamıyor, haremi, oğlu vefat ediyor ve nihayet sağ kalan, kızcağızı kayboluyor. Sıtkı Bey, bu nâm-ı müsteâr ile tekrar asker oluyor, terfi ediyor fakat yine keçe külah olmak korkusuyla şahsiyetini meydana koyamıyor, ailesinin maruz olduğu felaketi haber alıyor. Bütün bunları Ahmet Bey –Sıtkı Bey'in asıl ismidir- hakkında malumât almaya çalışan Rüstem Bey'e anlatıyor, yine kendini bildirmemek için cebr-i nefis ederken şaşırıyor, müfred mütekellim isti'mâl ediyor. Nazar-ı dikkati celb ettiğini anlayarak tebdil-i lisân ediyor: Lâkin Rüstem Bey ahvâle vakıf oluyor ve kendisine her halde bir kardeş lazım olduğu için Ahmet Bey'i ebediyen, ölmüş kıyas ederek, ona mukabil Sıtkı Bey'in dest-i uhuvvetini talep eyliyor. Miralay da buna muvâfakat ediyor. Rüstem Bey vazifesini deruhte eden Mecdi Efendi bu nâzik rolde hakikaten muvaffak oluyordu. Sıtkı Bey'in en ziyade alkışlara mazhar olan "Casus kullanmayı milletin namusuna muvafık göremediğim için düşmanın ahvalinden haberdâr değildim." sözü oldu. sonra Zekiye'nin pederi Sıtkı Bey, daha doğrusu, Ahmet Bey ile mülakatı görülecek manzaralardan idi. Şefik Efendi'nin gösterdiği sâr-ı sanat umumi alkışlara mazhar oldu.

Abdullah Çavuş, bütün safiyetiyle ve ona inzimâm eden kahramanlığıyla kalenin muhafazasında mühim vazifeler görüyor, İslam Bey ile düşmanın cephanesini ateşlemeye gidiyor, sonra o ahvâli miralaya öyle anlatıyor ki bu rolü îfâ eden Naci Efendi'yi alkışlamamak kabil olmuyor.

Hülâsâ bütün bu gençler, ve daha az mühim vezâifi icra eden Hayri, Cezmi, Doktor Nail, Neşet, Hüseyin, İbrahim Efendiler hepsi hepsi ümidin fevkinde muvaffakiyet göstermişler ve hakikî, mükerrer takdirâta mazhar olmuşlardır.

Zekiye vazifesini aktrisliğine lâayık bir surette icra eden Haraciya Hanım'ı sanatkâr olduğu için ötekilerinden ayrı olarak takdir ve tebrik etmek daha münasıptır.

Artık halk o kadar galeyana gelmiş, vatani, milleti o kadar alkışlamışlardı ki Kemal'in tasviri adeta gülümsüyor ve bana öyle geliyordu ki:

Ölürsem görmeden millette ümit ettiğim feyzi
Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun ben mahzun

Beyti:

Bugün millette ümid ettiğim feyz incilâ etti
Yazılsın şimdi eflâke vatan memnun ben memnun

Suretine tahvil ediyor zannolunuyordu.

c.1, Nu.9, s.8-10

ABDİ TEVFİK

AKİF BEY

Edib-i âzâm, şehid-i hürriyet Namık Kemal Bey merhumun eşher-i âsârından “Akif Bey” piyesi gece beyaz kale ittihad bahçesinin kışlık tiyatrosunda, şehrimizin medâr-ı iftiharî olan Mekteb-i Terakkî mezunlarından bir heyet-i heveskârân tarafından Üsküp harîk-zedegânî dükkânı menfaatine mevki-i temaşaya vaz’ olundu. Bu hamiyetli gençlerin, bu nefis eserin suret-i icrasında gösterdikleri muvaffakiyet, her türlü tasavvurun fevkinde, cidden muzafferâne idi. Eserin teşrihine girişmeyeceğim. Kemal’in bu eseri birkaç sözle meziyeti tarif olunacak bir eser değildir; o bir nüsha-i mühimme-i edebiyedir ki tasvir olunamaz. Yalnız okunur, hiss olunur; insanı teessür-yâb eder, lâkin hülâsa edilemez; onu görmeyene, onu okumayana anlatılamaz, ihsâs olunamaz. Müellif-i muhtereminin, şeytanet ve desîsede, redâet ve rezalette iblislere, en denî ve eşnâ mahluklara taş çıkaracak bir tıynette yaratılan bir alûde-i fuhşun, bir kahramanı dam-ı iğfaline nasıl düşürdüğünü, vatanın selâmeti uğrunda harp ederken, düşmana teslim etmemek için râkib olduğu gemiyi cephanesiyle birlikte berhevâ etmek gibi hasâis-i merdâneğî ve besâlet izharından geri durmayan o koca askeri, aşk ve muhabbeti yolunda, hissiyât-ı mütehâlife-i namus ve intikamı arasında ne girîvelere sevk eylediğini bütün an’anâtıyla, tasvir, erkeklerin ibtilâ-yı mecnûnânelerini, kadınların ihtirasât-ı nefsânîye ve ihtisâsât-ı kalbiyelerini ahvâl-i rakika-i ruhiyelerini derin derin tahlil etmek suretiyle yazdığı “Akif Bey” piyesini insan okumalı, temâşâ eylemeli ki onun mezâyât-ı âl-ül-âlini takdir edebilsin: yahud onu şöyle bir makaleye sığdırabilmek için kalem-i icâzkâr-ı Kemal olmalıdır ki tasavvur ve hisseylediğini karie hakkıyla ihsas eyleyebilsin!

Üsküp’ün, o iktisâb-ı meşrutiyet yolunda büyük bir rol oynayan, tarih-i Osmani’yi zerrin kalemle yazılacak sahife-i inkılapta, Selanik, Manastır isimleriyle birlikte intibâ’ edecek olan o ufk-ı hürriyetin, zavallı harîk-zedegânına

memleketimizin nâçiz bir îânesini cem ve takdim maksadıyla oynatılan “Akif Bey” piyesinde dahi Selanik sâir yerler tiyatro ve heveskârânı arasında yine birinciliği, ilk saf muvaffakiyeti muhafaza eylediğini iddia edebilirim. Bu oyunu ilk defa oynayan muktedir geçlerimiz, hamiyette, vatanperverlikte olduğu kadar, sanatta da sahib-i maharet olduklarını gece bir defa daha ispat ettiler.

“Akif Bey” rolünü deruhde eden Mecdi Efendi, o ateşin fikirli genç, askerliği, muharebeyi, denizleri, enginleri, fırtınaları tarif ederken Kemal Bey merhumun tasavvur eylediği, vatanperver, askerliğe müştak bahriye batını bi-hakkın tasvir etti. Hele üçüncü, dördüncü perdelerdeki düğün evi, meyhane âlemindeki vazifesini, bir tufan-ı ihtirasât ve infiâlât arasında pek güzel, takdirlere pek lâyük bir sûret-i mükemmelede icrâ etti. Beşinci perdede rakibi Esad Beyle muğfel, riyâkâr zevcine mutallakası Dilrübâ ile geçen muhavere-i âteşini, son fecia-i müntakim-âneysi o derece amik bir hiss-i samimiyet o kadar büyük bir ibtilâ-yı sanatla ifâ etti ki sahne-i lu’biyatta nigeş-bân olduğuna şüphe olmayan ruh-ı pâk Kemal Bey’le, tabında bir istidâd-ı tamm-ı sanat mevcut olan Mecdi Efendi’ye takdirât-ı maneviyesini ibzaldan geri durmamıştır zannederim.

Süleyman Kaptan, Akif’in ihtiyar pederi rolünü icra eden Necmi Efendi ki henüz yirmi iki yaşlarında müşahhas bir zekâvettir, hakikaten Kemal’in tasavvur ve tahayyülüne muvafık bir Süleyman Kaptan rolünü ifâda harik-ül-âde bir muvaffakiyet gösterdi.

Sükûnetle başlayan, gittikçe ateşlenen, ateşlendikçe tesirâtını artıran bir savt-ı hazin, bir infiâl-i kalbî ile ihtisâsâtını, güzel, Venüs kadar güzel bir vücudda saklanan rezâil-i ahlâkıyeden, hüsn perdesi altında setr-i mahiyet eden manevi çirkinliğinden, şeytan tıynetinin melek suretinde temsilini görmekten mütevellid tesirâtını o kadar muvâfık-ı tabiat bir sûretten izhâra muvaffak oldu ki kendisine her dakika ibzâl edilen mütemâdi alkışlar, bir genci, yarın Der-saadet Mekteb-i Hukuk’undan şanlı bir sûrette neşet etmeye âmâde bulunan Necmi Efendi’yi şimdiden istikbâl ediyor zannolunuyordu.

Hele, iki genci ayakları altında, sekerât-ül-mevtte gördüğü halde yine müteessir olmayarak bir takrîb ile taşraya can atmaya çalışan Dilrübâ'yı, Akif'i, Esad'ı o zavallı iki genci meşûm muhabbetine esir eden cazibedâr fakat muğfel ve müstekreh fahişeyi, bir ân-ı ye's ü nâirde bir hançer darbesiyle cehenneme gönderdiği sırada bir katl-i îka' etmediğini der-miyan ile, "İki delikanlıyı zehirlemiş bir yılanı rast geldim, ezdim, mahvettim, ecir beklerim." dediğini, bir de oradaki şühedâ-yı muhabbetin ziyâna neşide-i matem okuyormuş gibi, yavaş yavaş, hazin hazin indiği zaman Necmi'yi alkışlamamış, avuçlarını yırtarcasına alkışlamamış bir fert kalmamıştı diyebiliriz.

Vatan tiyatrosunda Zekiye rolünde kendisini tahsinlere seza gördüğümüz, Haraciya Hanım'ın Dilrübâ rolünde de gösterdiği âsâr-ı sanatı, evzâ'-ı tabiiyeyi zikretmek, ileride pek büyük bir sanatkâr olmak istidâdında bulunan bu zeki artisti lâyük olduğu sûrette alkışlamak lâzımü'l-îfâ bir vazifedir ki onu kemal-i meserretle icrâ eyliyorum. Umumun samimî takdirlerine ben de bi-hakkın iştirâk ediyorum; Haraciya Hanım'ı biz, Osmanlı tiyatrosunun hakikaten medâr-ı iftiharî olacak bir makam-güzin-i sanatta göreceğimizi katiyen ümit edebiliriz. Bu ümidimizin boş olmadığını zaman bize gösterecektir. "Kamer" rolünde Ardiyen Hanım büyük bir muvaffakiyet ihrâz etti, takdir olunur.

Esad Bey rolünü oynayan Ekrem Talat, Şahin Bey rolünü ifa eden Mustafa Halim Efendi vazifesini yapan Sabri Efendileri de bilhassa zikretmeden geçemem ki piyesin muvaffakiyet-i kâmileinde vazifelerini bir maharet-i mahsûsa ile icrâ etmelerinin bir tesir-i mühim ve dahl-i azimi olduğunu kimse inkâr edemez.

İkinci derecede rolleri deruhde eden diğer hamiyetli gençlerimiz de bi-hakkın îfâ-yı vazife ile piyesin sûret-i umumiyede kazandığı muvaffakiyette birer hassa-i tâmm-ı mefharet iktisâb eylediler.

Hülâsâ gece, mükemmel bir piyes, Kemal'in bir eser-i dehâ-yı edebîsini daha temâşâ eylediğimiz gibi, Üsküb harîk-zedegânının dükkânının âteş-i sefalet ve

perişanîlerine bir katre-i zülâl-i muavenet daha ibzâl edilmiş oldu ki bununla müftehir olsa yeridir.

Selanik 9 Eylül 1324

c.1, Nu.7, s.3-5

ÂKİL KOYUNCU

ZİYARETÇİLERİMİZİN ARKASINDAN

Bînim taşkın bir muhâceme-i sarsar-nümûn-ı meserrâta âmâc-gâh olmaktan mütevellid tatlı bir yorgunlukla sanki üç gündür, bir faaliyet-i fevkalâde ile topladığı bir çok güzîde ihtisâsâtı şimdi hücerâtında temsîl ve tespit için, durgun durgun, selim ve sahih bir sükûnetle çalışıyor. Sanki o bir mücteredir. Hiç ümit etmez ki tesadûf ettiği en lezîz nebatlarla memlû yerden, aman şimdi ayrılacağım korkusunun verdiği asabî bir telaş ile, birbiri üzerine, yığın yığın binmiş de şimdi geviş getiriyor.

Beynimde esen, bende şimdi tatlı bir mesti, hatta hüsrarla karışık bir mesti-i şâirâne bırakan bu sarsarı, memleketimizin ananât tarihiyesinde şâyân-ı iftihar bir mevki'-i husûs tutacak bir hâdise-i fevk-al-me'mûl olan bu sarsarı getiren – anladınız değil mi? – İstanbul Hukuk Cemiyeti idi.

Fakat ben burada bu hâdisenin tarihinin, siyasetin, yekdiğerinin pek sıkı rabitalarla, inhilâl-i nâ-pezîr ukdelerle bağlı olan bu iki müdür-i ictimaiyenin daire-i şümûllerinde nasıl bir mevki'-i ehemmiyeti hâiz olduğunu göstermek istemiyorum; çünkü bir muzîk-i hissiyat olmaktan başka bir manâ-yı mevcûdiyeti olmayan dimağımın, siyasiyât, havsala-i kabûlüne sığamayan bir entrikası, bir dahiye-i mahûfesidir, ben yalnız bu hadisenin bende bâ'is olduğu inkılâbât-ı ruhiyeden, şu daracık saha-i beyânın kâbiliyet-i isti'âbı derecesinde, mücmelen bahsetmek istiyorum.

Yirmi yıllık mevcûdiyetimin ancak beş, altı senelik hayat-ı sahilha-ı dimağiyesi cehennemî bir dūd-ı istibdâdın kesâfet-i zalâmıyla ezilmişti. Karanlık ufukların arkasında ne müstesna güneşlerin bizim mâverâ-yı muhitimizi tûfân-ı isaâtına gark eylediğini bazen bir huzme-i ziyâiyesinin şöyle ani bir seyelân-ı elektrik halinde

gözlerimle tesâdümünden müphem bir surette ancak anlayabilirdim. Fakat bunlar hep Garb'ın irfan güneşleriydi ki Olympus'un bize manzûr olmayan şevâhikini tenvîr ederlerdi.

Şark ufku, mâzîlerin örtüdüğü perde-i kesîf-i nisyân içinde ne karanlıktı Yarabbi, ne kadar karanlıktı! O, eski, sönmüş mehîb bir volkandı ki evvelce irfan ve medeniyet alevlerine menfez olan ağzından şimdi siyah bir duman, bir kör duman püskürüyor, ve bu dumanlar etrafı istilâ ediyor, gürletiyordu. Ve biz ve ben cihât-ı erba'a-i âfâkı bürüyen cehâlet ve istibdâdın bu kara karanlıkları içinde bütün milletle beraber yuvarlanıyorum. Ve öyle sanıyordum ki bu muhit içinde her şey gibi, edebiyat da ölmüştü, hem de doğmadan yaşamadan ölmüştü.

Evet böyle sanıyordum! Fakat aldanmışım.

Lâkin hiç düşünebilir miydim ki Şinasi'nin ve Kemal'in, Kemal'in ve Mithat Paşa'nın her tarafı bir mezbahanın eski yeni kanlarıyla meşbû' şu siyah topraklara bir sa'y-yı mezbûh-âne ile ekdikleri rüşeymâtı-ı medeniye ve edebiye daima âmâde-i kahr ü tedmîr o kara tırnakların vatanın bağrında işledikleri şerhalarla öldürmek istenilen bu toprakları birer öküz bî-haberliğiyle sürmüş, kabartmış olsunlar da o rüşeymât burada için için tenemmüv etmiş bulunsun?

Oh, evet böyle olmuş! Ve böyle olduğuna beni inandıran, şimdi şu sema-yı hürriyetin hararet-i hayat-bahş ve saadetiyle gusûn ve evrakının tâ ufuklara istilâ edeceğine beni inandıran ey, şu uzun hasbihalimin muhatabı sevgili şâirler, bana dest-i dostunuzu uzatarak, rüyasını bile göremediğim bu zerrîn-i hakikatlerin sizde birer burhân-ı müşahhası olduğunuza beni temîn ettiniz; size kalbimin en samiyâne teşekkür ve hürmetleri!

c.2, Nu.43, s.261

ENİS AVNİ

İŞTE BÖYLE OLUR

-Cavid Bey ve Maliye Nazırı-

Ne idi o, öyle? Kim bilir kaç yüz senenin an'anât-ı ma'tûhesini kavi bir ukde-i süfliyetle düğümleyen son otuz dört senelik bir zaman-ı mukadder bize temiz, genç ve bülend nasiyeler yerine; ne beyni sulanıp süngerleşmiş, ne iktidarı tencere kebabı sohbetleriyle mukayyed çolak eller miras bıraktı.

İnatçı, lağar ve şaşu, ihtiyar bir hükümeti, gürbüz, dinç ve teleskobik bir şekl-i makbûle koymak için on ayda iki azîm-i inkılâp vücuda getirdik. Fakat cilve-i kader bize beklediğimiz ve aradığımız simaları vermiyor, yeni idareye yeni adam bahş etmiyordu. Her nâle-i niyâz ve intizârımıza hep o eski, antikalar, buruşuk suratlarının en anûd ve müstehzi tebessümleriyle sırtıyor ve:

-Siz mi? diyorlardı hiç beklemezsiniz. Yeni ve muktedir simalar bulamayacaksınız. Çünkü biz bu saha-i pejmürde-i hükümete kazık kakacağız...

Fakat hak ve hakikatin karşısında püladlar eridiği halde maddi ve manevi seksenliklerin de kül ufak olacağı şüphesizdir. İrâd-ı delâil ve vesâika ne hâcet. İşte misali. İşte biz de o sırtan dudaklara kabataslak iki cevâb-ı müskit verebiliriz ki "misket" vazifesini de göreceğine kâiliz:

1- Eski kafalar! Soldan geri!!!

2- Yeni kafalar! Ayağa kalk, ileri marş marş!!!

c.1, Nu.11, s.4

GÖRİCELİ MİNA RAŞİL

EDİB- İMEŞHÜR KEMAL BEY'İN VEFATINA DAİR

Sükût ediyor, evet, sükût ediyor o dehân-ı hikmet-beyân! O mücevher dîdeler bârika-i zekâsını neşre gayr-ı kâdirdir, solmuş ve müsterih çehresindeki tebessüm-i şîrîn büsbütün zâil olmuş. Kemalın, ah bu vatanperver-i a'zamn mezarını setr eden mücellâ-i mermer taşı bârid ve hissiz na'sını dahi muhafaza ediyor; levha-i makber üzerine de “şöhret-i zâtiyesi” züvvârın sirişk-i hûnıyla nakş edilmiş bir hayâl gibi serseriyâne pervâz edip nâmütehâniye müncer oluyor.

Vaktaki leylin zulmet-i 'amîkası kâinâtı setreyler ve küre-i arz üzerinde yaşayan fânîlerin kâffesi bir sükût-ı hazîn içinde. Evet sükût-ı hazîn denilen devre-i istibdâd, perde-i zulmet gibi etrafa yayılıp hukuk-ı mukaddese-i vicdâniyeyi kabza-i esârete atarak iş bu kıymettâr türbe-i hazînin ziyaretine bir hadd çekilmişti. Ah ve enîn sadâları, yanmakta olan kulûb-ı hamiyette aks ederek, kilitlemiş olan dudaklardan hârice çıkması men' edilmişti.

Fakat ey ateşpâre-i hamiyet, ey vatanperver! Tabîat seni unutmamıştır. Yıldızların donuk şuâtı kabr-i sükûnet-perverine yorgun, melâl-efzâ bir bûse kondurur azametini bir ziya-yı nûrânî ile selamlar gibi bir manzara gösteriyordu.

Bülbüller, ulviyet-i şanını, gaybubetini mübin terâneler taganni ederek ruh-ı mukaddesini teskin ediyordu. Fakat ey hârîka-i tabiat! O taraflarda dolaşan hafiyelerden hangisi aleyhinde jurnal vermiş, âmâl-i mukadderine hâil olmuştur? Ya sizi ey sevimli kuşçağızlar, hezârân-ı aşk perver, ah sizi de tabiatla çare bulunsa idi, dest-i zulm ve istibdâd sizi de harâb ederci. Zîrâ siz hürriyetin ahenk ve tarabını müessir bir surette ilân ediyorsunuz. Ey meddah-ı hürriyet! Senin ruhun mutmain oluyor, vatanın sana perestiş ediyor, mezarın bir numune-i hürriyet oluyor, fakat sen mevcûd değilsin!

Şu gaybubet-i ebediyen yerine ruhun kâim oluyor. Ancak ruhun şu milletin istihsâl eylediği hürriyetini, dağdağasını seyir ve temâşâ ederek savt-ı manevi ile vatan-ı senâ-kârî olur.

c.1, N.2, s.12-3

HÜSEYİN AVNİ

MUSAHABE-İ EDEBİYE, HAYAT-I NECİBE

(Bağçe) bundan böyle bir musahabe-i edebiye neşrine gayret edecektir. Zemin-i musâhebetimiz, milletin efkâr-ı umûmiyesinde te'sirât-ı hasene icrâ edebilecek mübâhesât-ı hakâyıkperestânededen terki oluncaktır. Bu mevzû-ı me'âli-gayenin lâyıkiyle tatbîk ve tebliği için elimizde hüsn-i niyet ve samimiyet-i kalbiyeden başka esaslı bir medârımız yoktur. Kemal-i acimizi muterifiz. Maa-hazâ; esvât-ı muhtelif arasında bir ihtizâz-ı nûşîn ikâna sebep oluruz ümniyesi cesaretimizi mâkûl gösteriyor.

Bugün (hissiyât-ı necîbe)yi mevzû-ı bahs ediyoruz. Bu terkip için bu tarif muhikk irâdı pek müşkildir. Âlemde hiçbir fert hissiyât-ı necîbeden taarri-i zâta rıza göstermez. En büyük taarruzlar, en mühim müsâvi ve cerâim, doğrudan doğruya veya bilvâsıta hissiyât-ı necîbeye ilişildiği için hâdis olur bu hiss-i ulvi suver-i muhtelifede ve derecât-ı terbiyeye göre basit veya mürekkep bulanabilir. Mevki ve zamanın müessirât-ı muhitin, sinnin, seviye-i ilim ve marifetle hissiyât-ı necîbeyi izhâr-ı tebyîn ve tavzîhte dahl-i küllîsi vardır. Nice kimseler vardır ki müsâide-i talihe adem-i mazhariyetleri dolayısıyla sönük bir şem'a-i nâ-sâz halinde mahmûm-ı iştiyâk olarak eriyip tebâh olurlar. Böyle bir muzlika mezâlîme düşmüş bulunanlar için hissiyât-ı necîbe solgun dudaklar arasından tefevvüh edilen nevha-i iştikânın tarz-ı beyânındaki elem ve fecia şeklinde bâriz olur. Yine nice kimseleler vardır ki şehrah-ı hayatta hâilsiz ilerleyebilmek nasibe-i mesûdunda buldukları için muhassala-i tefekkür ve teemmülleri olmak üzere değil, ancak şahidi buldukları huzur-ı ma'âşın bir timsâl-i hoş-âyendesini olarak belli belirsizliğiyle beyân bir takım irşâdât suretinde izhâr-ı hissiyât-ı necîbe ederler. Böyle ifrât ve tefrît ve vadilerinde pûyân olan mevcûdiyetler hâric havsala-i mütâlaadır; yani bunlar dahil buldukları cemiyetin keyfiyet-i hayatiyesi ile münâsebât-ı husûsiyeyi hâiz bir takım şazlardır.

Asıl şâyân-ı nazar olan; ânât ömrünü tefekkür ve teennî ile işgal eden insanların mahsûl-i fikr ü nazarları bulunan ef'âl ve akvâldir ki bundaki hissiyât-ı necîbe kâil veya fâilinin maksadı, seviye-i ictimâ'iyesi, muhit ve onun suver-i tesîri; ictihâd ve icrââtın şekl-i eblâğ ve îkâ'ı ile taayyün eder; netâyic ve tesîrâtı itibariyle bedbînâne veya nîkbînâne ünvanlarını ihrâz eyler. Ancak bu ünvanlar gaye-i icâb nokta-i nazarından bir sebep-i red veya tercih teşkîl etmez; zîrâ ilk kastedip fenalık yapmak fazileti temîn zımında icrâ-yı tehdit veya mücâzât tertibi sâha-i şûunda her an için mümkündür.

Edebiyat, lisân-ı samimî-i millet olduğu cihetle umûmî veya husûsî olarak tevârüd eden hissiyât-ı necîbeye en celî bir tercümândır. Ve fenn-i edebiyata göre bir hiss-i necîbi şâmil olmayan âsâr-ı kalemiye edebiyat-ı hakîkiyeden ma'dûd değildir. Hiss-i necîbi ikaza en büyük vasıta hüsn olduğu için ilm-i edebiyatta hüsnün pek mühim bir vazifesi vardır. Ancak gaye-i matlûbu hüsn değildir. Zira güzel olan şeyin mezemmet-i ahlâkiye tevliid etmesi de kâbilidir. Halbuki edebiyat – isminde dahi anlaşılacağı vecihle- nezâhetperverâne bir tarzda nümâ-yı fikre hâdimdir.

Necâbet-i hissiyeden mahrûm veya bu hüsn-i mekmûn olarak saklamağa mecbur olan bir kavimde edebiyat vücûd ve ruh bulamaz. Edebiyatın revâçgir olmadığı yerde ise necâbet-i hissiye binâen-aleyh hak ve vazife esasları sönük ve meçhûl kalır.

Necâbet-i hissiye; her ferde göre, hak ve vazifeyi sûret-i müstehsenede ahz ü ifâ ile beraber istihsâl-i kemal için müştâkâne bir surette izhar edilen teemmülât-ı vicdâniyedir.

Şu halde bu hissin terbiye ve ıslahına hâdim olan edebiyat lâıyk olduğu vecihle mazhar-ı tebcil ve tevkir olmalıdır. Ve makbûl olan ciheti de âsâr-ı edebiyenin kesreti değil icâb edeceği tesîrâtın kemmiyyet-i mahsûsasıdır.

Kemal Bey merhûmun:

“Ölürsem görmeden millette ümid ettiğim feyzi
Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun, ben mahzun”

Beytindeki necâbet-i hissiye ümmetin safha-i vicdânında menkûş olup kalmasaydı bugün saadet-i hal ve istikbalimiz için vücudu lâ-büdd olan hürriyet, müsâvât ve adaleti istihsale kuvvet ve cesaret bulabilir miydik?

c.1, Nu.7, s.1

İMZASIZ

ŞİNASI

Ehl-i edebın hükm-i şınası

Söz mûcidi Hazret-i Şınası

Üstad Ekrem

Kabil midir, Osmanlılar vezirlerine atılan o hâin taşların, kayaların arkasından filizler gibi uzanarak (bu fikir merhûmundur) yine hevâ-yı hürriyetle teneffüs etsinler de bu büyük adamı, hürriyetin bu âb-ı muhteremini düşünmesinler, bu kabil midir?

Yine kabil midir, ki hâtıra Şınası gelince Kemal tasavvur edilmesin? Kemal denince Şınası düşünülmesin?

İşte bu iki muhterem vücut, Osmanlıların, Osmanlılığın esasını teşkil edenler kadar mukaddestir. Millet düyûnât-ı hürriyetinden büyük bir kısmını bunlara medyûndur.

Şınası Kemal'in teessüfâtına mukâbil, bugün o kabaran zulm ve istibdâd çalılarını nihayet taşlar, kayalar arasından yetişen filizler gibi uyanacak olan milletin pâmâl edeceği, bir kerâmet-i mahza olarak seviliyor, sonra Kemal:

(Edebiyat ile hürriyete can versem de-yine bir Namık-ı şeydâ yetişir hâkimden)

Beytiyle onu itmâm eyliyordu. Ey milletin fedâkâr istikbâli, hatıranız bir âbideden metin olarak efkârımızda pâyidâr olacaktır.

c.1, Nu.14, s.10-1

İMZASIZ

TİYATROLAR

-Jüpiter-

Bayramın birinci günü akşamı (Jüpiter) tiyatrosunda tiyatro heveskârânı heyeti tarafından millî bir (varyete) tertip edilmişti. Evvela Fikret Bey Efendi'nin Millet Şarkısı Emine Avni Hanım tarafından bütün huzzârın kalplerinde derin bir ihtizâz-ı milliyet uyandırarak tertip edilmiştir. Sonra Seniye Âdil Hanım, Ermenice bir Hürriyet Neşidesi okumuştur. Yanımda tesadüfen bulunan bir Ermeni bana temin ediyordu ki bu neşide olur olmaz bir Ermeni tarafından bile bu kadar selâset ve nezaketle söylenemezdi. Seniye Hanım'ın henüz on yaşında bir küçük hanım olmasına nazaran pederi Âdil Bey Efendi ve refika-i muhteremeleri hanımı Osmanlılığa yetiştirmekte oldukları istikbâlin bu mükemmel kadını için bütün samimiyetle tebrik etmeyi vecibe addeylerim. Seniye Hanım'ın Rumca ve Fransızca'yı da Ermenicesi gibi lisân-ı mâderzâdı Türkçe kadar bir nezâhet ve selâsetle söylemekte olması Osmanlıların kabiliyet-i manevileri hakkında şâyân-ı iftihâr bir fikir verir ve buradan memleketimiz için de hususî bir hassa-i mefharet ayırabiliriz, çünkü Âdil Bey ailesi Selaniklidir.

Sonra Ekrem Talat Efendi (Volayuk) lisânı namıyla bir monolog okumuştur. Memleketimizde monoloğun şâyân-ı ihtirâm bir mevkie liyâkatini Ekrem Efendi bedaheten ispat etmiştir. Monolog söylemek mühim bir sanattır. Ve (Koklen) biraderlerin, hususıyla (Kolken Kade)nin en ziyade şöhretlerini öyle sanırım ki monologları temin etmiştir. Ekrem Efendi muvaffakiyet-i tâmmesiyle bizde de monoloğun yaşayacağına ümitler vermiştir. Kendisiyle beraber muharririni de tebrik ederiz.

Mecdi Efendi tarafından Ardiyen Hanım'la beraber Abdülhak Hamit Bey'in (Tarık bin Ziyad) piyesinden bir sahne arz edilmiştir. Ve her ikisi de, hususıyla Mecdi Efendi mütemadi ve pek haklı alkışlara mazhar olmuşlardır. Mecdi Efendi,

rolünde ümit ve intizarın fevkinde bir muvaffakiyet göstermiştir. Bundan sonra yine Hamit Bey'in (Eşber) inden son sahne mevki-i temâşâyâ konmuştur, Necmi, Mecdi, Edib ve Aziz Efendiler bunu şâyân-ı hayret bir surette oynamışlardır. Mecdi Efendi İskender rolünde, Necmi Efendi (Aristo) vazifesinde şâyân-ı takdir ve hayrettiler. Mecdi, Necmi ve refikası efendileri hiç korkmaksızın temin edebilirim ki Haraciya ve Ardiyen Hanımlarla, bilhassa Haraciya Hanım'la beraber- yalnız telaffuz hatalarını gidertmek şartıyla – bir iki sene sonra Paris'in nâm-dâr bir tiyatrosu sahnesinde Osmanlıların tiyatrodâ, Avrupalılar derecesinde bir iktidar ve maharet sahibi olduklarını, hususuyla sanata aşinalıklarını ispat edebileceklerdir.

Bundan sonra, Kemal Bey merhûmun (Zavallı Çocuk) piyesi oynanılmıştır, burada memleketimizin mâ-bih-ül-iftihârı gençlerinden Şefkati Efendi'yi Ata Bey rolünde muvaffakiyet-i kâmile-i sanatkârânesinden, evzâ' ve harekâtta gösterdiği tabiiyet-i fevk-al-âdeden dolayı samimâne tebrik ederim. Necmi, Edib, Mehmet Abdi Efendiler de iki aylık hayat-ı sanatlarında ihrâz ettikleri muvaffakiyât-ı samimeye yeni bir muvaffakiyet daha ilave etmişlerdir. Haraciya Hanım (Şefike) rolünü öyle pek hârikülâde bir suret-i tabîyede ifa etmiştir ki kendisini takdir ve tebrik için söz bulamıyorum. Bütün huzzârı o kadar gaşy olmuş, sahnede geçen vukuâtı o kadar sahih zannetmiştir ki herkes sahihten bir verem hastasının hâl-i ihtizârındaki harekât-ı ihtilâciyesini görüyor, teevvühât-ı teabenmûnunu dinliyor sanıyordu. O kadar tabî, o kadar ciddi eşhâs edilmiştir. (Zavallı Çocuk) hissî ve hakikî bir tiyatrodur, hissî ve hakikî oynanmıştır. Yalnız Necmi Efendi'ye , bilmem ki haklı mıyım, tavsiye etmek isterim ki oyunda kendini zehirleyecek bir yeğenin veremden ölecek bir kızın –hele kucak kucağa ölüşleri karşısında- baba olmasın; (Eşber) sahnesinde bu tavsiyemi kemal-i samimiyet ve ciddiyetle yapıyorum, çünkü bu heveskârân kardeşler bu gün artık teşciâne takdirâne arz-ı iftihâr etmeyecek kadar, hakikî aktörler gibi ciddi tenkit edilmeye kesb-i istihkâk etmiş sahiden sanatkârlardır.

(Zavallı Çocuk) ta bir (enterâkat)ta Âdil Bey Efendi tarafından ahvâl-i hâzıra üzerine ve istikbalimiz hakkında ilmi ve şâyân-ı dikkat bir konferans verilmiştir. Âdil Bey memleketimizin kendisiyle iftihâr eylediği, dava vekâletinde büyük

muvaffakiyetlere mazhar olmuş, vatanın kendisinden pek çok şeyler beklediği bir evladıdır.

Müsamereye Şinasi merhûmun, “Şair Evlenmesi” namında millî bir komedisi ile nihayet verilmiştir. Şair rolünde Ekrem Talat Efendi rolündeki şairlikle pek şairdi, Edip Efendi bizim o pek karakteristik olan mahalle imamlığında pek hakikî bir imamdı. Süpürücüsü vazifesinde Sabri Efendi budala bir mahalle süpürücüsü olmak ne kadar kabilsen o kadar sahil bir süpürücü olmuştu. (Şair Evlenmesi) komedisi bizim mahalle halkımızın âdât izdivâciyesindeki garabet-i sefilâneyi gösterir tipik bir sahnedir. Şinasi merhûm, bu mudhikesi ile bizde bir nevi Zola’lık göstermiş olduğunu zannediyorum.

Hulâsâ, Jüpiter tiyatrosunda bayramın birinci günü akşamı hazır bulunanlar bizde doğan ve büyümeye başlayan sanatın elvâh-ı tekemmülâtından güzîde kısımlarını seyretmişlerdir ve eminim ki bu müsamereyi tertip ve tehiyye eden heveskârâne ibzâl ettikleri alkışlar içinde, samimi teşekkürleri de mündemicdi.

16 Teşrîn-i Evvel 324

c.1, N.16, s.3-7

RAİF NECDET

İNKILÂP VE EDEBİYATLAR

Bir milletin, bir heyet-i ictimâiyenin edebiyatı o millet veya heyetin bulunduğu seviye-i fikriye ve medeniye ile şedîden alâkadârdır. Seviye-i ictimâiye ve medeniyesi dûn bir mertebede olan bir millet hiç bir zaman edebiyatta hakîkî bir feyz ve irfân gösteremez. Böyle bir millet de zulmet-i istibdâttan asla kurtulamaz. Demek oluyor ki edebiyat tevliid-i inkılâp hususunda mühim bir vazife ifâ ediyor.

Bir memleketin edebiyatında “hakîkat”ı gösterebilecek bir feyz-i efkâr tecelli etmeğe başladığı zamandır ki o millet inkılâba hazırlanıyor ve liyâkat kazanıyor denilebilir. İşte o zaman da müstebidlerin ilk işi edebiyatı göğünden kal’ etmek olur. Hakkını istemek de biraz serkeşlik, biraz yaramazlık eden bir çocuğa, bir âcize nasıl bir huşûnet-i hod-bînâne ile: - sus! denilirse lisân-ı millet olan “edebiyat”a muhit zulm ve istibdâd arasında biraz nur, biraz feyz göstermeye başladı mı, derhal: - ne, artık yetişir, dilini kesmek zamanı geldi değil geçti bile denilir ve o zavallı lisân-ı millet bir arbe-i bî-insaf ile hemen kesilir!..

Edebiyat-ı hakîkiyemizin ilk babası olan Kemal, dehâ-yı irfânına inzimam eden hiss-i vatanperveri ile memleketimizde bir “intibâh-ı efkâr” zeminini ihzara başladığı zaman bu feyzi ahz ve kabule tamamen hazırlanamayan efkâr-ı umûmiye bu harekete karşı hemen bî-hiss ve lâkayd kalmış. Bir müddet sonra o zavallı hatib-i hürriyet ümid ettiği feyzi vatanında gösteremedi üfûl edip gitmişti. Maamâfih o zamanın pek kalîl zümre-i güzîdesinde pâyîdâr bıraktığı eser-i intibâhı şebâb-ı hâzır tamamiyle tevârüs eylemişti O vakit Kemal’in büyük dimağını anlayacak, derin vicdanına nüfuz eyleyecek zevât cidden pek azdır. Çünkü Kemal dahiydi. Dahiler ise fikirleriyle, dimağlarıyla her zaman asırlarına takaddüm edegelmişlerdir. Onun içindir ki dahilerin muhitlerine bıraktığı tesirler, ekseriyetle vefatlarından sonra, hatta pek çok zaman sonra hükmünü icra eder. Fransa gibi bir muhit-i ilim ve marifet, bir

merkez-i hürriyet ve medeniyette bile “Zola”, o büyük ve nevvâr “Zola” henüz şimdi anlaşılmaya başladı.

Kemal, vefat etmekle Osmanlı efkâr-ı edebiyatında bıraktığı tesir zâil olmadı. Hatta gittikçe mütezâyid bir kuvvetle yaşadı. “Kemal” namı mazinin perçe-i bî-emân-ı nisyânına atılmak istenildikçe, mesûd ve feyyâz bir aks-ül-amel ile, şübban vatanın a’mâk-ı vicdanında titreyerek, feryad ederek yaşadı. Yaşadı.

Âsârında âteşîn hitaplarıyla, feryadlarıyla bize “vatan”ın kudsiyet ve azametini gösteren, bize en ziyade muhtaç olduğumuz bir muhabbeti, vatan muhabbetini, ilka eyleyen, bize en ziyade muhtaç bulunduğumuz bir dersi, ders-i hürriyet ve adaleti veren büyük Kemal’in o büyük ruhu şâd olsun.

Zavallı dahinin o kıymetdâr eserleri bir gayz-ı akûrâne ile yakıldı, yırtıldı, parçalandı. Fakat hakikatte irfâna, büyüklüğe müştâk olan kulûb-ı milletten, husûsuyla kulûb-ı şebâbdan o hiss-i perestîş sökülüp atılmadı!

Cereyân-ı tabîîye karşı gelecek kuvvetin ve mevcudiyete kâli olan hüme-kâ-yı tahakküm harekât-ı müstebiddânelerinin aks-i tesîr hâsıl edeceğini hiç düşünemiyorlardı. Hiç düşünemiyorlardı ki her memnû’ olan şeye beşeriyet son derece harîstir.

Kemâl’in a’mâk-ı vicdânına, serâir-i dimağına nüfûz eden muktedir şakirtlerinden, muhyilerinden Ekrem, Hâmid ve Sezâi füyûz-i Kemal’i idame etmekte cidden pek büyük bir cehd-i âteşîn ibraz ettiler. Memlekete, gençlere pek büyük hizmetler îfâ eylediler, fakat istibdâd, inkişâf-ı âmâle mâni bir sarsar-ı kin ve gayz halinde vezzân oluyor, hiss ile başlayan edebiyatın fikir tevlid edeceğini, terâküm eden fikirlerden de bir feyzân-ı intibâh, fişkıracağını takdir eden müstebidler edebiyatın sâha-i cevânını tahdid ve muhasara etmekte gaflet etmiyorlardı.

Fakat diğer taraftan da hiç müvazenesini şaşırmayan kanun-ı tabiat, Fransızların “evelosyon” dedikleri kanun-ı tekâmül hükmünü icra ediyor, memleketimizde hakikate, marifete, hürriyete teşne gençlerin adedi gittikçe şâyân-ı

dikkat ve ehemmiyet bir sûrette ziydeleŖiyor. Lisnlar ğretiliyor, Avrupa hussuyla Fransa efkr-ı ummiyesiyle de daima temasta bulunuluyor. Avrupa edebiyatından, irfnından vicdn-ı hassas Ŗebba feyizler, teliler, ilhamlar serpiliyordu.

İŖte bir taraftan bütün bu efkr ve hissiyt-ı cedde ile müzeyyen Halid Ziyalar, Fikretler, Cenblar, Ŗuaybler, Cahidler, Cavidler, Rauflar yetiŖiyor. Diğerk cihetten Avrupa'nın merkez-i irfnından Ali Kemaller mŖtk ve perestiŖkr Ŗebba feyizler, teliler serpiyor. Daha teden Anadolu'dan saf ve samim bir sese, yürekten kopan Ŗeffaf bir nida, Türkçe Ŗiirleri'yle bize Trklğmz, vazifemizi bildiriyor.

Hüseyin Rahmi ise romanlarıyla hayat-ı hakkiyemizini safahtını mudhik krokilerle gösterebiliyordu.

Evet. Edebiyatımızda nisb bir hayat, bir feyz tecelli etmeye yeni bir hiss ve fikir doğmaya baŖlıyordu. Fakat maatteessüf istibdd-ı Ŗedd, matlb olan neticenin husûl-pezr olmasına bir mni'a-ı sedd teŖkil etmekte iyi mukavemet eyliyordu!.. Hükümet zlim ve mrevvic-i cehl  zulmet, millet mazlûm ve b-hareket, ahlk-ı umûmiye mŖevveŖ ve pr mefsedet idi.

İŖte bunun için, Kemal devrinde teŖn, cevl, bir hayat bir renk almaya baŖlayan edebiyatımız geçirdiği devre-i tevakkuftan sonra, Garb'tan gelen seyyle-i feyz-i irfnla biraz titremeye, ilerlemeye baŖladıđı zaman, muhitin bütün bu tesr-i vicdan-sziyle, pek b-nb pek asabi fart-ı hissiyttan hassasiyetten, vifret-i lmdan pek hasta idi! Edebiyatta bir tecdid, bir feyz, bir güzellik hissedilmekle beraber nazar-ı dikkati bir halsizlik, bir incelik, bir dŖknlk celb ediyordu. Evet gzelleŖmeđe baŖlayan edebiyatımız hayf ki teneffüs ettiği mikroplarla dolu hev-ı zulm  istibdd ile teverrm etmiŖti. Onun için deb ve Ŗuarmızın meydana çıkardıkları eserlerine bakarak tahtie etmekte haklı olanlar o eserlerin yetiŖtiđi shayı nazar-ı im'n ve insafa aldıkları zaman tenkitten sıkılırlardı. Veremin Ŗiddeti, inceliği ziydeleŖtike "hasta" bazen m-fevka't-tabia bir kuvvet izhar ederek alim-i hayat ve kuvvet göstermek istiyor, abalanıyordu. Bir son abalanıŖ onu mezara gömdü. Evet mevcudiyetini biraz hissettirmeye, semert-ı mfide ve bedasını biraz

serpmeğe başlayan yeni edebiyat nâgehân bir darbe-i sarsar ile hemen zemin-i helâke serilmişti. (1317 sene-i rumiyesi evâhiri) evvela âsâr-ı milliye ve makalât-ı cedîde men’edilmiş, sonra tercümelere, romanlara müsaade edilmeye başlanmıştı. Bir müddet sonra iş bir dereceye gelmişti ki “aşk” kelimesi kitap, gazete sahifelerinde görünmez olmuştu. Sisile-i kelimât-ı memnû’anın son ukdesini teşkil eden zavallı aşk! Lakin bu gülünç memnuiyetle “aşk” gibi insanlara gayet tabî olan bir his nasıl kalplerden sökülüp atılabirdi. Hiç şüphe yoktur ki gayet garib ve gülünç bir fikirle sahâif-i matbûattan tard edilen aşk gençlerin kalplerine kemâ-fi-s-sâbık girmekte hiç kusur göstermedi.

Kavânîn-i tabîiyeye mugâyir olarak icra edilen mümâna’atler aks-i tesirden başka ne yapabilir? Men’ edilen romanlara, küçük hikâyelere istibdâdın son zamanlarında – tercüme olmak! Ve hissiyât-ı âşikânedden bahs edilmemek! şartıyla lütfen müsâade vermişlerdi. Fakat “roman” ismi yerine “seyahatname”. “küçük hikâye” yerine de “ küçük fıkra!” yazılıyordu. Bu vesvese-i müfrite ve acîbeye insan, müstehzi bir zehir-hand ile gülmekten başka bir şey yapamıyordu. Gûyâ cerâid-i yevmiyede pek basit ve âdi mevzûlar üzerine yazılan ve mahiyetleri itibariyle birer köhne küçük hikâye olan o eserlerin üzerine “hikâye” yerine “fıkra” yazılmakla efkâr-ı umûmiye zehirlenmekten vikâye edilmiş olacaktı. Ne çocukcusuna , ne budalacasına bir fikir, ya Rabbi! Bu haller devr-i istibdâdın emsâli görülmemiş son mudhikaları, son gülünç harikaları idi.

“1317” sene-i rumiyesi evâhirinden 1324 temmuzunun on birinci gününe kadar devam eden yedi senelik devre-i zulmet tarih-i edebiyat-ı Osmaniyede (fasıla-i edebiyat) namıyla marûf olsa gerektir... “Fasıla-i saltanat” a Çelebi Sultan Mehmet hazretleri nihayet verdi... “Fasıla-i edebiyat”a da Osmanlı inkılâb-ı kebirî şedîd bir darbe-i hâtime vurdu.

Şimdi bu yedi senelik fasıla-i edebiyatın biriktirdiği bir feyzân-ı tahassür ve iştiyâk ile herhalde sâha-i edebiyatımız pek güzel, pek ciddi eserlerle tezeyyün edecektir. Ve ümit ederiz ki “fasıla-i edebiyat” zamanında yetişen gençlerimiz de şu dakikayı, şu nükteyi hiçbir zaman pîş-i dikkat ve ehemmiyetten dûr tutmazlar:

Hususiyle bulunduğumuz şu yirminci asırda ilim ve irfân ile perver-i şebâb olmayan hakikat ile, felsefe ile hatta ulûm-ı ictimâiye ve tarihiye ile alâkadâr bulunmayan âsâr-ı edebiyatın ömürleri pek, hem pek kısadır. Yaşamaları ile ölmeleri hemen bir gibi olur. Yalnız iyi hissedilmiş cidden güzel ve sanatkârâne yazılmış bazı “lirik” şiirler- bir dereceye kadar- müstesna. Edeplerimiz, şairlerimiz füyûzât-ı ilim ve irfânla behre-dâr oldukça meydana çıkacak âsâr-ı edebiye ve şiiriyede behemehâl başka bir feyz başka bir ruh, gaye-i emeli temine hâdim başka bir kuvvet ve hakikat mevcûd olacaktır. Eserlerimizde daima bir nuhbe-i ictimâiye ve felsefe bulunmalı, ihtiva edeceği ziyalarıyla zulmetleri tenvir eylemelidir.

Şimdi zannederim ki bir müddet bütün eserlerimiz, tiyatrolarımız, romanlarımız hep hissiyât-ı vatanperverâne ile hep devr-i istibdâd esnasında irtikâb edilen fecâyi-i milliye ve ictimâiye ile, hep ateş ve cidâl ile dolu olacaktır. Ve bu da pek tabîidir. Edebiyatların inkılâplar üzerinde büyük bir tesiri olduğu gibi inkılâplar da edebiyatlar üzerinde mühim birer tesire maliktirler, hatta bu tesirden yalnız edebiyat değil, tekmil sanâyi-i nefise de hissedârdır.

Şimdi bizim edebiyatımız siyasî, ahlakî ve içtimâî olacaktır ve öyle de olmalıdır. Teverrüm edip tabîi bir müddet-i muvakkîte için -ölen o güzel edebiyatın feyz-i mezarında bugün mâ-fevka't-tabia bir nefha-i nevvâr ile yeni, zinde, bir hayat ve pür şebâb, pür feyz ve pür emel bir edebiyat doğuyor. Bu yeni doğan edebiyatı ilim ile, hakikat ile, tarih felsefe ile tağdiye edelim. Ona ebedî bir hayat ve kuvvet verelim. İşte üdebâ ve şuarâmızın hatt-ı hareketleri...

On dördüncü Luis'in evâhir-i hükümetinde Fransa edebiyatı usûl-i idarenin neticesi olarak siyasî olmaya başlamıştı. Farizâ “Fenelon” siyasî ve ahlâkî olan “Telemak” romanında bir hükümdarın bedia-i âmâlî ne olmak lazım geleceğini gösteriyor. Diğer biri yazdığı bir kitapla güzel bir teşkilât-ı maliye programını çizmiş bulunuyor, diğer cihetten meşhûr bir Protestan taassub-ı dindârânenin aleyhinde bulunarak hürriyet-i efkârın faziletini gösterecek âsâr neşrediyordu.

Bir müddet sonra yine, on sekizinci asrın bir “asr-ı insaniyet, olmasına hizmet eden o hürriyet ve adalet kahramanlarının, o Voltaireler, Roussoular, Montesqueler, Diderotlar, bu Martineler’in ellerinde Fransa edebiyatı büsbütün siyasi ve ictimâî olmuştu. Bütün bu meşahirin âsârında on sekizinci asrın hâlet-i siyasîye ve ictimâiyesi tamamen okunabilirdi.

Heybeliada, 6 Ağustos 1324

c.1, Nu.2, s.1-3

ENİS AVNİ

MENÂKIB-I HÜRRİYET

Yeni ve namuskâr dünyamızın nûr-ı saadetten müteşekkil günleri yekdiğeri üzerine birer tabaka-yı zeheb ve inşirâh ile yığıldıkça hazine-yi hadisât ve şuûnun sîne-i ulvîsinden neler doğuyor. Aman ya Rabbi!.. Kuvvet ve kudsiyetin, henüz tarihlere sığamayan öyle vakayi’-i şa’şaadârı tevlid ediyor ki, bir Osmanlı hikâye-i ulviyetinde ilk defa olarak tecelli ediyor. Otuz iki seneden beri, bîçâre ninelerimizin sâl-dîde ve bî-fer gözlerini kan çukuru eden kız kardeşlerimizin gelinlik duvağını sattırıp menfâdaki nikâhlısına nafaka tedarik ettiren, babalarımızın alınından çalınan ter hakkını, köylülerimizin pazusundan gasp edilen kuva-yı rızkıyesiyle mezc ederek, arslanları sinek, kaplanları köstebek eden, beşikteki kardeşlerimizi babasız, kadınlarımızı loğusa döşeğinde kocasız bırakan.. El-hâsıl, ey muazzez ve hamiyetli vatandaşlar! El-hâsıl her iyiyi deviren her fenayı rekz ve takvîye eden namusları paçavra, paçavraları vezir eden o zalim ve sefil idare-i müstebidenin kânûn-ı kahr ve i’tisâfindan kurtulmak, bu kıymetdâr ve şanlı milleti kurtarmak, bu incili vatani temizleyip taht-ı emniyete almak için “Resne”nin sarp ve hamiyet-perver balkanlarına.. “İştib”in ancak vatan ve millet kahramanlarına sîne açan kayalıklarına... “Ohri”nin bir bâd-ı himâyet ve hamiyetle nefes alan ormanlarına çekilen arkadaşlarımıza takdîm edilecek bir güldeste-i minnet bulamıyorum. Ve siz de – öyle değil mi vatandaşlar?- Siz de bulamıyorsunuz. Lâkin o dağlar, dereler, o balkanlar, ormanlar.. Bütün o bir mücessem ve müheykel kılâ’-ı namus u hürriyet-i cibâl. Bu muazzez kahramanlarına, bu pek büyük misafirlerine öyle bir tuhfe-i takdîr ve hamiyet takdîm ediyor ki on temmuzdan başlayan yeni Osmanlı tarihi ilk sahifesini buna açacak ve alkışlayacaktır:

On temmuzdan pek çok evvel, Resne balkanlarında i’lâ-yı hamaset ve hürriyet eden millî müfrezeyle iltihak etmek ve bu suretle kumandan kahramanının muhit-i besâletinde bulunmak üzere yollarına devam eden iki jandarma neferi, balkanın bir

kuşe-i heybetkârında ansızın bir geyiğe tesadüf ederler. Sevgili ve pâk gözlü hayvan bilâ-ihtirâz bunların yanına sokulur ve önlerine düşer. O kadar ki jandarmalar bu halden bir şey anlamayarak bilâ-ihthiyar bu sevgili hayvanı takip ederler. Doğruca nereye giderler bilir misiniz? Evet, doğruca millî müfreze! Ve oradan da kumandan-ı zî-şana kadar bunları yine o müteyemmen geyik götürüyor. Ve işte o zaman hamiyet, celâdet, hürriyet hisleriyle meşbû' olan efrâd-ı milliyenin yürekleri derin ve samîmî bir kudsiyetin enfâs-ı hayrıyla şişer ve hepsi "Bu bir fâl-i hayırdır, o halde kulaklarınız çınlasın ey milleti boğan, vatanı kemiren denîler" âvâze-i ulviyesiyle iş zamanının- karar verildiği üzere- takarrüb eylediğini yekdiğerine tebşîr ederler. Ve gözlerinin önünde pembe ve mâi bir ufkun nice mazlûmlarla beraber sakladığı denîlerin hisar-ı melaneti tütmeğe başlar. İstanbul'u yıkar; mazlûmları, bîçâreleri kurtarır ve rezilleri çiğneriz... diye kalplerinde medîd ve kat'î bir azm-i hamaset duyarlar. Ve ilk defa işe müşîr-i Osman Paşa'dan başlanır. Başlanır ama, geyik de beraber!..

Vâk'a-i mezkûrenin sûret-i cereyânı umûmun malûmudur. Şu kadar ki: bin beş yüz küsur efrâd-ı zafer-i nihâd-ı milliyeden ibaret ve en önde mukaddes ve sevgili geyik olduğu halde paşa-yı müşarün-ileyhin Manastır'daki konağına gidilir. Geyik önde..Yukarı çıkılır, geyik yine önde. Ve bakarlar ki geyik Paşa hazretlerinin odası içine girmiştir.

Ve avdette de, şüphe edilmez ki yine geyik bu manâlı bu kudsi bu afif ve nârîn hayvancığız yine öndedir. Günlerce, günlerce beraber, gece, gündüz tehlikede ve istirahatte... hep beraber...

En nihayet.. Ah, en nihayet.. Pasaportunu milletin hamiyet ve Kânûn-i Esâsîden yapılmış muhteşem ve müthiş manliherlerinin efvâh-ı muhteremesinden, milletin, makineli toplarının şanlı mekanizmalarından alan melike-i nâzende-i hürriyet, âfâk-ı vatanda arz-ı nâsiye-i ulviyet eder. Mavzerler susar, fakat sahipleri gülererek haykırır. Toplar patlar, lakin gülererek kükrer. Ve bayram olur, Vatandaşlar bayram! Milletin, vatanın Osmanlıların asıl bayramı olur. Öyle rızâenlillah inâyet buyurulduğu

bildirilerek herkesi inandırmak cinayetinde bulunan on bir temmuz bayramı değil, süngülerin ucunda rekz eden On temmuz bayramı olur, fakat geyik de beraber!..

Manastır'da hürriyet meydanında lâ-akall seksen bin kişilik ve 'anâsır-ı muhtelifeden mürekkep bir halk, muazzez bir halk görürler ki en ortalarında, hiçbir şeyden ihtiraz etmeyen; sakin, lâkayd, munis ve sevimli bir geyik var ki bütün gözleriyle, bütün evzâ' ve harekâtıyla bu lâhûtî bayrama iştirâk ediyor.

Ohh.. Allahım! Allahım! Nedir bu kudsiyet-i ma'nîdâr? Nedir bu fevk-al-hayâl ve tasavvur, vâk'a-yı semaviye?

Şimdi, ey ulu bir milletin kanına susamış, kuduz düşmanları! Ey elmas vatanımızın bağırını delmek için riya, hile, denâet ve emsâlinden masnû' küskü ile delmeye çalışan kuduz ve canavar düşmanları! Şimdi siz zanneder misiniz ki dağların derelerin, kadınların geyiklerin, öksüzlerin ceylanların teşcî' ettiği bu milletin hamaset-i âdilânesi karşısında pâydâr olacaksınız?

Ey, kara orman dağlarından zincirini kopararak kaçan ayı! Ey sakallı ser-i hafiye Mehmet! Zanneder misin ki bir Bursa'ya nefy olunmakla kurtuldun. Onun esbâbı herkesin malûmudur. Sen hiç merak etme..

Sen Çerkezlerin çingenesi bile değilsin, onlar seni kabul etmez ve etmeyecektir. Sen talîmâtın mûcibince sözde mevkûfen- oraya gittin. Aklın sıra Bursa, Bandırma, Adapazarı, İzmit, Sapanca ve daha daha Balıkesirlere kadar kol salarak orada bir takım cahil ve bîçâre Çerkezleri kandırıp başına toplayacaksın. Evet bunlar hep malûm, ve malûmdur ki onların cehaletini katiyen alet etmek isteyeceksin. Taaruzî olmasa bile hiç olmazsa tedâfûî bir parti tedarik ederek hükümet-i sâbika için çalışacaksın.. Ve yine tekrar ederim, meçhûl değildir ki hafiye ferik Kenan hınzırını da bilhassa bunun için Yalova'ya gönderttin, muârizlara tesadûf ederim fikriyle onu o taraflarda bir şâhid-i melânet olmak üzere istihdam ettireceksin. Fakat yavaş! Yaya kaldın Tatar ağası.. Sen millet için kurmak isteyeceğin o bolluk havuzlarını, millet beşikteki evlatlarıyla târumâr eder. Ve onu da bil ki kafan ezilecektir.

Daha yirmi gün evvel “hürriyet” diyen bir hamiyetli Fizan’a, ismi meçhûl diyarlara sürüldüğü halde ya sen, ya sen ah! Ey menhûs ya sen, niçin kaplıca safasına gider gibi gittin? Koşsan da otursan da, çalışsan da nihayet, ezecek beynini millet... Ezecek kalbini ümmet...

Daha var dur, Kara İzzet var, o yezid de var. Lâkin sırası değil.. Onun da planları milletin enzâr-ı namus ve intikamı önünde celîdir.

Şimdi artık bu hür ve mesûd milletten, sizlere ve tevâbinize ve sizin gibilerine selamlar!!

c.2, Nu.42, s.248-251

A.K.

YARIN NE OLACAĞIZ (1)

Beşeriyetin en büyük emrâzını elfâzı teşkil eder. Bütün cenkler, cidaller, münakaşalar hep kelimeler içindir. İnsanlar rahat ve âsûde yaşarlardı, eğer tekellüm etmeselerdi. Hayvanların nisbeten fazla bir kabiliyet-i ictimâiyeye mâlikiyetleri istiârât-ı lisâniyelerinin mahdûdiyeti dolayısıyladır. Anlaşırlar, çünkü söylemezler. Bizler konuşuruz ve işte bütün ihtilaflarımız buradan doğar. Her dakika yeni bir kelime, bir kelime-i itilaf veya ihtilaf zuhur eder ki bazımızı en delice ümitlere; bazımızı en gülünç ve bî-mana endişelere ilkâ eyler. Bir kısım halk onu alır, ya bir bayrağa işler, yahud ki serpuşuna örer. Ve muharebe alevlenir.

Bugünün gürültülerine bâis olan kelime, yarın unutulacaktır. Zira bu sihir-kâr kelimelerin hâssası esasen muvakkat olmaktır. Fakat bir zaman evc-i ikbâle çıkar ya! Hâl-i hâzırımızın da kelimesi iştirâk-i emvâl (collecticisme)dir.

Fransızların şu izm (İsme) ile nihayetlenen aile-i kelimâtı bütün beşeriyetin harekât ve taharrükâtında mühim bir mevki işgal etmiştir ve bu kolektivizm pek yeni bir şey değildir. Bize kendini göstermek için epeyce uğraştı, nihayet muvaffak oldu. Belki biz ondan kaçacağız; fakat o bizden kaçmıyor. Onun aynı zamanda tehditkâr ve esrarengiz öyle bir hâli var ki... Gürültüsüyle bize derhal bir meslek iyân eder, hatta bir çok meslekler... Benim bunun hakkında bazı malûmâtım var. Çünkü, ben kolektivizme, etli, kemikli müşahhasları üstünde – tabiri caizse- parmağımla temas ettim.

Kolektivizmin havariyyunu memleketten geliyorum. Bana oraya gitmek fikri geçen mayıs ayı, sokaklarımız renklerinin bütün itilâf kabul etmez tahâlûfâtına rağmen sekiz gün yağmura tahammül edemeyen intihâb ilanlarıyla memlû iken geldi. Fakat o zaman bu kâğıtlar salınıyor, parlıyor, yalazlanıyordu. Bunlardan, âteşin güzel

bir kırmızılısı önünde iki amele durmuşlar namzedlerinin tarafı ve mevâidi hakkında konuşuyorlardı. Ohh, onların namzedi kollektivist doğmuştu. Bu iki müntehibten biri pek iyi anlamıyordu. Öteki de anlıyorum sanıyordu.

Anlamayanı soruyordu:

-Kollektivist mi! Ne demek bu?

O zaman diğeri -ki daha münevver-ül-fikirdi- malûmâtından mütevellid gurur kanaatiyle cevap verdi:

-Bir farz: eğer millet kollektivist olursa, sana bir küçük kâğıt verilir değil mi? Sonra, sen o kâğıdınla bir elbise alırsın, efendinin giydiği gibi bir elbise; sonra et alırsın, piliç alırsın... Meyve alırsın, alırsın, hep istediklerini alırsın çünkü hepsi senindir. Kolektivizm, işte budur...

Ricâl-i iştirâkiyyeden

Hırs ve iştihanın maddiyetinden şüphe etmemelidir. Sevk-i tabîî tabiiyet dairesinde söyler ve hiç israf etmez. O adamcağız da muhakemesinin değil midesinin ihtiyacını tatmin edebilecek neticelerden başka bir şey düşünmüyordu. O aç, binâen-aleyh kollektivisttir. Onun bütün nazariyâtı: “Ah! Bir parça da et yiyebilsem!” cümlesinin mazmununda muhtevidir.

Kâğıdıyla elbisesini, pilicini elde edebileceğine inanan, hulyasının zevk-i meserretinde pûyân olarak o sihir-kâr kâğıdı bekleyen diğeri amele, bütün sukût-ı cahilânesiyle; fakat oldukça doğru olarak diğeri arkadaşlarına kolektivizmin esaslarını anlatıyordu. Zaten reislerde daha belîğ olur diye hemen de başka şey ilave etmezler: “Bir elbise mi istersin, peki piliç mi arzu ediyorsun, alacaksın!”

Kollektivizimn carî olacağı cemiyet-i müstakbelede kimin redingot giyeceğini, kimin piliç yetiştireceğini öğrenmek, hem de bugünkü kâhinleri, nazariyyunu ağzından öğrenmek istedim.

Ve bunu, “cemiyet-i muhtazara (Societe Mourante) nam-ı eserini yazan ve bundan dolayı hiç de ölmek emelini beslemeyen cemiyet-i beşeriyenin emriyle birkaç sene mahbus edilen “Jan Gırav”dan bir vasiyyet olan fikirlerini pek müdebbirâne ve ihtiyatkârâne sarf eden Pol Brus (Paul Broause)den “İştirakiyye”yi tarz-ı telakkisine göre ismine izafetle Almanist olan Alman (Allemane) den Paris’te, Patişiyollarda bir küçücük evde oturup itimat ve kanaat-i mağrurânesiyle İskender’in kılıcı gibi açamadığını kesen gasdist “Guesde” den, her şeyin ihtimal ve imkânını kabul eden kendi meslek-i mahsusuna terk-i mevki edecek olan ihtilâc-ı azim üzerine Britanya’da bahr-i muhite karşı, küçücük malikânesinde, tavukları, enginarları arasında, kuruntularla düşünen, “Tolstoy”un veled-i manevisi, “Beşeriyet-i cedide”nin mucidi (Hamon)dan, Rus asillerinden olup unvanlarını, servetini anarşi kürsüsü üzerine bırakan, zindana girmek için sarayını terk eden, bugün İngiltere sahillerinden birinde münzeviyâne yaşayarak, hayali örsü üstünde yarınki cemiyet-i beşeriyenin muhayyel çatısını kuran prens “Kropotkine” den, istihkâmlara yakın evinde, trenlerin dumanlarına, tasavvurâtının bulutlarına müstağrak olduğu halde, bir çalı demeti halinde sert ve haşin kıllı sakalıyla, (brodon) biçimi gözlüklerinin arkasından parlayan gözlerini âmâk-ı tettebbuâtında yoran Vayyan (Vaillant)dan; elvâh-ı aşerenin, müthiş tarrâkalar: sıyâh ra’d ü berk içinde, dumanlar arasında Tur-ı Sina’ya çıktığını hatırlayan, Hazret-i Musa’nın bile inmek istemeyeceği bir Tur-ı Sina’da ra’d-endâz ve berk-efşân bulduğum Jores (Jaures)den sordum. Beni, bu gürültülü karanlıklar içine Mösyö Desliner L:(Desliniere) soktu. Kendisi, hocasının şakirdi, birazda kılavuzu olduğu için, bana, elvâh-ı kanuniye-i aşereye bedel, kendi notlarının Jores (Jaures) tarafından tasdik ve takdir edilen levhalarını gösterdi.

Ve böylece, ben, bizi ateşin hulyalarının meşhuru olan ve tarz-ı mimarîsi ile mabed-i Süleyman’dan ziyade Babil Kulesine yaklaşan o meçhul temellere îsâl edenleri, yekdiğerini müteakiben gördüm ve dinledim. Herhalde bugün elfâz ve meâni arasından bazı efkâr-ı müdebbire müştereke çıkıyordu ve eğer iştirakiyye ve ihtimaliye Possibilisme yahut “Komünizm”in darbe-i esası bu muhakkar, fakat, “Renan”ın dediği gibi bizim olduğu için nazarımızda bir ehemmiyeti hâiz olan eski

dünyamızı yeni bir dünyaya kalb ve tebdil etmek iktidarına mâlik olsaydı cemiyet-i müstakbelenin nasıl bir şekilde olacağını tayin etmek, az çok kâbil olacaktı.

Müthiş bir anarşi hadisesi üzerine “Jan Gırav” beni temin etti. “Moftar” mahallesinde “La Revolte İsyân” idarehanesindeki mülakatımızın ilk sözleri olarak:

-İnkılâp, tekâmülden doğar, dedi. Dün ile yarın arasında, dün ile bugün arasında vasat yoktur. Yarın dünün mevlûdudur.

Eğer yarın dünü takip ederse bir inkılâp yapmak belki de kaidesizdir. Mösyö Jan Gırav, kelimelerini arayarak, biraz korkak, saf bir tavır, tatlı bir sada ile istikbâli söylüyordu:

-Eski cemiyetten hemen de her şey kaybolmuştur. Fakat enkaz arasında artık yeniden temelleşmekte olduklarını gördüğümüz bazı mebânî kalacaktır.

Mebânî-i ictimâiye, müessesâtan bahsediyordu. Anlıyorsunuz ya! Mütebâkîsi için de inkılap, ezmine-i esâtiriyenin, asi memleketleri mahvetmek için döktüğü kükürt yağmurlarından birine benzemeyecektir. Ve bütün gördüklerimiz: evler, tarlalar, fabrikalar bâkî kalacaklardır.

Mösyö Jan Gırav şu ihtarda bulundu:

-Yalnız, ne öyle gezinti bahçeleri, ne de av arazisi bulunacaktır: Toprağın en küçük bir parçası bile zer’ edilecektir. Öyle çitleriyle, kurt kapanlarıyla muhafaza edilen mâlikâneler olmayacak. Efradı bir köşede inzivaya mecbur edecek surette arazi inkısâma uğramayacak. Herkes ortada bulunacak, köşe bucakta kalınmayacaktır.

Prens Kropotkine de bana bunları anlatmak lütfunda bulundu. Ona göre, kolektivism mevki-i tatbik vaz’ edilip de emlâk ve arazi cemiyetin dest-i istimlâkine geçeceği gün, mebânî-i azime ve sağîre, hatta saraylar, ihtiyat olarak tutulacak; yoksa

tahrip edilmeyecektir. Sosyalizm, kolektivizm, vahşet demek değildir. Yapılanlar, yapılmış kalacaktır, işte o kadar.

-Bu evlerde, bu saraylarda kimler oturacaklardır? Sordum.

-İnkılâbın ilk, tahaddüs ettiğiinde , mahallâtında, sokaklarda toplanılacak, hüsn-i niyet sahibi adamlardan müteşekkil fırkalar boş veya efrâdı çok olan ailelerle memlû daireleri gezip sayacaklardır, sonra bunlar öyle daracık havasız odaları iskân eden arkadaşları gidip bulacaklar ve onlara sadece: Bu akşam filan mahalle geliniz. Bütün mahalle orada toplanacak ve evler taksim olunacaktır.” diyeceklerdir.

Cevabını verdi.

-Ya bir evin sakini evini kendisi yaptırmışsa onu kapı dışarı mı edeceklerdir?

Devam edecektir.

c.2, Nu.43, s.262-268

A.K

YARIN NE OLACAĞIZ (1)

Geçen nüshadan mâ-ba'd ve hitâm

Kafası taslak, sakalları ak koca ihtiyar bir tebessüm-i merhametkârâne ile güldü:

-Hayır, fakat şu şart ile ki evi kendi ailesinden fazlasına mütahammil olmamalı, eğer evinin kendisine fazla kalan bir dairesini bir başkasına kiralamışsa halk bu müste'ciri bulacak ve ona: "Biliyorsun ya arkadaş, artık oturduğun evde kira bedeli verecek değilsin. Yerinde otur ve beş para verme!" diyecektir.

Buradan anlaşılıyor ki, cemiyet-i müstakbelede, sahib-i emlâk ve binâen-aleyh mülk olmayacaktır. Zaten mülk ve sahib-i mülk bulunup bulunmamak meselesi geçirmekte olduğumuz şu hataya ve zehâb ve efkâr-ı bâtıla devresi esnasında yapılmış, evler ve saraylar hakkındadır. Bu mebânî, zamanın yed-i tahribiyle yıkılacak, gidecektir. Yenilerini kim yapacak? Evlerin inşası için, uzaklardan getirilecek mevâdd-ı iptidâiye, demir, kereste, taş lazım; bunları kullancak amele kollarının müsâbakât-ı ahenk-i mesâîsi lazımdır.

Mösyö Jan Gırav bana cevap verdi:

-Herkes kendi evini inşa edecektir. O zamanın evleri pek sade olacaktır. Cemiyet-i müstakbelede herkes basit şeyler arayacak, hüsn-i intihab hissi gayet sadeleşecektir. Bu kolay inşaat için de yekdiğere muâvenet edilecektir. Muâvenet-i müttekâbile: Yarınki cemiyetin esas istinadı işte budur.

O zaman herkes on parmağını da işte kullanacaktır. Burasını unutmayınız. Herkes, her iş için mecburî faal ve kat'î olarak kuva-yı sâiyânesini arz edecektir.

Zengin olmayacak, serseri olmayacak haylaz olmayacak, tüccar olmayacaktır.

O zaman, Mösyö Jaures'in meşhur bir takrizinde, cemiyet-i müstakbelenin mimarı olmak üzere takdir ve takdim ettiği Mösyö Desliniere'e sordum:

-Tüccar olmayacak mı; o halde mağazalar da olmayacak demek?

-Hâl-i hâzırdaki mağazalar umumî mağazalara kalb edilecek ve bunlar az çok daima aynı cins eşya ile memlû bulunacaktır.

-Fakat Paris gibi bir şehrin manzara-i câzibe-dârını teşkil eden yıldızları, parıltıları televvünâtı ve tenevvûatıdır!

-O süslü mağazalar olmayınca şüphesiz Paris'in manzarası değişecektir. Ya Marsilyada kahvehaneleri kalkmış sahiliyle artık bugünkü Marsilya olmayacak ama herhalde başka bir şey olacaktır.

Mösyö Hamon bana dedi ki:

-Hâl-i hâzırda cereyan eden usûl-i ticaret kalkacaktır. Müsekkirât şürekât-ı müteâvinesi (Cooperatives) ve bunların toptan mübâyîât için ictimâ etmeleri cemiyet-i beşeriyenin teveccüh ettiği tarfı irae eder.

Mösyö Paul Broause ilave etti:

-Bu gibi hadisâtın vukûunu bugün seyr ve temaşa ediyoruz. İnsan gözlerini açmak isterse pek âlâ görür ki kolektivizmin istimlâkât-ı emlâki artık başlamıştır. Büyük mağazalar, dükkânları eziyorlar büyük fabrikalar sanayi-i cesîmede efendiliği, patronluğu ortadan kaldıracaktır.

Hangi mesleğe dönülürse dönülsün, gerek hükümet-i hâmiyesiyle meslek-i iştirâkîde, gerekse sadece anarşi demek olan Komünizm mesleğinde ticaret

kayboluyor. Evet, ticaret, faydasız bir şey gibi, ordu olmayacağı için askeri gibi, kilise olmayacağı için rahibi gibi, her şey hükümete idare edileceği için memurîni gibi kayboluyor.

Maamâfih iştirâkiyye mesleği bir takım vesâit ve teklifâtı muhafaza ediyor ve bunlar yine eski memurîne benziyor ki bunlar yiyecekleri tevzî edecek, işleri bir sûret-i fenniyede idare eyleyeceklerdir. Komünistleri sıçratan da işte burası.

Yarınki cemiyet nasıl teşkil olunacaktır?

Bütün mesâlik erbabı burada müttetikler ki herkes çalışacaktır. Fakat bu da bir itilâf-ı efkâr ki pek az devam edecektir; zira, Jures (Jaures), Deslinier (Desliniere), Gased (Guesded), Vayyan (Vaillant) gibi bazıları sa'ye mukabil "bono"lar, kâğıtlar vermek isterler. Kropotkine, Girav gibi komünistler bu fikrin tamamiyle muârizdirlar.

Prens Kropotkin (Kropotkine) diyor ki:

-İş mukabili bono veren kolektivism ücreti muhafaza ediyor demektir. Bu usulün alacağı renk budur: Herkes çalışacak. Yevmiye hükümet tarafından tanzim olunacak. Her yevmiyenin işi farz edelim ki "Sekiz saatlik sa'yı" hâvi bir bono ile mübadele edilecektir. Amele bu bono ile hükümet mağazalarından yahut "kooperatif" lerden her nevi eşyayı elde edebilecektir. Bono kâbil-i taksimdir. O surette ki "bir saat işlik" et, un dakika işlik, kibrit; yahut yarım saat işlik, tütün satın alabilecektir. Beklenen inkılâb-ı iştirakiyyeden sonra dört meteliklik sabun denilecek yerde beş dakika işlik sabun denilecektir.

Komünistler – ki onlar pek ilerlemiş iştirakiyundandırlar- pek rahat olacak olan bu usulü kabul etmiyorlar. Amelenin bonusu şüpheli şeydir. Onlara bank kâimelerini hatırlatır. Olmaz.

Anarşist prensin bu itirazâtını nakledince Jaures'in şakirdi biraz kızdı:

-Bono para demektir. Evet, fakat toplanılmasında fayda olmayan bir paradır: Faiz getirmez. Miras da lağvedilince artık tasarrufa ihtiyaç kalır mı?

Komünizm, kollektivistlerin eskiliğe pek yakın bu “bono”larıyla it’âb-ı zihn etmesini istemiyor. Farz ediyorum ki bugün saha-i arz üzerinde gördüğümüz büyük boşluklar yerine yalnız mevrû’ arazi bulunacaktır. Konkordya meydanında buğday büyüyecek. Ve havuç tarhları bulvarların uzunluğunca temâdî edecektir. Memleket sîne-i tabiata yayılacaktır. Hayat, tamamiyle zirâi olunca tarlalara avdet edecek ve burada insanlar, -sürü halinde dememek için- takım takım hüsn-i âmizeş içinde yaşayacaklardır. Kimi buğday zer’ edecek, mensucat getirecek, kimi et bulacak, kösele yapacak, kimi kundura imâl edecek, kimi de elbise dikecek ve bunların hepsi yığın halinde toplanılacaktır.

Mösyö Kropotkine’e sordum:

-Ya bazısı da bu yığından bir şey getirmeksizin almak isteyecekse?

Tembellerle ne yapılacağı meselesi cemiyet-i müstakbelenin bütün müstahzariyetini işgal etmekten hâlf değildir. Fakat onların zumlarınca cemiyet-i müstakbelede insanlar daha iyi olacaklardır. Hatta iyi olmaktan mâ-adâ manâ-yı insaniyeti tamamiyle teyakkun edecekler ve şâyân-ı hayret işler yapacaklardır. Fakat anlaşılıyor ya? Bu şâyân-ı hayret işler, hep ihtilal ve inkılâbı vücuda getirecek işlerdir.

Mösyö Kropotkin aynen bana böyle cevap verdi:

-Zannettiğiniz kadar haylaz zaten yoktur. İmparatorlar, nâzırlar, bankerler bile haylaz değildirler. Eğer haylaz olsalardı, artık, çoktan, mahvolmuş gitmişlerdi.

Orada bulunanlardan birisi muhatabımı ikaz etmek istedi:

-Asil familyaların bugünkü evlatlarını görünüz. Bir moda hevesiyle ateşçi olup gittiler.

-Mademki onların hevesleri bundadır yarın, bedel mukabilinde olmaksızın, herkese ait olacak olan şimendiferlerde makinist olurlar.

-Şimendiferlerle parasız gezileceğinden bahsettiniz. Kalabalık hücumundan korkmuyor musunuz?

-Parasızdır, fakat bundan istifade etmek için bir hak olduktan sonra, yoksa öyle sellemetü's-selam değil.

Haylazlar meselesi aralığa gidiyordu; oraya döndüm. Cemiyet-i müstakbelede, Jores(Jaures)e nazaran, tembele yemek yok.

“Cemiyet-i müstakbele Societe future” muharriri bana dedi ki:

-Kimse çalışmaya mecbur edilemez, zorlanamaz, ama tembeller de yiyecek bulabilirlerse yiyeceklerdir.

Mösyö Jan Gırav onlara karşı daha müsamahakârdır, haylazları atmıyor, hayırsızlardan da endişe etmiyor, çünkü alınmasında hak olan şey çalınmayacağı için ne jandarma, ne hakim, ne de hapisane bulunmayacaktır. Bana hoş bir hikâyecik anlattı:

-Bir kabilede bir şahıs evinden çıkar, uzaklaşır. Karnı acıkır, önüne gelen bir eve girer: yemek zamanına tesadüf eder. Sofraya, ev sahiplerinin yanına oturur, ortada olan yemekten, kimseden müsaade talep etmeksizin, yer. Doyunca, tesadüfen yemeklerini yediği mihmandarlarına bir teşekkür bile etmeyi düşünmeksizin kalkar, ötekiler de göz göre göre dolandırılmış olduklarını katiyen hatırlamaksızın gitmesine müsaade ederler. Çünkü onlar da misafirlerinin bulunduğu mevkide aynı surette hareket edeceklerdi. Mesele itiyad meselesi, işte o kadar.

-Ne? Nerede oluyor bu?

-Polinezya'da

Polinezya demek bir gaye-i emel: biz, oraya, bizden önde değil, geride zannediyorduk. Oranın vahşete avdet etmiş olması bizde hiç de netice-i medeniyet gibi telakki edilmiyordu. Bilakis biz onları henüz ilk kademede zannetmeyee daha mâildik.

Mösyö Guesde:

-Zaten-dedi, o kadar az çalışılacak ki! Günde on bir dakika ile insan yiyeceğini temin edebilecektir.

Burada, su kar sızdırmaz bir alaycı mütefekkirin bir latifesini Kropotkine hatırlattı:

“On sekizinci asrın nihayetlerinde Franklin beş kişilik bir ailenin bir senelik ekmeğini üç saatlik, müsekkini 30 – 40 yarım günlük, ...50 günlük sa'yın temin edeceğini söyler. Hayatın, kahve, mefruşat, nakliyât gibi diğer havâyicine yüz elli yarım günlük iş kalıyor.

Mösyö Desliniere ilave etti:

-Bir de çalışmak, o zaman, o kadar cazip olacaktır ki...Herkes istediği işi yapmakta muhtar bulunacaktır.

-O halde hizmetçilik kim edecek?

İnhitâb-ı meslek. Herkesin heyelân-ı tabîisi nerede ise!

Bu suale, “Ekmek Nasıl Kazanılacak La Conquete du pain” müellifi cevapsız kalmadı:

-Sosyalistler, herkesin kendi evinin işi göreceğini söylüyorlar. Zevce, refikasına: “Güzelim, Sosyalizm teessüs ettiği zaman hizmetçiden vazgeçeceksin, değil mi?” diyor ve kadın da ekşi bir tebessümle, içinden bu zamanın pek yakında gelmemesine temennikâr ve dua-hân olarak: “Elbet sevgilim!” cevabını veriyor. Çünkü kadın da beşeriyet içinde kendisine ait bir hisse ister. Aşçı, çamaşırcı, süpürücü olmak istemez. Bu işlerden kurtulmak ister: bu gibi işleri niçin makineler yapmasın? Kunduracılarınızı boyalıyorsunuz. Bundan budalaca bir iş olur mu? Bu gün makineli fırçalar var. Yemek kaplarını yıkamak için de makineler olacaktır. Bugün mefruşatın tozunu, toprağını alan makineler değil midir? Bir evin ağır işleri dışarıda görülecektir.

Dışarıda yahut içeride, bu işler yapılacaktır. O halde kim yapacak? Serbestî-i intihâb olunca münasebetsiz, müz’iç, iç bulandırıcı işleri kim yapar?

Mösyö Jan Gırav sözümü kesti:

-Maksadınız anlaşılıyor; size cevap verebilirim: Bu işlerde ya herkes çalışsın, yahut kimse çalışmasın. Fakat ihtiyaç hissedince herkes hissesine düşeni îfâya mecbur kalır.

Zannediyorum ki ellerini böyle işlere sokmaya mecbur kalacak bugünkü kibarlarımızın gösterecekleri surat (sûret) Mösyö Jan Gırav’ın hayalen bile pek hoşuna gidiyor.

Fakat Mösyö Jaures’in kolektivizmi bu güçlüğe başka bir çare buluyor:

-En nâ-hoş işler en az talep bulacaktır. Bu işler müzâyedeye konacak. Bunların îfâsı için amele bulunamayacağından razı olacıklara daha ehemmiyetli “bono”lar

verilecektir. Eğer kirizci fazla olmazsa bir kirizci bir ressam veya doktordan fazla kazanacaktır. Fakat herhalde kirizci bulunacaktır ki esas buradadır.

Ve herkesin istifa-yı havâyıcı sa'yinin mükâfâtı olacağı için cemiyet-i müstakbelenin en semiz azaları kirizciler, çamurcular ve emsâli olacaklardır.

Mösyö Vaillant'a dedim ki:

-Fakat, biliyorsunuz ki, gayret için bir zahmet ihtiyar edilmesi bu gayretin esasında hiss-i hodbînî ve gururun mevcudiyet-i katiyesiyledir.

-Biz hodbînliği kaldırmak niyetinde değiliz. Çünkü gurur iradenin zenbereği makamındadır. Fakat onu o sûrette telakki edeceğiz ki tabiat-ı beşeriyeye tevâfuku kadar teşekkülât-i insaniyeye de yardımı dokunsun.

Bu ulemâ, ricâl ve nazariyyun-ı ictimâiye ile (aile) mesele-i nâzikesini konuştum.

Cemiyet-i müstakbelede kadın ve çocukların mevkii ne olacaktır? Anladım ki onların nazarında benim bu endişem aldığım terbiyenin bende bıraktığı efkâr-ı bâtıladan doğuyor gibi telakki ediliyor. Bana öyle geldi ki izdivaç meçhul bir müessese olacak, fakat aşk ve muhabbete de bir mevki verecek ve bu surette izdivaçlar kendi kendine yapılacaktır. Herhalde izdivaç bu günkü şerâit ve metâlibini tahfif ve ta'dil edecek ve kanunun bile müdâfaa ettiği o tahsis kıskançlığını tashih edecektir. Bir adam artık " Bu kadın benimdir, bana aittir." diyemeyecektir. Kadın ne bir kimsenin ne de herkesin olmayacaktır. O yalnız kendisinin olacak ve kendisini satmaksızın istediği gibi kullanacaktır.

Jan Gırav:

-Kadın, dedi, refik veya zevcini gaye-i ahlâkı ve hüsniyesine göre intihâb eyleyecek; izdivaç, iki serbest ve hür ferd-i mütehâlif-ül-cinsin anlaşması, bir emel

üzerinde itilâfî haline tebeddül edecektir. Eğer isterlerse evlatları olacak, eğer evlatlarını severlerse yetiştirip büyüteceklerdir. Evlat bir vesile-i meserret olacağı, gıdası da temin edilmiş bulunacağı için her bir çift çok evlada mâlik olmayı isteyecektir diye düşünüyorum.

Mösyö Hamon fikri katîleştirdi:

-İzdivaç, müsaade-i ebeveyne merasim-i beyhudeye ihtiyaç kalmaksızın, daire-i idariyenin istatistik odasına yalnız bir ihbar vukuuyla icra edilecektir. Çocuklar aile içinde büyüyeceklerdir. Eğer ebeveyn reddederse onların tefdiye ve terbiyesini cemiyet deruhde edecektir. Zaten bu gün de böyle olmuyor mu? Fakat nasıl sefilâne bir sûrette...

İşte “ cemiyet-i müstakbele”nin “havariyunî memleketi”nde bunları öğrendim ve öğrendiklerimi aynıyle naklettim. Bu sözlerin hiç biri muhayyel değildir, hepsi söylenmiştir. Ben onları, kolektivizm, yahut daha mükemmeli olan komünizm devrinin hulûlüyle eski dünyamızın ne hal alacağını bir suret-i umumiyede tasvir ve tersim etmek emeliyle kelime be kelime topladım.

Büyük şehirlerin kaybolacağı, ve mevkilerini, bugün taşlarla mücadele eden yeşilliklere terk edecekleri zaman öyle anladım zannediyorum ki eğer komşumuz fırıncıyı giydirir ve kuşatırsak günümüzün ekmeğini elde edebileceğiz. O zaman vezâif-i maddiyemiz kısa ve faaliyetimiz bî-pâyân olacaktır. Çalışacağız, hükümet-i iştirâkiyenin nezareti altında diğerlerinin ve bizim istihsâl-i rızık edeceğimiz yığını doldurmak olacaktır.

“Ezmine-i cedide Les Tenape nonevaux” müessisi bana dedi ki:

-Kollektivizm hâin bir hükümet olacaktır. Eğer boyunduruğunuzu değiştirmek sizce bir saadetse kolektivizm içinde memnun olacağız.

Onun usûl ve nazariyâtıyla belki başka türlü olacaktır; fakat Mösyö Broause bana dedi ki:

-Komünizm bir rüyadır, fakat isterseniz diyelim ki bir rüya-yı istikbaldir.

Bütün bu esâsât, bazılarının nâsir-i efkârı olan evrak ve resâilin biraz tıfl-âne gibi telakki edilebilmelerine rağmen ihtimamlarla mutâlaa ve tettebbu' edilmiştir. Maamafih müellifleri bütün itirazâta cevap verdiklerini, hatta bütün müşkilâta çaresiz olduklarını müftehirâne ve mütefâhirâne söylüyorlar. Mesleklerinin küçük bir makinesi kendi dairelerinde mükemmelen işlemektedir. Bir nümune olan bu makinede eksik kalan cihet büyütülüp mevki-i istimâle vaz' edilmiş olmamasıdır. Fakat işlemeden de korkuluyor.

“Taj-adam” zaman zaman bahs-i makâl olan bir kâşiftir. Cüretkârın biri, seleflerinin bütün teşebbüsât-ı akîmelerine bîgâne olmamakla beraber, kâşif-i mezkûrun avdetini tazarru için ne lazımsa yaptı.

Azmân-ı müstakbelenin insan-ı müteemmilenin de kanatları, ecnâh-ı sun'iyye-i mucidesi vardır. Muhayyir ve muavvic makinesinin mekanikiyeti tesiriyle uçacaktır. Ah o, dünün yürüyen insanlarına nasıl acıyor! O uçacak, uçmak üzeredir. Açılın, şu fûshat-i bî-pâyân onundur.

Bir gün, akvâmı toplayacak, bir kalenin tepesine çıkacak. Ecnâh mekanikiyesini açacak, salınacak, havada birkaç şaşkın daireler çizecek ve tepe aşağı yuvarlanacaktır.

Bu bir felaket, fakat, rüyasının sinesiyile yuvarlanacak yalnız kendisi değil midir?

c.1, Nu.26, s.4-6

CELÂL SÂHİR

AÇIK ARÎZA

-İsmet Hakkı Hanım Efendi'ye-

“Mehâsin”deki makalenizi okudum. Demet’in üfûlu hakkındaki tahassüsât-ı me’yûsenize karşı bütün samimiyet-i kalbimle takdim-i şükrân ederim. Şu on, onbeş milyon Osmanlı kadını içinde sizin gibi düşünen bin tanesi olsaydı, zaten arzu-yı intifâ’ ile değil, meyl-i hizmetle çıkan gazeteniz ilelebed devam ederdi. Benim de sizinle beraber asıl sızladığım şey, Demet’in üfûlu değil bu bin münevver, mütefekkir, rağbetkâr-ı marifet kadının yokluğudur. Ve bilmem muhterem Osmanlı kadınlığının izzet-i nefsinin cerihadâr etmeden nasıl ifade etmeli, bu acı yokluk öyle derin bir sefâlet-i maneviyedir ki bununla ma’lûl olan millet bedbahtlığının matemini tutmalıdır.

Bilseniz ne tatlı emellerim vardı. Daha istihsâl-i hürriyetten birkaç gün sonra bu azim ve niyet bütün kalbime hâkim olmuştu: Kadınlarımız için bir gazete çıkarmak, bu hulyayı zihnimde süslemiştim. Buna dair bazı dostlarımla konuşurken onlar gülüyorlar, filozof bir tavırla daha böyle şeylerin vakti değil, diyorlardı. Ben onlara ne kadar kızılıyordum; ve kendi kendime bu mutâlaadaki hatalarını ispata uğraşıyordum: niçin böyle düşünürler, diyordum, çünkü evvela bazı menfûr emellere vesile-i zafer olmak üzere taassub silahını kuşanan adamlar var, zannediyorlar ki onların yapacağı bir cereyandan korkulur, saniyen sanıyorlar ki herkes şu esnada siyasiyâta meftûn olduğu için böyle edebî ve ictimâî bir mecmuayı kimse alıp okumaz; salisen de acaba okuyacak kaç kadın var diye bizde muhibb-i marifet kadınların çokluğundan gaflet ediyorlar. Halbuki bu mutâlaaların birincisi biraz doğru gibi ise de artık şu asr-ı medeniyette sekiz tane koyu mutaassıbın, hatta ahkâm-ı dinîyenin bile müsait bulunduğu şeyler aleyhinde bulunması şâyân-ı ehemmiyet olamazdı; ikincisinin ise bana taalluku yok, çünkü gazeteyi erkekler okusun diye çıkarmayacağım. Üçüncüsü, üçüncüsüne gelince bilâ-ihhtiyar gülüyordum. Aman ya Rabbim, diyordum, bunlar kadınlarımızı ne sanıyorlar? Bu

kadar budala bir hata-yı tefekkürde bulunmak için mutlaka bir köyde münzevî yaşamış olmalı. Sokaklarda da mı gezmiyorlar, hiçbir zaman ümmî bir dimağın mahsulü olmayan bir zevk-i selim ile giyinen kadınlarımızı görsünler? Gazetede mi okumuyorlar, teşekkül eden kadın cemiyetlerini, ara sıra yazılan kadın makalelerini görsünler? Ve netice-i fikrimi hülâsa ediyordum: Gazetemin kâriânı belki birkaç bini geçecek. Avrupa mecmua-i nisâiyeleri derecesinde bir nefâset ve mükemmeliyet ile çıkarmak kabil olacak. Hulyalarım yalnız bundan ibaret de değildi. Gazete böyle muzaffer olunca yine onun ismiyle bir kütüphane tesis edecektim. En kıymetdâr kadın kalemlerinin mahsûlât-ı bedîası o kütüphanede intişar edecekti. Ve nihayet büyük bir matbaa, bir matbaa ki kadınların, yalnız onların ve onların gazetesinin. Geniş bir idare-hane, bir kulüp konferans salonu, mektepler...hulyam nâ-mütenâhîydi.

İşte bu hulyalarla meshûr, bir hummâ-yı heyecan içinde, gazetenin temelini kurdum. Bir isim düşünüyordum. Bir isim ki hanımlarımızın olan bir gazeteye en çok yakışsın, ahenk ve manâsıyla bütün nesevî bir şey olsun. Lisânın bütün kelimâtı müfekkirende icra ettiğim yoklamadan geçiyor, fakat hiç biri bana kâfi derecede güzel gelmiyordu. Böyle çok uğraşacaktım, eğer vatanın en büyük, en ince şairlerinden biri imdadıma yetişmeseydi. Cenâb-ı Şehâbeddîn o kendine has, müstesna tebessüm-i daimisiyle “ismi Demet olsun” dediği zaman sanki bu isme birden âşık oldum. Demet, evet bu gazete en saf ve pür bu çiçeklerden müteşekkil bir demet olacaktı. Bütün kadınların sîne-i efkârına ilişecek bir Demet. Ve kim bilir maârifperver hanımlarımız onu ne büyük bir teveccüh-i samimiyetle karşılayacaklardı!

Birinci nüsha yevm-i vilâdetim olan Eylülün on yedinci günü- çünkü en büyük saadetimin de benim doğduğum günde doğmasını istiyordum- sâha-i intişara çıktı. Çıktı ve karşıladılar!

Bu uzun ve acı hikâyeye devam etmeyeceğim. Muhterem refâkat-ı tahririyenizle mesut olan Demet’in mesleğini falan siz zaten biliyorsunuz. Yalnız şunu demek isterim ki Demet mecburen üfûl etmiş olmakla beraber hanımlarımızın

terakkiyâtına hizmet etmek husundaki arzu ve azim hiçbir suretle değişmemiştir. Onlara rağmen onların lâkaydîsine rağmen menfaatlerine çalışmak istiyorum. Yakında bu hizmetle mükellef yeni bir gazete daha neşrine başlayacağım. Ve belki – her zaman ümit- bu ondan daha az bedbaht olacak.

Muharrirâtınızın bazı erbâb-ı kalem tarafından “boykota” edildiğini söylüyor ve bu harekette bulunanları müstebid diye yâd ediyorsunuz. Onları mazûr görünüz. Geçenlerde hanımlara mahsus bir tiyatroda îrâd ettiğim hutbede de bi-l-münasebe arz ettiğim gibi biz, bütün erkekler, bir hadde kadar terakkiyât-ı niseviyyenin ittisâ taraftarıyız. Dostlarımdan oldukça münevver’ül-fikir sandığım pek çok kimselerin, kadınların şerâit-i hâzıra-i halleriyle fikirleri hem-âhenk olması için pek az tahsil görmeleri lüzumundan bahsettiklerini kaç kere tahayyürlerle dinledim. Bu itikâdât-ı bâtılayı bir miras-ı mukaddes gibi yeni nesle nakl ve tevdî’ etmemek istersek her şeyden evvel valideleri hissedâr-ı ilim ve marifet etmeliyiz. Çünkü kadın efkârın ilk nâzım ve mürebbisidir. Ve bunu o müstebid erbâb-ı kalemden ziyade yine kadınların mesâîsi sayesinde elde etmek kâbil olur. Binân-aleyh her şeyden evvel kadınlarımız âtilerine karşı anûdâne izhâr ettikleri lâkaydîyi terk etmelidirler. Yoksa kendi ekseriyet-i efradı bile anti feminist olan bir heyet-i niseviyyenin temin-i terakkiyâtı için erkeklerden feminist beklemek beyhude bir intizar olur, hususan ki marazî bir azim ve arzu ile bu emele vakf-ı kalb eden birkaç kişinin muhassıla-i gayreti olan “Kadın”lar, “Mehâsin”ler, “Demet”lere de aynı lâkaydîye hedef olup az veya çok uzun bir ihtizârdan sonra birer birer üfûle mahkûm bulunursa....değil mi, efendim?

c.1, Nu.21, s.11-2

EMİNE SEMİYE

BİR HEDİYE-İ FİKRİYYE

-Selanikli hürriyetperver vatandaşlarıma-

Kesif istibdat bulutları arasından sıyrılarak çehre-i mensî-i hürriyeti müştakînine arz eden hükümet-i meşruta-i Osmaniyemiz mültefit tebessümleriyle bezl-i selâm ederken, biz sermesti-i sürûr içinde levâzım-ı inzibâtiye endişesinden bile âzâde kalmıştık!.. Vatandaşlık musafahaları, kardeşlik nümayişleri arasında gizlenen fesâd-ı ahlâk ejderinin beride fırsat beklediği unutulmuş gibiydi!..(Yaşasın hürriyet!) alkışları esnasında (Mahvolsun müfsidler!) cümlesi işitiliyor ve her taraf (Yaşasınlar!) aks-i sadâsına maruz oluyordu!.. Hülâsa sevinç dalgaları içinde yuvarlanan bu millet-i muazzamaya karşı:

-Ey mesut senâ-verân, artık sahil-i selâmete yaklaşınız ki müheyyâ-yı fırsat olan canavarların dendan-ı harîsine düşmekten kurtulasınız!.. gibi nesâyih-i âkılânede bulunanlar bile bir hande-i müstehziyâneden başka cevap alamıyorlardı!

Nihayet kendinde cesaret ve kuvvet hisseden o ejder sevinçle sırtarak ufak ve keskin muzır dişlerini gösterdi.

Ah fesâd-ı ahlâk!.. işte o ne kadar ehemmiyetsiz olsa da rengârenk ve hoş bu şükûfeler arasında yetişmiş dikenli, zehirli otlar gibi el değdireni, koklamak isteyeniyi rencide ve tesmîm eden bir belâ-yı mübrem olduğu için, hamiyetli Osmanlıların besledikleri “Selamet ve saadet-i vatan” fikrini meslûl iğne darbeleriyle ceriha-dâr ve ma’lûl etmekten hâlf kalmadı.

Halbuki safvet ve uluvv-i cenabı ma’rûf-ı âlim bulunan Türkler arasında bu yılanlara tesadüf edilmeli mi idi?

Öyle yılanlar ki ilk hamle-i tehevürlerine, bî-çare nisvân-ı İslâmı hedef ettiler! Vasıta-i tesettür olan çarşaf lar yırtılmak, paralanan peçeler altındaki afif çehreler tırmalanmak, masum çocuklar didiklenmek gibi vahşiyâne vukûât bizde görülmeli mi idi? Hayfâ ki İstanbul'un en mümirr-i nâs olan mahallelerinde bile bunlar görülmeğe başladı. En ziyâde şâyân-ı teessüf olan ciheti ise bazen beş yüz kişinin hücumuna birden maruz kalmış olan iki üç hanımın ahvâl-i faciası karşısında oradaki memurîn-i zabitânın seyirci olması ve hür kardeşlerimizin çare-i selametine pek geç tevessül olunması değil mi?

Acaba "hürriyet" demek aceze-i nisvânı ezmek midir? Mamafih bunu böyle tefsir eden irticâîyyuna hadlerini bildirmek için Kasım Paşa'nın ⁽⁸⁵⁾ sopalı kadınları bile kâfi iken dirayetli, hamiyetli vatandaşlarımızca en sonra düşünülecek şeyin, nisvân-ı islâma ait mesâil olduğunu nazar-ı teessüf ve telehhüfle görmekten kendimizi alamıyoruz.

Acaba umum efrâd-ı milletin nısfî ve ihtimâl ki daha ziyadesi kadın değil midir?

Bâ-husûs ki şeriat-ı mutahhare-i İslâmiye bize de müsâd-i imtiyâzât vermemiş mi? Nimet-i hürriyetten ten'im için bizim fazla metâlibe ihtiyacımız yoktur. Ulema-yı kirâmımız, bizde hukuk-ı nisvânın ne dereceye kadar vardığını hür olmak saadetine layık olmayan o irticâîyyuna iktiza ederse cebren anlatmalıdır ki biz de bundan böyle dûcâr-ı gadr olmaktan kurtulalım!

Bizi kahr içinde yaşatmak istemeyen irticâîyyun, hangi salâhiyetle Cenâb-ı Hakk'ın bahşettiği, peygamberimizin buyurduğu hukuk-ı nisvânı, yani hayat-ı beşeriyedeki hakk-ı iştirâkimizi inkâr etmek istiyorlar?!

⁸⁵ Evvelce kadınlar vakıftan nısf-ı hisse-i er'iyeye alarak dûcâr-ı zaruret okurlarmış, birgün Kasım Paşa'nın bu kahraman kadınları ellerinde sopalar bulunduğu halde selamlık resmine gidip ma'duriyetlerinden bahisle davacı olmuşlar. Emvâl ve emlâk-ı vakfiyede erkeklerle siyân olmak iradesini o zaman kazanmışlar. Bu fikra-ı tarihiyeyi peder merhumdan dinlemiştik.

Cemiyetler teşkiliyle, yaşamak mecburiyetinde olan nev-i beşerin kısm-ı a'zamı da kadından mürekkeptir. (Devam edecektir)

..

KAYNAKÇA

- ARTAN, Gündüz 1994, *Takma Ad- Soyadı- Rumuz Dizinleri:Tanzimattan Günümüze*, Türk Kütüphaneciler Derneği, İçel Şubesi Yay.:1, İçel.
- AZİM, Mehmet 2000, *Çocuk Bağçesi Dergilerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BANARLI, Nihad Sâmi 1971, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB, c.1-2.
- ÇANKAYA, Mücellidoğlu Ali 1968-1969, “*Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte” Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler:1860-1908*, c.3, Mars Matbaası, Ankara.
- DUMAN, Hasan 1986, *Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu 1828-1928*, İstanbul.
- ERCİLASUN 1995, Bilge, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit: 1. Türkçü Tenkit*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- ERGUN, Sadedin Nüzhet [t.y], *Türk Şairleri*, c.1-3,[y.y].
- GÖVSA, İbrahim Alaaddin [t.y], *Türk Meşhurları*, Yedigün Neşriyat, İstanbul.
- İŞİK, İhsan 2002, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi:3288 Şair ve Yazarın Hayat ve Eserleri*, Genişletilmiş 2. Basım, Elvan Yay., Ankara.
- İNAL, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal 1988, *Son Asır Türk Şairleri*, c.1-4, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KABAKLI, Ahmet 1978, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., c.2, İstanbul.
- KÂHYA, Mustafa 1998, *Âkil Koyuncu, Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Sera Ofset Matbaacılık, Ankara.
- KAPLAN, Mehmet, 1997, *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yay., İstanbul.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal 1978, *Türk Edebiyatı Tarihi: Tanzimattan Cumhuriyete*, İnkılap ve Aka Kitabevleri Kolektif Şti. İstanbul.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal 1982, *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü*, İnkılap ve Aka.
- KURDAKUL, Şükran 1999, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, 6.Baskı, İnkılap Kitapevi, Ankara.
- KURDOĞLU, Veli Behçet 1967, *Şair Tabibler*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü Neşriyatı.
- NECATİGİL, Behçet 1978, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü: 910 Türk Edebiyatçısının Hayatı ve Eseri*, İlaveli 9. Baskı, Varlık Yay. İstanbul.
- OKAY, Cüneyd 2000, *Osmanlıca Süreli Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi* Cüneyd Okay Gezgin Kitabevi, Ankara.
- POLAT, Nazım 2005, *Rübab Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, 1.Baskı, Akçağ Yay., Ankara.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi 1997, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.
- TEVETOĞLU, Fethi 1923, *Ömer Naci*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- TOROS, Taha 1992, *Mazi Cennet*, İletişim Yay., İstanbul.
- URAZ, Murad 1939, *Türk Edip ve Şairleri*, c.1-4, Nümune Basımevi,İstanbul.

YILDIRIM, Tahsin 2006 Edebiyatımızda Müstear İsimler, 1. Baskı, Selis Kitaplar, İstanbul.

Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 2001, c.1-2, YKY, İstanbul.

Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1977, ‘**Bağçe** maddesi’, c.1, Dergah Yay.

Büyük Türk Klasikleri 1992, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

صاحب انيادى : نجيب جوتى

اور ادارہ و تحریر پر یہ ہے .
شخصیات ایچون مدیر نامہ
مراجعت ایڈیٹر
اعلانک - ملرڈن آئرش پارہ ایڈیٹر .

ادارہ خانہ سی سلائیگدہ صبری پاشا
جادہ سندہ دائرہ مخصوصہ در

نفسی اغرد شدہ

مدبری : محمد المصطفیٰ صبری

عموم اعلانک عتابہ ایچون سندہ لکھی
یارم ، آئی ایچی بر چارک
عنائی لیرا بندر .

اعلانک اجنبیہ ایچون پوستہ اجنبی
ضم ایڈیٹر .

وطني وطن و ملتك منافذہ ہمارم ادبی ، فنی ، علمی ہفتزدہ ہر ہفتزدہ اولئور رسالہ و قوتور

رضا توفیق بك

بو کون (بانجیہ) صحیح .
البیہ برووجود عرفانک عکس
خیال مادیتیاہ تریزین ایڈیور
ربانیندودہ بر قاموس ذی حیات
اعلام اولان بو کینش ناصیہ
شیر کالانک انوار بدایع - نمون
آثارینہ بر معکس مسعود اولہ .
جنفی محترم قارئینہ اعلان
ایاہ مفتخر اولورور .

نمید ایلدیکی وظیفہ وطن
بروریندودہ الان ساکت ساکت
دوام ایدهن ناجی بکک ، اوندہ
دائما مہسای فوران دوران
آنتس حیثیہ پارمقلمری بانار .
قدن یازدینی بر جہانک آواز
کینکار عصیانہ مصدر اولتی
فلا کتیہ قاپانشدی .

رضا توفیق بك چوچوق
بانجی سنک شابان انتخار اولان
او فلاکت مسعودانہ سنک مسبی
اولانلردن بولوندینی دائما
در خاطر ایتمکدن خالی قالمادینی
(بانجی) نک ایبالک نسختہ سنی
الینہ آلیر آلساز یازدینی بر
مکتوبہ اشباتہ شتاب ایتمشدر .
اورادہ دیورور لکھ :

انعام و ترقی ، جمعیتی اعضا - بدن بك اوغلی شابانہ
مفتی ، سلامتی رسمی انضباط و انتظامہ
مأموردونلور قیلدوف رضا توفیق بك

بو قدر غوائل و شانل

(بانجی) ، داها ناجی بر
روضہ صبیان ایکن ، بوتون
خوسائل بر کزیدہ علمیه و اخلا
قیسنک توفندہ بر فضیلتہ
مترشح اولان بو بو بوک فیلسو -
فک ، (ع . ناجی) بککہ وقوع
بولان منافذات ادیبہ لرینہ
معرض اولمشدی دہ بو کون
ایڈیور ایانک کم پیرا یزہانکی جہتندہ

بری دکدر . اوده کجیب عالیجه با بر . ویا سلا ن بوتون قدر
 اتردن او تمامیه بری و بی خبردر . سنی حسن یاتی اثبات
 و ابراز اتمکدن ده چکنده مشدی . مرادک ارزوسنی
 در حال اعانه شتاب اینه بدرمک ائندیله ملاقاتنه مساعده
 و امر ایتدی . بوملاقات موکنجیسی ایدی و یک آجیقلی
 اولدی . بدرم صوگ عبودیتلری ابر ایدوبده وداع
 ایدرکن سلطان مراد کندینه ایچنده یوز بیک لیرالقی
 اوراق و امهام یوزنان بر چکجه عده ایتدی . غنینه
 اوله برق ایکی بقوت طاشی ده ویردی که بولردن بری کاهی
 سریت بر اولنکه ده دخولده محبوس سلطانه اعاده
 ایدیه چک دیگری بر یادگار دوستی کی صافلانه چفدی .
 زرنالی سلطان بدرمک کندینه فارشی متحسس
 اولدی بی صداقت و محبت عبودیتکارانه بی بدلیکی ایچین
 بو قدر سهولته بو آجی ارزولرینه مطاوعت ایدویکنه
 تعجب ایتش اولمیدر فقط بو بر رضای ظاهری ایدی .
 بدرم در شو نو بودی که ائندیسک تخلیصنه چالیشمق
 ایچین بو تروت ائنده اک مؤثر واسطه لردن بر بی تشکیل
 ایدیه چکدر .

فقط جهات ! محافظلرینک حیل و سانس بلمه کاک
 ریسی حسابه فوینا بوددی . سر حده واصل اولدی .
 لکن چکجه خیالنه مشدی . و عرض مدعا نه مغرزه
 قوماندای شویاه جوات ویرمشدی :

— ادا ایدیورسیک که چکجه کی خیالشلر ؛
 احتمال .. حم سگار فالت اتمک ، همده خبر سیزی تمغیب
 اینه مک تابل دیکدر . انتخاب ایدویکنک بر عیبسده
 عودنیزه قدر قابانایه راضی اولورساک حرینی بلکه
 یا قلا یوب چکجه جهی استرداد ایدر سکا کتیریرز .
 « بویله بر تکلیقی قبول اتمک ، عمرینک موکنه قدر
 برزندانه از تو یولایه محکوم اولمق دیمکدی ؛ زیرا بدرم
 هیچ شبهه اینه یوردی : خیرسز ؛ کندینسی محافظه یه
 مامور اولان بومغرزه نک ایچینده ایدی . بناء علیه
 بو بی بو کدرک چکجه جهدن فراغت راضی اولدی .

« حدودده محافظلری زواللی بی ایکی باقونی ائنده که
 بر بی ائدینه جواغاله کوندهردی — خراب وسفیل

« بیک درلو مشاق واضطراب ایچنده ، بی تاب
 و توان سفیل و محروم ، زواللی بدرم نهایت فرانسه به
 کیرمشدی . استانبولدن براق ای اول عزیمت ایدن
 والدهم بی هنوز دنیا به کتیرمشدی .

« کچیردیکمز حیات مجادله و سنالتمزی سزه سربف
 و تصور اتمک بنم ایچین غیر قابلدر .

« ابریم حق احتیاجات ضروره لرندن بیله کندیلر بی
 محروم ایدرک یانلی یا اولولونله ده لیک قوندوره ایله
 کر مکه قانلانهرق ؛ سینی ایچق یک کچ اکلایه بیایدیم
 بو بیک درلو سفالنه کوکس ویردرک بی معنا و ماده
 تحکیم و تقویه ، نمنیم و تربیه چالیشدیلر .

« بویله تعب آلوده سالت کچن کونلریمز اوزرینه
 کواش غروب ایدوبده کیجه سیاه قانادر بی پارس
 ارسنه آجینجه بدرم ، والدهم و بنال اله طونوشه رق
 مرادک ، عالی واصل چهره سنی ، « پاک ودرخشان »
 ناصیه سنی تصویب ایدن رسمک اوکنه کلیر ، اونی
 احترامکارانه سلاملاردق . وها بو وضعت عابدانه مز
 خلل پذیر اولادن بدرم نظرلری سیاهیه قالدیره رق
 قونلی برصد ایله یعنی اشاع ایدهردی

« شرفم ، حیاتم .. آلهه .. مراده عاندر .
 « وزاونی تمقیب ؛ والدهم یراز مستور ورقیق
 صداسیله ، بن ، چوق کورولتو چیقارمقنه عهد
 فداکاری به صانکه فضله بر قوت ویرمک ایسته یورمشم
 کبی صدای طفلانهمی بوتون قونله بوکسه اترک تکرار
 ایدردرک :

شرفم ، حیاتم .. آلهه .. مراده عاندر .
 « زبرا مساعی بومیه مزک ، شو سفیل و تعب آلود
 کچن کونلر مزک بوتون اوغر و میترینه یالکن برامل ،
 بر مقصد ایچین قانالیدوردی . سراهی ، ائدیتمزی
 نور تازمق ویا اولنکه برابر اولمک ایچین اورایه ،
 استابوله عزیمت و ساطعی تدارک اتمک .

(مابدهمی وار) عاقل قولونجو

مدفن ! کوبا که اولو پرافل، نازمه، مانی، یقین، بزمک
ایچون دکل حیات انسان بی سینه ناسپانت. محرابنک
ایچون بکلپور.

یأس یوزلرجه سنلر دئیری شوق مفاقریت، امید
استقبال ایله تجهیز اولان عسکر منک اینجه کیریش
اردولر منی بوز بیور. دشمنه قازشی، مدافعه وطن
ایچون اللرینه ویرلش، زمانیله سسلری بر قاج بیوک
دوانک پانخنلرینه عکس ایلدن سلاجرینه دشمن وطن
اولان (بیلدیز)ی محافظه و مدافعه ایدیبور. عسکر
قرداشلر یمنک معلومی اولما بدرکه... ی محافظه و مدافعه
ایچون بیلمه بزرگ آتجه قاری قودوشونلرک هدنی والده
وطنک قلیدر ارباب جیتی اولدیر بیور. بوکون اولادینک
فلاکتیله منکسر اولان ارفا بده جناب کبریا موجوددر.
مالبوکه یأسک حقیقه سرد و سرد لکده فرد اولان ترک

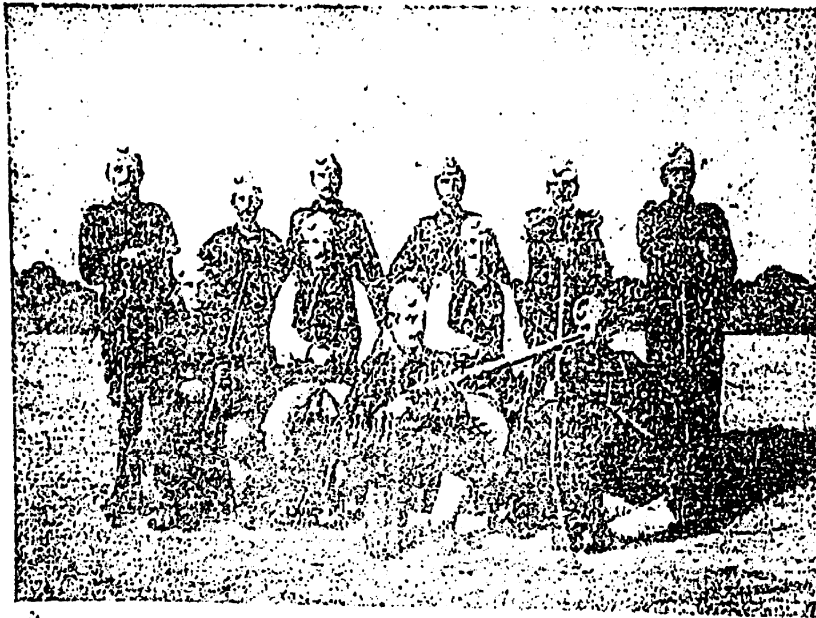
انسانتی بر طبقه دها بوکساتن (رادپوم) ک کاشقی
اولان ولی نعمتان نوع بشر مایوس اریلمه رقی
چالیشانلردر.

حال بوکه بزم بدبخت وطنم سرمایری یأس ایچینده!
یأس هرادی قیامت. عجز و مسکنت، فقر و سفالت
ایچینده برافش. مملکتلری خراب ایتیش. عزرائیل
کبی قلعه قبولنده بکلپور. مملکتلره اولومدن مانقه
برشی قویور. شهرلرک ایچینده طولاشیور.
نزهده امید ایله ضربان ایلر بر قلاب کور برسه طوره
دیر بیور. نزهده بر شمله' ذکا کور برسه سوندیر بیور.
هر مملکتنده بر ایکی ملتی یاسمکه کافی اولان اراضی
سرتاسر متروک! ایلروله بن، بوبون! حیات کوسترن
منارستان!

شمدی او عظیم، او منبت نزلال برر دقنه دکل

ملتنده سبب مو

جودتی بوتدر.
موجودیت یأسه
عقلا منطقاته
سبب بولنه بیلیر؟
برملنده برجمینده
یأسه سبب اولان
برشی، برحالد.
یأس برحق موجود.
دیت قزاق ایچون
اوشینک اوسانک
هیشت اجنابیه ده
ایندی الودام اریلسی

حریت قهرمانلری

پوڻي پياس

پياس نه در ؟ اوزرنده بولنديغمز شوکوک

بياري کائنات انگارک

اوج برج ستانانه-سوق

وتربيع اينسک ايسنيان

روحک تيرلسي ، انسا

نيت مضطربه به صباح

اولدن بري کورله مش

يکي بر شفق نجبات ،

بردور سعادت نيهه ايجک

اميلله بي قرار اولان

سامي پاشا زاده سزاي بيک

مسيدير . جو حالده قيلمش روح ، کائنات ، طوره مش

قاب ، انسايتدر . اگر هوای پياس پارسک اوزرنندن

کجه بو تون نور و ضياعتي سونديرز . اگر پياس

لوندويه اوغراسه او کره ارضک دورني اکديران

حرکات و ماملاتي طوره در .

پياس قاتل امل ، پيشواي . بوندر . بر قابه ،

بر او طه به ، بر مملکته ، بر قطعه به کير مک ايسنر سه

اورالردن اميد و املاک چيغمسني بکلر . کيرديکي

يرلرده ايسه هر شيدن اول روحلري ، نلبلري اولديزر .

پياسک حکمفرما اوليني مملکتلرده ، قطعه لرده ،

انسانلر روحسز ، قابسز بر هوياي هيجا هيچ ،

نوره قارشني صفحه موجوديتدن سبيلز ، ظلمتلرده
طولا شير بر رخبال مضطربدر . اونک ايجوندر که
بيوکه ملنلرک کورسز دکاري اک بيوکه عزم و جزم سردانه
پياسک آزاتيه کير مک ايسنديکي زماندر . فرانسه
بيوکه انقلابدن اول سوه اداره دن و ظلمدن خراب
اولنده ايدی . اک بيوکه عصر عد اولونان (اون
در دنجي لوني) نک او اخر سلطنتده و ورساي ،
سرايک اطرافنده خده شهنشاهي کان کچندن ياره
دبايردي . خلق در اثر حکومک اطرافنده باغريشه رق
اکک ايستوردي .

بوگون کوردنکمز بو فرانسه اوزمان آجدي
دينه بيلير . آدمي موقع انساينسندن سبتون تيزيل ،
نذليل ايدن اودشمن انساينت ، اوغزرب موجوديت ،
او قاتل ممال اولان ياره قارشني سلاحلانه رق بيوکه
بر اميد مظفر يشاه حقوق انساينيه بي ، عالی براماله
عدالت و حررتي اعلان ايتديلر ، والحاصل سلامت
انساينتي تأمين ايدن انگازه ، فرانسه اخلاک کيرلري
اک بيوکه اميد سزايک زماننده وجوده کلشدر .

شفق حبات اولان چو جوقلري انساينتک اميد
کبي مونس ، امل کبي بيقراز ، او پايه ، اور قيق
قسمتي بيکلرجه سنه لر دنبري محو ايدن قوش بلازينه
چازه بولانلر ، تور نامقدن مابوس اوليا نلردر .
بوگون حرکت داننه کبي براسر محلاک منلي و بونون

وظیفہ دستا، بیت

قاری

— ۲۲ نمبر نسخہ دن ماہور —

الحق کفوی بالکرم مال ونسبہ دکل ، فکر و اخلاق
 فک تربیت شدہ آرا ماقی لازمدر . قاری فوجہ پندہ
 اتحاد حسن و فکر اولمازسه حسن امیزاج و معاشرت
 زور درام ایدر ، بار عشق بک چاروق سوتر ،
 مہانت فکر بہ دن ، فقدان تربیتہ دن تولد ایدن

تفہم فہمی اولا قاریلرہ درونویور ، قاریلرہ دن
 چوچنلرہ و تکمیل جمیہ لئزل ایبور ، سوی ،
 خوی یوزباہور ، یونلرہ دن ینسہ ہب و ملن فہرہ
 کور یور .

اوروپادہ علم و ہنرہ فکر بہ رونق ویرمش
 ماداملر ایچندہ دہ حیات زوجیہ ناند و نلمانی نمابہ
 ایضا ایدلر آزدور . چوغک تربیتہ سی نافسدور ، «
 اکثر بی تشکیل ایدن عوام طاقتک پاندہ علمدن ،
 فلسفہ دن بحث ایتمک جہاننی یوزہ اور ماقی ایچوز .
 عادت اولماشدر . اولردہ بزم کبارلرک اکثر بی
 کبی ہوائی ، سعلی شیلرہ دائر ادارہ اسان ایڈنی
 ایستلر ، الحق ، فنک قاریلری اولندکلمری زمان

(اور اور بک جبرہ لئزلاندہ)

— بوگون بوم اولمده گلوب پر آزا طوران
 آره مېرېنه نازارنك هماني بيش اويامي ؟ ديدم .
 اوب اقمه دېدى .
 — نه ، نه ايجين كايير كيرد ؟
 — معاش ايراز .
 — يوزخروني قاجه ايردو يورسكز ؟
 اون بيش ، اون سكر ا .
 — قيج معاش آله حنكز واد ؟
 — بو سندن بيش .
 — معاشكرك بوبله يوزبني اون بيش — قيردير .
 برسه نر آره فرق ، فرق ايكي غرودشون زباده الكيزه
 ياره سكر ، بوندر باره ابلده باشاناز ، اولمده كور ؟
 — اوت اقدم .
 — چولوق ، چو حوق ؟
 — آله باغشلاوسه بردانه .
 — آهي ، نسل اولور ؟ باق اوتون ايجور سكر ،
 شردد ايجو نظريف بر سه ناره ط فؤكز وار تراشكردم .
 دشت ايتريك كور و نيم كور مكره سرافكز آكلاشيلور .
 بيزه بولور بيزم ؟ اجنك كه اوبكردم كيرادر .
 — خير اقدم ، بر كور مسخر وار . فقط اتمه —
 نازارني اولمي نصيحه قوماز ارزاني ديرر .
 — ديك كه شور دن ، خوردن ، نواز سز كرمندن ،
 هر خوشدن بيش اولن بابه جيقار ديدم ، كولوم ، ادى ،
 حسب حال بولور نه سولمده ، نه صوردمه جان
 آه حق فقط هي نيمه كير بر وار كه باقاردى :
 كاد . كه بو آدمه بوندن ايلري وارده . چنر ،
 سكرت ايشمه بر ايكي سبيله ايجر كدن سوكر ا
 استراحت زمان كوش ايدو كي ملور له اينا ايشده .
 نازكاره بر ازم وروپ چكلادى ، كيردى .

ايرتيمي كوني بوس بوتون كنج ، كوچوك
 نرمانده . آرزو ايلي (نازارينه نسبتاً كنج
 بيشمش بر بوليس كندى . بوژينه باقدم ، خوشنور
 دمراق علائقي كورده ، بوش بوش اموئوز وجهه
 بر سيفساره و برهرك فونوشنه و بلاخره حسب حال
 كيريشك . مگر بر ايش نه منده اون اون ايش كوندن
 بريدر ضبطه نظارني جانيزدن باقار قبو كند خدائنه
 كوندربيلورمش . كنديشنه باقار ائوريجي بد معامله
 ايش . بوده (بز دولك ر بوليسي يز) دير ديز
 — هادى ، هادى ، طيشاري جيقده بلكه :
 ديه اولمده ن خارج آتشلر ومدت مديده بلكه ميشلر .
 بو معامله بو كنج آدمك عزت نفسيه داوقونش .
 طيبي آياتده آله نامش . اونك صيقينسد بى ده
 انعام ايش . بوندن دولاي زباده سيبه جانى
 صيقينسد بى . بو آن ناسپين ، بو فرستدن اسنده
 اجنك ايستدم . آراسزده شوبله بر محله اوره جريان
 ايتري :
 — حنكز وار ، بوليس ديدك بردوات
 ماورديدر . بردوات كندى ، ائورينك حيقيني
 كوزنلى .
 — آدم سندن ، اكيه سولوروسين بكم ؟ بز
 خلف ايتلكده قومونى ترك ايتلك . يوقه نيم راحتم
 باشاده بوقدى .

ادنا مېرېنى
 رضا نورنيزه

مايمدى وار

